

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

ALMILA AYDIN'IN GEZGİN DEDEKTİFLER SERİSİNDE
DEYİMLERİN YAPISAL İNCELEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEMİH TOPAL

Balıkesir, 2015

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

ALMILA AYDIN'IN GEZGİN DEDEKTİFLER SERİSİNDE
DEYİMLERİN YAPISAL İNCELEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Semih TOPAL

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Birsal ORUÇ ASLAN

Balıkesir, 2015

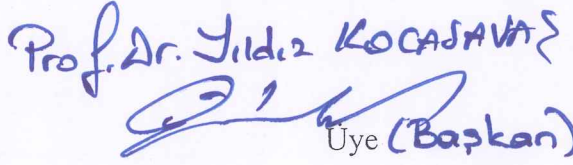
T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda 201212535005 numaralı Semih TOPAL'ın hazırladığı "Almıla Aydın'ın Gezgin Dedektifler Serisinde Deyimlerin Yapısal İncelemesi" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca **13.05.2015** tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/~~OY ÇOKLUĞU~~ ile karar verilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Birsal ÖRUÇ ASCAN
Üye (Danışman)

Prof. Dr. Yıldız KOCASAVAS
Üye (Başkan)

Yrd. Doç. Dr. Sadet Maltepe
Üye

Üye

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylım.

15.05.2015

Prof. Dr. Hakan SETİNTAŞ
Enstitü Müdürü

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Çocukların yetkin bir zihinsel beceriye ulaşmalarında dil becerileri çok önemlidir. Bu becerilerini kazanma ve geliştirme aşamasında kullanılan dilin zenginliği önemli bir artıdır. Dilimizdeki deyimlerin zenginliği bu dil becerilerini geliştirmede büyük bir önem arz etmektedir. Sadece TDK'nin veri tabanında 11.209 deyim yer aldığı düşünüldüğünde dilimizin deyim yönünden zenginliği ve dil ediniminde bu deyimlerin öğrenilmesi, edinilmesinin gerekliliği ortaya konmuş olacaktır. Sahip olunan deyimlerin daha küçük yaşlarda kavratılması aşamasında çocuk edebiyatından sık sık faydalandığı göz önüne alındığında ise çocuk edebiyatı kitaplarında kullanılan deyimlerin gerçek önemi anlaşılacaktır.

Deyimler, anlamlarıyla ve yapılarıyla bir bütündür. Bu yüzden deyimleri sadece anlam bakımından ele almak, onların yapı özelliklerini göz ardı etmek yanlış bir düşünce biçimidir. Bu fikirden yola çıkılarak alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde deyimlerin yapısal olarak incelendiği çalışmalardan çocuk edebiyatına yönelik bir eser üzerinde çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışmada Almıla AYDIN'ın Gezgin Dedektifler serisinde yer alan "Eski Evin Kiracıları", "Palmiye Sokak No:5", "Macera Peşinde", "Safir Taşlı Maske" ve "Tapınaktaki Sır" isimli beş eserde kullanılan deyimler yapı yönünden incelenmiş, elde edilen bilgi ve bulguların alandaki boşluğu doldurması amaçlanmıştır. Çalışmada, incelenen eserlerden yapılan alıntılarda metinlerdeki alıntıların yazımına sadık kalınmıştır.

Tez beş bölümden oluşmakta olup ilk bölüm olan "Giriş" bölümünde tezin problem cümlesi, amaç cümlesi, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımlar üzerinde durulmuştur. İkinci bölüm olan "İlgili Alanyazın" bölümünde ise konuyla ilgili kuramsal bilgilere ve bu alanda yapılmış çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölüm olan "Yöntem" bölümünde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve teknikleri, verilerin analizi hakkında bilgilere yer verilmiştir. Dördüncü bölüm olan "Bulgular ve Yorumlar" bölümünde eserlerin taranmasıyla elde edilen deyim örnekleri yapısal bakımından sınıflandırılıp tespit edilen deyim örneklerinin yer aldığı eser ismi ve sayfa numaraları belirtilmiştir. Son bölüm olan "Sonuçlar ve Öneriler" bölümünde de elde edilen veriler ışığında tablolar oluşturulmuş ve tablolardaki bilgilerden yola çıkılarak yorum ve önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmanın araştırma, planlama ve yazım süreçlerinde beni destekleyen, bilgi ve deneyimleri ışığında bana yol gösteren değerli danışmanım Doç. Dr. Birsnel ORUÇ ASLAN'a teşekkür ederim.

Son olarak çalışmamda her türlü yardım ve desteğini esirgemeyen değerli eşim Tannur TOPAL'a, her zaman yanımda olan sevgili kardeşim Kübra TOPAL'a ve fedakarlıkların en büyüğünü yaparak beni bugünlere getiren annem Aysel TOPAL ve babam Mustafa TOPAL'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Semih TOPAL

ÖZET

ALMILA AYDIN'IN GEZGİN DEDEKTİFLER SERİSİNDE DEYİMLERİN YAPISAL İNCELEMESİ

TOPAL, Semih

Yüksek Lisans, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Birsal ORUÇ ASLAN

2015, 271 sayfa

Bu çalışmanın amacı, Almıla Aydın'ın Gezgın Dedektifler serisinde kullanmış olduğu deyimlerin yapı bakımından sınıflandırılması; deyimlerin ve bu yapı sınıflarının kullanım oranlarının, tekrar sayısının belirlenmesidir. Çalışmada deyimlerle ilgili kuramsal bilgilere, deyimlerin özelliklerine, bu alanda yapılmış olan çalışmalara yer verilmiştir. Bu kuramsal bilgiler çalışmaya temel oluşturmuştur.

Çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılarak, Almıla AYDIN'ın “Gezgın Dedektifler” serisine ait beş kitabın tamamı taranarak kullanılan deyimler fişlenmiş, ve yapıları bakımından ele alınmıştır. Örneklerine yer verilen deyimlerin “TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” veri tabanı başta olmak üzere çeşitli sözlüklerden anlamlarına ulaşarak deyimlerin karşısında anlamları belirtilmiş ve kullanılan deyimlerin bulunduğu eser ve sayfa sayıları, örnek kullanımların altında ifade edilmiştir. Fişlemeler sonrasında verilerin analizi için frekans ve yüzde istatistik teknikleri kullanılmıştır.

Elde edilen veriler ışığında incelemede karşılaşılan bütün deyimlerin eserlerdeki frekans ve yüzdelerini, yapısal deyim gruplarına ilişkin deyimlerin toplam frekans ve yüzdelerini, yapısal deyim gruplarına ait birbirinden farklı deyimlerin frekans ve yüzdelerini, eserlerde bulunan birbirinden farklı deyimlerin

frekans ve yüzdelik değerlerini belirten çizelgeler oluşturulmuştur. Çizelgelerden elde edilen sayısal veriler yorumlanarak sonuç bölümünde ifade edilmiştir.

İncelenen eserlerde kullanılan deyimlerin yapıca karmaşık olmaması, genellikle isim+ fiil yapısı gibi iki kelimedenden oluşmasından dolayı serinin, hitap ettiği 10 yaş+ seviyesindeki çocuklara uygun olduğu düşünülmektedir. 640 birbirinden farklı deyim rneği ile de TDK ‘‘Atasözleri ve Deyimler Szluğ’’ veri tabanında 11.209 deyim olduğu düşünülerek var olan deyimlerin yaklaşık % 5,7’sini içinde barındırması sebebiyle deyim ğretimi konusunda seride yer alan beş eserin yararlı olacağına inanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Almıla AYDIN, ocuk edebiyatı, deyimler, yapısal inceleme.

ABSTRACT

THE STRUCTURAL ANALYSIS OF IDIOMS FROM THE SERIES OF THE TRAVELER DETECTIVES WRITTEN BY ALMILA AYDIN

TOPAL , Semih

Master Thesis , Department of Turkish Teaching

Adviser , Doç. Dr. Birsal ORUÇ ASLAN

2015, 271 PAGES

The aim of this study is structurally classification of the idioms used in the series of the “Traveler Detectives” written by Almıla Aydın ; and the determination of frequency of usage or of idioms and structure forms. In this study, there are theoretical information related to idioms, features of idioms and the works studied in this area. These theoretical information has provided a basis for the study.

In this study, with the help of content analysis method, all five storybooks belonging to the series of the Traveler Detectives written by Almıla Aydın have been analyzed and then idioms used in the study have been marked and discussed structurally. The meanings of idioms have been indicated by looking up the idioms in especially database called "TDK Proverbs and Idioms Dictionary" and also in other various dictionaries; and then the work and number of pages having the idioms used have been stated in sample sentences. After the markings of idioms , some statistical methods such as frequency (f) and percentage (%) have been used for the analysis of the data.

In the light of the datas obtained, in this analysis, the frequency and percentages of all idioms in these works, the total frequency of structural idioms groups and their percentages, the frequency of different idioms belonging to structural idioms groups and their percentages, the frequency of different idioms in

these works and tables indicating their percentage value have been composed. Numeric data obtained from the tables have been commented and stated in the conclusion.

As the idioms used in these series of five storybooks analyzed are not structurally complicated and they are composed of two words such as ‘‘ noun + verb’’ form, it has been thought that the series are appropriate for children over the age of 10. While there are 11.209 idioms in TDK ‘‘Proverbs and Idioms Dictionary’’ database, there are 640 different idioms in the series. It indicates that the series include nearly % 5.7 of the idioms in the database. Therefore it is believed that the series of five storybooks are beneficial for teaching idioms.

Key words : Almıla AYDIN, children's literature, idioms, the structural analysis

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xv
KISALTMALAR.....	xvi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç.....	2
1.3. Önem.....	3
1.4. Varsayımlar.....	4
1.5. Sınırlılıklar.....	4
1.6. Tanımlar.....	4
2. İLGİLİ ALANYAZIN.....	5
2.1. Kuramsal Çerçeve.....	5
2.1.1. Deyimler.....	5
2.1.2. Deyimlere İlişkin Sınıflamalar.....	7
2.1.3. Deyimlerin Biçim ve Kavram Özellikleri.....	11
2.1.4. Deyimlere İlişkin Diğer Özellikler.....	17
2.1.5. Deyimlerin Sınırı.....	20
2.2. İlgili Araştırmalar.....	24
3. YÖNTEM.....	36
3.1. Araştırmanın Modeli.....	36
3.2. Evren ve Örneklem.....	36
3.3. Veri Toplama Araçları.....	37
3.4. Verilerin Analizi.....	37
4. BULGULAR ve YORUMLAR.....	41
4.1. Birinci Kısım.....	41
4.1.1. Sözcük Öbeği Yapısındaki Deyimler.....	41
4.1.1.1. Anlamca Kaynaşık Deyimleşmiş Birleşik Fiil Yapısındaki Deyimler.....	41
4.1.1.1.1. Temel Unsuru Yardımcı Fiil Olanlar	42

4.1.1.1.1.1. İsim+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar.....	42
4.1.1.1.1.1.1. İsim- İyelik Eki+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar.....	49
4.1.1.1.1.1.2. İsim- İyelik Eki- Bulunma Hâl Eki+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar.....	50
4.1.1.1.1.2.1. Zarf+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar.....	50
4.1.1.1.1.2.2. İkileme Biçiminde Zarf+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar...	51
4.1.1.1.1.3. İsim+ İsim+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar.....	51
4.1.1.1.1.3.1. İsim- İyelik+ İsim- İyelik- Bulunma Hâl Eki+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar.....	52
4.1.1.1.1.3.2. İsim- Çıkma Hâl Eki+ İsim+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar.....	53
4.1.1.1.1.4. Zamir+ İsim+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar.....	53
4.1.1.1.1.4.1. Zamir- Yönelme Hâl Eki+ İsim+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar.....	53
4.1.1.1.1.4.2. İsim- Çokluk Eki+ Zamir- İlgi Eki+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar.....	54
4.1.1.1.1.5. İsim Tamlaması+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar.....	55
4.1.1.1.1.5.1. Belirtisiz İsim Tamlaması+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar.....	55
4.1.1.1.1.5.2. Belirtisiz İsim Tamlaması- Bulunma Hâl Eki+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar.....	56
4.1.1.1.1.6. İsim+ Ortaç+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar.....	56
4.1.1.1.1.6.1. İsim- İyelik- Yönelme Hâl Eki+ Ortaç+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar.....	56
4.1.1.1.1.7. Edat+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar.....	57
4.1.1.1.2. Temel Unsuru Asıl Fiil Olanlar	57
4.1.1.1.2.1. İsim+ Fiil Yapısında Olanlar.....	57
4.1.1.1.2.1.1. İsim- İyelik Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	94
4.1.1.1.2.1.1.1. İsim- Çokluk Eki- İyelik Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	100
4.1.1.1.2.1.1.2. İsim- Çokluk Eki- İyelik Eki- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	102
4.1.1.1.2.1.1.3. İsim- Çokluk Eki- İyelik Eki- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	103
4.1.1.1.2.1.1.4. İsim- Çokluk Eki- İyelik Eki- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	103

4.1.1.1.2.1.1.5. İsim- İyelik Eki- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	104
4.1.1.1.2.1.1.6. İsim- İyelik Eki- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	114
4.1.1.1.2.1.1.7. İsim- İyelik Eki- Bulunma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	122
4.1.1.1.2.1.1.8. İsim- İyelik Eki- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	124
4.1.1.1.2.1.2. İsim+ Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	130
4.1.1.1.2.1.2.1. İsim- Çokluk Eki- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	130
4.1.1.1.2.1.2.2. İsim- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	130
4.1.1.1.2.1.2.3. İsim- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	133
4.1.1.1.2.1.2.4. İsim- Bulunma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	146
4.1.1.1.2.1.2.5. İsim- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	147
4.1.1.1.2.2. Zamir+ Fiil Yapısında Olanlar.....	150
4.1.1.1.2.2.1. Zamir+ Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	150
4.1.1.1.2.2.2. Zamir- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	153
4.1.1.1.2.3. Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar.....	153
4.1.1.1.2.3.1. Zarf- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	159
4.1.1.1.2.3.2. Zarf Fiil+ Fiil Yapısında Olanlar.....	159
4.1.1.1.2.3.3. İkileme Biçiminde Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar.....	161
4.1.1.1.2.3.4. İkileme Biçiminde Zarf- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	162
4.1.1.1.2.4. Ortaç- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	163
4.1.1.1.2.5. Ünlem+ Fiil Yapısında Olanlar.....	163
4.1.1.1.2.6. İsim+ İsim+ Fiil Yapısında Olanlar.....	163
4.1.1.1.2.6.1. İsim+ İsim- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	163
4.1.1.1.2.6.2. İsim+ İsim- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	164
4.1.1.1.2.6.3. İsim- Çokluk- İyelik+ İsim- Çokluk- İyelik- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	164
4.1.1.1.2.6.4. İsim- İyelik Eki+ İsim+ Fiil Yapısında Olanlar.....	164
4.1.1.1.2.6.4.1. İsim- İyelik Eki+ İsim- İyelik Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	164

4.1.1.1.2.6.4.2. İsim- İyelik Eki+ İsim- Çokluk Eki-İyelik+Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	165
4.1.1.1.2.6.4.3. İsim- İyelik Eki+ İsim- İyelik+Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	165
4.1.1.1.2.6.4.4. İsim- İyelik Eki+ İsim- İyelik+ Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	166
4.1.1.1.2.6.4.5. İsim- İyelik Eki+ İsim- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	166
4.1.1.1.2.6.4.6. İsim- İyelik Eki+ İsim- Bulunma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	167
4.1.1.1.2.6.4.7. İsim- İyelik Eki+ İsim- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	167
4.1.1.1.2.6.4.8. İsim- İyelik Eki- Belirtme Hâl Eki+ İsim- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	167
4.1.1.1.2.6.4.9. İsim- İyelik Eki- Belirtme Hâl Eki+ İsim+ Fiil Yapısında Olanlar.....	167
4.1.1.1.2.6.4.10. İsim- İyelik Eki- Belirtme Hâl Eki+ İsim- İyelik+ Fiil Yapısında Olanlar.....	168
4.1.1.1.2.6.4.11. İsim- İyelik Eki- Yönelme Hâl Eki+ İsim+ Fiil Yapısında Olanlar.....	168
4.1.1.1.2.6.4.12. İsim- İyelik Eki- Belirtme Hâl Eki+ İsim- İyelik- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	170
4.1.1.1.2.6.4.13. İsim- İyelik Eki- Çıkma Hâl Eki+ Ortaç- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	171
4.1.1.1.2.6.4.14. İsim- İyelik Eki- Çıkma Hâl Eki+ Belgisiz Sıfat+ Belgisiz Zamir+ Fiil Yapısında Olanlar.....	171
4.1.1.1.2.6.5. İsim- Hâl Eki+ İsim+ Fiil Yapısında Olanlar.....	172
4.1.1.1.2.6.5.1. İsim- Belirtme Hâl Eki+ İsim- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	172
4.1.1.1.2.6.5.2. İsim- Belirtme Hâl Eki+ İsim- İyelik- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	172
4.1.1.1.2.6.5.3. İsim- Çıkma Hâl Eki+ İsim- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	172
4.1.1.1.2.6.5.4. İsim- İyelik- Çıkma Hâl Eki+ İsim+ Fiil Yapısında	

Olanlar.....	172
4.1.1.1.2.6.6. İsim+ Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar.....	173
4.1.1.1.2.6.6.1. İsim- Çokluk Eki- İyelik Eki+ Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar.....	173
4.1.1.1.2.6.6.2.İsim- İyelik+ Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar.....	173
4.1.1.1.2.6.6.3. İsim- İyelik Eki- Belirtme Hâl Eki+ Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar.....	174
4.1.1.1.2.6.6.4. İsim- İyelik+ İsim- İyelik+ Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar.....	174
4.1.1.1.2.6.6.5. İsim+ Zarf Fiil+ İsim- İyelik- Yönelme Hâl Eki+Fiil Yapısında Olanlar.....	175
4.1.1.1.2.7. Zamir+ Sözcük / Sözcük Grubu+ Fiil Yapısında Olanlar.....	175
4.1.1.1.2.7.1. Zamir- Belirtme Hâl Eki+ Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar.....	175
4.1.1.1.2.7.2. Zamir+ Ortaç- İyelik- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	175
4.1.1.1.2.7.3. Zamir- Yönelme Hâl Eki+ Ortaç- İyelik- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	176
4.1.1.1.2.7.4. Zamir- Belirtme Hâl Eki+ Sıfat Tamlaması+ Bulunma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	177
4.1.1.1.2.8. Ortaç- İyelik+ İsim- İyelik- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	177
4.1.1.1.2.9. İsim Tamlaması+ Fiil Yapısında Olanlar.....	177
4.1.1.1.2.9.1.Belirtili İsim Tamlaması+ Fiil Yapısında Olanlar	178
4.1.1.1.2.9.2. Belirtili İsim Tamlaması- Belirtme Hâl Eki + Fiil Yapısında Olanlar.....	178
4.1.1.1.2.9.3. Belirtili İsim Tamlaması- Yönelme Hâl Eki + Fiil Yapısında Olanlar.....	178
4.1.1.1.2.9.4. Belirtili İsim Tamlaması- Çıkma Hâl Eki + Fiil Yapısında Olanlar.....	179
4.1.1.1.2.9.5. Belirtisiz İsim Tamlaması+ Fiil Yapısında Olanlar.....	179
4.1.1.1.2.9.6. Belirtisiz İsim Tamlaması- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	180
4.1.1.1.2.9.7. Belirtisiz İsim Tamlaması- Bulunma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	181

4.1.1.1.2.10. Sıfat Tamlaması+ Fiil Yapısında Olanlar.....	181
4.1.1.1.2.10.1. Sıfat Tamlaması- İyelik- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	182
4.1.1.1.2.10.2. Sıfat Tamlaması- İyelik- Belirtme Hâl Eki+ Sıfat Tamlaması- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	182
4.1.1.1.2.10.3. Sıfat Tamlaması- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	183
4.1.1.1.2.10.4. Sıfat Tamlaması- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar.....	183
4.1.1.1.2.10.5. Sıfat Tamlaması- Çıkma Hâl Eki- Sıfat Tamlaması+ Fiil Yapısında Olanlar.....	184
4.1.1.1.2.11. Edat+ Fiil Yapısında Olanlar.....	184
4.1.1.1.2.11.1. Edat Öbeği+ Fiil Yapısında Olanlar.....	185
4.1.1.1.2.11.2. İsim- İyelik+ Edat (-e kadar)+ Fiil Yapısında Olanlar.....	186
4.1.1.1.2.11.3. İsim- İyelik- Edat (ile)+ Fiil Yapısında Olanlar.....	186
4.1.1.1.2.11.4. İsim- Çokluk Eki- İyelik- Belirtme Hâl Eki+ Edat Grubu+ Fiil Yapısında Olanlar.....	187
4.1.1.1.2.12. İkileme+ Fiil Yapısında Olanlar.....	187
4.1.1.2. İsim+ İsim Yapısındaki Deyimler.....	188
4.1.1.2.1. İsim- İyelik- Yönelme Hâl Eki+ İsim Yapısında Olanlar.....	188
4.1.1.2.2. İsim- Çıkma Hâl Eki+ İsim Yapısında Olanlar.....	188
4.1.1.2.3. İsim Tamlaması Yapısındaki Deyimler.....	189
4.1.1.2.3.1. Belirtisiz İsim Tamlaması Yapısında Olanlar.....	189
4.1.1.2.3.2. Belirtili İsim Tamlaması- Bulunma Hâl Eki Yapısında Olanlar.....	190
4.1.1.3. Sıfat Grubu Olanlar.....	190
4.1.1.4. Sıfat Tamlaması Yapısındaki Deyimler.....	191
4.1.1.4.1. Sıfat+ İsim- Yönelme Hâl Eki Yapısında Olanlar.....	192
4.1.1.4.2. Sıfat+ İsim- Bulunma Hâl Eki Yapısında Olanlar.....	192
4.1.1.4.3. Sıfat+ İsim- Çıkma Hâl Eki Yapısında Olanlar.....	192
4.1.1.4.4. İsim- İyelik Eki+ Sıfat Tamlaması Yapısında Olanlar.....	193
4.1.1.4.5. İsim- İyelik Eki+ Sıfat Tamlaması- Bulunma Hâl Eki Yapısında Olanlar.....	193
4.1.1.5. İsnat Öbeği Yapısında Olanlar.....	194

4.1.1.6. Zamir+ İsim- İyelik- Yönelme Hâl Eki Yapısında Olanlar.....	194
4.1.1.7. Edat Öbeği Yapısındaki Deyimler.....	194
4.1.1.7.1. İsim+ Edat Yapısında Olanlar.....	195
4.1.1.7.2. İsim- Çokluk Eki- İyelik+ Edat Yapısında Olanlar.....	195
4.1.1.7.3. İsim- İyelik+ Ortaç+ Edat Yapısında Olanlar.....	195
4.1.1.7.4. İsim- İyelik+ Edat Yapısında Olanlar.....	195
4.1.1.7.5. Sözcük Öbeği+ Edat Yapısında Olanlar.....	195
4.1.1.7.6. Fiil+ Edat+ Edat Yapısında Olanlar.....	196
4.1.1.8. İkileme Yapısında Olanlar.....	197
4.1.1.8.1. Yalın Durumdaki Aynı İsimlerle Kurulu Olanlar.....	197
4.1.1.8.2. Yalın Durumdaki Aynı İsimlerle Kurulu İkileme Yapısında Olanlar.....	197
4.1.1.8.3. Aynı Sözcükten Kurulan Yönelme Hâl Ekli İkileme Yapısında Olanlar.....	198
4.1.1.8.4. Aynı Sözcükten Kurulan Çıkma Hâl Eki ve Yönelme Hâl Ekli İkileme Yapısında Olanlar.....	198
4.1.1.8.5. Aynı Kök veya Gövdeden İkileme Yapısında Olanlar.....	198
4.1.1.8.6. Aynı Kök veya Gövdeden Yalın Hâlli ve Yönelme Hâli Ekli İkileme Yapısında Olanlar.....	199
4.1.1.8.7. Aynı Kök veya Gövdeden Belirtme Hâl Eki ve Yönelme Hâl Ekli Sözcüklerle Kurulu Olanlar.....	199
4.1.1.8.8. Aynı Kök veya Gövdeden Çıkma Hâl Eki ve Yönelme Hâl Ekli Sözcüklerle Kurulu Olanlar.....	200
4.1.1.8.9. Ulaş Şeklinde Kurulu Olanlar.....	200
4.1.1.8.10. Zamirlerle Kurulu İkileme Yapısında Olanlar.....	201
4.1.2.CÜMLE YAPISINDAKİ DEYİMLER.....	201
4.1.2.1.Yargı Anlamı Taşıyanlar.....	201
4.1.2.2. Kesik Cümle Yapısında Olanlar.....	204
4.2. İkinci Kısım.....	210
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	245
5.1. Sonuç.....	245
5.2. Öneriler.....	250
KAYNAKÇA.....	258
EKLER.....	262

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1: Deyimlerin Eserlere Göre Frekans (f) ve Yüzde (%) Değerleri.....	210
Çizelge 2: Yapısal Deyim Gruplarının Eserlere Göre Frekans (f) ve Yüzde (%) Değerleri.....	228
Çizelge 3: Yapısal Deyim Gruplarına Ait Birbirinden Farklı Deyimlerin Frekans (f) ve Yüzde (%) Değerleri.....	236

KISALTMALAR

A.P.ÇEHOV	: Anton Pavloviç ÇEHOV
Akt.	: Aktaran
Bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
din b.	: Din Bilgisi
E.E.K.	: Eski Evin Kiracıları
f	: Frekans
M.P.	: Macera Peşinde
mec.	: Mecaz
P.S.N.	: Palmiye Sokak No: 5
s.	: Sayfa
S.T.M.	: Safir Taşlı Maske
sp.	: Spor
SPSS	: Statistic Package For Social Science
T.S.	: Tapınaktaki Sır
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: Ve benzeri
Yay.	: Yayınları, Yayınevi

I. BÖLÜM

1.GİRİŞ

1.1. PROBLEM

Dil, bir insanın olduğu kadar bir ailenin, bir milletin de en kıymetli hazinesidir. Çünkü en küçüğünden en büyüğüne bütün toplulukları bir arada tutan mevcut bulunan iletişimin kalitesidir. İletişimin olmadığı topluluklardan söz etmek mümkün değildir. Dil, sadece iletişimi sağlamakla kalmayıp topluluklar içinde aynı zamanda bir kültür aktarıcılığı görevini de görür. Atasözü ve deyimler de bu noktada kültür izlerini üzerinde taşıyan önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Atasözleri ve deyimler sayesinde geçmişin izleri günümüze taşınmış olur.

Aksan (1995: 11)'a göre dil, bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren büyümlü bir varlıktır. O gerek insan, gerek toplum, gerekse insan ve toplumdan ayrı düşünülemez olan bilim, sanat, teknik gibi bütün alanlarla ilgili bulunan, aynı zamanda onları oluşturan bir kurumdur. Toplum açısından, toplum bilimci gözüyle bakınca dil, yine en başta anılması gereken bir kurumdur. Dil olmadan insanların birlikte yaşamaları, anlaşabilmeleri, dolayısıyla bir toplumu oluşturmaları söz konusu olamayacağından, dil bu açıdan da önemlidir; bir topluluğu topluma dönüştürür. Bu toplum birbirinden uzak kalmış olsa dahi yine de dil benzerlikleri ortadan kalkmaz. Güriz (2006: 9)'e göre Türkiye atasözleri ve deyimleri ile Türk dilinin konuşulduğu değişik ülkelerdeki sözler arasında belirgin benzerlikler bulunduğu dikkati çekmektedir. Makedonya, Kosova ve Irak Türkmen sözleri ile Türkiye atasözleri ve deyimleri arasında temelde hiç farklılık olmadığı söylenebilir.

Dilin önemine Develi (2006: 11) şu şekilde değinmektedir: “Dil olmadan cismen var olmak, daha doğrusu varlık sahnesine gelmek mümkündür; aslında hep böyle olur. Hiçbirimiz dünyaya geldiğimizde meramımızı anlatmaya yarayan bir dile sahip değilizdir. Dili sonradan ediniriz. Anamızdan, babamızdan, bizden öncekilerden duya duya; sokakta, okulda, işte... İnsanın fizyolojik varlığı büyüyüp gelişirken dilsel varlığı da gelişmeye başlar. Sonra da dil olmadan var olmanın mümkün olamayacağı bir hâle gelir.” Yüksek bir kültür geliştirilebilmiş toplumlarda

baş elbette “dil” ile tartılır, yani kişi “sözü” ile değerlendirilir: Konuşan sözün yüceliği ile yücelir; düşen sözünün bayağılığı ile düşer. Pala (2003)’ya göre ise anlatımı güzelleştirmek, savunulan fikir ve düşünceyi daha etkili kılmak üzere her dilde kalıplaşmış bazı sözler bulunur. Atasözleri, dua ve temenni cümlecikleri, sövgü ve ilençler, bilmece ve tekerlemeler vb... Bu tür kalıplaşmış sözler arasında dilin bünyesinde en sık rastlanılanlar ise deyimlerdir.

Bu deyimler kimi zaman tarihî bir öyküden, kimi zaman bir efsaneden oluşmuş olması sebebiyle adeta birer tarihî eserdir. Çotuksöken (2004: 83)’e göre deyimler de atasözleri gibi başlangıçta bir kişinin yaratacılığıdır. Zaman içinde benimsenip kullanıldıkça yaratıcısı unutulmuş, dilin ortak varlığı durumuna gelmiştir. Bununla birlikte kimi deyimlerin nereden geldiğini biliyoruz. Kimi deyimlerimiz Nasrettin Hoca ve Bektaşî fıkralarından kaynaklanmaktadır. Bundan başka masallar, efsaneler, tarihsel olaylar, kültürel etkileşimlerden (özellikle çeviriler) oluşan birtakım deyimler de dilin söz varlığına katılmıştır.

Deyimler sayesinde dil zenginleşmekte, anlam kuvvetlenmekte, anlatım daha etkili hâle gelmektedir. Çocuklara yönelik deyim öğretiminde okullarda kullanılan kaynak kitaplar ve yardımcı kaynakların yanı sıra çocuk edebiyatı eserlerinin faydası olacaktır. Çocuk, eserlerde görmüş olduğu deyimleri yine eserlerde mevcut olabilecek görsellerle ilişkilendirmesi bu deyimleri öğrenmesinde yararlı olabilecek yollardan ilk akla gelenlerdendir. Bu yüzden deyim öğretiminde çocuk edebiyatına ilişkin eserlerden de yararlanılabilir. Bunun için de eserlerin bu açıdan da incelenerek çocuklara sunulması gerekmektedir. Bu bağlamda araştırmanın problemini, Almıla Aydın’ın Gezgin Dedektifler serisinde yer alan deyimlerin yapıları ve bu yapıların kullanım oranlarının belirlenmesi oluşturmaktadır.

1.2. AMAÇ

Araştırmanın temel amacı, Almıla Aydın’ın, Gezgin Dedektifler serisinde kullanmış olduğu deyimleri yapı bakımından sınıflandırmak; deyimlerin ve bu yapı sınıflarının kullanım oranını, tekrar sayısını belirlemektir. Bu temel amaç doğrultusunda, aşağıdaki sorulara yanıt bulmaya çalışılacaktır:

1. Almıla Aydın'ın "Gezgin Dedektifler" serisinde yer alan deyimler ve deyim yapıları nelerdir?

2. Almıla Aydın'ın "Gezgin Dedektifler" serisinde yer alan deyimlerin ve yapısal deyim gruplarının frekans ve yüzde değerleri nedir?

1.3. ÖNEM

İletişim ve kültürel iletişimde dili etkin bir biçimde kullanmak oldukça önemlidir. Burada "etkin bir biçimde" sözünden kasıt, dile hakim olarak dilin imkanlarından yararlanarak duygu ve düşüncelerini etkili bir şekilde alıcıya aktarmaktır. Bu etkin kullanımın deyimler olmadan gerçekleşmesi düşünülemez. Deyimler doğru yerlerde, anlamına uygun bir biçimde kullanılmalı ve bunun öğretimine küçük yaşlarda başlanılmalıdır. Bundan dolayı da deyimlerin öğretiminde çocuk kitapları önemli bir yere sahiptir.

Bu alanda yapılan çalışmalara bakıldığında incelemeye konu olan eserlerin çocuk yazınına yönelik olmadığı belirlenmiştir. Deyim öğretiminde çocuk yazınının sahip olduğu önem dolayısıyla yapılan bu araştırma, ilgili alan yazınına farklı bir bakış açısı kazandıracaktır. Ayrıca Elibol (2009)'un farklı bir edebî eserde yer alan deyimlerin yapısal incelemesini konu alan "Tarık Buğra'nın "Küçük Ağa" Romanında Geçen Deyimlerin Yapı ve Anlam Bakımından İncelenmesi" isimli çalışmaya karşılaştırma sonucunda, elde edilen veriler yardımıyla edebî eserlerin hedef aldığı yaş kitlesine göre kullanılan deyimlerde yapısal olarak doğrusal veya zıt bir ilişkinin var olup olmadığı ortaya konmaya çalışılacaktır.

Yapılan çalışmanın, ilgili araştırmalar bölümünde ayrıntılı olarak değinilen çalışmalardan Maltepe (1997), Elibol (2009) ve İleri (2003) ile benzer olduğu düşünülse de Maltepe (1997)'ye ait çalışmanın sözlük bazında yapılan bir çalışma olduğu, Elibol (2009) ve İleri (2003) tarafından yapılan çalışmaların ise edebî eser bazında yapılan bir inceleme olduğu, ancak yapılan sınıflamalarda fazla detaya inilmediği (örneğin; ortaç + fiil diye adlandırılan sınıfta ortaçın almış olduğu eklere göre alt sınıflara ayrılmadığı gibi) ve incelenen eserlerin de çocuk yazını alanına girmediği görülerek bu eserle alandaki boşluk doldurulmaya çalışılmıştır. Ayrıca

yapılacak olan daha detaylı bir sınıflama ile bu alanda yapılacak olan çalışmalara ışık tutabileceği umulmaktadır.

Bunlara ek olarak çalışmanın, Almıla Aydın'ın çocuk edebiyatı alanında tanınmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

1.4. VARSAYIM (SAYILTILAR)

Çalışmanın varsayımı şu şekilde belirlenmiştir:

Yazılı kaynaklar deyimlerin yapısal özelliklerini betimlemeye yeterlidir.

1.5. SINIRLILIKLAR

Bu çalışma veri toplama açısından Almıla Aydın'ın Gezgin Dedektifler Serisine ait "Eski Evin Kiracıları", "Palmiye Sokak No:5", "Macera Peşinde", "Safir Taşlı Maske", "Tapınaktaki Sır" eserleri ile; deyimlerin anlamlarının belirlenmesi açısından internet veri tabanı, ulaşılabilen deyimler sözlükleri ve kuramsal çerçeve açısından yazılı bilgi kaynakları ile sınırlıdır.

1.6. TANIMLAR

Deyim. Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış anlatım, tabir.

İleç. Beddua.

Yapı. Bütünün bir araya getirilişinde uyulan dizge, strüktür.

II. BÖLÜM

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.1. DEYİMLER

Deyimlerimiz bir nevi bizim değerlerimizin, düşünce yapımızın, kültürel mirasımızın tarihidir; kökleri çok eskiye dayanan kalıp sözlerdir. Bundan aşağı yukarı 1300 yıl önce kullanıldığını Köktürk yazıtlarından bildiğimiz '(birinin) sözünü kırmamak' anlamına gelen deyim o çağda 'söz' demek olan, bugün *sav* biçiminde geçen *sab* ile kurulmuştu: "Meniñ sabımın sımadı" ('benim sözümü kırmadı Kültigin, Güney 11). Bugün gönlüne göre, gönlünce biçiminde kullandığımız anlatım biçimi de o zaman aynıyle geçmekteydi: Kıyınıg könlünçe ay. Ben saña ne ayayın tidi ('Cezayı gönlünce ver, ben sana ne diyeyim dedi'; Tonyukuk 1, Kuzey 8). Türkçenin bu en eski kaynaklarında adı sanı yok olmak ("atı küsi yok bolmak" deyimi geçiyor (Kültigin, doğu 25), ayrıca bugün yaşamayan 'ödiñe küni tegmek' 'ödüne haset girmek' (Bilge Kagan, doğu 29-30), adak kamşatmak 'ayağı sendelemek' (Kültigin, kuzey 7) gibi deyimler kullanılıyordu. Daha sonraki dönemlerde, bugün kullandığımız deyimlerin ya olduğu gibi, ya da pek az değişerek geçtiği görülmektedir. Örneğin; Eski Anadolu Türkçesinde, 13.yüzyıla ait Çarhname'de bugün aklını başına toplamak biçiminde söylediğimiz deyim ögüñi (ya da ussuñu) başuña der! olarak görülmekte, 14.-15. yüzyıla ait *Hassan* adlı şairin şiirlerinde ögüñi devşür- biçiminde geçmekteydi (Canpolat'tan aktaran Aksan, 2000: 31).

Türkçede deyim terimi dil devriminden önce "tâbir" sözcüğü ile karşılanmakta idi. Ahmed Vefik Paşa, Şemseddin Sami, Muallim Naci gibi tanzimat dilcilerinin sözlüklerinde "İbare, beyan, ıstılah..." sözleriyle tanımlanmış olan bu kelime "düş yorumu" anlamına gelen bir kavram niteliği de taşımakta, ayrıca cinas, istiâre, teşbih gibi kavramları içeren bir kelime özelliği de kazanmakta idi (Eyüboğlu, 1975: 5).

Deyimler hakkında ulaşılabilen kaynaklarda yer alan deyim tanımları şoyledir:

- Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış anlatım, tabir (TDK, 2005: 517).
- Deyim, sözlük anlamıyla “anlatıma akıcılık, çekicilik katan, çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan, genellikle de birden çok sözcüklü dil ögesi, kalıplaşmış sözcük topluluğudur (Püsküllüoğlu, 1998: 7).
- Deyim, gerçek mnsı dışında kullanılarak yeni bir mn ifade eden ve bir düşünceyi dile getiren, iki veya daha çok kelimededen meydana gelen kalıplaşmış söz dizisi olarak tarif edilir (Adıgüzel, 1990: 6).
- İki ya da daha fazla kelimededen meydana gelen ve kelimelerin öz anlamları dışında yeni bir anlam ifade eden söz gruplarına deyim denir (Pala, 2003).
- Halk tarafından benimsenmiş, çoğu gerçek anlamından ayrı bir anlam taşıyan (yani mecazlı), menşeleri bilinmeden, genelleme yapmaksızın münferit bir durumu anlatan kelime toplulukları (Dağpınar, 1998: 30).
- Deyimler, duygu ve düşünceleri bir bütün olarak anlatan, en az iki kelime ile kurulan, bir kavramı ve bir fikri belirlemek için ortaya çıkan kalıplaşmış gramer birlikleridir (Kavas, 2005: 15).
- En az iki sözcükten kurulan, sözcükleri anlam değişmesine uğrayıp, yeni bir anlam kazanarak kalıplaşmış söz öbeklerine deyim adını veriyoruz (Çotuksöken, 2004: 83).
- Genellikle gerçek anlamının dışında kullanılan, anlatımı daha güzel ve etkileyici yapan, toplum tarafından ortak olarak benimsenen kalıplaşmış sözlere deyim denir (Hengirmen, 2007: 7).
- Bu tanımlamalara ek olarak Aksoy (1993: 52) “Bir kavramı, bir durumu, ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce.” ifadesiyle oldukça kapsamlı bir tanımlamada bulunmuştur.

Deyimler de tıpkı dilin kendisi gibi canlılık özelliği gösterir. Eyboğu (1975: 6)’na göre deyimler dillerin türeme, gelişme evreleri içinde canlılar gibi, toplumun tümüne, ya da bir bölümüne özgü kişilikler kazanır; bir zaman sonra dilde gündelik yaşamın bir ögesi önemine erişir; günün birinde de bilinmeyen nedenlerle

unutulup gider: (Gecekondu, gövde göstermek, kaduk olmak, Yalova kaymakamı, kuyruğa girmek...vb.) gibi yeni; (Tunus gediği, Hicaz pulu gibi yapışmak, Marko Paşaya dert yanmak, Silivri nâibi... vb.) gibi eski deyimler bunlardan birkaç örnek.

Deyimler, atasözleri gibi her durumda kesin doğru olmayabilir ve genel kural niteliği taşımazlar; bunun yerine yalnızca özel bir durum karşısında doğru kabul edilir ve öylece kullanılırlar. Nitekim kurallı bir cümle niteliği gösteren deyimler de vardır ve bunlar atasözlerine benzese de anlatımda deyim görevi yaparlar. "Et tırnaktan ayrılmaz." dediğimizde her durumda kesin bir doğruyu anlatmış oluruz; bu bir atasözüdür. Oysa "et tırnak olmak" dersek bazı durumlar için geçerli olan bir deyim ifade ederiz (Pala, 2003).

Deyimlerde uluslararası bir ortaklık niteliği gösteren örnekler çoktur. Fransızcada Gaulois'ların ana dilinden kalma üç bin deyim toplayan (Dictionnaire de Gallicisme) adlı sözlüğün yanı sıra bugünkü batı dillerinden toplanmış yeni deyim sözlüklerinde de Türkçeden çevrilmiş sanılacak kadar bizimkilere benzeyenler vardır. Bu da deyimlerin uluslar arası ilişkilerden, örneğin; alışveriş, komşuluk, büyük göçler ve özellikle kültür üstünlüğünden esinlenme gibi nedenlerle doğan kaynaşma ve benzeşmenin doğal bir sonucu olsa gerektir. Bu gibi ilişkilerde yakınlaşan ulusların dillerinde atasözlerinin benzerliği de ayrıca göze batar. Görünürde hiçbir nedeni yokken, uzaktan uzağa birbirini andıran kültür ürünlerini de ortak insanlık verilerine bağlamaktan başka yorum bulunamaz. Bizde "köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı derler" savının Orta Afrika'da karşılığı "suyu geçinceye kadar timsaha küfredilmez" olduğu gibi (Eyüboğlu, 1975: 5-6).

2.1.2. DEYİMLERE İLİŞKİN SINIFLAMALAR

Aksan (2000) Türkiye Türkçesindeki deyimlerin niteliklerini, onları sözdizimi ve anlambilim açısından şöyle sınıflandırmıştır:

1. Sözdizimi açısından:

a) Ad Tamlamaları: Kuyruk acısı, sokak süpürgesi, sır küpü vb.

b) Sıfat Tamlamaları: Çöpsüz üzüm, kirli çıkı, eski kurt vb.

c) Yüklemsel Olmayan Sözcük Bağdaştırmaları: Kaşla göz arasında, iğneden ipliğe, çat kapı vb.

ç) Eylemlikle Kalıplaşmış Yüklemsel Sözcük Bağdaştırmaları: Kılı kırk yarmak, dört ayak üstüne düşmek, taşı gediğine koymak vb.

d) Yüklemliler, Tümce Biçiminde Kalıplaşmış Deyimler: Öküz öldü ortaklık bozuldu, eski çamlar bardak oldu, bacak kadar boyu var türlü türlü huyu var vb.

e) Deyimleşmiş İkilemeler: Paşa paşa, yorgun argın, ağır aksak vb.

2. Anlambilim Açısından

a) Benzetmeler: Kedi ciğere bakar gibi, tereyağından kıl çeker gibi, baston yutmuş gibi vb.

b) Deyim Aktarmaları (Somutlaştırma Türü): Pireyi deve yapmak, taşı gediğine koymak, kabına sığmamak vb.

c) Ad Aktarmaları: Bacası tütmez olmak, nüfus kağıdı eskimek, başından torbası eksik vb.

ç) Çeviri Yoluyla, Kavram Aktarılarak Oluşturulanlar: Güneşi balçıkla sıvamak, kapak kızı, Veli'nin külahını Ali'ye giydirmek vb.

d) Sözcükleri Göndersel Anlamda Kullanılan, Aynı Zamanda Deyimleştirme Gösteren Kalıplaşmış Anlatım Birimleri: Hizaya gelmek, işini bitirmek, icabına bakmak vb.

Hengirmen (2007: 7) ise deyimleri biçim ve anlam özellikleri bakımından şöyle sınıflandırmaktadır:

Deyimlerin Biçim Özellikleri:

- Deyimlerde kalıplaşma
- Sözcük öbeğinden oluşan deyimler
- Sonunda eylemliler (matar) bulunan deyimler
- Tamlamalardan oluşan deyimler
- Cümlelerden oluşan deyimler
- Deyimlerde vezin ve uyak

- Konuşma biçimindeki deyimler
- Fıkra, öykü ve tarihî olaylardan oluşan deyimler

Deyimlerin Anlam Özellikleri:

- Deyimlerde anlam aktarması ve somutlaştırma
- Gerçek anlamlarında kullanılan deyimler
- Konularına göre deyimler
- Deyimler ve ikilemelerin karşılaştırması

Hengirmen (2007: 26-28) deyimleri konuları bakımından sınıflama hususunda şöyle bir yol izlemiştir: İnsan yaşamına giren dostluk, arkadaşlık, sevgi, nefret, iyilik, kötülük, yaşam, ölüm, inanç gibi her konu deyimlerin konusudur. Deyimlerle insanların yaşantısı öyle iç içe girmiştir ki insanların huyları, jestleri, mimikleri bile deyimlere yansımıştır. Ayrı bir kitabı oluşturacak kadar geniş olan bu konuda kısaca şu örnekler verilebilir:

Dostluk: Dosta düşmana karşı, dost kazığı, dostlar alışverişte görsün.

Huy, Kişilik: Alçak gönüllü, gönlü bol, gönlü zengin.

Ana, Baba: Ana baba eline bakmak; anan turp, baban şalgam; anası ağlamak.

İnanç: Cin tutmak, cinleri başına çıkmak, şeytanın ayağını kırmak.

Vücut Özelliği: İri kıyım, çam yarması, yağ tulumu.

Kavas (2005: 18-20)'a göre deyimleri çıkış noktasına göre şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:

1. Hikâyesini tarihten alan deyimler, tarihi olayları, kişiler arasındaki münasebetleri, kişilerin kuvvetli ve zayıf yönlerini ortaya kor:

Altından Çapanoğlu çıkmak, ateş pahası, ayıkla pirincin taşını.

2. Hikâyesini Nasreddin Hoca fıkralarından alan deyimler, Türk mizah edebiyatının en güzel örnekleridir. Bu deyimlerin hikâyesinde Nasreddin Hoca'nın kişiliğini, hazırcevaplılığını, ince ve zarif nükteleriyle devrin sosyal olaylarını buluruz:

Dostlar alışverişte görsün, fincancı katırlarını ürkütmek, geç yiğidim geç.

3. Hikâyesini Bektaşî fıkralarından alan deyimler, dini akideleri yerine getirmekte çok titiz olan, içki ve haramla alakası bulunmayan Bektaşîlerin mizah dokusunu, dünya görüşünü ve hayat felsefesini aktarır:

Bir yiyip bin şükretmek, ben bu kadarını yaptım, dayan Allah'ım tam zengin olacak zaman.

4. Hikâyesini Bekri Mustafa fıkralarından alan deyimler, Bekri'nin hayatını ve devrin İstanbul'unu anlatır. Onun fıkralarında en sık geçen mekân ismi "meyhane"dir. O, her gün içen bir sarhoş tiplmesidir. Fakat bu sarhoşluğun altında ince zeka pırıltıları, hazırcevaplılık ve nüktedanlık gizlidir. Fıkralarında sarhoş sululuğuna rastlanmaz. Fıkraları güldürücü olduğu kadar, düşündürücüdür de:

Köpekler serbest taşlar bağlı, kepaze olmak, tam küfelik adam.

5. Hikâyesini İncili Çavuş fıkralarından alan deyimler, güldürü sanatının en güzel örnekleridir. Bu hikâyelerde İncili'nin hazırcevaplılığı ve dürüstlülüğünün yanı sıra, saray mensuplarını iğneleyen eleştirilerini ve gözü pekliliğini görürsünüz:

Bedavadan geçinmek, ocağına incir dikmek, özü kabahatinden büyük.

6. Hikâyesini günlük hayattan, gelenek ve inanışlardan alan deyimler, insanlar arasındaki ilişkileri, kimi töre ve örfleri, yaşanmış acı ve tatlı tecrübeleri yansıtır. Türk milletinin dünden bugüne kadar gelen sağlam kültür ve karakterini ortaya koyar:

Acemi çaylak, başına devlet kuşu konmak, çile doldurmak.

Deyimlerin biçim bakımından ya tümce olduklarını ya da tümce olmayan sözcük öbeği durumunda bulduklarını söyleyen Aksoy (1993), sözcük öbeği durumunda olan deyimlerin sınıflandırılmayacak kadar çok değişik biçimlerde oluştuğunu belirterek iki sözcüklü olan deyimlerden bazılarını yapıları yönünden şöyle sınıflandırmaya çalışmıştır:

a) Öğeleri ekli ya da eksiz ad tamlaması biçiminde olanları vardır:

Anasının gözü, kaçın kurası, ayak bağı, kıl payı, ayağının tozuyla, şunun şurasında, günün birinde... gibi.

- b) Ögeleri ekli ya da eksiz sıfat tamlaması biçiminde olanlar vardır:
İki büklüm, dik başlı, orta halli, bir ara, boş yere, bir ağızdan, tek başına, tez elden, fena halde, çöpten çelebi, başlı başına... gibi.
- c) Tamlanan+ önad yapısında olanlar vardır:
Kulağı delik, sütü bozuk, alını açık, canı tez, gözü kapalı, yüzü gülmez... gibi.
- d) Ekli ya da eksiz ad+ önad yapısında olanlar vardır:
Et kafalı, gün görmüş, çöp atlamaz, kendi gelen, cana yakın, kafadan sakat, arada bir, anadan doğma, ayağına çabuk, örümcek kafalı... gibi.
- e) Biri ya da her ikisi ekli iki addan oluşmuşlar vardır:
El ele, art arda, karşı karşıya, kim kime, kendi kendine, sözüm ona, gündün güne, deveye kulak ... gibi.
- f) Biri ya da her ikisi ekli iki sıfattan oluşmuşlar vardır:
Üst üste, yarı yarıya, birdenbire, uzaktan uzağa, inceden inceye, alı al, moru mor... gibi.
- g) İki eylemden oluşmuşlar vardır:
Oldum bittim, inan olsun, gel gelelim, bilir bilmez, oldu olacak, girdisi çıktısı, aldı yürüdü, veryansın etmek, örtbas etmek... gibi (Aksoy, 1993: 43-44).

Aksoy (1993: 48) atasözleri gibi deyimlerin de kullanıldıkları yer ve zaman bakımından dört bölüğe ayrılabilceğini ifade ederek şöyle bir gruplama yapmıştır:

- a) Yurdun her yerinde kullanılanlar
- b) Sadece bir bölgede bulunanlar
- c) Türkiye dışındaki Türk lehçelerinde yaşayanlar
- ç) Eski zamanlarda kullanılmış iken bugün bırakılmış olanlar.

2.1.3. DEYİMLERİN BİÇİM VE KAVRAM ÖZELLİKLERİ

Deyimlerde sözcükler, genellikle gerçek anlamları dışında değişmece anlamlarıyla yer alırlar. Örneğin “abayı yakmak”ta abanın gerçekten yakılmadığı açıktır. “Tencere yuvarlandı kapağını buldu” ya da “fol yok yumurta yok” deyimlerinde de bu durum söz konusudur. Bununla birlikte, kimi deyimlerimizde

sözcükler, gerçek anlamlarıyla yer alır: “Ateşe vermek”, “Başın sağ olsun gitmek” gibi (Püsküllüoğlu, 1998: 7-8).

Deyimleri atasözlerinden ayıran en önemli fark, bunların atasözleri gibi genelleme yapmamalarıdır. Genelleme yapma özelliğini kaldırdığı için fiil çekiminin değişmesi atasözlerini deyim- daha doğrusu “deyim adayı”- hâline getiriyor. Yalnız burada, gramatik şekil ile maksat ve mahiyeti birbirinden ayırmak gerekir. Nadiren de olsa, bazı deyimler gramatik şekil bakımından hüküm bildirirler. Örneğin; işin içinde iş var, iti an taşı eline al (Dağpınar, 1998: 38).

Deyimler, özel nitelikleri (ya da yan özellikleri) bakımından çeşitli kümelere ayrılabilirler. “Özel nitelikleri” sözüyle belirtmek istediğimiz şey, onların (ulusal ruh, düşünüş, zevk, yaşayış, tarih, eğitim, kültür, adet, gelenek, inanç, dünya görüşü... gibi) çeşitli yönlerden inceleme konusu olabilecek değerleri değil, dil yapıları, kuruluş ve anlamları açısından- deyimler için belirttiğimiz genel niteliğin yanı sıra- gösterdikleri yan niteliklerdir (Aksoy, 1993: 497-498).

Aksoy (1993) çalışmasında deyimlere ilişkin şu özelliklere yer vermiştir:

1. Deyimlerin en önemli bölümü; kavramları, değişmece(mecaz) yoluyla, anlatım güzelliği ve özgünlüğü içinde belirten kalıplaşmış sözcük öbekleri ya da tümcelerdir. Örnekler:

Abayı yakmak; ağzı bozuk; alacağına şahin, vereceğine karga (Aksoy, 1993: 498).

2. Kimi deyimlerin yan özelliği, iki yargılı ve uyaklı olmasıdır. Bunların bir bölümünde anlamca gerekli olmayıp sadece uyak hatırı için getirilmiş bir parça vardır. Bu çeşit deyimler de anlatım güzelliği taşırlar. Örnekler:

Akşam kavisil, sabah savul; Allah'tan sıska, ne yapsın muska; Amasya'nın bardağı, biri olmazsa biri daha (Aksoy, 1993: 500).

3. Kimi deyimlerin yan özelliği öykücük ya da konuşma biçiminde olmasıdır. Örnekler:

-Adın ne ? –Mülayim Ağa. – Sert olsan ne halt edersin?

-Akıllınız kim? –Öndeki zincirli.

-Baba bir hırsız tuttum. –Getir. –Gelmiyor. – Bırak. – O beni bırakmıyor (Aksoy, 1993: 501-502).

4. Kimi deyimlerin yan özelliği, bir öyküye ya da bir olaya dayanmasıdır. Örnekler:

Ahfeş'in keçisi gibi başını sallamak, al aptestini ver pabucumu, altından Çapanoğlu çıkmak (Aksoy, 1993: 502).

5. Kimi deyimlerin yan özelliği adetleri, inanışları, gelenekleri bildirmesidir. Örnekler:

Ağzından yel alsın, ahret kardeşi olmak, başına devlet kuşu konmak (Aksoy, 1993: 503).

6. Kimi deyimler (anlatım güzelliği düşünülmeden) bir kavramı belirtmek için kurulan, kalıplaşmış söz topluluğudur. Örnekler:

Adet yerini bulsun diye, ağzını hayra aç, alan razı, satan razı (Aksoy, 1993: 505).

7. Kimi deyimlerin özelliği, belli dilbilgisi kurallarıyla değil, özel biçimlerle kurulmuş olmasıdır. Örnekler:

Aç acına, aklı sıra, alt alta (Aksoy, 1993: 506).

8. Kimi deyimler, eksilteli anlatım biçimidir. Yani bir ya da birkaç sözcüğü söylenmemiş söz öbeğidir. Örnekler:

Akşama sabaha (Ya akşama ya sabaha), Allah bana, ben sana (Allah bana versin, ben de sana vereyim), aman zaman(... demeye fırsat vermeyerek) (Aksoy, 1993: 506).

9. Deyimlerin bir türü de ikilemelerdir. Örnekler:

Abuk sabuk, abur cubur, açık saçık.

Biz sözcüğün yinelenmesiyle oluşan ikilemeler deyim sayılmamaktadır. Örnekler:

Ağır ağır, ayrı ayrı, az az (Aksoy, 1993: 507).

10. Kimi deyimler, bir sözcüğün özel bir yardımcı eylemlikle (masterla) kurulmasından oluşmuştur. Bunların deyim sayılmasının nedeni, o sözcüğün ancak o eylemlikle bir araya gelmesinden belli bir anlamın ortaya çıkması, başka bir eylemlikle o anlamın belirmemesidir. Sözcük yalın ya da takılı olabilir. Örnekler:

Abayı yakmak, adaylık koymak, ağız yapmak (Aksoy, 1993: 508).

Aksoy (1993) özellikleri bakımından deyimleri biçim ve kavram özellikleri başlıkları altında incelemiştir.

A. Biçim Özellikleri

1. Deyimler de, atasözleri gibi, kalıplaşmış sözlerdir. Bir deyim sözcükleri değiştirilip yerlerine -aynı anlamda da olsa- başka sözcükler konulamaz ve deyim sözdizimi bozulamaz. Örneğin; “ayıkla pirincin taşını” deyimini “ayıkla bulgurun taşını” biçiminde söylenemeyeceği gibi; “tut kelin perçeminden” deyimini de “kelin perçeminden tut” biçiminde kullanılamaz (Aksoy, 1993: 38).

2. Deyimler de, atasözleri gibi, kısa ve özlü anlatım araçlarıdır:

Dil dökmek- kel kulak yerinde- kel başa şimşir tarak- atı alan Üsküdar’ı geçti... gibi (Aksoy, 1993: 38).

3. Deyimler en az iki sözcükle kurulurlar ve biçim bakımından iki bölüğe ayrılabilirler:

a) Sözcük öbeği durumundaki deyimler:

Ağır başlı, eli bayraklı, püf noktası, içli dışlı, kellesi koltuğunda, gel zaman git zaman, kaşla göz arasında, suya sabuna dokunmadan... gibi.

Öbeği oluşturan sözcükler bitişik yazılmaz.

Ünlem niteliğindeki deyimleri de bu bölümüne almak uygun olur:

Adam sen de! Cart kaba kağıt! Yok devenin başı! Hele hele! ... gibi (Aksoy, 1993: 39).

b) Tümce durumundaki deyimler:

Dostlar alışverişte görsün, Halep ordaysa arşın burada, incir çekirdeğini doldurmaz, delik büyük, yama küçük... gibi.

Bir masterla sona eren deyimler çekime gireceklerinden ve dolayısıyla bir tümce kuracaklarından bu bölüm içinde yer alırlar. Örnekler:

Göz yummak, gönül almak, dirsek çevirmek, damarı tutmak, baltayı taşa vurmak, boyunun ölçüsünü almak, bir taşla iki kuş vurmak, ağzına bir parmak bal çalmak, Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak...

Bunlar “göz yumdum”, “gönlünü alalım”, “baltayı taşa vurdunuz”, “Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan oldu” ... gibi tümcelerden oluşturulurlar (Aksoy, 1993: 39-40).

B. Kavram Özellikleri

1. Bu bölümde bulunanlar, çoğu zaman atasözleriyle karıştırılmaktadır. Bu karıştırmanın nedeni, her iki söz çeşidinin de tümce durumunda bulunması ve hoş giden bir anlatım taşımasıdır. Biçim benzerliğinden ileri gelen bu karışıklık, kavram ayrılığına dikkat edilirse ortadan kalkar. Örneğin; “Bitli baklanın kör alıcısı olur.”, “İşleyen demir ışıldar.”, “Bugünkü işini yarına bırakma.” cümleleri atasözleridir. Çünkü her biri bir genel kuraldır. Denenmiştir: Her zaman bitli baklanın kör alıcısı olur. İşleyen demirin ışıldadığı su götürmez bir gerçektir. Bugünkü işini yarına bırakmamak öğüdü de her zaman uygulanmak üzere ortaya konulmuş bir düsturdur. Oysa, “Atı alan Üsküdar'ı geçti.”, “Armut piş, ağzıma düş.”, “Bu perhiz ne, bu lahana turşusu ne?” sözleri deyimdir. Çünkü hiç biri genel kural olarak söylenemez: Her zaman atı alan Üsküdar'ı geçmez. “Armut piş ağzıma düş” sözü her vakit değil, ancak kimi durumlar için doğrudur. Perhizle lahana turşusu da bir düstur gibi yürütülemez (Aksoy, 1993: 40-41).

2. Deyimlerin amacı, bir kavramı ya özel kalıp içinde, ya da çekici, hoş bir anlatımla belirtmektir. Atasözlerin amacı ise yol göstermek, ders ve öğüt vermek, ibret almamız için gerçekleri bildirmektir. Görülüyor ki deyimle atasözü, amaçta birbirinden ayrılmaktadır (Aksoy, 1993: 41).

3. Deyimle atasözü arasında, sınırdaki bulunan sözlere dikkat edilmelidir:

a) Atasözleri arasına da alınsa, deyimler arasına da alınsa yanlış sayılamayacak sözler vardır. Bu, atasözleriyle deyimleri birbirinden ayıran özelliklerin iyice belirmemiş olmasından değil, bu çeşit sözlerin iki anlam taşımasından ya da iki türlü yorumlanabilmesinden ileri gelir. Örneğin, “Açtırma kutuyu söyletme kötüyü.” sözü “karşısındakini kızdırarak seninle ilgili şeyleri ortaya dökmesine, senin için kötü şeyler söylemesine yol açma” anlamına kullanılırsa atasözü olur. “Beni kızdırırsan senin için kötü şeyler söylerim” anlamına kullanılırsa deyim olur. Başka bir örnek; “Çam sakızı çoban armağanı.” sözü “zengin olmayan kimsenin armağanı, pahalı bir şey olamaz” diye yorumlanırsa atasözü sayılmış olur. “Sunduğum şey değersiz ama gücüm ancak buna yetiyor” diye yorumlanırsa deyim sayılmış olur (Aksoy, 1993: 41).

b) Kimi sözler, fiil çekiminin değişmesi ile atasözü iken deyim, deyim iken atasözü durumuna girer. Örneğin: “Dağ yürümezse abdal yürür” atasözüdür. “Dağ yürümezse abdal yürüsün” deyimdir. Bunun gibi, “Doğmadık çocuğa don biçilmez.” atasözüdür. “Doğmadık çocuğa don biçmek” deyimdir (Aksoy, 1993: 41-42).

Biçim bakımından ikiye ayırdığımız deyimleri kavram bakımından da ikiye ayırabiliriz (Aksoy, 1993: 42):

a) Deyimlerin çoğunda kalıplaşmış sözden çıkan anlam, sözcüklerin gerçek anlamları dışındadır. Örnekler:

Devede kulak, düttürü Leyla, başlı başına, içinden pazarlıklı, sapı silik, çantada keklik, güngörmüş, ömür törpüsü, püsküllü bela, dişe dokunur, yıldızı dişi, danışıklı dövüş, hem nalına hem mihına, ağır ezgi, fıstıklı makam, balık kavağa çıkınca, abayı yakmak, hapı yutmak, pabucu dama atılmak, mercimeği fırına vermek, iki ayağını bir pabuca koymak, tozdan dumandan ferman okunmamak, karda gezip izini belli etmemek, fol yok yumurta yok, ne şiş yansın ne kebab, öküz öldü ortaklık ayrıldı, tencere yuvarlandı kapağını buldu (Aksoy, 1993: 42-43).

b) Kimi deyimlerde kalıplaşmış sözden çıkan anlam, sözcüklerin gerçek anlamları dışında değildir. Örnekler:

Çoğu gitti azı kaldı, ismi var cismi yok, iyiye iyi kötüye kötü demek, adet yerini bulsun, kimi kimsesi yok, özrü kabahatinden büyük, hem suçlu hem güçlü,

yeri yurdu bellisiz, ağzına layık, dosta düşmana karşı, yükte hafif pahada ağır, iyi gün dostu (Aksoy, 1993: 43).

2.1.4. DEYİMLERE İLİŞKİN DİĞER ÖZELLİKLER

Kimi deyimlerde, tümce yapısı ve ana sözcükler değişmemek üzere çekimler, adıllar değişebilir:

“Aşağı tükürsem(tükürsen, tükürse...)”, “sakalım (sakalın, sakalı...)”, “yukarı tükürsem(tükürsen...)”, “bıyığım(bıyığın, bıyığı...)”, “Bana (sana, ona...) göre hava hoş.”, “Gözüne kestirmek(gözüme kestirdim, gözüne kestirdi)”... gibi (Aksoy, 1993: 45).

Bir deyim, ayrı ayrı bölgelerde değişik sözcüklerle ya da değişik biçimlerle söylenebilir: “Kızım sana söylüyorum, gelinim sen dinle(işit, anla).”, “Çenesi düşük (çenesi çürük).”, “Hoşuna gitmek(hoşuna gelmek).”, “Göz ucuyla (göz kuyruğuyla)” (Aksoy, 1993: 45).

Kısalık ve özlülük, deyimlerin özelliklerinden olmakla birlikte kimi deyimler birbirine benzeyen sözcüklerin yenilenmesiyle güç kazanırlar: “Yaşı ne, başı ne!”, “Tadı, tuzu yok.”, “Yeri, yurdu bellisiz.”, “Yol, iz bilmemek”... gibi (Aksoy, 1993: 45).

Mecaz, atasözlerinin ayrılmaz niteliği değildir. Bu söz, deyimler için de geçerlidir. Nitekim “çam devirmek” “devede kulak” gibi çoğu mecazlı olan deyimler arasında “özü kabahatinden büyük”, “yarı yarıya” gibi mecazsız olanlar da vardır (Aksoy, 1993: 45).

Aksoy (1993)’a göre deyim sayılmaya elverişli olan ve olmayan “benzetme”li anlatımları şu üç başlıkta grupta ifade edebiliriz.

a) Kimi kavramları daha iyi belirtmek için birtakım basmakalıp “benzetme”lere başvururuz. Buz gibi, ateş gibi, kömür gibi... deriz ki çok soğuk, çok sıcak, çok siyah demektir. Atasözlerini ve deyimleri derleyen kitaplarda bu basmakalıp benzetmeler de yer almaktadır. Bilindiği üzere benzetme ilgeci olan “gibi”, benzetmedeki iki “yan”ın güçlü olanından gelir. Bunun arkasından “benzetme

yönü” nü belirtecek olan “önad” söylenmezse “...gibi” takımı, bu önadın yerini tutar. yani “buz gibi” sözü – kendisinden sonra “soğuk” sıfatı kullanılmasa bile- “çok soğuk” anlamına gelir. Dilin her zaman tuttuğu bu yolu özel bir kuruluş ve anlatış yolu sayıp bu gibi “benzetme”leri deyimler ya da atasözleri arasında göstermek uygun değildir.

Deyim ya da atasözü sayılması uygun görülmeyen yaygın benzetmelerden örnekler: Kar gibi, pamuk gibi, zümrüt gibi, şeker gibi, zehir gibi, kıl gibi, kağıt gibi, iğne gibi, iplik gibi, ipek gibi, taş gibi, kuyu gibi, çiroz gibi, dev gibi, dalyan gibi, dal gibi, çöp gibi, çam yarması gibi, Karun gibi, kurşun gibi, kav gibi, yıldırım gibi, arslan gibi, ayı gibi, tilki gibi, eşek gibi, it gibi, kuzu gibi, keçi gibi, domuz gibi... (Aksoy, 1993: 46)

b) Öte yandan deyim sayılması gereken benzetmeler vardır. Bunlar çekici bir anlatım içinde kurulmuş, öylece beğenilip yayılmıştır. Örneğin; tereyağdan kıl çeker gibi, gümrükten mal kaçıran gibi, süt dökmüş kedi gibi, terbiyeli maymun gibi, deli saraylı gibi, mal bulmuş Mağribi gibi, tavşan boku gibi (ne kokar, ne bulaşır), temcit pilavı gibi (ısıtıp ısıtıp koymak), koyun kaval dinler gibi (dinlemek), kabak çiçeği gibi (açılmak), Ahfeş’in keçisi gibi (baş sallamak), arpacı kumrusu gibi (düşünmek), beşlik simit gibi (kurulmak), sebilhane bardağı gibi (dizilmek), arı kovani gibi (işlemek), yıldırımla vurulmuşa dönmek, iki cami arasında kalmış beynamaza dönmek...(Aksoy, 1993: 46-47)

Deyimler de atasözleri gibi ustaca düzenlenmiş sözlerdir. Bu sözlerin yapılışında dilin türlü olanaklarından ve çeşitli söz, anlam sanatlarından yararlanılmıştır: kulağı delik, eli uzun, aslan payı, kör dövüşü, Eyüp sabrı, katır inadı, eski göz ağrısı, oğul balı, yüreği yufka, göze girmek, göz koymak, gözü tutmak, borusu ötmek, dokuz doğurmak, ipe çekmek, kabına sığmamak, pösteki saymak, ateş püskürmek, can kulağıyla, anasını kızı, danışıklı dövüş, bir içim su, çiçeği burnunda, büyümüş de küçülmüş, yaşını başını almış, ağzı var dili yok, gece silahlı gündüz külahlı, dört elle sarılmak, kuş sütüyle beslemek, kaşıkla verip sapıyla gözünü çıkarmak, ateş bacayı sarmak, pişmiş aşı soğuk su katmak... gibi (Aksoy, 1993: 47).

Deyimler de ulusal damga taşıyan dil varlıklarıdır. Ulusun söz yaratma gücünden doğarlar. Her deyim hoş bir buluştur. Bir küçük söz dağarcığına koca bir

alem sığdırılmıştır. En uçucu kavramlar, en ince hayaller, en güzel benzetmeler, çeşit çeşit mecazlar ve söz ustalıkları mini mini bir deyimmin yapı harçları arasında parlar (Aksoy, 1993: 47).

Deyimler de atasözleri gibi toplumun malı olan eski sözlerdir. Örneğin yüreği soğumak deyiminin XV. yüzyılda da bulunduğu, Şeyhi'nin şu beytinden anlaşılmaktadır.

Yüreği soğumadı sövmek ile,

Olımadı eşeği dövmek ile.

Bunun gibi sakala gülmek deyimi XV. yüzyılda yazılan Gülşen-i Raz'da görülmektedir.

Ki bunlar sakala gülmektir ancak.

Akse'l-İreb'deki **atın kıymeti tırnağı dibinde gerek** sözünden anlaşılıyor ki bugün yurdumuzun bazı bölgelerinde kullanılmakta olan **tırnağı dibinde** deyimi XVIII. yüzyılda da vardır.

Deyimler atasözleri kadar eskimeden dile yerleşirler. Nitekim derdini Marko Paşaya anlat sözü, kimi yaşlı kimselerin tanıdıkları Dr. Marko Paşa'dan beri ortaya çıkmıştır. Son zamanlarda bozum olmak, kuyruk olmak, oyun çıkarmak (sporda), boş vermek, yeşil ışık yakmak, iş yok... gibi yeni deyimler de dile yer almıştır (Aksoy, 1993: 48).

Gerçek anlamları dışında özel bir anlama gelen deyimler ayrı sözcükler ve aynı gramer biçimiyle başka dile çevrilemezler. Gerçek anlamlarıyla kullanılan deyimler ise başka dile çevrilebilirler (Aksoy, 1993: 52).

Aksoy (1993: 518-520)'a göre deyimleri, başka dile çevirebilip çevrilememeye bakımından üçe ayırmak gerekmektedir:

a) Özel biçimleri dolayısıyla sözcüğü sözcüğüne başka dile çevrilemeyenler ya da sözcüğü sözcüğüne başka dile çevrilebildiği halde Türkçedeki kavramı belirtmeyenler: Ağır ezgi fıstıki makam, aklı sıra, başlı başına.

b) Dilimizde gerçek anlamları dışında kullanıldığından başka dillere de aynı sözcüklerle ve değişmeceli (mecazlı) durumlarıyla çevrilebilenler: Balık kavağa çıkınca, bir pire için yorgan yakmak, karda gezip izini belli etmemek.

c) Dilimizde gerçek anlamlarıyla kullanıldığından, başka dile, sözcüğü sözcüğüne çevrilebilenler: Ağzına layık, alan razı satan razı, aramakla ele geçmez.

Atasözleri ve halk deyimleri arasında birbiriyle çelişen düşünceler görülmektedir. Zaman içinde değişen ekonomik ve sosyal koşullar somut durumlar zaferler ve yenilgiler birbirinden farklı çelişik görüşlerin halk değerlendirmelerine yansımada rol oynamıştır (Güriz, 2006: 9).

Kalıplaşmışlık deyimmin özelliğidir. Deyimin sözcükleri değiştirilip yerine aynı anlama gelen sözcükler konulamaz ve sözdizimi bozulamaz. Böyle yapılırsa deyim, özelliğini yitirir, deyim olmaktan çıkar. Örneğin “devede kulak” deyimini “kulak devede” biçimine ya da “yok devenin başı!” deyimini “devenin başı yok!” biçimine sokuldu mu, artık deyim olmaz. “Aba altında er yatar” deyimini de “er aba altında yatar” ya da “palto altında yiğit yatar” biçimine girdi mi, bütün değerini ve güzelliğini yitirir. Çünkü deyim, bir kavramı dile getirmek için bulunmuş, özgün bir anlatım kalıbıdır (Püsküllüoğlu, 1998: 7).

Deyimler, çoğunlukla soyut anlamlar sözlüğüne somut benzetmelerden yararlanarak geniş kavramlı güçlü değerler kazandırır. Deyimin doğru bir tanımını özetleyen bu savın doyurucu bir kanıtını XV. y.y dan kalma bir örnekte bulabiliriz. (Gökten inmek) deyimini, özellikle Fâtih çağının Doğuya dönük geleneğini eleştiren aydın bir ozanın taşlamasında günümüze değin söylenenlerin en acı sitemini yansıtır;

Mesîhî gökden insen sana yer yok

Yuri var gel Arab’dan yâ Acem’den (Eyüboğlu, 1975: 8)

2.1.7. DEYİMLERİN SINIRI

Deyimler çeşit çeşittir. Kimi çeşitlere deyim demeyip ayrı adlar vermeyi uygun görenler bulunabilir. Hangi çeşitten olursa olsun, deyim ile ona benzeyen kalıplaşmış, sıradan bir söz, kimileyin birbirlerine o denli yaklaşırlar ki bunları deyim mi yoksa öteki kalıplaşmış söz mü saymak gerektiği kolayca söylenemez ve

deyimlerle bileşik sözcükler, deyimlerle süslü, özgün sözler, deyimlerle bayağı sözler, deyimlerle terimler, deyimlerle dualar, dilekler, ilençler... birbirine karıştırılır. Bununla birlikte ayırıcı nitelikleri çok belirgin olan söz çeşitlerinin sınırları hemen hemen kesinlikle çizilebilir (Aksoy, 1993: 509).

Bileşik sözcük, birden çok sözcüğün bitleştirilerek tek sözcük olarak yazılmış biçimidir. Bileşik sözcüğü oluşturan sözcükler, öylesine kaynaşmışlardır ki yazılışlarını olduğu gibi anlamlarını da ayrı ayrı düşünemeyiz. Örneğin delikanlı denilince ne deli sözcüğünün anlamı aklımıza gelir, ne de kanlı sözcüğünün. Tümce biçiminde olmayan deyimlerden kimisi, zamanla kaynaşarak bileşik sözcük kimliğini kazanmaktadır. Öyle ki bir yapıtın sekiz on yıl ara ile çıkan iki baskısından birincisinde deyim sayılarak ayrı ayrı yazılmış olan birtakım sözcük öbekleri, ikincisinde bileşik sözcük sayılarak bitişik yazılmaktadır. Bu tutarsızlıklar, ya bileşik sözcüklerin eski yazı ile ayrı yazılır olmasından kalma bir alışkanlıktan, ya da yeni yazımın ve dilbilgisi kurallarının oluşum döneminde bulunmasından ileri gelmektedir. Örneğin 8. baskı (1975) Yazım Kılavuzu'nda abuk sabuk, bölük pörçük, derli toplu, kem küm, konu komşu, ufak tefek gibi ikilemeler ayrı yazılmıştır da aynı nitelikte olan çar çur, çör çöp, deli dolu, iri yarı, kelli felli ikilemeleri bitişik yazılmıştır. Yapıları birbirine benzeyen açık kalpli, ağır başlı, iyi kalpli, sıfat tamlamaları ayrı, açıkgözlü, sıcakkanlı, soğukkanlı, sıfat tamlamaları bitişiktir (Aksoy, 1993: 509-510).

Aksoy (1993)'a göre sözcük öbeği durumundaki deyim ile "bileşik sözcük" kimi zaman birbirine çok benzer. Bunları şöyle ayırt edebiliriz:

a) Bileşik sözcüğü meydana getiren sözcükler, aralarına çekim ve yapım eki giremeyecek kadar kaynaşmışlardır. Başlıca üç yolla kurulurlar:

1) Anlam kayması (hanımeli, akbaba, ateşböceği, balkabağı, yerelması, kara fatma ...gibi).

2) Ses kaynaşması ve düşmesi (cumartesi, kahvaltı, peki, haminne, çöreotu ...gibi).

3) Sözcük çeşidi kayması (vurdumduymaz, giderayak, dedikodu, veryansın, örtbas, çitkırıldım... gibi).

Bileşik sözcük, tek sözcük durumundadır: Bitişik yazılır; isim soyundandır; yani isim, sıfat, zamir, edat, bağlaç, ünlem, gibi kullanılır: Vurdumduymazın biri; balıksırtı desen; alabildiğine koşuyordu... gibi.

b) Deyimi meydana getiren sözcükler ise aralarına çekim eki alamayacak kadar kaynaşmış değildirler. Bu sözcüklerin kimisi isim ve fiil çekimlerine girmiştir. Eli açık, baldırı çıplak, gözü pek... gibi iyelik ekiyle kurulan; göz koymak, baş vurmak, el atmak... gibi fiilleri çekimlenebilen söz kümeleri deyimler arasına girer ve sözcükleri ayrı ayrı yazılır (Aksoy, 1993: 49-50).

Bununla birlikte verilen ölçüler, deyimle bileşik sözcüğü ayırt etmek için her zaman yeterli değildir. İki sözcüklü öyle sözler vardır ki deyim mi, bileşik sözcük mü oldukları ancak “anlaşma” ile sonuca bağlanabilir. Nasıl ki yazımın (imlanın) oluşumunda da fonetiğin, etimolojinin, geleneğin, bir de anlaşmanın (şöyle olsun diye kabul edip elbirliğiyle uygulamanın) payı vardır. Örneğin vazgeçmek sözü, İmla Kılavuzu'nun eski basımlarında ve Türkçe Sözlük'te ayrı yazıldığı halde Yazım Kılavuzu'nun 1970 baskısında bitişik olarak verilmiştir. Balayı sözü Türkçe Sözlük'te ayrı yazılmıştır. Yazım Kılavuzu'nda bitişiktir. Başıboş, İmla Kılavuzu'nun eski baskılarında bulunmadığına göre ayrı yazılması öngörülmüş iken Yazım Kılavuzu (1970)'nda bitişik olarak yer almıştır. Ayak üstü, İmla Kılavuzu'nun eski baskılarında ayrı yazılmıştır. Yazım Kılavuzu(1970)'nda ise bitişiktir. Öte yandan Yazım Kılavuzu'nda ayrı yazılması öngörülmüş olan ara sıra, yanı sıra, başlı başına, baş vurmak, çıtı pıtı, kaba saba... sözlerini bileşik yazmak eğiliminde olanlar bulunduğu gibi Yazım Kılavuzu'nda bileşik yazılmış olan başıbozuk, başsağlığı, birebir, durdinlen, elbirliği, gelişigüzel, sözgelişi, işbirliği, gitgide, sözbirliği, işbirliği, işyeri, kabataslak, minimini, tepetaklak, tersyön... sözlerini ayrı yazmak eğiliminde olanlar da vardır. Görülüyor ki bir yerde deyimle bileşik sözcüğü kesin olarak ayırt etmek olanağı yoktur. O zaman tek çıkar yol, “anlaşmak”tır. Yani “şu sözü deyim sayalım, şu sözü bileşik sözcük kabul edelim” demektir (Aksoy, 1993: 50-51).

Her doğru söz, her bilgece söz atasözü olmadığı gibi her süslü söz de deyim değildir. Deyimler bayatlama bilmeyen özgün buluşlardır. Buna karşı deyim benzeyen bir takım değişmeceli (mecazlı) sözler vardır ki ilk söyleyişlerinde özgün buluş sayılmış olsalar bile zamanla bayatlamışlar, dahası, soğuk görülür olmuşlardır.

Bunları dil sağduyumuzla ayırt edebiliriz. Sözgeleşî şü örnekleri deyim sayamayız: Acı bir gülüş, akşam hüznü, altın harflerle yazılmak (Aksoy, 1993: 511-512).

Aksoy (1993: 512)'a göre dilimiz birtakım yeni deyimler kazanmakta, süslü ve özgün sözlerden çok güçlü olanlar deyim düzeyine yükselmektedir. Örnekler: Ağırılığını koymak, altını çizmek, beyin yıkamak.

Argo, geniş anlamıyla “bir meslek topluluğu arasında kullanılan özel söz”dür. Biz daha çok, “külhanbeylerinin özel anlamda kullandıkları kaba sözlere ya da başkaları anlamasın diye aralarında kararlaştırdıkları anlamla kullandıkları sözlere” argo diyoruz. Bu duruma göre argo sözcüklerine sadece “argo” demek yeter. Deyim niteliğindeki argo sözcük öbeklerine ise “argo deyim” adını vermek yerinde olur. Torpil, piston, moruk, çakmak (sınıfta), taahhütlü (tabanca), röntgenci (kötü niyetle bir yeri gözetleyen)... argodur. Dalga geçmek (aklı başka yerde olmak), posta kurmak (göz dağı vermek), cızlamı çekmek (kaçmak)... gibi sözcük öbekleri argo deyimlerdir (Aksoy, 1993: 51-52).

Aksoy (1993: 51)'a göre “deyim” ile “terim”i de ayırt etmek gerekir: Deyim, genel dilin malı olan sözdür. Terim ise ya bilim, sanat, meslek sözüdür ya da bunlar dışında, anlamı daralmış sözdür ve tanımın özetidir: eşkenar, bilirkişi, içgüdü, cevizgiller, kuşpalazı, biçerdöver, gündönümü... gibi. Bu örneklerdeki terimler, bileşik sözcük olarak kurulmuştur. Yani bunlar biçim ve yapı bakımından bileşik sözcük, kavram ve görev bakımından terimdirler. Sözcük öbeği biçimindeki deyimlerden böylece ayrılırlar. Terimler tek sözcük olanları da vardır. Örneğin ayak sözcüğü dar anlamıyla edebiyat ve coğrafya terimidir. Oysa tek sözcüklü terim olmaz. Buna karşılık cümle halinde deyim vardır, ama terim yoktur.

Bileşik sözcük durumunda olan terimler, doğal olarak deyimlerle karışmazlar. Ancak iki ve daha çok sözcükten oluşup da bitişik yazılmayan terimler, kuruluş yönünden deyimlere benzerler. Bunları, Kavram ve görevlerine bakarak deyimlerden ayırt etmek güç değildir: Bilim ve meslek dallarına özgü kavramları karşıladıkları için ortak dilden çok kendi alanlarında kullanılan birden çok sözcüklü terimlerden örnekler: Anlatım yitimi (Ruhbilim), Doğru orantılı (Matematik), Dolaylı Tümleç (Dilbilgisi). Kimi terimler ortak dilde de sık sık kullanıldıklarından deyimleşmektedirler. Bunlar, terimlerle deyimler arasındaki sınır üzerindedirler. Örneğin; açık oturum, aile planlaması, aşağılık duygusu (Aksoy, 1993: 514-515).

Dualar ve ilençler, iyi ve kötü dileklerin, deyimler ise ayırım gözetmeksizin herhangi bir kavramın kalıplaşmış söz topluluklarıdır. Deyim konuları sınırlı olmadığından dua ve ilenç konuları da deyim konuları arasına girer. Bu duruma göre eğer bir dua ya da ilenci oluşturan söz topluluğu, onun deyim sayılmasına elverişli bir anlatım özgünlüğü, güzelliği ve çekiciliği taşıyorsa o dua ve ilenç- konu bakımından özel adını taşımakla birlikte- deyim de olur. Örnekler: Ağzından yel alsın, başını yesin, darısı başına. Bu nitelikte olmayan dua ve ilençlerin deyim sayılmaması doğru olur. Şunlar gibi: Allah razı olsun, Allah kolaylık versin, Allah korusun (Aksoy, 1993: 515-516).

Aksoy (1993: 48-49)'a göre "ikileme" adı verilen ve ayrı ayrı yazılan sözcüklerden anlamları birbirine yakın, karşıt olanlarla sesleri birbirini andıranları ya da sözcüklerden biri anlamsız bulunanları deyimlerin bir dalı saymak yerinde olur: ev bark, çoluk çocuk, kap kacak, allak bullak, eski püskü, apar topar, süklüm püklüm, ters pers, ufak tefek, takım taklavat, aşağı yukarı, ileri geri, karma karışık, oldum olası, oldu olacak... gibi. Ancak, aynı sözcüğün yenilenmesiyle kurulan ya da kuruluşlarındaki özellik, bir dil kuralı uygulaması olan ikilemeleri deyim saymak uygun değildir: Tak tak, tıkr tıkr, mırıl mırıl, şakır şakır, büyük büyük, sarı sarı, yavaş yavaş, öbek öbek, yapış yapış, yığın yığın, söylene söylene... gibi.

2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde çeşitli eserlerin deyimlerinin incelendiği çalışmalardan "deyimlerin yapısal incelemesi" konusunda yapılan çalışmalar amaç, yöntem, kapsam ve sonuç bakımından özetlenmeye çalışılmıştır. Şu ana kadar bitmiş çalışmalar içinde Almıla Aydın'a ilişkin herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Farklı yazarlar ve eserleri üzerinde deyimlerin yapısal incelemesiyle ilgili çalışmalar olduğu, ancak bunlardan hiçbirinin çocuk yazını alanında olmadığı görülmüştür.

Deyimlerle ilgili yapılan araştırmalarda yapılan çalışmaların genellikle yabancı dil öğretiminde deyimlerin kullanılması, yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde deyimlerin kullanılması, çeviri eserlerde deyim çevirilerinde yaşanan sorunlar, Türkçedeki deyimlerin diğer dillerde karşılığı veya diğer dillerdeki deyimlerin Türkçedeki karşılığı, deyimlerin öğretiminde çeşitli yöntemlerin etkililiği,

deyim öğretiminin eğitsel becerilere olan katkıları ve deyimlerin anlam bakımında incelenmesine ilişkin olduğu görülmüştür.

“Deyimlerin yapısal incelemesi” ile ilgili ulaşılan çalışmalardan özellikle Maltepe (1997)’ye ait “Deyimlerimizin Yapısal İncelemesi”, Elibol (2009) “Tarık Buğra’nın “Küçük Ağa” Romanında Geçen Deyimlerin Yapı ve Anlam Bakımından İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezleri ve İleri (2003)’ye ait “Nazım Hikmet’in Şiir Dilinde Kullandığı Deyimlerin Yapısal İncelemesi” isimli makalenin bu çalışmayla benzerlik taşıdığı düşünülse de Maltepe (1997)’ye ait çalışmanın sözlük bazında yapılan bir çalışma olduğu, Elibol (2009) ve İleri (2003) tarafından yapılan çalışmaların ise eser bazında yapılan bir inceleme olduğu ancak yapılan sınıflamanın fazla detaya inmediği (örneğin; ortaç + fiil diye adlandırılan sınıfta ortacın almış olduğu eklere göre alt sınıflara ayrılmadığı gibi) ve incelenen eserlerin de çocuk yazını alanına girmediği tespit edilmiştir.

Maltepe (1997)’nin deyimlerin biçimsel özelliklerinin belirlenmesi ve yapısal olarak incelenmesi konusundaki boşluğu doldurmak üzere yaptığı “Deyimlerimizin Yapısal İncelemesi” çalışmasında Ömer Asım Aksoy’un Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü’nün A maddesindeki 810 deyimini fişlenmiş, bu fişlemeyle elde edilen özellikler sınıflandırdıktan sonra; Sözcük Öbeği Yapısındaki Deyimler, Cümle Yapısındaki Deyimler ve Yapısal olarak Adlandırılmayan Deyimler olmak üzere üç ana bölüm ortaya çıkmıştır. Özellikle birinci bölümde en fazla deyimle sahip olan Eylemlilik Öbeği Yapısındaki Deyimler başlığı altında bu deyimlerin öge dizilişi, bu deyimlerde kişi çekimine giren birimler, bu deyimlerde eylemlilik öbeği yapısındaki deyimlerin yapıları, “olmak” ve “olmamak” eylemleriyle kurulu eylemlilik öbeği yapısındaki deyimlerin kullanım özellikleri incelenmiş, birçok özellik kendi içinde de alt başlıklara ayrılmıştır. Eylemlilik öbeği dışında diğer sözcük öbeği yapısındaki deyimler de her öbekte yer alan çok sayıda alt başlıkla incelenmiştir. “Cümle Yapısındaki Deyimler” adını taşıyan ikinci bölümde de cümle yapısındaki deyimler; yüklemine, cümlenin yapısına, bağlanışlarına, kuruluşuna ve anlamına göre cümle türleri açısından değerlendirilmiş, bu bölümlerin her birinde, ayrıntıları en iyi biçimde verebilmek için çok sayıda alt başlıkla incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümü ise yapısal olarak adı konulmayan deyimleri içermektedir. Çalışma sonucunda eylemin varlığına dayalı olarak kurulan eylemlilik öbeği yapısındaki deyimlerin birinci sırada yoğunluk oluşturduğu, sözcük öbeği

yapısındaki deyimlerde, niteleme özelliğine dayalı olan sözcük öbeği yapısındaki deyimlerin ikinci sırada yoğunluk oluşturduğu ve yalnızca iki öğeden oluşan deyimlerin sayısının da oldukça fazla olduğu belirtilerek inceleme sonucunda elde edilen rakamlar tablolar halinde ifade edilmiştir.

Güven (1997) tarafından yapılan “Türkçede Eylemsel Deyimlerin Bazı Özellikleri” adlı çalışmada yapısal kalıplaşma kavramı Türkçede eylemsel deyimler açısından Üretici Dil Bilgisi Kuramı çerçevesinde incelenmiş, TDK (1988) Türkçe Sözlük’ten rastgele 725 eylemsel deyim seçilerek deyim içerdiği ad öbeği sayısına, ad öbeği üzerinde yer alan durum ekinin niteliğine ve A-yapısına dayanarak, Türkçedeki eylemsel deyimler on bir sınıfa ayrılarak bu sınıflandırma yoluyla verilerin söz dizimsel davranışının tahmin edilip edilemeyeceği araştırılmıştır. Veri tabanının ayrıntılı incelenmesi sonucu, deyim ad öbekleri üzerinde yer alan durum eklerinin veya soyut durumun sözdizimsel özelliklerin kabul edilebilirliği üzerinde önemli ölçüde etkili olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra, deyim ad öbeğinin özne olup olmasının da önem taşıdığı gözlenmiştir. Sonuç olarak, bu çalışmada, Türkçede eylemsel deyimlerde yapısal kalıplaşma zorunlu tümleçlerin sayısı, kalıplaşmış durum ekleri ve deyimde yer alan sözcüksel birimlerin başkalarıyla değiştirildiklerinde dahi korunan yapısı cinsinden tanımlanmakta ve Türkçedeki eylemsel deyimlerin daha önceden belirlenmiş yapısal özelliklere sahip bir “çerçeve”den oluştuğu iddia edilmektedir.

Sinan (2000)’ın “Türkiye Türkçesindeki Deyimler Üzerine Bir dil İncelemesi” adlı çalışmasında 42 sözlük taranıp, 4638 deyim tasnif edilerek deyimlerin kaynakları ve yapısal özellikleri üzerinde kapsamlı bir eser ortaya çıkarılmıştır. Tasnif gruplarının yüzdelik oranları verilerek büyüklük sırasına göre dizildiğinde heceden oluşan kalıpların deyim kuruluşunda daha çok kullanıldığı görülmüş, deyim oluşturan kelimelerin sayısı göz önünde tutulduğunda ağırlığın iki ve üç kelimedenden oluşan deyimlerde olduğu anlaşılmakta olduğu ifade edilmiştir.

Çetinkaya (2001)’nin Karahanlı Türkçesi ile yazılmış Kutadgu Bilig adlı eserdeki deyimlerin semantik ve sentaktik yapıları bakımından incelendiği “Kutadgu Bilig’deki Deyimlerin Semantik ve Sentaktik İncelemesi” adlı çalışmasının ilk bölümünde Kutadgu Bilig ve deyimlerin yapıları üzerinde durulmuş, ikinci bölümünde bu eserde yer alan deyimlerin semantik ve üçüncü bölümde de sentaktik

yapıları ögesel, tamlamalar ve sözcük grupları bakımından incelenmiştir. Sonuç olarak ise o devirde kullanımda olan, fakat günümüz Türkiye Türkçesi'nde yerini yakın anlamlı sözcüklere bırakmış kelimelerle kurulmuş deyimler olduğunun (ayada tut-: el üstünde tutmak), Kutadgu Bilig'deki deyimlerin, günümüzdeki şekilleriyle karşılaştırıldığında anlam bakımından büyük bir değişikliğe uğramadıklarının, eserin yazıldığı devirde kullanılan bazı deyimlerin ise günümüzde unutulduğunun, kullanılmadığının (iki böz: kefen) görüldüğü tespit edilmiştir.

İleri (2003) "Nazım Hikmet'in Şiir Dilinde Kullandığı Deyimlerin Yapısal İncelemesi" adlı makalesinde, Nazım Hikmet'in şiirlerinin hepsini kapsayan sekiz şiir kitabı taranarak deyimler fişlenmiş, çeşitli deyimler sözlükleri taranarak elde edilen deyimlerin anlamlarına da yer verilerek sözcük öbeği biçimindeki deyimler (ilgi bağlantılı deyimler, iyelikli deyimler, yönelme eki ile biten deyimler, bulunma eki ile biten deyimler, uzaklaşma eki ile biten deyimler, sıfat biçimindeki deyimler, sıfat tamlaması biçimindeki deyimler, sıfat öbeği biçimindeki deyimler, edatla biten deyimler, partisipli deyimler, gerundiumlu deyimler, tekrar öbeği biçimindeki deyimler) ve cümle biçimindeki deyimler (çekimli bir eylemle biten cümle biçimindeki deyimler, ad eylemle bitmiş, tam bir cümleden oluşan deyimler, mastar ile biten deyimler) grupları altında sınıflandırılmıştır. Sonuç bölümünde deyimlerin kalıp sözler olarak bilindiği belirtilmiş, ancak Nazım Hikmet'in kimi deyimlerin içindeki sözcükleri değiştirmiş olduğunu ifade ederek bir Nazım Hikmet Enstitüsü kurulması ve Nazım Hikmet Sözlüğü oluşturulması önerisinde bulunmuştur.

Çevik (2006)'in "Basın Dilinde Atasözleri ve Deyimler" adlı çalışmasında atasözleri ve deyimlerin günümüz basın dilinde ne ölçüde, hangi biçimde ve hangi amaçlarla kullanıldığını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda düzenli bir biçimde yapılan gazete taramalarıyla basın dilinde atasözü-deyim kullanımları tespit edilip değerlendirilmiş; böylece, bir taraftan bu sözlerin basın dilinde canlı bir biçimde varlıklarını devam ettirdikleri, diğer taraftan da gazetelerin bu sözleri birer anlatım zenginliği ögesi olarak dil politikaları çerçevesinde sıkça kullandıkları tezi doğrulanmaya çalışılmıştır. Çevik (2006) günlük 5 gazetenin (Hürriyet, Milliyet, Posta, Sabah, Zaman) 4 ay (1 Aralık 2004-31 Mart 2005) boyunca düzenli bir biçimde taranmasıyla yapılan atasözü deyim kullanımına dair tespitler ve bunların değerlendirilmesi temeline dayanan bu çalışmayla, basın dilini

konu alan araştırmalara küçük de olsa bir katkıda bulunduğu inancını taşımaktadır. Sonuç bölümünde ise taranan gazetelerden atasözü ve deyim kullanımına en çok ağırlık veren gazetenin Milliyet, deyimlerin en çok kullanıldığı yerlerin köşe yazısı olduğu ve bunun nedeninin köşe yazarlarının az sözle çok şey anlatma çabaları olduğu, deyimlerin kısa, anlaşılır, dikkat çekici ve akılda kalıcı sözler olmaları dolayısıyla gazetelerde en çok başlık ve son söz olarak kullanıldığı, atasözleri ve deyimlerin basın dilinde yaygın bir biçimde kullanılmakta olduğu, bu durumun deyimlerin varlığını devam ettirip canlılığını korumasına önemli katkılarda bulunurken, diğer taraftan da gazetelerde kullanılan dilin daha zengin ve etkileyici olmasını sağladığı görüşüne yer verilmiştir.

Sevinç (2007) tarafından yapılan “18. Yüzyıl Şairlerinden Sünbülzade Vehbi (Lutfiyye), Bosnalı Sabit, Enderunlu Vasıf ve Nedim’in Divan ve Mesnevilerinde Atasözleri ve Deyimler” adlı çalışmada atasözleri ve deyimlerin divan edebiyatında eserlerde nasıl ve hangi sıklıkta kullanıldığı düşüncesiyle, 18.yüzyıl divanları incelenmiştir. 18.yüzyıl şairlerinden Bosnalı Alaeddin Sabit, Nedim, Enderunlu Vasıf, Sünbülzade Vehbi’nin divan ve mesnevileri taranarak, Ömer Asım Aksoy’un “Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü (I-II)” ve Süreyya A. Beyzadeoğlu - Müberra Gürgendereli’nin hazırladığı “Armağan” adlı eserlerdeki atasözleri ve deyimlerle karşılaştırılmış, adı geçen iki eserde bulunmayan, atasözü olarak değerlendirilebilecek dil ürünleri de divanlarda geçtiği şekliyle belirtilmiştir. Tarama yapılarak 16.000 beyitin incelenmesi sonucunda 105 atasözü, 587 deyim tespit edilerek, şairlerin beyitleri alınmış, şairlere göre dağılımları yapılarak, 18.yüzyılda Divan edebiyatı şairleri arasında Bosnalı Alaeddin Sabit’in bu dil ürünlerini en çok kullanan şair olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmayla, altı yüzyıl süren Divan edebiyatı sürecinde atasözleri ve deyimler açısından bir aydınlatma ve konu üzerinde tartışma yaratma imkanı oluşturulmaya çalışılmış ve 18.yüzyılda edebiyatımızın atasözleri ve deyimler bakımından ne kadar zengin olduğunu ortaya çıkarılmış, anonim bir halk edebiyatı ürünü sayılan atasözü ve deyimlerin Divan şiirine girerek şairi belli söyleyişler haline girdiği görülmüş ve divan şairlerinin halktan pek de uzak olmadığını belgelendiği belirtilmiştir.

Cora (2007)’ya ait “Burhân-ı Katı’da Yer Alan Türkçe Sözcükler ve Deyimler Dizini” adlı çalışmada 17.yüzyılda Muhammed Hüseyin b. Halef et-Tebrizî

tarafından “ Burhân-ı Katı’ ” adıyla Farsça sözcüklere Farsça karşılıklar verdiği Mütercim Ahmet Âsım Efendi tarafından “ Tıbyân-ı Nâfi’ Der Terceme-i Burhân-ı Katı’ ” ismiyle Türkçeye çevrilmiş olan sözlükteki Türkçe sözcükler ve deyimler üzerinde çalışılmıştır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde Türkçe sözcükler tespit edilmiş ve bu sözcüklerin Türkçeye göre dizini (Türkçeden – Farsçaya) yapılmıştır. İkinci bölümünde, arkaik (kullanımdan düşmüş) Türkçe sözcükler bulunmuş, sözlüğün basma nüshasından yararlanılarak Arap harfli yazılışları verilmiş, sözcüklerin Türkçe sözlüklerden karşılıkları bulunmuş, dizinleri yapılmıştır. Üçüncü bölümde sözlükte geçen deyimler ve deyimleşmiş ifadeler bulunmuş, karşılıkları verilmiş, dizinleri yapılmıştır. Yapılan dizinde toplam 7675 sözcüğe ulaşılmış ve ulaşılan sonuçlar tablo, grafik ve sayısal veriler yardımıyla sunularak sonuç bölümünde Burhan-ı Katı’yı sadece sözlük olarak değerlendirmenin ve sözcüklerin birebir karşılığını bulmak amacıyla ondan yararlanmanın son derece yanlış olacağı, çünkü Burhan-ı Katı’nın Mütercim Âsım Efendinin katkılarıyla belki de Divan-ü Lûgat’it Türk gibi Türkçenin geçmişini, tarihini, kültürel ve folklorik özelliklerini anlatan ansiklopedik sözlük olmaya hak kazandığı ifade edilmiştir.

Doğru (2008)’nun ilköğretim 6.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki deyimleri, öğrencilerin kelime hazinesine kazandırılan deyimlerin nicel ve nitel özelliklerini ortaya koymak için yapılan “6.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Deyimler” adlı çalışması 2006-2007 eğitim-öğretim yılında yeni Türkçe programına göre yayımlanan 6.sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarını içeren sınırlı bir evrene sahiptir. Çalışmada 2006-2007 eğitim-öğretim yılında yeni programa göre kabul edilen, okullara ücretsiz dağıtılan ve ilköğretim 6.sınıflarında okutulan Türkçe ders ve çalışma kitaplarındaki metinlerde yer alan ve de öğrencilerin bilmediği varsayılan, kazandırılması hedeflenen deyimler, ayrı ayrı sayılarak çizelgeler oluşturulmuştur. Toplanan verilerin analizinde SPSS 11,5 (Statistic Package For Social Science) programı kullanılmıştır. Toplanan verileri betimlemek için kullanılan istatistikî teknikler ise frekans (F) ve yüzde (%) olarak belirlenmiştir. Sonuç bölümünde araştırmada incelenen 3 yayınevinin 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında öğrencilere birbirinden farklı toplam 251, çalışma kitaplarında 96 deyim kazandırılması amaçlandığı, yayınevlerine ait 3 Türkçe ders kitabındaki deyimler arasında nitelik açısından sadece 37 ortak deyim, bütün deyimler arasındaki yüzdeler oranının %14.74 olması ve ortak olmayan deyim sayısının 214, yüzdeler oranının ise bütün

deyimler arasında %85.26 gibi büyük bir oranda olması, yayınevlerinin ve/veya ders kitabı yazarlarının deyim kazandırmada ortak kriterlerinin olmadığını göstermekte olduğu belirtilerek, yayınevlerine ait 3 çalışma kitabındaki deyimler arasında nitelik açısından sadece 2 ortak deyim, bütün deyimler arasındaki yüzdeler oranı %2.09; ortak olmayan deyim sayısının 92, yüzdeler oranının ise bütün deyimler arasında %97.91 gibi büyük bir oranda olmasının, yayınevlerinin ve/veya yazarlarının çalışma kitaplarında da deyim kazandırmada ortak ölçütlerinin olmadığını göstermekte olduğu ve programda istenene en çok yer veren MEB yayınları ve en az yer veren Özgün yayınları olduğunu ifade edilmiştir. Öneriler kısmında da Türkçe dersi programlarında Türkçe ders ve çalışma kitaplarında kelime kazandırma etkinliklerine “hangi sınıfta ne kadar deyim, ne kadar atasözü olmalı” şeklinde somut olarak yer verilmesinin, kelime hazinesini zenginleştirme açısından daha faydalı olacağı, Türkçe ders ve çalışma kitabı hazırlanırken de belirlenen hedefler dikkate alınarak bir ünite veya temada, ders ve çalışma kitaplarında, eğitim-öğretim yılı boyunca, kaç kelimenin öğretileceği ile ilgili çalışmalar yapılması gerektiği, ilköğretimin birinci kademesinde, kazandırılması gereken kelime ve kelime gruplarının somut ve çocuğun yakın çevresiyle ilgili olmasına dikkat edilmesi, ders kitaplarındaki kelime öğretme faaliyetlerini destekler mahiyette, gerekirse kazandırılacak kavram ve kelimelerin resimleri, kavram kartları da hazırlanması ve bu süreç içinde kazanılan birikime, ikinci kademe de devam edilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Tarhan (2008)’ın “Anton Pavloviç Çehov’un Öykü Dilinde Anlam ve Konu Açısından Deyimlerin Gruplandırılması” adlı çalışmasının amacı, ülkemizde bilinen, çok okunan ve sevilen büyük Rus yazarı Anton Pavloviç Çehov’un (1860-1904) öykü sanatındaki deyimleri birkaç açıdan ele almak ve bu konuda bazı tespitlerde bulunmak şeklinde belirlenmiştir. Bunun için de dilimize çevrilmiş, okuyucular tarafından da bilinen yazarın on bir öyküsü (Altıncı Koğuş, Ariadna, Boynundaki Anna Nişanı, Asma Katlı Ev, Peçenek, İoniç, Kılıflı Adam, Bektaşî Üzüm, Küçük Köpekli Kadın, Çukurda ve Nişanlı Kız) seçilmiştir. Seçilen eserlerde yer alan kalıplaşmış sözcük birlikleri tespit edilerek, anlam, konu ve yapı açısından sınıflandırma yöntemi kullanılmaya karar verilmiştir. Öykü deyimlerini anlam, konu ve yapı açısından gruplandırmanın, A. P. Çehov’un izlediği yolu ve kalıplaşmış sözcük birlikleri konusundaki tercihini belirleme fırsatı sunacağına değinilerek, A. P.

Çehov'un on bir öyküsünde yararlandığı Rusça deyimlere denk gelen Türkçe deyimler verilmiş, Türkçe karşılığı bulunmayan deyimler de anlamca çevrilmiştir. İkinci bölümde, Rus dilindeki deyimlerin anlamsal ve konusal gruplandırılmasına yönelik bilgilere yer verilmiştir. Sonuç olarak Rus sanatçısı A.P. Çehov'un söz konusu eserlerinde tercih ettiği deyimler anlam ve konu açısından gruplandırılarak, başlıca on üç ayrı isim ortaya çıkmış. Bunlar İnsan Vücudu, Din-Dua-Dilek, Zaman, Ruhsal Durum, Abartı Deyimleri, Genel İfadeler, Dönüşlülük Zamiri ile Kullanılan Deyimler, Doğa, Hava, Aile, Gıda, Yaşam ve Mekan şeklindedir. Tespit edilen 200 deyimden 51'i, İnsan Vücudu konulu en kalabalık grubu oluşturmaktadır. Bu durumdan, A. P. Çehov'un deyim sanatından, özellikle de söz konusu gruba ait kalıplaşmış sözcük birliklerinden yeterince ve büyük ustalıkla yararlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Deyimlerin yapıları ele alındığında kalıpların çoğunun bağımlı sözcüklerden oluşan yönlendirme içeren deyimler (85) olduğu görülmüştür. Buna bağlı olarak ünlü Rus yazarı A. P. Çehov'un kalıplaşmış sözcük birliklerinde yer alan sözcüklerin, gramer itibariyle birbirine karşı bağımlı olan deyim kalıbını tercih ettiğini söylemenin mümkün olduğu ifade edilerek, dünyaca ünlü Rus yazarın deyimleri önemseydiği ve eserlerinde onlara geniş yer verdiğini söylemenin mümkün olduğu, büyük sanatçının yaşadığı dönemdeki Rus toplumunun, günlük hayatında sık sık kalıplaşmış sözcük birliklerinden yararlandığı, dolayısıyla hemen hemen her sınıfa ait öykü karakterlerinin deyimlere ihtiyaç duyduğu ve gerçekçi bir yazar olarak nitelendirilen yazarın yarattığı edebi dünyası, gerçek hayatın tüm yönleriyle bir sanatsal yansıması olduğu yorumunda bulunulmuştur.

Elibol (2009)'un "Tarık Buğra'nın "Küçük Ağa" Romanında Geçen Deyimlerin Yapı ve Anlam Bakımından İncelenmesi" isimli çalışmasında amaç, "Tarık Buğra'nın Türk kültür dünyasını, kullandığı deyimlere aktarmasını hem şekil hem anlam özellikleri yönünden incelemek" şeklinde belirlenerek romanda kullanılan deyimler öncelikle tespit edilip fişlenmiştir. Yapı ve anlamları bakımından incelenen deyimler, sözcük öbeği ve cümle yapısındaki deyimler olarak ele alınmıştır. İki bölümde de deyimlerin yapı özellikleri bakımından alt başlıklar hâlinde inceleme konusu yapılmıştır. Her bir deyim kendi kategorisi içinde tek tek ele alınmıştır. Deyimi oluşturan sözcüklerin türlerinin ve kaynaklarının ne olduğu, deyim cümleye kattığı anlamın neyi ifade ettiği belirtilmeye çalışılmıştır. Ayrıca incelenen deyimlerin çeşitli başlıklar altında yüzdelerini göstermek amacıyla

çizelgeler oluşturulmuştur. “Küçük Ağa” romanında 664’ü birbirinden farklı toplam 1625 deyim tespit edilmiş olup anlamca kaynaşmış deyimleşmiş birleşik fiil yapısındaki deyimlerin sayısı 1252’dir. İkinci bölümde ise 87 adetle yargı anlamı taşıyan deyimlerin çoğunlukta olduğu görülmüştür. Romanda en fazla kullanılan deyim “ortaya çıkmak” olduğu belirtilerek bunun sebebinin de fiil öbeği deyimlerinin diğerlerine nazaran daha fazla kullanımı; dilde ve kültürde olduğu gibi düşünce ve üslupta da hareketliliği göstermesi olduğu ifade edilmiştir.

Yapıcı (2009)’ya ait “A.S. PUŞKİN’in “Yüzbaşının Kızı” Adlı Eserindeki Deyimler ve Atasözleri” adlı çalışmada orijinal metindeki deyimleri ve atasözlerini tespit ederek bunların tercümanlar tarafından Türkçeye aktarılma şekillerini belirleyip izledikleri yol konusunda bir sonuca ulaşmak amaçlanmıştır. İnceleme sonucu oluşturulan tablodan çıkan istatistikî bilgilere dayanarak, nesnel bir yaklaşım sergilenmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak “Yüzbaşının Kızı” romanında 112 adet deyim ve 13 adet atasözü tespit edilerek tablodan çıkan sayısal değerlerle bazı istatistikî sonuçlara varılmış, deyim ve atasözlerinin çevirileri analiz edilirken, tercümanların kendilerinden önceki çevirilere dikkat etmedikleri ve bir eserin birkaç kez çevrilmesinin amacının önceden yapılan çalışmayı mükemmelleştirmek olması gerektiği vurgulanmıştır.

Çitil (2009)’e ait “Sait Faik Abasıyanık’ın Hikâyelerinde Argo, Deyim ve Atasözlerinin İncelenmesi” adlı çalışmada argo, deyim ve atasözleri ayrı başlıklar hâlinde A’dan Z’ye sıralanmış, hikâyeler incelenirken bir sınıflandırma yapılmıştır. Bu sınıflandırmada aynı argo, deyim ve atasözlerinin geçtiği cümleler bir grup halinde toplanmıştır. Hikâyelerin tamamının incelenmesi sonucunda, 32 argo, 565 deyim ve 8 atasözü bulunduğu belirtilmiştir. Hikâyelerde geçen argo, deyim ve atasözlerinin hangi hikâyede, kaçınıcı sayfada ve hangi cümlede geçtiği belirtilmiştir. Cümlelerde geçen her argo, deyim ve atasözü koyu şekilde yazılarak anlamları sözlükten bulunmuştur. Tezde, Sait Faik Abasıyanık’ın hikâyelerinden on eseri Yapı Kredi Yayınevi’nin, “Az Şekerli” Varlık Yayınevi’nin, “Tüneldeki Çocuk” Bilgi Yayınevi’nin baskısı incelenmiştir. Sonuç bölümünde Sait Faik Abasıyanık’ın hikâyelerinde deyim ve argoya çokça yer verdiği bunun yanında atasözlerine yeterince yer vermediği belirtilmiştir.

Tozoğlu (2009) tarafından yapılan “T.C. Millî Eğitim Bakanlığınca İlköğretim İçin Tavsiye Edilen 100 Temel Eser İçerisindeki Türk Edebiyatına Ait Romanların Atasözleri ve Deyimler Bakımından İncelenmesi” adlı çalışmaya Millî Eğitim Bakanlığının ilköğretim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser listesinde yer alan yerli romanlardan; Bitmeyen Gece, Bir Küçük Osmancık Vardı, Göl Çocukları, Halime Kaptan, Hep O Şarkı, Miskinler Tekkesi, Osmancık, Uç Minik Serçem, Yankılı Kayalar kaynaklık etmiştir. Çalışmada söz konusu eserlerde kullanılan deyim ve atasözlerinin tespiti ve incelenmesi amaçlanmıştır. Öncelikle kaynak alınan eserler okunarak, içerisinde yer alan atasözü ve deyimler tespit edilmiştir. Tespit edilen deyim ve atasözleri TDK'nin sözlüğü esas alınarak kabul edilmiş ve alfabetik olarak listelenmiştir. Listelenen deyim ve atasözlerinin öncelikle anlamları ve anlamlarına en uygun kullanımına kabul edilebilecek örnek cümleleri verilmiştir. Söz konusu deyim ve atasözleri anlamsal ve yapısal bakımdan incelenmiştir. Kullanılış şekli ve sıklığı bakımından da değerlendirilmiştir. Sonuç olarak da, İlköğretim 100 Temel Eser serisinde ele alınan yerli romanlarda toplam 6107 deyim, 2190 farklı deyim bulunduğu, Bitmeyen Gece romanında 1328, Bir Küçük Osmancık Vardı romanında 391, Göl Çocukları romanında 263, Halime Kaptan romanında 641, Hep O Şarkı romanında 888, Miskinler Tekkesi romanında 926, Osmancık romanında 1147, Uç Minik Serçem romanında 282 ve Yankılı Kayalar romanında 241 deyim tespit edilmiştir. Her eserde en çok tekrarlanan deyim sayısı ise Bitmeyen Gece, “fark etmek” deyimini 37 kez; Bir Küçük Osmancık Vardı, “dağ başı” deyimini 10 kez; Göl Çocukları, “karşılık vermek” deyimini 9 kez; Halime Kaptan, “dümeni kırmak” deyimini 11 kez; Hep O Şarkı, “kim bilir” deyimini 15 kez; Miskinler Tekkesi, “kim bilir” deyimini 6 kez; Osmancık, “haber salmak” deyimini 19 kez; Uç Minik Serçem, “karşılık vermek” deyimini 8 kez; Yankılı Kayalar “aklına gelmek”, “gözleri yaşarmak” ve “sağ ol” deyimleri 8'er kez şeklindedir. Öğrencilerin ilk olarak başvuracakları kaynağın TDK sözlüğü olduğu dikkate alınarak ve TDK'nin son çalışması olan elektronik sözlükte 11.209 farklı deyim bulunduğu ve incelenen dokuz eserde ise 2190 farklı deyim kullanıldığı bilgilerinden yola çıkılarak öğrencilerin söz konusu dokuz eserle, dilimizde var olan deyimlerin beşte birini öğrenebileceği anlamına geleceği yorumunda bulunulmuştur. Söz konusu dokuz eserde atasözleri bakımından ise 26 atasözünün kullanıldığı belirtilmiştir. Dağılım Bitmeyen Gece, 5; Bir Küçük Osmancık Vardı, 2; Göl Çocukları; 0; Halime Kaptan,5; Hep O Şarkı, 2; Miskinler Tekkesi, 3; Osmancık, 9; Uç Minik Serçem, 0;

Yankılı Kayalar 0 şeklindedir. Üç romanda hiçbir atasözüne rastlanmamıştır. Osmancık isimli roman, 9 atasözleri kullanımıyla diğerlerine göre en zengin eser olmuştur. TDK'nin yayınlamış olduğu elektronik sözlük göz önünde bulundurulduğunda, toplamda 2.396 atasözünün içinde sadece 23 tanesi kullanıldığı bilgisine yer verilerek, incelenen romanlarda deyimlerin sıkça kullanılmasına rağmen atasözlerinin çok az kullanıldığı yönünde bir yorumlama yapılmıştır.

Cesur (2010) tarafından yapılan “Yunus Emre Divanı'ndaki Deyimlerin Yapı ve Anlam Bakımından İncelenmesi” adlı çalışmada Yunus Emre Divanı'ndaki deyimler hem anlam hem de yapı adlandırması yönüyle ele alınmıştır. Çalışmanın yapı ve anlam incelemesi bölümünde incelemeye esas şiirlere numara verilerek farklı şiirlerde ortaya çıkan aynı deyimler beyit sonlarında parantez içinde belirtilmiştir. İncelenen eserlerdeki yapı bakımından deyimlerin hemen hemen yarısını fiil öbeği, diğer yarısının da isim-fiil öbeği oluşturmakta, tekrar öbeği, isim tamlaması ve edat öbeğinden oluşan deyimlerin daha az yer tutmakta olduğu ve Yunus Emre'nin kullandığı bu deyimlerin onun iç dünyasında ne kadar hareketli bir yaşamı tercih ettiğinin delili olduğu belirtilmiştir.

Gülüm (2013)'e ait “XV. Yüzyılın İlk Yarısında Telif Edilen Dîvanlarda Atasözleri ve Deyimler” adlı çalışma XV. yüzyılın ilk yarısında (1400–1450) telif edilen divanlarda kullanılan atasözleri ve deyimleri belirlemek ve Klasik Türk Edebiyatının o döneminin genel hatlarını çizmek amacıyla hazırlanmıştır. Araştırma yapılırken Türk Dil Kurumu'nun belirlemiş olduğu atasözleri ve deyimler tanımları ve sözlüğü esas alınmış ve araştırmada dönemin toplumsal şartları, sosyal hayatı ve dil yapısı göz önünde bulundurulmuştur. Araştırma bulgularına göre, Halk Edebiyatı ile Klasik Türk Edebiyatı arasındaki geçiş dönemi sayılabilecek olan XV. yüzyılın ilk yarısında yaşamış ve divan telif etmiş olan dört şair (Şeyhî, Dede Ömer Rûşenî, Eşrefoğlu Rûmî, Kemal Ümmî) yazdıkları şiirlerde; Halk Edebiyatı'nın etkilerinin en önemli kanıtlarından ikisi olan atasözleri ve deyimleri çok yoğun olarak kullanmışlardır. Taranan dört divanda kullanılan bazı atasözleri ve deyimlerin günümüzdeki kullanımlarla birebir örtüşmesi, Türkçenin en az 600 yıllık, değişmemiş ve arkaik kelimelere sahip olduğunu kanıtlar nitelikte olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca günümüzde de kullanılan atasözleri ve deyimlerden çok daha fazla sayıda günümüzde kullanımı ya da karşılığı kalmayan atasözü ve deyim tespit edildiği de belirtilmiştir. İncelenen eserlerde geçen atasözü ve deyimler kabaca üç

gruba ayrılmış olup bunlardan birincisi anlamı kaybolmuş veya karşılığı kalmamış olanlar, ikinci grup kelime ve sentaks olarak değişen fakat anlamca aynı kalan atasözleri ve deyimlerden oluşanlar, üçüncü grup ise güncel kullanımlarıyla bire bir aynı olan atasözleri ve deyimlerdir. Birinci grubun 600 yıllık bir süreçte birçok atasözü ve deyim kaybaldığını kanıtlarken, ikinci grup anlam bazında bazılarının hala yaşadığını ancak kullanım şekillerinin değiştiğini göstermiştir. Üçüncü grup ise altı asırlık bir süre geçmesine rağmen hiçbir değişikliğe uğramadan günümüze kadar gelebilmiş atasözleri ve deyimlerin varlığını bize kanıtladığı ifade ettiğinden yola çıkılarak “Türkçe her ne kadar çok hızlı gelişen ve değişen bir dil olsa da arkaik kelimelerin fazlalığı insanı şaşırtabilecek boyutlardadır” şeklinde bir yorumda bulunulmuştur.

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmada yer alan kaynaklar ve bilgilerin değerlendirilmesine yer verilecektir.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Betimsel (descriptive) araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlar. Eğitim alanındaki araştırmada, en yaygın yöntem tarama çalışmasıdır, çünkü araştırmacılar bireylerin, grupların ya da (bazen) fiziksel ortamların (okul gibi) özelliklerini (yetenekler, tercihleri davranışlar vb.) özetler. Etnografik ve tarihi yöntemler de aslında betimseldir. Eğitim alanındaki betimsel çalışmalara verilecek örnekler; çeşitli öğrenci gruplarının başarılarını belirlemek, öğretmenlerin, yöneticilerin ya da danışmanların davranışlarını tanımlamak, ebeveynlerin tutumlarını ve okulun fiziki şartlarını tanımlamak olabilir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012: 22).

Yapılan bu çalışma, betimsel bir araştırma olup doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır.

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Çalışmanın evrenini Almıla Aydın'ın tüm eserleri "Palmiye Sokak No:5", "Eski Evin Kiracıları", "Macera Peşinde", "Safir Taşlı Maske", "Tapınaktaki Sır", "Huysuz, Sakar ve Yalnız Bay Kuş'un Pigretto'daki Anıları", "Letargo'daki Anıları", "İsola'daki Anıları", "Monello İlkokulundaki Anıları", "Korsan Kapkara Baykuş", "Geleceğin Anahtarı", "Geçmişten Gelen Şövalye", "Zaman Tutsakları", "Elmas Broş, Saklı Hazine", "Kadim Şehrin Şifreleri" oluşturmaktadır.

Bu evren içinden Gezgin Dedektifler serisi (Eski Evin Kiracıları, Palmiye Sokak No:5, Macera Peşinde, Safir Taşlı Maske, Tapınaktaki Sır) seçilerek örneklem alma yoluna gidilmiştir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Çalışmada inceleme konusu olan Almıla Aydın'ın Gezgin Dedektifler serisine ait "Eski Evin Kiracıları", "Palmiye Sokak No:5", "Macera Peşinde", "Safir Taşlı Maske", "Tapınaktaki Sır" adlı beş eserde deyimlerin anlamlarına ulaşmak için TDK internet sitesinin "Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü" veri tabanı kullanılmış olup bu veri tabanından anlamlarına ulaşamayan deyimlerin anlamları için Ömer Asım Aksoy (1993)'un "Deyimler Sözlüğü", Yusuf Çotuksöken (2004)'in "Türkçe Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü", Mehmet Hengirmen (2007)'in "Deyimler Sözlüğü", H.Fethi Gözler (1991)'in "Türkçe Deyimler Türkçe ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü", Ali Püsküllüoğlu (1998)'nun "Türkçe Deyimler Sözlüğü", Hüseyin Adıgüzel (1990)'in "Deyim Hazinemiz", Kazım Eken'in "Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü" ve TDK (2005) "Türkçe Sözlük" eserlerine başvurulmuştur. Kuramsal bilgiler için ise temin edilen ve Balıkesir Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nden ulaşılabilen yazılı kaynaklar kullanılmıştır.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Çalışmada içerik analizi yöntemi çerçevesinde açık içerik kullanılarak kodlama yapılmıştır. Büyüköztürk ve diğerleri (2012: 240)'ne göre içerik analizi, insan davranışlarını ve doğasını belirleme üzerinde doğrudan olmayan yollarla çalışmaya imkan tanıyan bir tekniktir. İçerik analizi özellikle sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan en önemli tekniklerden biridir. içerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır. Bir mesajın belli özelliklerinin objektif ve sistematik bir şekilde tanınmasına yönelik çıkarımların yapıldığı bir tekniktir. İçerik analizi metin veya metinlerden oluşan bir kümenin içindeki belli kelimelerin veya kavramların varlığını belirlemeye yönelik yapılır. Araştırmacılar bu kelime ve kavramların varlığını, anlamlarını ve ilişkilerini belirler ve analiz ederek metinlerdeki mesaja ilişkin çıkarımlarda bulunurlar.

Açık kodlamada ise araştırılmak istenen konuya ilişkin bir kelime ya da resim gibi metin içinde açık olarak görülebilecek bir kavram belirlenir. Bu kavramın altında yatan anlam dikkate alınmaz. Örneğin öğrencilerin üst düzey düşünme

becerilerine yönelik bir çalışmada “düşünme” kelimesi belirlenerek metin içinde kaç kere geçtiği belirlenebilir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012: 243). İçerik analizi sonucunda elde edilen verileri betimlemek için frekans(f) ve yüzde (%) istatistik teknikleri kullanılmıştır.

Çalışmada Almıla Aydın’ın “Gezgin Dedektifler” serisine ait beş kitap taranarak tespit edilen deyimler fişlenmiş, tespit edilen deyimlerin anlamları öncelikle TDK’nin “Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” veri tabanından araştırılmıştır. Bu veri tabanından anlamlarına ulaşılamayan deyimlerin anlamları ulaşılan deyim sözlüklerinden araştırılarak anlamları karşılıklarına yazılmıştır. Anlamlarına ulaşılamayan deyimler ayrı olarak gruplanmış ve bu deyimlere “Sonuçlar ve Öneriler” bölümünde yer verilmiştir. Deyimler ve anlamları belirtildikten sonra temel deyim yapılarının tanımlamaları yapılarak ve bu yapılara ilişkin kısa açıklamalara yer verilerek kullanılan deyimler, yapıları bakımından sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma sonrasında çeşitli yapıda bulunan deyimler, ait oldukları yapı gruplarının altında sıralanmıştır. Deyimler birden fazla sözcükten oluştuğu için anlam karışıklığına sebep olmaması için yapısal deyim grupları adlandırılırken kelimelere veya sözcük öbeklerine gelen eklerin başında "-" sembolü ile; deyim içinde yer alan baştaki sözcükten veya söz öbeğinden sonraki kelimelerin ise başlarında "+" sembolü kullanılmıştır. Deyimlerin sıralanmasında alfabetik sıralama gözetilmiş, arka arkaya gelen sözcükler bitişik ve tek sözcük gibi düşünülmüştür. Her deyim anlamı belirtilmiş ve bu deyimlerin eserlerdeki en az bir ve en çok iki kullanım örneğine yer verilmiş ve kullanımdan kaynaklı farklılıklara ilişkin notlara ait örnekler de belirtilerek deyimlerin kullanılmış olduğu eserler ve buldukları sayfa sayıları belirtilmiştir. Kullanım örneklerinde deyim içinde bulunduğu cümle ele alınarak bazı örnek cümlelerin sadece deyimi oluşturan kelimelerden oluşmasından dolayı deyim kullanımı hakkında yeterli fikir veremeyeceği düşüncesiyle bu tarz örneklerde deyim cümlesi bir önceki cümleyle birlikte verilmiştir. Çalışmada eserlerdeki bütün deyimlerin kullanım örnekleriyle birlikte verilmesine gerek görülmemiş ve her deyime ilişkin ikinci kullanım örneğinden sonraki deyimler “1.Eski Evin Kiracıları, 2. Palmiye Sokak no:5, 3. Macera Peşinde, 4. Safir Taşlı Maske, 5.Tapınaktaki Sır” sıralamasına uygun olarak deyimlerin kullanım örneklerinin altında kullanıldıkları eser ismi ve sayfa numaraları

ile birlikte verilmiştir. Buna ek olarak deyim veya kullanımıyla ilgili notlara ilişkin örnek cümlelere de yer verilmiştir.

Çalışmanın bulgu ve yorumlar bölümü iki kısma ayrılarak birinci kısımda tespit edilen deyimlerin anlamları, kullanım örnekleri, ait oldukları yapısal deyim grupları, yer aldıkları eser ve sayfa sayıları verilerek amaç bölümünde belirtilen 1 nolu alt probleme ilişkin veriler sunulmuştur. Çalışmanın ikinci kısmı ise amaç bölümünde belirtilen 2 nolu alt probleme ilişkin veriler sunmaktadır. Bu kısımda tespit edilen deyimler ve yapısal deyim grupları tablo hâlinde gösterilerek frekans (f) ve yüzde (%) değerlerine yer verilmiştir.

Anlamına ulaşılan deyimlerin eserlerdeki frekans ve yüzde değerleri, yapısal deyim gruplarının eserlerde frekans ve yüzde değerleri, yapısal deyim gruplarına ilişkin eserlerde kaç farklı deyim tespit edildiği, deyimlerin ve deyim gruplarının toplam frekans ve yüzde değerleri çizelgeler halinde gösterilmiştir.

Deyimlerde asıl unsuru fiil ve asıl unsuru yardımcı fiil olan deyimlerin fiillerinin farklı kip ve eklerle çekimlenebilmeleri sebebiyle bir deyim farklı kip ve eklerle olan çekimlerine (Örneğin; “ idare etmiş, idare etti, idare et, idare edecek) aynı deyim altında yer verilmiş ve bu deyimlerin sınıflandırılmasında ve sıralanmasında farklı kip ve ekleriyle çekimlenemeyenler haricinde (Örneğin; sağ ol) fiillerin mastar olan biçimleri göz önünde bulundurulmuştur.

Anlamları ve kullanım özellikleri aynı olmasına karşın deyimlerin kullanım farklılığından kaynaklanan farklı biçimleri de (Örneğin; veri kaynaklarında “Yüreğine su serpmek.” biçiminde yer alan deyim inceleme konusu olan eserlerde “İçine su serpmek.” biçiminde kullanılmıştır.) aynı deyim altında verilerek bu durum deyim anlamının altında, yer aldığı eser ismi, sayfa numarası ile birlikte ifade edilmiştir.

Çalışmada sınıflamalar öge bakımından değil sözcük türleri ve almış oldukları eklerle göre yapılmış, incelenen eserlerde örneği tespit edilemeyen yapı bakımından farklı deyim gruplarına çalışmada yer verilmemiştir. Sözlük anlamı ile kullanımdan kaynaklı anlamı uyuşmayan deyimler öneriler bölümünde belirtilmiştir. Anlamına ulaşılamayan deyimler ise sözlük çalışmalarına katkıda bulunmak

amacıyla eserdeki kullanımlarından yola çıkılarak anlamlandırılarak yine öneriler bölümünde ayrıca ifade edilmiştir.

Çalışmada yazarın üslubu ve cümle yapısı aynen muhafaza edilmiştir. Bunu yaparken yazarın görüş ve düşüncesine olan saygı esas alınmıştır.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR (ANA TARTIŞMA)

4.1. BİRİNCİ KISIM

Çalışmanın bu kısmında incelenen eserlerde tespit edilen deyimler, anlamları, kullanım örnekleri, bu örneklerin ait oldukları eser, sayfa sayısı, kullanımdan kaynaklanan farklılıklara ilişkin notlar verilerek çalışmanın 1 nolu alt problemine ilişkin veriler sunulmaya çalışılmıştır.

4.1.1. SÖZCÜK ÖBEĞİ YAPISINDAKİ DEYİMLER

Kelime grubu birden fazla kelimeyi içine alan, yapısında ve mânâsında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütün olarak muamele gören bir dil birliğidir. Kelime gurubu için birden fazla kelime bir takım kaidelerle belirli bir düzen içinde yan yana getirilir. Böylece bir düzende kurulduğu için kelime grubunun yapısında bir bütünlük bulunur (Ergin, 2011: 374).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimini oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak alt başlıklar halinde sunulmuştur.

4.1.1.1. ANLAMCA KAYNAŞIP DEYİMLEŞMİŞ BİRLEŞİK FİİL YAPISINDAKİ DEYİMLER

Bir isim ve bir yardımcı fiil ya da iki fiilin birleşmesinden oluşur: yardım et-, banyo yap-; alıver-, bakıp dur- vb. Birinci ögesi isim olan birleşik fiillerde yardımcı fiil birinci kelimenin yüklem oluşturmasını sağlar. Bu, özellikle başka dillerden kopyalanan isimlerin Türkçede fiil olarak kullanılmasında da sıkça başvurulan bir yoldu: hasta olmak, park etmek, mecbur kalmak vb. Her iki ögesi fiil olan birleşik fiillerde, birinci fiil -(y)A ya -(y)Ip zarf fiil eklerinden birini alır. Söz dizimi bakımından birinci fiil ikinci fiile bağımlı durumdadır, anlam açısından ise ikinci fiil

birinci fiilin içeriğini tekrar, süreklilik, birdenbirelik, beklenmezlik gibi çeşitli açılardan değiştirir (Demir ve Yılmaz, 2012: 241).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimini oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak alt başlıklar halinde sunulmuştur.

4.1.1.1.1. TEMEL UNSURU YARDIMCI FİİL OLANLAR

Yardımcı eylem olarak kullanılan eylemler, bir başka ögeyle birlikte, bir anlam ve görevi ortaklaşa yüklenen öğelerdir. Türkiye Türkçesinde yardımcı eylemler, ad soylu sözcüklerin ya da kimi eylemsilerin eylem gibi kullanılmasını sağlayan ve bir tür birleşik eylem oluşturan sözcüklerdir (Atabay, Özel ve Kutluk, 2003: 219).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimini oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak alt başlıklar halinde sunulmuştur.

4.1.1.1.1.1. İSİM+ YARDIMCI FİİL YAPISINDA OLANLAR

İsimler canlı, cansız bütün varlıkları ve mefhumları tek tek veya cins cins karşılayan; varlıkların ve mefhumların adları olan kelimelerdir (Ergin, 2011: 218).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimini oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak alt başlıklar halinde sunulmuş ve deyim örneklerine yer verilmiştir.

Alay etmek (geçmek) (biriyle). 1. Bir kimseyle gülünç yönlerini söz konusu edip eğlenmek. 2. Şaka etmek. 3. Küçümsemek, aşağılamak (Çotuksöken, 2004: 103).

Ardından **alay eder** gibi, “Buraya kadar getirmenize gerek yoktu.” diye güldü. (Safir Taşlı Maske, s.92)

Aldırış etmemek. 1. İlgi göstermemek, ilgilenmemek, ilgisiz kalmak. 2. Önem vermemek, aldırılmamak, umursamamak.

Silvia, Aslı'nın sözlerine **aldırış etmeden**, "Sizi burada bulduğuma sevindim." diye atıldı. (Tapınaktaki Sır, s.8)

Baş etmek. 1. Gücü yetmek. 2. Başarı kazanmak.

Komiser Massimo tek başına, Campbell, Mitch ve Stan'le **baş etmek** zorunda ve biz burada elimiz kolumuz bağlı oturuyoruz. (Palmiye Sokak No:5, s.106)

Davet etmek. 1. Çağırarak. 2. Birinin bir şeye uymasını istemek. 3. mec. Yol açmak.

Aylin bunu söylerken, evin içini görmek için duyduğu merakı bir kenara bırakmış, Aleks'i kendi evlerine **davet etmenin** daha güvenli olacağını düşünmüştü. (Eski Evin Kiracıları, s.57)

Aylin okul sonrası için herkesi evine **davet ediyordu**. (Eski Evin Kiracıları, s.74)

(Eski Evin Kiracıları, s.8, 15, 55, 74, 96, 143)

(Palmiye Sokak No:5, s.9, 9, 15, 19, 20, 28, 124, 125)

Deli etmek. 1. Çılgına çevirmek. 2. Sinirlendirmek. 3. Sağlıklı düşünemeyecek duruma getirmek.

Andrew ise çocuklardan önce kalkıp mutfağa inmiş ve sakarlıklarıyla Sara'yı **deli etmeye** başlamıştı. (Palmiye Sokak No:5, s.37)

Dert etmek (edinmek). Bir sorunu veya durumu üzüntü konusu yapmak.

Aylin,"Artık **dert etmene** gerek yok, bu sene hastalanmamaya bak yeter." deyince herkes kahkahayı patlattı, elbette Andrew dışındaki herkes. (Eski Evin Kiracıları, s.63)

Ev ödevlerini **dert etmesine** gerek yoktu, çünkü eve döndükten sonra bütün ödevlerini yapacak zamanı olacaktı. (Palmiye Sokak No:5, s.26)

(Palmiye Sokak No:5, s.49)

Emin olmak. İnanmak, güvenmek.

Ale, Silvia'nın bisikleti ödünç vereceğinden **emin olunca** arkasında sakladığı kocaman çikolata paketini ortaya çıkardı. (Eski Evin Kiracıları, s.85)

Aylin, Aleks'in duyduğundan **emin olmasa** da arkasından seslendi. (Eski Evin Kiracıları, s.107)

Fark etmek. 1. Görmek, seçmek. 2. Anlamak, sezmek. 3. Değişmek, başkalaşmak. 4. Ayırt etmek.

Silvia gerçekten de **fark etmeden** annesi gibi konuşmuştu. (Eski Evin Kiracıları, s.62)

Aylin'le Aslı, yanında hiçbir şey getirmemiş olan Aleks'i **fark edip** hemen ikramda bulundular. (Eski Evin Kiracıları, s.71)

(Eski Evin Kiracıları, s.18, 30, 68, 86, 102, 106, 131, 132, 137)

(Palmiye Sokak No.5, s.20, 22, 23, 54, 74, 75, 85, 86-87, 98)

(Macera Peşinde, s.12, 14, 16, 20, 44, 48, 48, 62, 65, 73, 75, 88, 91, 101, 114, 115)

(Safir Taşlı Maske, s.12, 13, 16, 23, 24, 26, 27, 39-40, 41, 42, 46, 48, 53, 60, 64, 72, 87, 92, 101, 115)

(Tapıntaki Sır, s.18, 60, 60, 88, 91, 99, 103, 113, 120)

Eksik olmamak. Her vakit ve her fırsatta bulunmak.

Akşam boyunca Ale'nin yüzünden gülümseme hiç **eksik olmadı**. (Eski Evin Kiracıları, s.46)

Hayal olmak. 1. Gerçekleştirilememek. 2. Geçmişte kalmak, hatıra olmak.

Eğer öğrenirse okul gezileri bizim için **hayal olur**. (Macera Peşinde, s.91)

Hayran olmak (kalmak). Çok beğenmek.

Silvia, **hayran olmuş** gibi ağabeyine bakıyordu. (Eski Evin Kiracıları, s.108)

Hedef olmak. Hoş olmayan herhangi bir davranışa uğramak.

Sadece Marco, gözlerini her fırsatta Bay Campbell'a dikip kızların sert bakışlarına **hedef oluyordu**. (Palmiye Sokak No.5, s.58)

İdare etmek. 1. Yönetmek, çekip çevirmek. 2. Tutumlu kullanmak. 3. Yetmek, yetişmek. 4. Alışverişte yeterli olmak, kurtarmak. 5. Göz yummak, hoş görmek. 6. Örtbas etmek.

Ama Ale'nin annesi durumu iyi **idare etmiş**, Marco'ya hiçbir şey söylememişti. (Palmiye Sokak No.5, s.28)

Birkaç gün bensiz **idare et!** (Palmiye Sokak No.5, s.34)

(Macera Peşinde, s.98)

Hak etmek. 1. Bir emek karşılığı hakkı olan şeyi elde etmek, hak kazanmak. 2. Layık olduğu kötü karşılığı almak. 3. Bir başarı dolayısıyla ödüllendirilmek.

Bu iş bittiğinde kesinlikle bir ödülü **hak ediyorum**. (Palmiye Sokak No.5, s.109)

Sert geçen kıştan sonra doğa, güneşi **hak ediyor**. (Safir Taşlı Maske, s.16)

(Safir Taşlı Maske, s.16, 57)

(Tapınaktaki Sır, s.113)

Kolaçan etmek. 1. çevrede olup biteni anlamak amacıyla dolaşmak. 2. Bir şeye öğrenmek amacıyla kısaca bakmak, göz atmak.

Ama yine de etrafı şöyle bir **kolaçan etmeye** karar verdi. (Palmiye Sokak No.5, s.74)

Yoksa şu anda bizimle konuşmak yerine sürekli etrafı kolaçan ediyor olurlardı. (Palmiye Sokak No.5, s.66-67)

Mümkün olmak. İmkân bulunmak.

(Eserde “olmak” yardımcı fiilinin yerine “değil” edatının kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Bir hafta içinde işaretlediğiniz her yeri görmeniz **mümkün değil**. (Palmiye Sokak No.5, s.20)

Zaten bu şartlar altında dinlenmeleri **mümkün değildi**. (Palmiye Sokak No.5, s.53)

(Palmiye Sokak No.5, s.89)

(Tapınaktaki Sır, s.97)

Numara yapmak. *argo* Bir hareketi yalandan yapmak veya yapar gibi görünmek.

Aylin ise kendini yere atıp baygın **numarası yapmıştı**. (Tapınaktaki Sır, s.105)

Ortak olmak. Bir şeyi paylaşmak veya bir şeye katılmak.

Diğerlerinin sevincine **ortak olması** gerekirken Marco pencereden dışarı bakmayı tercih ediyordu. (Palmiye Sokak No.5, s.27)

Bunun üzerine Silvia, arkadaşının sevincine **ortak olmak** için ona sarıldı. (Macera Peşinde, s.8)

(Tapınaktaki Sır, s.20, 74)

Park etmek (yapmak). Taşıtı yol kenarında ya da onlar için ayrılmış olan yere bırakmak.

Zaten okulun her tarafında bisikletlerin **park edilebileceği** yerler vardı, hem de fazlasıyla. (Eski Evin Kiracıları, s.83)

Stan, çocuklara valizlerini taşımalarında yardım ederken, arabayı yakın bir yere **park edebildiği** için ne kadar şanslı olduklarından söz ediyordu. (Palmiye Sokak No.5, s.30)

(Tapınaktaki Sır, s.85)

Pes etmek. 1. Yenilgiyi kabul etmek, pes demek. 2. Yenileceğini anlayıp sırtının yere gelmesini istemeyen pehlivan, yenildiğini kabul anlamına ya pes ediyorum demek veya hasmının kispetine eliyle vurarak işaret vermek. 3. Birinin aşırı kurnazlığı karşısında ancak bu kadar olur inancına varmak.

Ne var ki çocukların sonu gelmez ısrarları karşısında **pes etmek** zorunda kalmıştı. (Palmiye Sokak No.5, s.18)

Rahat etmek. Sıkıntısız durumda olmak, ferahlanmak, dinlenmek.

O adamın neyin peşinde olduğunu ortaya çıkarmadan **rahat edemeyeceğim.** (Macera Peşinde, s.87)

Razı olmak (gelmek). Uygun bulmak, beğenmek, benimsemek, istemek, kabul etmek.

Aylin ise böyle bir adamın bu kadar çok çocuğu evinde misafir etmeye nasıl **razı olduğunu** merak ediyordu. (Palmiye Sokak No.5, s.36)

Rezil olmak. Çok utanacak bir duruma gelmek.

Desenize **rezil oldum.** (Macera Peşinde, s.38)

Sürpriz yapmak. Birini, beklenmedik, şaşırtan, sevindiren veya üzen bir olayla karşılaştırmak.

Geleceğimi kimse bilmiyordu, bu kez ben **sürpriz yapmak** istedim. (Safir Taşlı Maske, s.28)

Şamata etmek (koparmak). Gürültü patırtı yapmak.

(Eserde, deyimde yer alan “etmek” yardımcı fiilinin yerine “yapmak” yardımcı fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Çocukların kendisine yardım etmelerini o teklif etmişti, ama bu kadar **şamata yapacaklarını** hiç düşünmemişti. (Eski Evin Kiracıları, s.49)

Taklit etmek (Taklidini yapmak). 1. Bir şeyin veya kimsenin konuşmasını, davranışını komik bir biçimde tekrarlamak. 2. Öykünmek.

Silvia bu kez bilerek annesini **taklit eder** gibi, “Anneler her şeyi bilirler.” deyince de kızlar gülüşmeden edemediler. (Eski Evin Kiracıları, s.71)

Tatmin olmak. 1. İsteddiği bir şeye ulaşarak hoşnut olmak, rahatlamak, doyurulmak. 2. Cinsel isteklerini gidermek. 3. mec. Doyurucu bulmak.

Silvia bu cevaptan **tatmin olmuş** gibi görünüyordu. (Eski Evin Kiracıları, s.76)

Sonra evdeki sessizlikten **tatmin olmuşçasına** evin diğer tarafına doğru yöneldi. (Eski Evin Kiracıları, s.126)

Telefon etmek (açmak). Birini telefonla aramak ve bir şey söylemek.

Ama şimdi sen de bir **telefon edersen** memnun olurlar sanırım. (Eski Evin Kiracıları, s.16)

Ale **telefon etmeden** ona yetişeyim de bu gece bizde kalmak için izin alsın. (Eski Evin Kiracıları, s.74)

(Eski Evin Kiracıları, s.127, 131)

(Palmiye Sokak No.5, s.22)

(Macera Peşinde, s.101)

(Tapınaktaki Sır, s.73)

Veda etmek. 1. Vedalaşmak, esenleşmek. 2. mec. Sevilen bir şeye olan ilgisini kesmek.

Ama Marco da diğerleriyle birlikte Aleks’e **veda ettikten** sonra bahçe kapısından dışarı çıkıp bisikletine atladı. (Eski Evin Kiracıları, s.57)

Aleks’e **veda edip** bisikletlerini dönüş yoluna doğru çevirdiler. (Eski Evin Kiracıları, s.78)

(Safir Taşlı Maske, s.118)

Ziyaret etmek. 1. Birini görmeye gitmek. 2. Bir yeri görmeye gitmek.

Andrew dışındakiler daha önce bu müthiş eğlence beldesini **ziyaret etmişlerdi**, ama tekrar gitmek çok güzel olacaktı. (Eski Evin Kiracıları, s.62)

Ne var ki son zamanlarda Marco'ları sık sık **ziyaret eder**, bu bahaneyle de Silvia'nın bisikletini ödünç alır olmuştu. (Eski Evin Kiracıları, s.83)

(Palmiye Sokak No.5, s.20, 22)

(Safir Taşlı Maske, s.117)

4.1.1.1.1.1. İSİM- İYELİK EKİ+ YARDIMCI FİİL YAPISINDA OLANLAR

Durum eklerinden önce gelen iyelik ekleri nesne veya kavramların bir başka nesne ya da kavrama ait olduğunu gösterirler (Demir ve Yılmaz, 2012: 208).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimini oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak deyim örneklerine yer verilmiştir.

Haberi olmak. Bilgisi olmak, bilmek.

Bir süredir kimsenin, yani iki kişi dışında kimsenin **haberi olmadan** o evi gözetliyordu. (Eski Evin Kiracıları, s.92)

Silvia nedense ağabeyinin bu durumdan **haberi olması** gerektiğini düşünüyordu. (Eski Evin Kiracıları, s.107)

(Eski Evin Kiracıları, s.129, 137, 141)

(Palmiye Sokak No.5, s.118)

(Tapınaktaki Sır, s.118)

Zararı olmamak. Kötülüğe yol açmamak.

Fazladan bir şeyler öğrenmesinin **zararı olmazdı**. (Eski Evin Kiracıları, s.26)

4.1.1.1.1.2. İSİM- İYELİK EKİ- BULUNMA HÂL EKİ+ YARDIMCI FİİL YAPISINDA OLANLAR

Atabay ve diğeri (2003: 37)'ne göre bulunma hâl eki ad ya da ad görevinde kullanılan sözcüklere-de durum ekinin getirilmesiyle anlatılır; kalma, içinde olma bildirir.

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyim oluşturulan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak deyim örneklerine yer verilmiştir.

Elinde olmak. 1. Bakımı, gözetimi altında olmak. 2. Egemenliği altında, yetkisinde olmak.

Marco'nun aklına o fırtınalı gecede orada yaşadıkları gelince **elinde olmadan** ürperdi. (Eski Evin Kiracıları, s.110)

4.1.1.1.2.1. ZARF+ YARDIMCI FİİL YAPISINDA OLANLAR

Fiillerin ve sıfatların önüne gelerek anlattıkları kılış, oluş veya vasıfları açıklayan, ya da değiştiren kelimelere zarf deriz (Banguoğlu, 2000: 371).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyim oluşturulan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak deyim örneklerine yer verilmiştir.

İki büklüm olmak. 1. Yorgunluk, hastalık, yaşlılık vb. nedenlerle beli bükülmek, öne doğru eğilmek. 2. *mec.* riyakârlık, dalkavukluk, gerçek olmayan saygı vb. nedenlerle iki kat olup öne eğilmek.

Masanın altında **iki büklüm olmuşlardı.** (Safir Taşlı Maske, s.85)

İyi etmek. 1. İyileştirmek, hastalıktan kurtarmak. 2. Uygun, yerinde bir davranışta bulunmak. 3. *argo* Soymak, parasını, malını almak.

Yardım çağırarakla **iyi ettik.** (Macera Peşinde, s.102)

İyi olmak. 1. Yerinde, beğenilir bir durum meydana gelmek. 2) Uygun gelmek. 3. Hasta iyileşmek (Aksoy, 1993: 893).

Gerçi varış gününü ve saatini bildirmiştik, ancak biletlerimizi de aldığımızı söylersek daha **iyi olur** sanırım. (Palmiye Sokak No:5, s.22)

Bu yüzden gereksiz yere homurdanmayı bıraksanız **iyi olacak**. (Palmiye Sokak No:5, s.26)

(Eski Evin Kiracıları, s.47, 71, 84, 92, 98, 108, 109, 136)

(Palmiye Sokak No:5, s.13, 51, 68, 68, 68, 85, 90, 95, 102, 107, 116, 118)

(Macera Peşinde, s.9, 19, 20, 20, 22, 26, 33, 44, 44, 46, 47, 64, 66, 70, 81, 85, 90, 92, 96, 104)

(Safir Taşlı Maske, s.14, 41, 42, 44, 45, 48, 54, 57, 60, 61, 75, 76, 81, 87, 93, 96, 99, 113, 115, 118)

(Tapınaktaki Sır, s.9, 17, 28, 52, 53, 60, 82, 101, 110, 121)

4.1.1.1.2.2. İKİLEME BİÇİMİNDE ZARF+ YARDIMCI FİİL YAPISINDA OLANLAR

Didik didik etmek (bir şeyi, yeri). Onu, orayı en küçük ayrıntısına kadar incelemek, aramak (Çotuksöken, 2004: 166).

(Örnekte “etmek” yardımcı fiilinin yerine “incelemek” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Sonra da ellerindeki Londra gezi rehberini **didik didik inceliyor**, ziyaret etmek ya da görmek istedikleri yerleri işaretliyorlardı. (Palmiye Sokak No:5, s.20)

4.1.1.1.3. İSİM+ İSİM+ YARDIMCI FİİL YAPISINDA OLANLAR

Göz kulak olmak. 1. Görme, işitme yoluyla bilgi edinmeye çalışmak. 2. *mec.* Gözetmek, korumak, bakmak.

Komiser Massimo'nun Londra'da Ale'ye **göz kulak olmak** ve büyük annesinin eviyle ilgilenmek dışında nasıl bir işi olabilirdi ki? (Palmiye Sokak No:5, s.60)

Bu konudaki endişelerini Komiser Massimo ile paylaşmışlar ve onun, çocuklara **göz kulak olacağına** dair söz vermesiyle rahatlamışlardı. (Palmiye Sokak No:5, s.121)

(Tapınaktaki Sır, s.110)

4.1.1.1.3.1. İSİM- İYELİK+ İSİM- İYELİK- BULUNMA HÂL EKİ+ YARDIMCI FİİL YAPISINDA OLANLAR

İyelik ekleri nesne veya kavramların bir başka nesne veya kavrama ait olduğunu gösterirler (Demir ve Yılmaz, 2012: 208).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimini oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak deyim örneklerine yer verilmiştir.

Keyfi yerinde olmak. Sağlığı, neşesi, mutluluğu bulunmak.

(Palmiye Sokak No:5, s.52'deki örneğin dışında kalan örneklerin tamamında yazarın bu deyimini "olmak" yardımcı fiili olmadan kullandığı tespit edilmiştir.)

Bakıyorum **keyfiniz yerinde.** (Eski Evin Kiracıları, s.71)

Eski bir şarkı mırıldanıyordu. **Keyfi yerinde** olmalıydı. (Palmiye Sokak No:5, s.52)

(Eski Evin Kiracıları, s.69, 76, 124-125)

(Tapınaktaki Sır, s.63)

İştahı yerinde olmak. Yemesi, içmesi ve yaşaması düzenli olmak (TDK, 2005: 1000).

(Eserde “olmak” yardımcı fiilinin “gelmek” fiili biçiminde ve bulunma hâl ekinin yönelme hâl eki ile değiştirilerek kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Birden hepsinin **iştahı yerine gelmişti**. (Macera Peşinde, s.108)

4.1.1.1.3.2. İSİM- ÇIKMA HÂL EKİ+ İSİM+ YARDIMCI FİİL YAPISINDA OLANLAR

Çıkma durumu ad ya da ad soylu sözcüklere –den eki ve değişik biçimleri olan –dan; -ten, -tan eklerinin getirilmesiyle sağlanır (Atabay ve diğerleri, 2003: 38).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimini oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak deyim örneklerine yer verilmiştir.

Fırsattan istifade etmek. Ele geçirilen imkân veya durumdan en iyi biçimde yararlanmak.

(Yazarın “keyfi yerinde” deyiminde de görüldüğü üzere “fırsattan istifade etmek” deyimini de “etmek” yardımcı fiili olmadan kullandığı tespit edilmiştir.)

Elbette **fırsattan istifade**, okulda çok güzel arkadaşlıklar kurulduğuna değinmeden edemedi. (Eski Evin Kiracıları, s.14)

4.1.1.1.4. ZAMİR+ İSİM+ YARDIMCI FİİL YAPISINDA OLANLAR

Zamirler nesnelere temsil veya işaret suretiyle karşılayan kelimelerdir (Ergin, 2011: 262).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimini oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak alt başlıklar halinde sunulmuştur.

4.1.1.1.4.1. ZAMİR- YÖNELME HÂL EKİ+ İSİM+ YARDIMCI FİİL YAPISINDA OLANLAR

Yönelme durumunda, adın belirttiği kavrama yöneliş, dönüş söz konusudur. Bu durum ada –e ekinin getirilmesiyle sağlanır (Atabay ve diğerleri, 2003: 36).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimi oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak deyim örneklerine yer verilmiştir.

Kendine hâkim olmak. Yanlış bir iş yapmamak, söz söylememek (Çotuksöken, 2004: 258).

Silvia, olabildiğince **kendine hâkim olmaya** çalışarak Marco ve Ale'ye baktı. (Palmiye Sokak No:5, s.107)

(Safir Taşlı Maske, s.30)

4.1.1.1.4.2. İSİM- ÇOKLUK EKİ+ ZAMİR- İLĞİ EKİ+ YARDIMCI FİİL YAPISINDA OLANLAR

İsim kök ya da gövdelerinden hemen sonra gelen çoğul eki kelimeler arasında ilişki kurmaz. Yalnız eklendiği kelimeyi veya öbeği etkiler ve bu yönüyle diğer çekim eklerinden ayrılır. Sayılabilen varlıkların adlarından sonra çoğulu, sayılamayan varlıkları gösteren kelimelerden sonra abartmayı gösterir (Demir ve Yılmaz, 2012: 207).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimi oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak deyim örneklerine yer verilmiştir.

Dünyalar (dünya) birinin olmak. Çok sevinmek.

(Kalıplaşmış olan deyim yapısında, “ilgi hali eki” zamir sözcüğüne eklenmiş olarak belirtilmekle birlikte 3. şahıslarda zamirin yerine isim de geçebilir. Bu yüzden yazar aşağıdaki örnekte zamir yerine ismi tercih etmiştir.)

Silvia, Aylin ve Aslı'yı koşmaktan kıpkırmızı kesilmiş suratlarla karşısında görünce **dünyalar Marco'nun oldu.** (Eski Evin Kiracıları, s.127)

4.1.1.1.1.5. İSİM TAMLAMASI+ YARDIMCI FİİL YAPISINDA OLANLAR

Türkçenin tipik öge dizilişine uygun olarak, yardımcı ögenin ilk, asıl ögenin ikinci sırada geldiği, esas olarak aitlik bildiren isim+ isim gruplarıdır (Demir ve Yılmaz, 2012: 230).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimini oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak alt başlıklar halinde sunulmuştur.

4.1.1.1.1.5.1. BELİRTİSİZ İSİM TAMLAMASI+ YARDIMCI FİİL YAPISINDA OLANLAR

Bu tamlamada yalnız tamlanan ek alır. Tamlayan ek almaz, yalın durumdadır. Tamlananı da 3. kişi iyelik ekini alır. Tamlanana gelen bu iyelik eki ünlü ya da ünsüzle biten sözcüklere göre değişik biçimlere girmektedir. Tamlanan ünlü ile biten bir sözcükse -si ve ünlü uyumlarına göre -sı, -su, -sü, ünsüzle biten bir sözcükse -i, -ı, -u, -ü eklerini alır (Atabay ve diğerleri, 2003: 47).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimini oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak deyim örneklerine yer verilmiştir.

Göz ardı (etmek). Gereken önemi vermemek.

Marco, sevgili kız kardeşinin ne kadar uyanık ve akıllı olduğunu hiçbir zaman **göz ardı etmezdi.** (Eski Evin Kiracıları, s.81)

Kulak misafiri olmak. Yanında konuşulanları konuşmaya katılmadan dinlemek.

“Sadece mutfağa giderken kapının önünden geçiyordum ve **kulak misafiri oldum.**” dedi Marco kendini savunmak için. (Eski Evin Kiracıları, s.18)

4.1.1.1.5.2. BELİRTİSİZ İSİM TAMLAMASI- BULUNMA HÂL EKİ+ YARDIMCI FİİL YAPISINDA OLANLAR

Kontrol altında (olmak). Denetlenmek.

Eşyalarını kardeşi ve arkadaşlarıyla paylaşmak güzel bir duyguydu, ama elbette her şey **kontrol altında olmalıydı.** (Eski Evin Kiracıları, s.27)

4.1.1.1.6. İSİM+ ORTAÇ+ YARDIMCI FİİL YAPISINDA OLANLAR

Ortaçlar, eylemsilerin, ad ve çoğunlukla sıfat olarak kullanılan bölüğüdür. Tümce içinde sıfat görevi yapmaları, sıfat tamlamalarına tamlayan olmaları bakımından sıfat, kimi zaman da ad görevi yapmaları nedeniyle ad olurlar (Atabay ve diğerleri, 2003: 229).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimini oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak alt başlıklar halinde sunulmuştur.

4.1.1.1.6.1. İSİM- İYELİK- YÖNELME HÂL EKİ+ ORTAÇ+ YARDIMCI FİİL YAPISINDA OLANLAR

Keyfine diyecek olmamak. Mutlu ve huzurlu olmak.

(Örneklerin tamamında yazarın bu deyimini “keyfine diyecek yok” biçiminde kullandığı tespit edilmiştir.)

Keyfinize de diyecek yok bakıyorum. (Eski Evin Kiracıları, s.32)

Keyiflerine diyecek yoktu. (Macera Peşinde, s.108)

(Tapınaktaki Sır, s.29)

4.1.1.1.7. EDAT+ YARDIMCI FİİL YAPISINDA OLANLAR

Edatlar mânâları olmayan, sadece gramer vazifeleri bulunan kelimelerdir. Tek başlarına mânâları yoktur. Hiçbir nesne veya hareketi karşılamazlar. Fakat mânâlı kelimelerle birlikte kullanılarak onları desteklemek suretiyle bir gramer vazifesi görürler (Ergin, 2011: 348).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimini oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak deyim örneklerine yer verilmiştir.

Gibi olmak. Bir duruma, bir duyguya yaklaşmak (TDK, 2005: 761).

Bunları düşünürken birden, evde derinden gelen bir ışığın yandığını görür **gibi oldu.** (Eski Evin Kiracıları, s.29)

4.1.1.1.2. TEMEL UNSURU ASIL FİİL OLANLAR

Fiiller cümlenin ana unsurudur. Diğer bütün unsurlar fiili tamamlayan, destekleyen onun etrafında toplanan unsurlardır. Fiil cümlenin en sonunda yer alır. Diğer unsurlar kesin olmamakla birlikte önem derecelerine göre, en çok belirtilmek istenen fiile en yakın olmak üzere fiilin önünde sıralanırlar (Karaörs, 1993: 37).

Bu tür tamlamalarda asıl fiil unsuru, bazı yerlerde gerçek anlamından çıkar ve genellikle soyut anlamda kullanılarak tamlama ile birlikte yeni bir anlam oluşturmaya yarar.

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak sözcük öbeği yapısındaki deyimler belirlenmiş ve tamlamayı oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak alt başlıklar halinde sunulmuştur.

4.1.1.1.2.1. İSİM+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Açıklık getirmek. Bir konu veya sorunu anlaşılır duruma getirmek.

Birtakım konulara **açıklık getirsek** iyi olacak sanırım. (Palmiye Sokak No:5, s.116)

Adım (adımını) atmak. 1. Yürümek için ayağını öne doğru uzatıp basmak.
2. mec. Bir işe ilk kez girişmek.

Neyse ki Aleks **atacakları her adımın** önceden ezberlemiş gibiydi. (Eski Evin Kiracıları, s.120)

Eve döndükten sonra bir süre için kapıdan dışarı **adımını bile atmaya** niyetim yok. (Palmiye Sokak No:5, s.125)

Adres vermek (göstermek, bırakmak). Arandığında bulunabileceği, oturduğu yeri bildirmek.

(“Safir Taşlı Maske, s.68”deki iki örnekte bu deyim “vermek” fiili yerine “almak” fiiliyle kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Sen tiyatronun **adresini ver.** (Safir Taşlı Maske, s.94)

Doğrudan Silvia’nın **verdiği adrese** gitmek yerine, dedektif arkadaşlarından birini tekrar aradı. (Safir Taşlı Maske, s.102)

Adresi almayı nasıl düşündünüz? (Safir Taşlı Maske, s.68, 68)

(Safir Taşlı Maske, s.68)

Akıl erdirememek (ermemek). 1. Ne olduğunu anlayamamak, sırrını çözememek. 2. Kabul edememek.

Aylin, olanlara **akıl erdirememişti.** (Palmiye Sokak No:5, s.13)

Anlam vermek. Kendince bir yargıya varmak, yorumlamak.

Çocuklar, onun bu hareketine **anlam verememişlerdi,** birbirlerine bakmakla yetindiler. (Macera Peşinde, s.31)

Kızlar, olanlara **anlam veremiyorlardı.** (Palmiye Sokak No:5, s.75)

Ara vermek (bir şeye). Dinlenmek için o şeyi (iş) bir süre bırakmak; duraklamak, kesmek (Çotuksöken, 2004: 110).

Aylin ders çalışmaya **ara vermiş**, pencereden dışarıya bakıyordu. (Palmiye Sokak No:5, s.7)

Hem böylece biraz **ara vermiş** olurum. (Macera Peşinde, s.24)

(Palmiye Sokak No:5, s.98)

(Macera Peşinde, s.43)

(Safir Taşlı Maske, s.111)

Ateş saçmak. Çok kızmak, çok öfkelenmek.

(“Tapınaktaki Sır, s.117”deki örnekte “saçmak” fiilinin yerine “fişkırmak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Silvia **ateş saçan** gözlerle ağabeyine baktı. (Eski Evin Kiracıları, s.137)

Gözlerinden **ateş fişkırıyor** gibiydi. (Tapınaktaki Sır, s.117)

Bahis açmak. Belli bir konuda konuşmaya başlamak.

(“Macera Peşinde, s.31”, “Safir Taşlı Maske, s.34”, “Tapınaktaki Sır, s.32” örneklerinde “bahis” sözcüğünün yerine eş anlamlısı olan “konu” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

(“Palmiye Sokak No:5, s.56”, “Macera Peşinde, s.40” örneklerinde “bahis” sözcüğünün yerine “konu” sözcüğünün kullanılmasıyla birlikte “açmak” fiilinin yerine zıt anlamlısı olan “kapatmak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Birinin **konuyu açması** gerekiyordu. (Macera Peşinde, s.31)

Günün tadını çıkarıp gezi boyunca bu **konuyu bir daha açmamaya** karar verdi. (Safir Taşlı Maske, s.34)

Onu şüphelendirmemek için hemen **konuyu kapattılar**. (Palmiye Sokak No:5, s.56)

(Macera Peşinde, s.40)

(Tapınaktaki Sır, s.32)

Bakış atmak. Kısa bir süre bakıp geçmek.

(“Safir Taşlı Maske, s.57, 117” örneklerinde “atmak” fiilinin yerine “fırlatmak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Aylin ile Aslı ise o gün neler yapacaklarını konuşacakları yerde, salonun kapısına kaçamak **bakışlar atarak** Bay Campbell’ın dışarı çıkmasını bekliyordu. (Palmiye Sokak No:5, s. 41)

Marco, Bay Campbell’a ters **bakışlar atmaya** bile bırakmıştı. (Palmiye Sokak No:5, s.59)

Kadının sözleri üzerine, Aslı başını iyice dikleştirerek adama bir **bakış fırlattı.** (Safir Taşlı Maske, s.57)

(Palmiye Sokak No:5, s.77, 117)

(Safir Taşlı Maske, s.44, 117)

Bilgi toplamak. Değişik yer ve kaynaklardan sağlanan bilgileri bir araya getirmek (TDK, 2005: 267).

Adam hakkında **bilgi toplayamadık** Marco’yla Ale’yi şaşırtamayacağız. (Safir Taşlı Maske, s. 61)

(Biri) hava almak. 1. Açık havada gezmek. 2. *argo* Umduğunu bulamamak, hiçbir şey kazanmamak. 3. Ferahlamak, açılmak, hoş vakit geçirmek.

Hem biraz **hava almış** oluruz. (Tapınaktaki Sır, s.37)

(Birinden veya bir şeyden) cesaret almak (bulmak). Herhangi bir durumdan, davranıştan güç almak.

Adamın arkasının dönük olmasından **cesaret alan** Marco, dikkatlice içeriye bakmaya başladı. (Eski Evin Kiracıları, s.99)

(Birine, biriyle) ters düşmek. Aykırı durumda olmak, karşıt olmak.

(Örneklerde “düşmek” fiilinin yerine “davranmak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Ama Silvia kendini tutamayıp arada bir de olsa **ters davranmadan** edemiyordu. (Palmiye Sokak no:5, s.87)

Müşterilerine böylesine **ters davranma** hakkını ona kim veriyordu? (Safir Taşlı Maske, s.78)

(Safir Taşlı Maske, s.78)

(Birine, bir şeye) çekidüzen vermek. 1. Düzgün duruma getirmek, düzeltmek. 2. Belirlenen ölçülere uydurmak.

Ben de bir an önce mutfağı toparlayıp etrafa **çeki düzen verebilirim.** (Eski Evin Kiracıları, s.109)

Aylin, Aslı ve Silvia, yüzlerini temizlediler ve üstlerine **çeki düzen verdiler.** (Tapınaktaki Sır, s.121)

(Birine) cesaret vermek. Birinin yılgınlığını gidermek, birini yüreklendirmek.

Ale, arkadaşlarına **cesaret vermek** istercesine, “Merak etme! Ben sana destek olurum.” dedi. (Tapınaktaki Sır, s.103)

(Birine) hak vermek. Birinin düşüncesini, davasını, iddiasını doğru bulmak.

Silvia'nın söylediklerine aldırmanmış gibi görünse de aslında içten içe kardeşine **hak veriyordu.** (Eski Evin Kiracıları, s.28)

“Ama, ben...” diye konuşmaya başlayan Marco, ne diyeceğini bilemedi, anlaşılın kızlara **hak vermişti.** (Palmiye Sokak No:5, s.12)

(Palmiye Sokak No:5, s.84, 96, 103, 107, 121)

(Macera Peşinde, s.22, 59, 88)

(Safir Taşlı Maske, s.42)

(Tapınaktaki Sır, s.11, 14, 14, 53, 99)

(Bir işte) yer almak. 1. Bir işi hazırlayanlar arasında bulunmak. 2. Ayrılan yerde durmak, bulunmak.

O kitapçıkta **yer almayan** çok güzel yerler var, oralara gidebiliriz. (Palmiye Sokak No:5, s.32)

(Bir şeyden) söz açmak. Bir konu üzerine konuşmaya başlamak, laf açmak (TDK, 2005: 1803).

Şehrin görülecek yerlerinden ve her mevsim yapılan birbirinden ilginç festivallerden **söz açıldı.** (Tapınaktaki Sır, s.67)

(Bir şey) el değiştirmek. Bir şeyin kullanımını veya mülkiyeti bir kimseden başka bir kimseye geçmek.

Kedi kafesi sürekli **el değiştiriyordu**, ama yine de çocuklara gittikçe ağırlaşıyormuş gibi geldi. (Tapınaktaki Sır, s.64)

(Bir şeye) merak duymak (sarmak, salmak). Bir şeyi edinme, yapma veya onunla uğraşma isteğine kapılmak, bir şeye eğilim duymak.

Aylin bunu söylerken, evin içini görmek için **duyduğu merakı** bir kenara bırakmış, Aleks'i kendi evlerine davet etmenin daha güvenli olacağını düşünmüştü. (Eski Evin Kiracıları, s.57)

(Bir şey olmaya) yüz tutmak. 1. Bir şey, olmak üzere bulunmak. 2. Giderek biçim ve renk değiştirmek.

Arka bahçede, senelerdir bakımsızlıktan çürümeye **yüz tutmuş** bir çardakla uzun bir masa karşılıklı yerleştirilmiş iki tahta sıra vardı. (Macera Peşinde, s.25)

Can atmak. Şiddetle arzu etmek, çok istemek.

Hepsi yarışmayı kazanmak için **can atıyordu.** (Macera Peşinde, s.51)

Hepsi geziye katılmak için **can atıyordu.** (Macera Peşinde, s.68)

(Macera Peşinde, s.85, 108)

Cevap vermek. 1. Karşılık olarak bildirmek veya söylemek. 2. Gereksinimi karşılamak. 3. İyi sonuç vermek, iyi sonuç alınmak (TDK, 2005: 362).

(“Tapınaktaki Sır, s.80” örneğinde “vermek” fiilinin yerine zıt anlamlısı “almak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Marco, Aslı’ya **cevap vermek** yerine binayı inceliyordu. (Macera peşinde, s.83)

Hiçbiri Silvia’ya **cevap vermemiştir.** (Macera Peşinde, s.92)

Marco’ya ne olduğunu sorsa bile **cevap alamayacağını** biliyordu. (Tapınaktaki Sır, s.80)

(Eski Evin Kiracıları, s.41, 49, 86, 137)

(Palmiye Sokak No:5, s.121)

(Macera Peşinde, s.28, 47, 96, 110)

(Safir Taşlı Maske, s.10, 59, 74, 89)

(Tapınaktaki Sır, s.70, 80, 90)

Cevap yetiştirmek. Soruların karşılığını geciktirmeden vermeğe çalışmak. (Gözler, 1991: 45)

Hiçbiri, Ale’ye **cevap yetiştirmeye** kalkmadı, çünkü neler olup bittiğini merak ediyorlardı. (Tapınaktaki Sır, s.61)

Adam tam ağzını açıp **cevap yetiştirecekti** ki vazgeçti. (Tapınaktaki Sır, s.98)

Çaba göstermek. Bir işi başarmak için çalışmak, uğraşmak, gayret göstermek.

Gerçi bu pek kolay olmuyordu, ama yine de elinden gelen **çabayı gösteriyordu.** (Safir Taşlı Maske, s.25)

Çaba harcamak. Bir işi yapabilmek için elinden geleni yapmak.

Sadece iyi bir tatil geçirmek için o kadar çok **çaba harcıyordun** ki bazı şeyleri kaçırmış olabilirsin. (Palmiye Sokak No:5, s.124)

Çıglık atmak (koparmak, basmak). Kulak tırmalayıcı korkunç sesler çıkararak acı acı bağırarak.

Bir dakika içinde kalabalığın olduğu meydana vardıklarında Aslı da sevinç **çıglıkları atmaya** başlamıştı. (Eski Evin Kiracıları, s.12-13)

Kızların üçü birden, “Ne! İnanılır gibi değil.” diye **çıglık attılar.** (Eski Evin Kiracıları, s.80)

(Eski Evin Kiracıları, s.102, 110, 118)

(Palmiye Sokak No:5, s.52)

(Macera Peşinde, s.9, 16, 68, 85, 101)

(Safir Taşlı Maske, s.62, 72, 120)

(Tapıntaki Sır, s.18, 27, 49, 71, 76, 99, 105, 109, 113, 121, 124)

Dalga geçmek. argo 1. Üzerinde durulması gereken işle ilgilenmeyerek başka şeyler düşünmek veya yapmak. 2. Eğlenmek, alay etmek. 3. Geçici sevgi ilişkisi kurmak, gönül eğlendirmek.

Umarım bizimle **dalga geçmiyorsunuzdur**, yoksa sizin için hiç iyi olmaz. (Eski Evin Kiracıları, s.62)

Silvia ise kendileriyle **dalga geçtiklerini** düşündüğü Marco ve Ale'ye epeyce sinirlenmişti. (Eski Evin Kiracıları, s.91)

(Eski Evin Kiracıları, s.98)

(Palmiye Sokak No:5, s.12, 68, 90)

(Safir Taşlı Maske, s.25)

(Tapıntaki Sır, s.16)

Darbe almak. Kötü bir duruma düşmek.

Ya başlarına **aldıkları darbe** yüzünden hafızlarını kaybederlerse...
(Tapınaktaki Sır, s.110)

Ders almak. 1. Bir konu üzerinde bir öğrenci yetkili bir kimseden bilgi edinmek. 2. mec. Bir olaydan deneyim kazanmak, ibret almak.

“Bu sene de beraber aynı **dersleri alıyoruz**, değil mi?” diye sordu Aslı yattığı yerden. (Eski Evin Kiracıları, s.21)

Ders vermek. 1. Öğretmek, yetiştirmek. 2. Azarlamak, sert davranmak, sert bir karşılıkla yola getirmek.

Şu aptal sineğe **dersini vermeyi** çok isterdim. (Safir Taşlı Maske, s.96)

Dikkat çekmek. 1. ask. Dikkat komutunu yüksek sesle söylemek. 2. mec. İlgi toplamak. 3. mec. Göze batmak, fark edilmek.

(“Safir Taşlı Maske, s.118” örneğinde bu deyimde yer alan “dikkat” sözcüğünün yerine “şüphe” kelimesinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Gündüzleri onarım yapan ustalar evden ayrıldıktan ve karanlık iyice çöktükten sonra kimsenin **dikkatini çekmeden** eve süzülen iki kişi vardı. (Eski Evin Kiracıları, s.29)

Büyük anne elinde tepsisiyle terasa gelince Marco’nun sessizliği kimsenin **dikkatini çekmemiş** oldu. (Eski Evin Kiracıları, s.59)

(Eski Evin Kiracıları, s.92, 100, 120)

(Palmiye Sokak No:5, s.29, 48, 51, 71, 80, 63-64, 66, 86, 90, 116)

(Macera Peşinde, s.37, 47, 71, 73,75)

(Safir Taşlı Maske, s.11, 38, 42, 51, 64, 75, 105, 118)

(Tapınaktaki Sır, s.39, 49, 88)

Dikkat kesilmek. Bütün dikkatini bir şey üzerinde toplamak.

Aylin’le Aslı **dikkat kesilmiş** her çıkamı incelerken, uzun boylu ve biraz da tuhaf yürüyüşü olan bir çocuk belirdi kapıda. (Eski Evin Kiracıları, s.35)

Aylin, **dikkat kesilmiş**, adama bakıyordu. (Macera Peşinde, s.38)

(Macera Peşinde, s.57, 94, 114)

Dil (diller) dökmek. Kandırmak, inandırmak veya yararlanmak için tatlı sözler söylemek.

Yooo, elbette izin aldım, ama bu gece açıkçası sizde kalabilmek için biraz **dil dökmem** gerekti. (Eski Evin Kiracıları, s.76)

Dost edinmek. Dost kazanmak.

(İncelen eserlerde bu deyimdeki “dost” kelimesinin yerine eş anlamlısı “arkadaş” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

İsterseniz benimle bahçeye gelebilirsiniz, babam bu kadar çabuk **arkadaş edindiğime** çok şaşırabilir ama siz ona aldırmayın. (Eski Evin kiracıları, s.53)

El atmak. 1. Birisinin işine karışmak, müdahale etmek. 2. Bir işe girişmek, teşebbüs etmek. 3. Sarkıntılık etmek. 4. Yardım etmek, ilgilenmek.

Marco elindeki valizi alırken Aylin de sırt çantasına **el atmıştı**. (Macera Peşinde, s.14)

El koymak. 1. Bir yolsuzluğu ortaya çıkarmak, incelemek, vaziyet etmek. 2. Üstüne konmak. 3. Zorla almak. 4. İşi üzerine almak, sorumluluğu üstlenmek. 5. Yetkili organ bir malı veya bir kuruluşu kendi yönetimine almak.

Bunun üzerine banka binaya **el koymaya** karar vermiş. (Safir Taşlı Maske, s.112)

El sıkışmak. İki arkadaş karşılaştıklarında sevgi ve saygı gereği birbirlerinin ellerini tutup, hafifçe sıkmak. (Çotuksöken, 2004: 188)

İki eski dost **el sıkıştılar**. (Safir Taşlı Maske, s.100)

Eser kalmamak. Hiçbir belirti, iz olmamak.

Sabahki telaşından **eser kalmamıştı**. (Palmiye Sokak No:5, s.56)

Ev tutmak. Ev kiralamak.

Ancak Silvia herkesten önce davranıp, "Küçük meydanın oradaki eski evi, yaz için birileri tutmuş, duydunuz mu?" diyerek söze başladı. (Eski Evin Kiracıları, s.18)

Araştırmalarımız sonucu, burada bir ev **tutup** gizlice tarihî eser kaçakçılığı yapacaklarını öğrendik. (Eski Evin Kiracıları, s.137)

Fırsat bilmek. Bir şeyden belli bir amaçla hemen yararlanmak.

Silvia, Andrew ve Ale'nin yanlarından uzaklaşmasıyla oluşan sessizliği **fırsat bildi.** (Palmiye Sokak No:5, s.54)

Andrew'un yanlarından uzaklaşmasını **fırsat bilen** Silvia "Eee, anlatın bakalım! Dün gece neler çevirdiniz?" dedi. (Palmiye Sokak No:5, s.88)

(Palmiye Sokak No:5, s.71)

(Safir Taşlı Maske, s.26, 27)

Fırsat bulmak. Uygun, elverişli zaman bulmak.

("Safir Taşlı Maske, s.29, 76, 85", "Tapınaktaki Sır, s.105" örneklerinde deyimde yer alan "bulmak" fiilinin yerine "kalmak" fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Kızların ikisi de epey acıkmışlardı anlaşılın, kahvaltı boyunca yiyecekleri tıktırmaktan konuşmaya bile **fırsat bulamadılar.** (Eski Evin Kiracıları, s.48)

İki kuzen yılın sadece o dönemini beraber geçirme **fırsatı bulabiliyordu.** (Palmiye Sokak No:5, s.8)

Ne var ki ağzını açmasına **fırsat kalmadan** Silvia öfkeyle atıldı. (Safir Taşlı Maske, s.29)

(Eski Evin Kiracıları, s.6, 9, 9, 53)

(Palmiye Sokak No:5, s.32)

(Macera Peşinde, s.25, 59)

(Safir Taşlı Maske, s.9, 25, 43, 76, 85, 87)

(Tapınaktaki Sır, s.86, 90, 105, 113)

Fırsat vermek. Bir işi yapmak için uygun, elverişli şartı sağlamak.

Andrew'un babası çocukların başka bir şey söylemelerine **fırsat vermeden** konuşmaya devam etti. (Palmiye Sokak No:5, s.39)

Ale, diğerlerinin bir şey sormasına **fırsat vermeden**, ağzı kulaklarında, "İnanmayacaksınız, ama arayan dayımdı!" dedi. (Palmiye Sokak No:5, s.59)

(Palmiye Sokak No:5, s.68)

(Macera Peşinde, s.104)

(Safir Taşlı Maske, s.10, 10, 11, 44, 45, 67, 115)

(Tapınaktaki Sır, s.80)

Fırtına kopmak (patlamak). 1) Şiddetli fırtına çıkmak. 2) mec. Bir yerde kavga ve gürültü çıkmak.

Galiba bu gece **fırtına kopacak.** (Eski Evin Kiracıları, s.96)

Fikir vermek. 1. Düşüncesini bildirmek. 2. Bir konuda yol gösterici bilgi edinmek.

Marco'nun başına dert açmasını önlemek isterken ona **fikir vermişti.** (Macera Peşinde, s.77)

Fikir yürütmek. Bir konu üzerine düşüncesini söylemek.

"... Belki de merdiven dayayıp geçiyordur ya da ağaçtan ağaca atlıyordur, ne bileyim işte..." diye **fikir yürüttü** Aylin de. (Eski Evin Kiracıları, s.97)

Çocuklar, bu konu hakkında **fikir yürütmeye** bir hayli heveslilerdi. (Palmiye Sokak No:5, s.55)

(Palmiye Sokak No:5, s.60)

Fotoğraf çekmek. Fotoğraf makinesiyle görüntü tespit etmek.

“...Hatta hep beraber **fotoğraf çekti**rmıştik.” diyen Aslı, elindeki küçük fotoğraf makinesiyle yeşil fillerin resmini çekti. (Eski Evin Kiracıları, s.71)

Toku ve Yuko en son ana kadar **fotoğraf çekmeye** devam ediyorlardı. (Eski Evin Kiracıları, s.143)

(Palmiye Sokak No:5, s.45, 57, 106)

(Macera Peşinde, s.18, 70, 70)

(Tapınaktaki Sır, s.10, 21, 22, 76, 76, 78, 126)

Garanti vermek. Güvence altına almak.

Tabi ki kendisine, Ale'nin kılına bile zarar gelmeyeceğinin **garantisini de verdim.** (Eski Evin Kiracıları, s.137)

Garip bulmak. Yadırgamak, tuhaf ve anlaşılmaz olarak nitelemek.

(“Macera Peşinde, s.77”, “Tapınaktaki Sır, s.126” örneklerinde “garip” sözcüğünün yerine “tuhaf” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

(“Safir Taşlı Maske, s.117”, “Tapınaktaki Sır, s.71” örneklerinde “garip” sözcüğünün yerine “tuhaf”; “bulmak” sözcüğünün yerine de “gelmek” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Bay Umberto'yu ben de **tuhaf buluyorum.** (Macera Peşinde, s.77)

Haklısın! dedi, ama yine de kafesin içinde ona **tuhaf gelen** bir şey vardı. (Tapınaktaki Sır, s.71)

Gereksinme duymak. İhtiyacı olduğunu anlamak.

(İncelenen eserlerin tamamında bu deyim “gerek duymak” biçiminde kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Böyle bir yalan uydurma **gereğini neden duydunuz** anlayamıyorum. (Eski Evin Kiracıları, s.91)

Hem buna neden **gerek duyalım** ki. (Eski Evin Kiracıları, s.91)

(Palmiye Sokak No:5, s.57, 88, 124)

(Macera Peşinde, s.16, 46)

(Tapınaktaki Sır, s.64)

Göz atmak. Kısa bir süre, fazla dikkat etmeden bakıvermek.

Ama o gün birbirlerine bir şey söylemeseler de dördünün de aklında onarılan eve şöyle bir **göz atma** fikri vardı. (Eski Evin Kiracıları, s.49)

“Bisikletlerle yavaş yavaş evin önünden geçip şöyle bir **göz atabiliriz.**” dedi Aslı. (Eski Evin Kiracıları, s.50)

(Eski Evin Kiracıları, s.50, 57, 96, 129)

(Palmiye Sokak No:5, s.19, 32, 36, 40, 45, 63, 75, 89, 108)

(Macera Peşinde, s.18, 18, 20, 22, 44, 51, 57, 64, 64, 88, 96, 97, 99, 107)

(Safir Taşlı Maske, s.9, 22, 22, 22, 27, 40, 50, 51, 60, 61, 73, 73, 75, 76, 79, 83, 117)

(Tapınaktaki Sır, s.12, 17, 40, 44, 58, 79, 94, 95, 102, 112, 123)

Göz gezdirmek. 1. Derinlemesine incelemeyen okumak. 2. Bir yeri, bir şeyi çabucak incelemek.

Odanın kapısını hafif aralayarak koridora **göz gezdirdi.** (Palmiye Sokak No:5, s.73)

Aylin’le Aslı ne olduğunu anlamak için demir parmaklıklılı pencerenin arkasından odanın içine gizlice **göz gezdirdiler.** (Safir Taşlı Maske, s.63)

(Tapınaktaki Sır, s.58)

Göz kamaştırmak (almak). 1. Kuvvetli ışık veya parlaklık, kısa bir zaman için görüşü bulandırmak. 2. *mec.* Bir niteliğiyle hayran bırakmak.

Kitaptaki kostümler gerçekten **göz kamaştırıcıydı.** (Safir Taşlı Maske, s.22)

Çevresi tarihî binalarla örtülü meydan **göz kamaştırıcıydı.** (Safir Taşlı Maske, s.32)

(Palmiye Sokak No:5, s.80)

Göz kırpmak. 1. Göz kapağını kapayıp açmak. 2) Başkasına söylediklerinin doğru olmadığını işaretle anlatmak için, benimsediği kimseye bakarak gözünü kapayıp açmak.

Bay John, yani Komiser Massimo son cümlesini söylerken Marco'ya **göz kırptı.** (Eski Evin Kiracıları, s.137)

Gurur duymak. Gururlanmak.

Ale boyunun uzunluğuyla **gurur duyarak,** “Bunu iyi beslenmeye borçluyum.” diye atıldı. (Macera Peşinde, s.15)

İçten içe kendisiyle **gurur duyuyordu.** (Macera Peşinde, s.48)

(Macera Peşinde, s.57, 75)

(Tapınaktaki Sır, s.107)

Güçlük çekmek. 1. Maddi açıdan sıkıntı içinde olmak. 2. *mec.* Zorlanmak.

Öyle heyecanlıydı ki soluk almakta bile **güçlük çekiyordu.** (Palmiye Sokak No:5, s.80)

Sırt çantasını kapatmakta **güçlük çekiyordu.** (Macera Peşinde, s.69)

(Palmiye Sokak No:5, s.80)

Gün geçirmek (öldürmek). Boş şeylerle vakit geçirmek.

(Bu deyim “TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” veri tabanında yukarıdaki anlamı taşımakta olduğu ancak eserlerde “günü, belirtilen yerde tamamlamak” manasında kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Bisikletlerini bahçenin bir kenarına bırakıp, Silvia'nın büyük annesinin neredeyse bütün **günü** geçirdiği mutfığa daldılar. (Eski Evin Kiracıları, s.88)

Çok güzel ve yorucu bir **gün geçirdik.** (Palmiye Sokak No:5, s.56)

(Palmiye Sokak No:5, s.97)

(Macera Peşinde, s.76)

(Safir Taşlı Maske, s.53)

(Tapınaktaki Sır, s.8,14)

Gürültü bastırmak. Gürültüden daha güçlü ses çıkarıp onu etkisizleştirmek.

Adam, çocukların çıkardığı **gürültüyü bastırmak** için var gücüyle, ”Siz de kimsiniz?” diye bağırdı. (Safir Taşlı Maske, s.109)

Gürültü çıkarmak (etmek, koparmak, yapmak). 1. Düzensiz ve rahatsız edici sesler çıkarmak. 2. Kavga, karışıklık, tartışma çıkarmak.

Çıkardıkları gürültü gecenin sessizliğini bozuyordu. (Macera Peşinde, s.65)

Bir yandan da **gürültü yapmamaya** çalışıyorlardı. (Macera Peşinde, s.80)

(Macera Peşinde, s.86)

Güven kazanmak. Kendisine inandırmak.

Önce kadının **güvenini kazanacak** sonra da eve girmenin bir yolunu bulacaktı. (Macera Peşinde, s.26)

Kısa sürede **güvenlerini kazanacağıma** eminim. (Macera Peşinde, s.32)

Güven vermek. Güven duygusu uyandırmak, itimat telkin etmek.

Yeni arkadaşlar edinmek güzeldi, ama eski arkadaşların olması **güven vericiydi.** (Macera Peşinde, s.36)

Haber almak. Kendisine bildirilmek, öğrenmek, bilgi edinmek.

Marco'nun bu denli yakın olduğu arkadaşlarından bir süredir hiçbir neden yokken **haber alamıyor** olması Silvia ve Aylin'i şaşırtıyordu. (Palmiye Sokak No.5, s.23)

Kimseye bir şey söylemeyin ve benden **haber alana** kadar da evden dışarı sakın çıkmayın. (Palmiye Sokak No:5, s.104)

(Palmiye Sokak No:5, s.15)

Haber vermek. 1. Bildirmek, haber ulaştırmak. 2. Bir durumun, bir olayın belirtisi olmak.

Aylin koşarak annesine Marco'lara gideceklerini **haber verdi** ve hemen, gıcırdayan bahçe kapısından yan tarafa geçtiler. (Eski Evin Kiracıları, s.27)

İki kız da **haber vermek** ve yanlarına biraz su almak için eve girdiler. (Eski Evin Kiracıları, s.49)

(Eski Evin Kiracıları, s.14, 74, 74, 74, 109, 127)

(Palmiye Sokak No:5, s.17, 19, 22, 91, 96, 104)

(Macera Peşinde, s.29, 29, 42, 49, 82, 91)

(Safir Taşlı Maske, s.20, 50, 81, 87, 103, 115)

(Tapınaktaki Sır, s.15, 19, 81)

Haklı çıkmak. Davasının, iddiasının, düşüncesinin veya davranışının doğru olduğu anlaşılmak.

Sonunda Marco **haklı çıktı.** (Eski Evin Kiracıları, s.23)

Aleks **haklı çıkmıştı.** (Eski Evin Kiracıları, s.124)

(Palmiye Sokak No:5, s.86)

(Tapınaktaki Sır, s.33, 62)

Hasret gidermek. Özleme son vermek, kavuşmak.

En iyisi hafta sonu Aslı'yı telefonla arayıp biraz da olsa **hasret gidereyim,** diye düşünerek tekrar çalışma masasının başına döndü. (Palmiye Sokak No:5, s.8)

Eski arkadaşlarıyla **hasret giderecekler,** belki yeni arkadaşlar edineceklerdi. (Macera Peşinde, s.34)

Hata etmek (eylemek, işlemek). Yanlışlık yapmak, yanılıya düşmek.

Büyük **hata ettik,** 'onu' aramalıydık. (Eski Evin Kiracıları, s.115)

Hava kararmak. 1. Güneşin batmasıyla ortalık kararmak. 2. Gökyüzü iyice bulutlanmak.

Nöbet sırası Silvia'ya geldiğinde **hava iyice kararmıştı**. (Macera Peşinde, s.79)

Hayal kurmak. Gerçekleşmesi istenen, özlenen şeyi düşünmek.

Tatilin bittiği gün beşi de, başka tatillerin ve başka maceraların **hayalini kurmaya** başlamışlardı bile. (Tapınaktaki Sır, s.127)

Heyecan vermek. Heyecan duymasına sebep olmak.

Heyecan verici bir şey olacağını önceden hissediyorsun. (Tapınaktaki Sır, s.15)

İç açmak. Neşelendirici şeylerle sıkıntıları gidermek, ferahlatmak (Çotuksöken, 2004: 230).

Durumları hiç **iç açıcı** değildi. (Safir Taşlı Maske, s.105)

İç çekmek. Üzüntüyle derinden soluk almak.

Adamcağız derin derin **iç çekti** ve ne karar vermesi gerektiğini düşündü. (Palmiye Sokak No:5, s.16)

Ancak on sene önce ne yazık ki George (Corç) aramızdan ayrıldı..." dedi ve sessizce **içini çekti**. (Palmiye Sokak No:5, s.39)

İç geçirmek. Derin soluk alarak üzüntüsünü belli etmek.

Aslı farkında olmadan **iç geçirdi**. (Safir Taşlı Maske, s.22)

İletişim kurmak. Bilgi, haber vb. alışverişi yapmak.

Ale ile **kurduğu tek iletişim** şekli ise birbirlerine laf yetiştirmektir. (Macera Peşinde, s.53-54)

İlgi duymak. Bir işe, bir olaya, bir kimseye önem vermek, yakınlık duymak.

Aslında daha çok serginin teknik bölümüne **ilgi duyardı**. (Safir Taşlı Maske, s.30)

İlgi (İlgisini) çekmek. İlgisini, dikkatini ve merakını üzerinde toplamak, alaka duymak.

Hele bu kişi, eski eve bir teleskobun ucundan bakan ve iyi bir dedektif olmak isteyen Marco olunca, durum olduğundan daha **ilgi çekici** görünebilirdi. (Eski Evin Kiracıları, s.30)

Dışarıdan **ilgi çekmeyecek** kadar hafifti. (Eski Evin Kiracıları, s.99)

(Eski Evin Kiracıları, s.23, 130, 131)

(Palmiye Sokak No:5, s.8)

(Macera Peşinde, s.19, 55, 58, 69)

(Safir Taşlı Maske, s.9, 25, 50, 53, 64, 70, 88)

(Tapıntaki Sır, s.21, 41, 48, 62, 65, 78)

İntikam almak. Öç almak.

Bu şekilde üvey babasından **intikam almayı** düşünmüş olabilir. (Palmiye Sokak No:5, s.119)

İşaret vermek. Bir araç kullanarak bir şeyi belli etmek.

Diğerlerine **işaret verecekken** olduğu yerde dondu kaldı. (Macera Peşinde, s.64)

İş çevirmek. Gizli, dolambaçlı bir iş yapmak.

Ben size bunların bir **işler çevirdiklerini** söylemiştim, bakın yanılmamışım. (Palmiye Sokak No:5, s.54)

Ama bir **iş çevirip** çevirmediğini anlamanın bir yolu olmalı. (Palmiye Sokak No:5, s.70)

(Macera Peşinde, s.60, 86, 91, 115)

(Safir Taşlı Maske, s.111)

(Tapınaktaki Sır, s.80)

İş çıkarmak. 1. Çok iş yapmak. 2. Gereksiz, uğraştırıcı bir işe yol açmak, sorunlara neden olmak.

Yaşlı maske ustası iyi **iş çıkarmıştı**. (Safir Taşlı Maske, s.48)

Ancak iyi bir **iş çıkardığını** itiraf etmeliyim. (Safir Taşlı Maske, s.110)

İş karıştırmak. 1. Fesat sokmak. 2. Zararlı bir iş yapmak.

Zaten gizli **işler karıştıracığını** tahmin etmişim. (Eski Evin Kiracıları, s.103)

İzin almak. Bir şey yapmak için onay sağlamak.

Ale telefon etmeden ona yetişeyim de bu gece bizde kalmak için **izin alsın**. (Eski Evin Kiracıları, s.74)

Ama babandan **izin almayı** bile denemiyorsun ki. (Eski Evin Kiracıları, s.75)

(Eski Evin Kiracıları, s.76, 76, 76)

(Palmiye Sokak No:5, s.16)

(Macera Peşinde, s.9, 10, 11, 11)

(Safir Taşlı Maske, s.12, 21)

(Tapınaktaki Sır, s.69, 107)

İzin istemek. Bir şeyi gerçekleştirmek amacı ile onay almaya kalkmak (TDK, 2005: 1009).

Bir süre sonra Andrew masadakilerden **izin isteyince**, çocukların hepsi birden sözleşmiş gibi ayağa kalkıp mutfağa geçtiler. (Palmiye Sokak No:5, s.59)

İşin en güzel tarafı da bu zaten, ben ondan kalkmak için **izin istemedim**. (Palmiye Sokak No:5, s.59)

(Palmiye Sokak No:5, s.101, 116)

(Safir Taşlı Maske, s.40, 89)

(Tapınaktaki Sır, s.81, 111)

İzin vermek. 1. Birini bir şey yapmada serbest bırakmak. 2. İşine son vermek, hizmetinden çıkarmak (TDK, 2005: 1009).

Eğer **izin vererseniz** biz de turun tadını çıkarmak ve şehri tanımak istiyoruz.
(Palmiye Sokak No:5, s.45)

Çocuklar bir an için çevrenin büyüüne kendilerini kaptırsalar da midelerinin gurultusu buna pek **izin vermedi**. (Macera Peşinde, s.30)

(Eski Evin Kiracıları, s.67)

(Palmiye Sokak No:5, 62, 100, 104, 120, 120, 120)

(Macera Peşinde, s.110)

(Safir Taşlı Maske, s.8, 8, 87, 109)

Kafa patlatmak. Bir konu üzerinde pek çok düşünmek.

Çocukların daha önce üzerinde o kadar **kafa patlattıkları** geçiş demek ki lokantanın bahçesinden değil, içindendi. (Eski Evin Kiracıları, s.118)

Kafa tutmak. Boyun eğmemek, karşı gelmek, diklenmek.

Ale bir önceki gün Silvia'nın, kendisi için Bay Alfonso'ya **kafa tuttuğunu** unutmuştu anlaşılan. (Safir Taşlı Maske, s.32)

Kafa yormak. Bir iş, bir konu üzerinde çokça düşünmek.

Çünkü önlerinde çok güzel bir gün uzanıyordu ve kesinlikle **kafalarını başka şeylerle yorarak** bugünü mahfetmek istemiyorlardı. (Eski Evin Kiracıları, s.68)

Kahkaha atmak. Yüksek sesle gülmek (Çotuksöken, 2004: 248).

En sonunda Silvia dayanamayıp **kahkaha atınca** Aslı, sen görürsün der gibi kuzenine baktı. (Safir Taşlı Maske, s.33)

Komiser Massimo, “Güldürme beni!” diyerek bir **kahkaha attı**. (Tapınaktaki Sır, s.124)

(Palmiye Sokak No:5, s.57)

Karar almak. Bir davayı, bir sorunu sonuca bağlamak.

Marco nasıl olmuş da böyle bir **karar almıştı**. (Macera Peşinde, s.61)

Karar vermek. Bir sorunu karara bağlamak, kararlaştırmak.

Kızlar, dans derslerini kesinlikle kaçırmamaları gerektiğine **karar vermişlerdi** bile. (Eski Evin Kiracıları, s.25)

Galiba Marco artık iyi bir ağabey olmaya **karar vermişti**. (Eski Evin Kiracıları, s.27)

(Eski Evin Kiracıları, s.12, 16, 17, 20, 25, 25, 29, 33, 47, 55, 68, 70, 70, 74, 76, 78, 87, 90, 91, 91, 100, 102, 102, 106, 107, 107, 115, 118, 127, 131)

(Palmiye Sokak No:5, s.16, 24, 27, 32, 36, 39, 41, 51, 64, 67, 67, 74, 74, 75, 90, 96, 100, 116, 118, 122)

(Macera Peşinde, s.15, 21, 21, 22, 25, 26, 31, 34, 42, 43, 49, 49, 54, 60, 64, 64, 69, 69, 82, 84, 90, 90, 101, 105, 115)

(Safir Taşlı Maske, s.29, 34, 38, 67, 87, 89, 91, 95, 96, 102, 112)

(Tapınaktaki Sır, s.12, 13, 32, 36, 44, 61, 62, 64, 69, 69, 71, 72, 73, 91, 102, 109, 111)

Karşılık vermek. 1. Küçük büyüğüne karşı gelmek. 2. Cevap vermek, yanıt vermek.

Aslı da, “Nasıl öğrenebiliriz ki, tanıdığımız hiç kimseyle konuşmuyor, üstelik derslerde de sessizce oturuyor.” diyerek kuzenine **karşılık verdi**. (Eski Evin Kiracıları, s.40)

“...Bu konuda konuşmadık bile.” diye **karşılık verdi**. (Palmiye Sokak No:5, s.59)

(Eski Evin Kiracıları, s.138)

(Palmiye Sokak No:5, s.51)

(Macera Peşinde, s.29)

(Tapınaktaki Sır, s.69)

Korku düşmek. Endişelenmek, korkmak.

(İncelemede deyimde yer alan “düşmek” fiilinin yerine “duymak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Nedense **duyduğu korku** giderek artıyordu. (Tapınaktaki sır, s.96)

Kulak asmak. Önem vermek, dinlemek.

Marco, arkadaşının sözlerine **kulak asmamış** görünüyordu. (Safir Taşlı Maske, s.15)

Oysa Marco, kız kardeşine hiç **kulak asmıyordu**. (Tapınaktaki Sır, s.19)

Laf anlatmak. Sözünü dinletmek, karşıdakini ikna edinceye kadar konuşmak.

Karşısındaki bu inatçı çocuğa bir türlü **laf anlatamıyordu**. (Macera Peşinde, s.36)

Laf atmak. 1. Söyleşmek, konuşmak. 2. Uzaktan, dolayısıyla dokunacak söz söyleyip işittirmek. 3. Sözle sarkıntılık etmek.

Bir yandan birbirlerine **laf atıp** bir yandan da hızla yürümeye çalışıyorlardı. (Eski Evin Kiracıları, s.105)

Laf yetiştirmek. Birinin söylediklerine olur olmaz karşılık vermek, çene yarıştırmaya kalkmak.

Çardak altında oturan çocuklar paketlerini açarken birbirlerine **laf yetiştirmekten** de geri kalmıyorlardı. (Macera Peşinde, s.13)

Ale ile kurduğu tek iletişim şekli ise birbirlerine **laf yetiştirmekti**. (Macera Peşinde, s.53-54)

(Macera Peşinde, s.77)

(Tapınaktaki Sır, s.24, 33, 81, 87)

Mola vermek. Uzun süren yolculuğa, yürüyüşe veya çalışmaya, dinlenmek amacıyla bir süre ara vermek, oturup dinlenmek.

Bu arada biraz **mola da vermiş** olurlardı. (Eski Evin Kiracıları, s.71)

Akşama kadar her iki saatte bir **mola vererek** oradan oraya koşuşturup durdular. (Eski Evin Kiracıları, s.72)

(Macera Peşinde, s.19, 21, 71)

Mühür basmak. Mühürlemek.

Kitapta, gerçek taşlı maskeleri, sahte taşlı olanlardan ayırmak için, maske ustalarının **bastığı bir mühürden** söz ediliyordu. (Safir Taşlı Maske, s.84)

Değerli taşların üstüne **mühür basacak** değerler ya. (Safir Taşlı Maske, s.85)

Nefes almak. 1. Havayı ciğerlerine çekmek, soluk almak. 2. Dinlenmek. 3. Ferahlamak, rahatlamak. 4) Mutlu bir biçimde yaşamak.

Marco derin bir **nefes aldı**. (Macera Peşinde, s.84)

Komiser Massimo derin bir **nefes alıp** “Neymiş o?” diye sordu. (Macera Peşinde, s.116)

(Eski Evin Kiracıları, s.21, 126)

(Palmiye Sokak No:5, s.70, 98, 100, 120)

(Macera Peşinde, s.9, 19, 64, 110)

(Safir Taşlı Maske, s.8, 10, 15, 26, 39, 57, 58, 86, 89, 98, 115)

(Tapınaktaki Sır, s.32, 60, 81, 97, 103, 110)

Not almak. 1. Biri konuşurken onun söylediklerini yazmak. 2. Bir şeyi başlıca noktalarını özetleyerek yazmak. 3. Öğrenci, iyi veya kötü numara, derece almak. 4. *meç*. Bir şeyin niteliğiyle ilgili bir karar verilmek.

Polis memuru ise ne yapacağını şaşırılmış bir hâlde **not almaya** çalışıyordu. (Palmiye Sokak No:5, s.99)

Olay çıkarmak. Hoş olmayan bir durum yaratmak, hadise çıkarmak.

Kadın kargo bölümüne teslim etmemek için **olay çıkardığı** kedisini bir an bile düşünmeden bırakıp gidiyor. (Tapınaktaki Sır, s.66)

Omuz silmek. Aldırmamak, önem vermemek.

Marco pek ilgilenmiyormuş gibi **omuzlarını silmekle** yetindi. (Eski Evin Kiracıları, s.63)

Andrew, her zaman olduğu gibi **omuzlarını silmekle** yetindi. (Palmiye Sokak No:5, s.44)

(Palmiye Sokak No:5, s.13, 23)

(Macera Peşinde, s.31, 57, 87)

(Safir Taşlı Maske, s.12, 29, 36, 80, 103)

(Tapınaktaki Sır, s.24, 48, 86, 94)

Öğüt vermek (birine). Ona yapması veya yapmaması gereken işler hakkında yol göstermek (Çotuksöken, 2004: 296).

Çünkü Ale hep gereğinden fazla yer, Silvia ise her defasında , arkadaşına doğru beslenmenin önemi hakkında **öğüt verirdi.** (Safir Taşlı Maske, s.46)

Biz de azarlayacağını ya da **öğüt vereceğini** sanıyorduk. (Safir Taşlı Maske, s.116)

Önem vermek (bir şeye, birine). Ona değer vererek, üstünde durmak, onu önemli saymak (Çotuksöken, 2004: 298).

Gördüğüm kadarıyla annen ve baban bu akşam yemeğine çok **önem veriyorlar**. (Palmiye Sokak No:5, s.48)

(Safir Taşlı Maske, s.89)

Önlem almak. Tehlikeli olabilecek bir durumun önüne geçmek, bir amacı gerçekleştirmek için birtakım çarelere başvurmak; tedbir almak (Çotuksöken, 2004: 298).

Sergi müdürü, güvenlik şirketinin **aldığı önlemlerin** yetersiz olduğunu iddia ediyor. (Safir Taşlı Maske, s.72)

Özen göstermek. Bir şeyi özenerek elden geldiğince iyi olmasına gayret ederek yapmak, itina etmek.

Herkes masada yerini alıp yemeğe başladığında, Marco, Bay Campbell ile ilgilenmemeye **özen gösterdi**. (Palmiye Sokak No:5, s. 71)

Hiçbir ayrıntıyı atlamamaya **özen gösteriyordu**. (Safir Taşlı Maske, s.67)

(Palmiye Sokak No:5, s.41, 58)

Özlem (Özlemine) duymak. Yürekten istemek, arzu etmek.

Aslında Aylin'in yaza bu kadar **özlem duymasının** en büyük nedeni kuzeni Aslı'ydı. (Palmiye Sokak No:5, s.8)

Özür dilemek. 1. Özrünü ileri sürerek bir işi yapmayı istememek, bir işten bağışlanmasını istemek. 2. Yaptığı bir yanlıştan ötürü bağışlanmasını istemek.

Andrew, arkadaşlarına **özür dileyen** gözlerle bakıyordu. (Palmiye Sokak No:5, s.49)

Silvia onu görünce **özür diledi**. (Macera Peşinde, s.90)

(Safir Taşlı Maske, s.51, 101, 115, 120)

(Tapıntaki Sır, s.91)

Pot kırmak. Yersiz ve karşısındakine dokunacak söz söylemek, gaf yapmak.

Gerçi **pot kırdığımın** hemen farkına vardıysa da artık sözcükler ağzından çıkmıştı. (Eski Evin Kiracıları, s.80)

Kızların kızgın bakışları ve Bayan Becky'nin soran gözlerini görünce **kırdığı potun** farkına vardı. (Palmiye Sokak No:5, s.56)

(Palmiye Sokak No:5, s.57)

Poz vermek. Resim yaptırmak veya fotoğraf çektirmek için durum almak.

Toku'nun arkadaşlarıyla resim çektirdiğini gören diğer fotoğraf makineli çocuklar da ondan özenmiş olacaklar, Fener'in çeşitli yerlerinde toplanıp **pozlar vermeye** başladılar. (Eski Evin Kiracıları, s.106)

Rahat vermemek (bırakmamak). Tedirgin etmek.

“...Yoksa konu bizim için olduğundan daha gizemli bir hâl alır ve öğrenene kadar ikinize de **rahat vermeyiz.**”dedi. (Eski Evin Kiracıları, s.80)

Marco kızların gerçekten kendilerine **rahat vermeyeceklerinden** emindi. (Eski Evin Kiracıları, s.80)

(Palmiye Sokak No:5, s.55)

(Macera Peşinde, s.117)

(Tapınaktaki Sır, s.119)

Rapor vermek. Herhangi bir konuda yapılan inceleme, araştırma sonucu düşünce veya gözlemleri bildirmek.

Belli ki **rapor vermesi** gereken biri vardı. (Palmiye Sokak No:5, s.46)

Renk katmak (vermek). 1. Çamaşır rengi solmak. 2. Neşe, canlılık veya değişiklik kazandırmak. 3. Açık etmek.

Karnaval kostümlü seyirciler de en az sahnedeki oyuncular kadar oyuna **renk katmışlardı.** (Safir Taşlı Maske, s.113)

Resim çekmek (çıkarmak). Fotoğraf makinesiyle bir şeyin biçimini kâğıda geçirmek.

“...Hatta hep beraber fotoğraf çektirmiştik.” diyen Aslı, elindeki küçük fotoğraf makinesiyle yeşil fillerin **resmini çekti**. (Eski Evin Kiracıları, s.71)

Sonra her ikisi de geçen sene **resim çektirdiği** yerde durup aynı resmi çektiren Toku'ya baktılar. (Eski Evin Kiracıları, s.105)

(Eski Evin Kiracıları, s.105, 106, 143, 143)

Rüya görmek. Uyurken zihinde çeşitli olaylar ve düşünceler belirlemek; düşünmek (Çotuksöken, 2004: 308).

Hepimiz aynı **rüyayı görmüyoruz**, değil mi? (Tapınaktaki Sır, s.18)

Aylin, herhâlde kötü bir **rüya gördüm**, diye düşündü. (Palmiye Sokak No:5, s.73)

Sahip çıkmak. 1. Kendinin olduğunu ileri sürmek. 2. Korumak, koruyucu olmak, ilgilenip gözetmek.

Çantalarınıza **sahip çıkın**. (Safir Taşlı Maske, s.17)

Selam vermek. 1. Selamlamak. 2. *din b.* Başını sağ ve sol omuzlarına çevirerek namazı bitirmek.

Ama Komiser Massimo sanki onu tanımıyormuş gibi sakince başıyla **selam vermekle** yetindi. (Palmiye Sokak No:5, s.100)

Gondolcuya “Çabuk ol! Acelem var!” dedikten sonra iskelede şaşkınlıkla kendisine bakanlara eliyle **selam verdi**. (Safir Taşlı Maske, s.35)

(Palmiye Sokak No:5, s.38)

(Macera Peşinde, s.57)

(Tapınaktaki Sır, s.113)

Ses kesilmek. Ses, artık duyulmamak.

Tam Silvia sözünü bitirmişti ki kızlar ayak **seslerinin kesildiğini** fark ettiler. (Safir Taşlı Maske, s.60)

Ayak sesleri biz saklandıktan çok kısa bir süre sonra kesildi. (Safir Taşlı Maske, s.60)

Sır açmak. Bir sırrı açığa vurmak (Gözler, 1991: 132).

(İncelemede bu deyimdeki “açmak” fiilinin yerine “çözölmek” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Kedi kumunun **sırrı çözüldüğü** için memnundu. (Tapınaktaki sır, s.120)

Sır saklamak (tutmak). Bir sırrı açığa vurmamak, başkasına söylememek.

Çocukların hepsi de bu **sırrı sonsuza kadar saklayabilirlerdi.** (Eski Evin Kiracıları, s.142)

Sipariş almak. Bir şeyin yapılması veya gönderilmesi kendisine ısmarlanmak.

Siparişleri almak üzere, Roberto'nun karısı yanlarına geldi. (Macera Peşinde, s.31)

O anda **siparişlerini almak** için yanlarına gelen garson, Marco'nun, Aylin'e cevap yetiştirmesini engellemişti. (Safir Taşlı Maske, s.45)

Sipariş vermek. Bir şeyin yapılmasını, getirilmesini veya gönderilmesini birine ısmarlamak.

Çocuklar **siparişlerini verirken** ne kadar aç olduklarını fark ettiler. (Safir Taşlı Maske, s.46)

Soluk almak. 1. Havayı ciğerlere çekmek, nefes almak. 2. Dinlenmek.

Öyle heyecanlıydı ki **soluk almakta** bile güçlük çekiyordu. (Palmiye Sokak No:5, s.80)

Sonuç vermek. Bir durumun sağlanmasına imkân sağlamak.

Bu da **sonuç vermeyince** şirketin Cenevre'deki merkezine gizlice girdi... (Macera Peşinde, s.111)

Üstelik Marco'nun, ipleri kemirerek koparma, fikri **sonuç vermemiştir**.
(Safir Taşlı Maske, s.105)

Sorumluluk almak. Sorumluluk yüklenmek.

Bunca çocuğun **sorumluluğunu nasıl alırız?** (Palmiye Sokak No:5, s.9)

Sorun çıkarmak. Üzüntü verecek veya içinden güç çıkılır bir durum yaratmak.

(“Macera Peşinde, s.39” örneğinde “çıkarmak” fiilinin yerine “gidermek” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Adam hem uçağa geç binmişti, hem de yerini beğenmediği için **sorun çıkarıyordu**. (Tapınaktaki Sır, s.24)

İşi biten adam kendisinden emin bir hâlde bilgisayarın başından kalktı.
Sorun giderilmişti. (Macera Peşinde, s.39)

(Safir Taşlı Maske, s.43, 73)

Söz almak (birinden). 1. Bir kimsenin bir işi yapacağını kesin olarak bildirmesini sağlamak. 2. Bir toplantıda, sınıfta ilgili kimseden konuşmak amacıyla izin istemek. 3. Erkek tarafı, çocuklarıyla evlendirmeyi istedikleri kızın ailesinden” evet, peki, kabul” biçimindeki vaadi almak (Çotuksöken, 2004: 317).

Marco tekrar **sözü aldı**. (Macera Peşinde, s.115)

Söz vermek. 1.Yapacağını kesin olarak söylemek. 2. Oğullarıyla evlendirmek üzere bir kızı isteyen aileye, kızın ailesi "Peki" demek. 3. Bir toplantıya başkanlık eden kişi, konuşmak isteyen kimseye konuşma izni vermek.

Çocuklar Aylin'in annesine, güneşte fazla kalmayacaklarına ve sık sık su içeceklerine dair **söz verip** arabadan indiler. (Eski Evin Kiracıları, s.65)

Ale, en kısa zamanda Como'ya onları ziyarete geleceğine dair **söz vermişti**.
(Eski Evin Kiracıları, s.143)

(Palmiye Sokak No:5, s.31, 61-62, 117, 117, 121)

(Macera Peşinde, s.41, 41, 61, 61, 61)

(Safir Taşlı Maske, s.43, 73, 79, 79, 113)

(Tapınaktaki Sır, s.117, 127)

Surat asmak. Kaşlarını çatıp yüzüne küskün ve dargın bir anlam vermek (Aksoy, 1993: 1050).

Ale **suratını asmış** söyleniyordu. (Macera Peşinde, s.59)

Bütün günü Silvia'ya **surat asarak** geçirmek saçmaydı zaten. (Safir Taşlı Maske, s.13)

(Safir Taşlı Maske, s.14)

Şimşek çakmak. Şimşek oluşmak.

Aniden kuvvetli bir **şimşek çaktı.** (Eski Evin Kiracıları, s.99)

Tam pencereden uzaklaşıp eve dönmek üzereydi ki en az bir önceki kadar kuvvetli bir **şimşek daha çaktı.** (Eski Evin Kiracıları, s.99)

(Eski Evin Kiracıları, s.100)

Tanıdık çıkmak. 1. Önceden birbirlerini tanımış olmak, tanış olmak. 2. Bir şeyi daha önceden öğrenmiş, duymuş olmak.

(Örneklerde “ç çıkmak” eyleminin yerine “gelmek” eyleminin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Şu hokkabaz kıyafetli adam size de **tanıdık gelmiyor** mu? (Palmiye Sokak No:5, 64)

Maske yaşlı adama **tanıdık gelmişti.** (Safir Taşlı Maske, s.12)

(Palmiye Sokak No:5, 64)

(Safir Taşlı Maske, s.12, 75)

(Tapınaktaki Sır, s.90)

Tatsızlık çıkarmak. Hoşa gitmeyen, can sıkıcı, gergin bir duruma sebep olmak.

Gerçekten anne ve babası için önemli bir yemek davetiydi ve **tatsızlık çıkararak** onları üzmeyi istemezdi. (Palmiye Sokak No:5, s.48)

Tedbir almak. 1. Önlem almak. 2) Hazırlanmak.

Bir aksilik olur da arkadaşı, Aslı'yı karşılamaya gelemese diye **alınmış bir tedbirdi** bu. (Safir Taşlı Maske, s.19-20)

Tehdit savurmak. Korkutmak, gözdağı vermek.

Kadın avaz avaz **tehditler savurmaya** başlayınca, Juro ağzına bir bez parçası tıktı. (Tapınaktaki Sır, s.109)

Tepki göstermek. Bir olay veya durum karşısındaki düşüncesini söz veya davranışla belirtmek.

Aslı vitrindeki maskeye dokunmak istediğinde, yaşlı dükkan sahibinin **gösterdiği aşırı tepki**, Marco'ya tuhaf gelmiş. (Safir Taşlı Maske, s.117)

Çocukların, son söylediklerini duyunca **gösterecekleri tepkiyi** merak ediyordu. (Tapınaktaki Sır, s.120)

Tur atmak. 1. Dolaşmak, dolaşıp gelmek, dönmek. 2. Şampiyon olunca veya galip gelince takım oyuncuları seyircileri selamlayarak sahada dolaşmak.

O hâlde oya sunuyorum; uçağınız kalkmadan önce müzeye mi gitmek istersiniz, yoksa oyuncak mağazasında son bir **tur mu atmak** istersiniz. (Palmiye Sokak No:5, s.125)

Uyku basmak (bastırmak). Çok uykusu gelmek.

Meydanı arkalarında bırakıp arabaya doluştuklarında hepsini **uyku basmıştı**. (Tapınaktaki Sır, s.114)

Uyku çekmek. İyice uyumak.

Yavaş yavaş yorulmaya başlayan çocuklar eve dönüp iyi bir **uyku çekmeye** karar verdiler. (Eski Evin Kiracıları, s.25)

Artık kesinlikle iyi bir **uyku çekmeleri** gerekiyordu. (Palmiye Sokak No:5, s.36)

(Macera Peşinde, s.32)

Vakit geçirmek. Oyalanmak, uğraşmak.

Annem Yuko'nun annesini istediği zaman arayıp ne kadar iyi **vakit geçirdiğimizi** anlar ve belki meraklanmaktan vazgeçer. (Eski Evin Kiracıları, s.33)

Çocukların hepsi bir dersten diğerine koşuşturarak oldukça iyi **vakit geçiriyorlardı**. (Eski Evin Kiracıları, s.39)

(Eski Evin Kiracıları, s.40, 88, 90)

(Palmiye Sokak No:5, s.8, 10, 20, 47, 48, 57, 60, 60, 62, 66, 96)

(Macera Peşinde, s.49, 54, 76)

(Safir Taşlı Maske, s.22, 51, 51, 54, 55)

(Tapınaktaki Sır, s.21, 84, 86, 113, 113, 126, 126)

Vakit kazanmak. 1. Bir şeye ayrılan süreyi azaltmak. 2. Karşı tarafı oyalayarak kendi hazırlanma süresini uzatmak.

(Örneklerin tamamında “kazanmak” eyleminin zıttı olan “kaybetmek” fiilin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Ama yine de hiç **vakit kaybetmeden** şehri gezmek istiyorlardı. (Safir Taşlı Maske, s.25)

Sırada bekleyerek **kaybedecek hiç vaktim** yoktu. (Safir Taşlı Maske, s.35)

(Safir Taşlı Maske, s.45, 85)

Yağmur boşanmak. Birdenbire çok yağmur yağmak.

(Örnekte “boşanmak” fiilinin yerine “bastırmak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Marco'nun korktuğu başına gelmiş, şiddetli bir **yağmur bastırmıştı**. (Macera Peşinde, s.100)

Yakınlık göstermek. Biriyle ilgilenmek, sevgiyle davranmak.

(“Palmiye Sokak No:5, s.34, 48” örneklerinde “yakınlık sözcüğü “-lık” eki olmadan ve göstermek fiilinin de “davranmak” biçiminde kullanıldığı tespit edilmiştir.)

...Hatırlarsanız tur otobüsünde bize çok **yakınlık göstermişti.**” dedi.
(Palmiye Sokak No:5, s.64)

Çocuklara çok **yakın davranıyordu.** (Palmiye Sokak No:5, s.34)

(Palmiye Sokak No:5, s.48)

Yanıt vermek. Yanıtlamak, cevaplamak.

(“Macera Peşinde, s.22”, “Tapınaktaki Sır, s.51” örneklerinde “vermek” fiilinin yerine zıt anlamlısı “almak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Kızların kendisine **yanıt vermediğini** görünce de sesini yumuşatarak devam etti. (Safir Taşlı Maske, s.65)

Aylin’in annesinin sorularına kısa **yanıtlar vermekle** yetindiler.
(Tapınaktaki Sır, s.21)

Kadın, çocuklardan **yanıt alamadığı** hâlde konuşmaya devam etti. (Macera Peşinde, s.22)

(Tapınaktaki Sır, s.51)

Yardım görmek. Destek elde etmek, bağış almak.

(Örnekte “görmek” eyleminin yerine “gelmek” eyleminin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Heyecanla “**Yardım gelmiş** olmalı!” dedi. (Macera Peşinde, s.102)

Yer açmak. 1. Bir kimseye oturması için yer hazırlamak. 2. mec. Yer bırakmak, imkân vermek.

Aleks’in daha önce gelmeye hiç niyeti olmadığını bilen Aylin ve Aslı, hiçbir şey belli etmeden arkadaşlarına masada bir **yer açtılar.** (Eski Evin Kiracıları, s.76)

Daracık masada çocuklar ona da **yer açmaya** çalıştılar. (Palmiye Sokak No:5, s.96)

(Macera Peşinde, s.47, 108)

(Safir Taşlı Maske, s.41, 95, 95)

Yer bulmak. 1. Oturacak yer sağlamak.

Marco ön sırada **yer bulamasa** da ders boyunca gözünü Umberto'nun üzerinden ayırmadı. (Macera Peşinde, s.95)

Belki de festivali izleyecek **yer bulamadılar** ve eve dönüyorlar, diye aklından geçirdi. (Tapınaktaki Sır, s.89)

(Tapınaktaki Sır, s.86)

Yer değiştirmek. Bulunduğu yerden bir başka yere geçmek.

Yolculuk boyunca herkes devamlı **yer değiştirip** duracaktı zaten. (Eski Evin Kiracıları, s.69)

Yer kapmak. Kalabalık içinde kendine yer bulmak.

Yer kapmak için saatler önce gelip tiyatronun kapısına dayanmak, olacak iş değil! (Safir Taşlı Maske, s.104)

Oyunu en ön sıradan izlemek için **yer kapmaya...** (Safir Taşlı Maske, s.107)

(Safir Taşlı Maske, s.107)

Yer tutmak. 1. Belirli bir yer, hacim kaplamak. 2. Bir yerin kendisine ayrılmasını sağlamak (Çotuksöken, 2004: 353).

Yuko tek başına hepimizin **yerini tutamamış.** (Tapınaktaki Sır, s.88)

Yol açmak. 1. Yol yapmak. 2. Kapanmış olan yolu geçilir duruma getirmek. 3. Kalabalık bir yerde genellikle saygıdeğer bir kişinin geçmesi için insanları kenara çekip yol vermek. 4. *mec.* Bir olayın sebebi olmak. 5. *mec.* Davranışlarıyla başkalarına örnek olmak.

Çünkü derslerindeki en ufak bir gerileme, Noel tatilini Londra yerine evde geçirmesine **yol açabilirdi**. (Palmiye Sokak No:5, s.17)

Yol almak. Yolda ilerlemek.

Çocuklar Marco'ların evinin önünde buluşup küçük meydana doğru **yol almaya** başladılar, zaten her zaman bu yolu kullanırlardı. (Eski Evin Kiracıları, s.49)

Sonra da Aleks'lerin evine doğru **yol almaya** başladılar. (Eski Evin Kiracıları, s.78)

(Macera Peşinde, s.19, 71, 75)

(Safir Taşlı Maske, s.8, 17, 19, 97, 102)

(Tapınaktaki Sır, s.20, 28, 83)

Yol göstermek. 1. Kılavuzluk etmek, yolu bilmeyene anlatmak, tarif etmek. 2. *mec.* Ne yapılacağını, nasıl davranılacağını öğretmek.

Toku en önde arkadaşlarına **yol gösteriyordu**. (Tapınaktaki Sır, s.54)

Yorgunluk (yorgunluğunu) atmak (çıkarmak). 1. Dinlenmek. 2. Yaptığı işten, yorgunluğu unutturan, sevindirici bir sonuç almak.

Kimi çocuklar yanlarında getirdikleri suyu içerken kimileri de birbirlerine dayanmış, derin derin nefes alarak **yorgunluk atıyordu**. (Safir Taşlı Maske, s.26)

Yosun bağlamak (tutmak). Üzerini yosun kaplamak.

Binaların alt kat duvarları kararmış ve **yosun tutmuştu**. (Safir Taşlı Maske, s.36)

Yüz göstermek. Ortaya çıkmak (TDK, 2005: 2212).

(Eserde “yüz göstermek” ifadesinin “yüzünü göstermek” biçiminde kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Güneş **yüzünü gösterir** göstermez çocukların hepsi sözleşmiş gibi ayağa fırladılar. (Macera Peşinde, s.107)

Zaman almak. Sürmek, devam edip zamanı geçirmek.

En azından sınıf arkadaşlarının isimleri, biliyorsun, hepsini öğrenmek biraz **zaman alıyor**. (Eski Evin Kiracıları, s.31)

Ale'nin aralarına katılmasıyla gece epeyce renklenmiş, odalarına çekilip uykuya dalmaları **zaman almıştı**. (Eski Evin Kiracıları, s.47)

(Eski Evin Kiracıları, s.141)

(Safir Taşlı Maske, s.37, 88)

Zaman geçirmek. Oyalanmak.

(Bu deyim “TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” veri tabanında “oyalanmak” anlamıyla anlamlandırılmıştır. Ancak incelenen eserlerde “belirli bir vakit dilimini tamamlamak, doldurmak” anlamında kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Ama beraber olduğunuz **zamanı böylesine güzel geçiriyor** olmanız da hoş. (Eski Evin Kiracıları, s.32)

Aylin de **zamanlarını dükkanlarda geçirdikleri** için kuzenine kızıyor gibi görünse de, annesine bir süs eşyası almadan edemedi. (Eski Evin Kiracıları, s.72)

(Eski Evin Kiracıları, s.41)

(Palmiye Sokak No:5, s.8, 66, 66)

(Safir Taşlı Maske, s.13)

(Tapınaktaki Sır, s.48)

Zaman kazanmak. 1. Harcanacak zamanı azaltmak. 2.Karşı tarafı oyalayıp hazırlanma süresini uzatmak (Çotuksöken, 2004: 345).

(“Palmiye Sokak No:5, s.54, 64”, “Macera Peşinde, s.75, 77, 107”, “Safir Taşlı Maske, s.12, 64, 78, 96, 102, 102”, “Tapınaktaki Sır, s.56” örneklerinde “kazanmak” fiilinin yerine zıt anlamlısı “kaybetmek” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Ne söyleyeceğini bilemediğinde böyle yaparak **zaman kazanırdı**. (Macera Peşinde, s.22)

Böylece eve uğramamıza da gerek kalmaz ve **zaman kazanmış** oluruz.
(Macera Peşinde, s.29)

(Palmiye Sokak No:5, s.54, 64)

(Macera Peşinde, s.75, 77, 107)

(Safir Taşlı Maske, s.12, 64, 78, 96, 102, 102, 114)

(Tapınaktaki Sır, s.56, 90)

Zaman kollamak. 1. Bir işin sırasını beklemek. 2. Uygun bir fırsat beklemek.

(İncelenen eserlerde bu deyimdeki “zaman” kelimesinin yerine “an” kelimesinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Tapınağın boş olduğu bir **anı kollaması** yeterli olacaktı. (Tapınaktaki Sır, s.66)

Marco ise harekete geçmek için doğru **anı kolluyordu.** (Tapınaktaki Sır, s.108)

Zaman vermek. Bir iş için belli bir süre ayırmak.

(Örneklerin tamamında “vermek” fiilinin yerine “ayırmak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Sizinle pek ilgilenemedim, ama yarından itibaren size daha çok **zaman ayırabilirim.** (Palmiye sokak No:5, s.56)

Aslı geldiğinden beri Silvia’ya **zaman ayıramadığının** farkındaydı.
(Macera Peşinde, s.71)

(Macera Peşinde, s.54, 85, 117)

4.1.1.1.2.1.1. İSİM- İYELİK EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Aklı almamak. 1. Biri bir şeyi anlayamamak, kavrayamamak. 2. Bir şeyin olabileceğine inanmamak. 3. Uygun bulmamak.

Ağabeyinin başka birine ait eşyayı izinsiz kullanmış olmasını **aklı almıyordu**. (Macera Peşinde, s.85)

Aklı dağılmak. Düşünceyi belli bir konu, sorun üzerinde toplayamamak.

(“Safir Taşlı Maske, s.26“ örneğinde “aklı” sözcüğünün yerine “dikkati” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

(“Tapınaktaki Sır, s.87” örneğinde “aklı” sözcüğünün yerine yine aynı eki almış olan “ilgisi” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Aslı, arkadaşının da kendisi gibi **dikkatinin dağıldığını** fark edince fısıldayarak, “Dükkânları ve hediyelik eşya pazarını gezecek zamanımız olacak mı?” diye sordu. (Safir Taşlı Maske, s.26)

O sırada tatlı seçen bir adam, kızların ve Marco’nun **ilgisinin dağılmasına** neden oldu. (Tapınaktaki Sır, s.87)

Aklı takılmak (birinin, bir şeye). Düşüncesi bir şeyde olmak, akli hep o şeye uğraşmak, (o şey) sürekli olarak kafasını kurcalamak (Püsküllüoğlu, 1998: 56).

(“Macera Peşinde, s.58”deki örnekte bu deyimın fiilinin “takılı kalmak” biçiminde kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Oysa **akılları bu tuhaf karşılaşmada takılı kalmıştı**. (Macera Peşinde, s.58)

(Birinın) sesi çıkmamak (kesilmek). Bir şey söylemeyerek susmak.

Heyecandan **sesi çıkmıyordu**. (Eski Evin Kiracıları, s.28)

Marco’nun **sesi nedense hiç çıkmıyordu**. (Eski Evin Kiracıları, s.57)

(Eski Evin Kiracıları, s.57, 58)

(Macera Peşinde, s.46, 85)

(Tapınaktaki Sır, s.99, 105)

(Bir şeye) gözü (gözleri) takılmak. Dikkati çeken bir şeyden bakışlarını ayıramamak.

(“Eski Evin Kiracıları, s.53”, “Tapınaktaki Sır, s.94, 99-100” örneklerinde “gözü” sözcüğünün yerine yönelme hâl eki eklenerek “gözüne” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Gözü, üst kattaki ışıklı panoya **takılmıştı**. (Macera Peşinde, s.83)

Murano camından yapılmış renkli bileziklere ve kolyelere **gözü takılmıştı**. (Safir Taşlı Maske, s.55)

O anda birden gözüne biri takıldı. (Eski Evin Kiracıları, s.53)

(Safir Taşlı Maske, s.56, 86)

(Tapınaktaki Sır, s.8, 28, 64, 72, 94, 99-100)

Canı istemek. Heves duymak.

Ama hiçbirinin **canı okumak istemiyordu**. (Macera Peşinde, s.59)

Canı sıkılmak. 1. İçi sıkılmak, yapacak bir işi olmamaktan tedirginlik duymak. 2. Öfkelenmek. 3. Üzülme.

Gerçekten **canları çok sıkılıyordu**. (Macera Peşinde, s.60)

Aslı'nın **canı iyice sıkılmıştı**. (Safir Taşlı Maske, s.46)

(Safir Taşlı Maske, s.12)

(Tapınaktaki Sır, s.16, 86)

Çıtı çıkmamak. Ses çıkmaması.

Aylin'le Aslı ertesi sabah uyandıklarında evde **çıt çıkmıyordu**. (Eski Evin Kiracıları, s.21)

Bu ses, **çıt çıkmayan** evde gereğinden fazla yankı yapmış gibiydi. (Eski Evin Kiracıları, s.126)

(Tapınaktaki Sır, s.19, 40, 91, 94, 102)

Dili tutulmak. Sevinç, korku, şaşkınlık vb. sebeplerle birdenbire söz söyleyemez olmak.

Aslı, annesiyle babasının verdiği haber karşısında çok şaşkındı, öyle ki âdeta **dili tutulmuş** gibiydi. (Palmiye Sokak No:5, s.19)

Nasıl konuşabilirlerdi ki, hepsinin **dilleri tutulmuş** gibiydi sanki. (Eski Evin Kiracıları, s.42)

(Eski Evin Kiracıları, s.70)

Hâli kalmamak. Gücü, takati, eski durumu olmamak.

Yorgunluktan kimsenin yanındakiyle konuşacak **hâli kalmamıştı**. (Eski Evin Kiracıları, s.72)

Harı geçmek. Kızgınlığı, sıcaklığı, hevesi, isteği veya öfkesi azalmak.

(Örneklere “harı” sözcüğünün yerine yine aynı ekle “kızgınlığı” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Sözleri, Marco’nun **kızgınlığının geçmesini** sağlamıştı. (Macera Peşinde, s.48)

Silvia’nın bile keyfi yerine gelmiş, Aylin’e olan **kızgınlığı geçmişti**. (Safir Taşlı Maske, s.45)

(Tapınaktaki Sır, s.11)

İşi düşmek (bir yere) (birine). 1. Bir yerde yapılacak işi bulunmak. 2. Bir kimsenin yardımıyla bitirilebilecek bir işi olmak (Çotuksöken, 2004: 240).

Bana da gösteri için seyirci toplama **işini düştü**. (Safir Taşlı Maske, s.94)

Kalbi çarpmak. 1. Kalbi çok vurmak. 2) Çok heyecanlanmak. 3. Yüreği çarpmak.

(Örnekte “çarpmak” fiilinin yerine “atmak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Aylin ağacın arkasındaki odaya baktı. **Kalbi küt küt atıyordu**. (Macera peşinde, s.62)

Keyfi gelmek. Neşelenmek (TDK, 2005: 1149).

Marco, diğerlerine haber vermek için yanlarından ayrıldı. **Keyfi yerine gelmişti.** (Macera Peşinde, s.42)

Dondurmalarını alınca **keyifleri yerine geldi.** (Macera Peşinde, s.88)

(Palmiye Sokak No:5, s.62)

(Safir Taşlı Maske, s.45)

Keyfi kaçmak. Neşesi kalmamak.

Aslı'nın **keyfi kaçmıştı,** ama Aylin'i üzmemek için yine de maskeyi satın aldı. (Safir Taşlı Maske, s.41)

Marco'nun bile **keyfi kaçmıştı.** (Tapınaktaki Sır, s.24)

Nefesi kesilmek (daralmak veya tutulmak). 1. Güç soluk alacak duruma gelmek veya soluğu büsbütün durmak. 2. mec. Bunalmak, sıkılmak. 3. mec. Hayran kalmak, etkilenmek.

Ara sıra **nefesleri kesiliyor** olsa da hiçbirinin konuşmaktan vazgeçmeye niyeti yok gibiydi. (Eski Evin Kiracıları, s.105)

Bir an **nefesinin kesildiğini** hissetti. (Macera Peşinde, s.84)

(Safir Taşlı Maske, s.51, 87)

(Tapınaktaki Sır, s.42, 101)

Sabrı taşmak (tükenmek). Artık katlanamaz, dayanamaz duruma gelmek, sabrı kalmamak.

Kadının artık **sabrı taşmak** üzereydi. (Tapınaktaki Sır, s.98)

Ale'nin **sabrı taşmak** üzereydi. (Tapınaktaki Sır, s.116)

Sırası gelmek. 1. Bir başkasından sonra sıra birinin veya bir şeyin olmak. 2. Sırası düşmek.

Bu kez şaşırma **sırası Aylin'in anne ve babasına gelmişti.** (Eski Evin Kiracıları, s.140)

Tam Aylin neşelendi derken somurtma **sırası sana mı geldi?** (Macera Peşinde, s.8)

(Macera Peşinde, s.79)

(Safir Taşlı Maske, s.40)

Sonu gelmek. Bitmek, tükenmek, yok olmak, ölmek.

Dünyanın **sonu gelmiş** olmalı. (Safir Taşlı Maske, s.107)

Birkaç gün öncesine kadar hava daha sıcak ve nemliydi, üstelik muson yağmurlarının **sonu gelmez** gibiydi. (Tapınaktaki Sır, s.37)

(Tapınaktaki Sır, s.115)

Uykusu açılmak (dağılmak). Uykulu durumu geçmek.

Eğlence Köyü'ne vardıklarında, uyuyanların **uykusu çoktan açılmıştı.** (Eski Evin Kiracıları, s.69)

Kapının vurulması **uykularının iyice açılmasına** neden olmuştu. (Palmiye Sokak No:5, s.68)

(Palmiye Sokak No:5, s.75, 98)

Uykusu gelmek. Uyuma isteği duymak.

Hem sıcak hem de karınları tıka basa dolu olduğu için **uykuları gelmişti.** (Tapınaktaki Sır, s.47)

Kısa bir süre sonra çayın da etkisiyle hepsinin **uykusu gelmeye** başladı. (Palmiye Sokak No:5, s.71)

(Palmiye Sokak No:5, s.72, 72)

(Macera Peşinde, s.32)

Vakti gelmek. 1. Ölmek üzere olmak, ölümü yaklaşmak. 2. Zamanı gelmek, süresi dolmak.

Aylin, artık yaşadıklarını Marco ve Ale'yle paylaşmanın **zamanı geldiğine** karar vermiş olacak ki Aslı ve Silvia'ya baktı. (Safir Taşlı Maske, s.67)

Yüreği rahatlamak. Üzüntü ve kaygısı azalmak, kalmamak.

(Örneklerin tamamında “yüreği” sözcüğünün yerine “içini” sözcüğü ve “rahatlamak” fiilinin yerine “rahatlatmak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

İçini rahatlatmak istiyordu. (Macera Peşinde, s.38, 40)

Asansörün önündeki kalabalık **içlerini rahatlattı.** (Safir Taşlı Maske, s.44)

(Macera Peşinde, s.40)

Yüzü gülmek. 1. Sevinci yüzünden belli olmak. 2. Feraha kavuşmak. 3. temiz, tertipli duruma gelmek.

Hepsinin **yüzü gülüyordu.** (Macera Peşinde, s.54)

Birkaç dakika sonra arkadaşlarının yanına döndüğünde **yüzü gülüyordu.** (Tapınaktaki Sır, s.56)

Yüzü kızarmak. Utanmak.

Adamın yüzü öfkeden en az Marco'nun **yüzü kadar kızarmıştı.** (Safir Taşlı Maske, s.29)

Silvia'nın **yüzünün kızardığını** görünce de gülümseyerek, “Ancak iyi bir iş çıkardığımı itiraf etmeliyim.” diye ekledi. (Safir Taşlı Maske, s.110)

4.1.1.1.2.1.1.1. İSİM- ÇOKLUK EKİ- İYELİK EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Gözleri dolmak (dolu dolu olmak). Ağlayacak kadar duygulanmak.

Aylin'in sözleri üzerine, bir an için Aslı'nın **gözleri doldu.** (Safir Taşlı Maske, s.33)

Yarısı hâlâ toprağın içinde kalan yazıtta bakınca **gözleri doldu.** (Tapınaktaki Sır, s.109)

Gözleri (gözü) kamaşmak. 1. Güçlü bir ışık sebebiyle göz bakamaz olmak.
2. *mec.* Çok etkilenmek.

Yüzlerine doğrultulan fenerin ışığıyla **gözleri kamaşmıştı.** (Tapınaktaki Sır, s.105)

Gözleri kapanmak. 1. Ölmek. 2. Çok uykusu gelmek.

Gözleri kapanırken uçak gökyüzünü delercesine yol alıyordu. (Tapınaktaki Sır, s.28)

Gözleri yavaşça kapandı. (Tapınaktaki Sır, s.29)

Gözleri parlamak (parıldamak). Gözlerinde sevinç ve istek belirlemek.

(“Palmiye Sokak No:5, s.32, 56”, “Tapınaktaki Sır, s.10, 27, 89” örneklerinde “parlamak” fiilinin yerine “ışıldamak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Aylin ve Aslı, Aleks’le konuşmak için ona doğru yürürlerken, Marco’nun aklına çok iyi bir fikir gelmiş olacak ki **gözleri parlıyordu.** (Eski Evin Kiracıları, s.74)

Kuzeninini adını duyunca Aylin’in **gözleri parladı.** (Palmiye Sokak No:5, s.22)

Evin bulunduğu sokağa girdiklerinde Andrew’un **gözleri daha çok ışıdamaya** başlamıştı. (Palmiye Sokak No:5, s.32)

(Palmiye Sokak No:5, s.28, 56)

(Macera Peşinde, s.13, 39, 60, 77, 97)

(Safir Taşlı Maske, s.10, 60, 71, 94)

(Tapınaktaki Sır, s.10, 27, 31, 61, 66, 89)

Gözleri yaşarmak. 1. Gözleri sulanmak. 2. *mec.* Duygulanmak.

Bebekleri gören kadının **gözleri yaşarmıştı.** (Tapınaktaki Sır, s.68)

Sinirleri bozulmak. Çok sinirlenmek, ne yapıp edeceğini bilmeden şaşkın, karmaşık bir duruma düşmek

Anlaşılan **sinirlerimiz iyice bozulmuş.** (Palmiye Sokak No:5, s.85)

Hepimizin **sinirleri iyice bozuldu.** (Palmiye Sokak No:5, s.107)

Tüyleri ürpermek. Kötü bir olay, soğuk, gıcıkklanma vb. sebeplerle korku veya tiksinti duymak.

Marco **tüylерinin ürperdiğini** hissetti. (Eski Evin Kiracıları, s.99)

Hepsinin **tüyleri ürpermişti.** (Tapınaktaki Sır, s.99)

4.1.1.1.2.1.1.2. İSİM- ÇOKLUK EKİ- İYELİK EKİ- BELİRTME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Ad durumu eki olan –i ekiyle, adın taşıdığı kavramın etkilendiği belirtilmiş olur. Bu durum eki, ad görevinde kullanılan sözcüklere de gelir. Belirtme durumu eki –i, ulandığı sözcüğün ünlülerine uyar (Atabay ve diğerleri, 2003: 36).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimini oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak deyim örneklerine yer verilmiştir.

(Birinin) sinirlerini bozmak. Kızdırmak, sinirlendirmek.

Pilot içinden, bütün **sinir bozucu** yolcular bu yolculuğu seçmişler, diye geçirdi. (Tapınaktaki Sır, s.26)

Kaşlarını çatmak. Kızmak, öfkelenmek.

Ale **kaşlarını çatarak** düşünmeye koyuldu. (Macera Peşinde, s.97)

Silvia **kaşlarını çatarak** Ale'ye döndü. (Safir Taşlı Maske, s.32)

(Safir Taşlı Maske, s.64)

4.1.1.1.2.1.1.3. İSİM- ÇOKLUK EKİ- İYELİK EKİ- YÖNELME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Gözlerine inanmamak. Hiç umulmayan, hiç beklenmeyen bir şeyin görülmesi karşısında şaşırarak.

(“Palmiye Sokak No.5, s.103”, “Macera Peşinde, s.77”, “Safir Taşlı Maske, s.95”teki örneklerde “gözlerine” sözcüğünün yerine “duyduklarına” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

(“Macera Peşinde, s.16” örneğinde “gözlerine” sözcüğünün yerine “gördüklerine” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Hele Marco kendisini görünce **gözlerine inanamayacaktı.** (Palmiye Sokak No:5, s.28)

Çocuklar yanlarında getirdikleri en güzel kıyafetleri giyip alt kata indiklerinde **gözlerine inanamadılar.** (Palmiye Sokak No:5, s.53)

Silvia **duyduklarına inanamıyordu.** Marco'nun başına dert açılmasını önlemek isterken ona fikir vermişti. (Macera Peşinde, s.77)

Aslı telaşla teleskobun netlik ayarıyla oynamaya başladı. **Gördüklerine inanamıyordu.** (Macera Peşinde, s.16)

(Eski Evin Kiracıları, s.13, 91)

(Palmiye Sokak No:5, s.51, 62, 82, 91, 103)

(Macera Peşinde, s.44, 53, 71, 88, 104)

(Safir Taşlı Maske, s.40, 68, 95, 103)

(Tapınaktaki Sır, s.105)

4.1.1.1.2.1.1.4. İSİM- ÇOKLUK EKİ- İYELİK EKİ- ÇIKMA HÂL EKİ+FİİL YAPISINDA OLANLAR

Gözlerinden okumak. Düşüncelerini bakışlarından sezmek.

Gerçekten sevinmiş olduğu **gözlerinden okunuyordu**. (Palmiye Sokak No:5, s.59)

Hepsinin sevinci **gözlerinden okunuyordu**. (Macera Peşinde, s.35)

(Macera Peşinde, s.47)

(Safir Taşlı Maske, s.24)

4.1.1.1.2.1.1.5. İSİM- İYELİK EKİ- BELİRTME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Acısını çıkarmak. 1. Acılığını yok etmek. 2. *mec.* Uğradığı maddi veya manevi zararı karşılayacak bir iş yapmak. 3. *mec.* Öç almak.

Görüşemedikleri günlerin **acısını çıkarmak** istemiş gibi hiç susmadan konuşuyorlardı. (Macera Peşinde, s.14)

Ale'ye "Biraz daha uykusuz kalırsam bunun **acısını gördüğümüzde çıkaracağım!**" diye yazmıştı. (Tapınaktaki Sır, s.20)

Adımını (adım) atmak. 1. Yürümek için ayağını öne doğru uzatıp basmak. 2. *mec.* Bir işe ilk kez girişmek.

Aleks'in hemen arkasından yürüyen Aslı ilk **adımını atınca** orada merdiven olduğunu anladı. (Eski Evin Kiracıları, s.119)

Ağzını (ağız) açmak. 1. Konuşmaya başlamak. 2. Kesici aletleri keskin duruma getirmek. 3. Ağır sözler söylemeye başlamak. 4. Azarlamak, paylamak. 5. Alık alık bakmak.

Aylin sanki bir şey söylemek ister gibi **ağzını açtı**. (Eski Evin Kiracıları, s.136)

Aylin, Marco'nun tekrar **ağzını açıp** saçmalayabileceğini düşünerek, Bayan Becky'e döndü. (Palmiye Sokak No:5, s.57)

(Safir Taşlı Maske, s.10, 29, 34, 44, 115)

(Tapınaktaki Sır, s.98)

Aklını kaçırmak. 1. Delirmek. 2. Gereksiz, yersiz iş yapmak.

Üstelik tek başına ve böyle şiddetli bir fırtına varken, sen **aklını kaçırmış** olmalısın. (Eski Evin Kiracıları, s.103)

Aklını kaçırdığını düşünüyorlardı. (Tapınaktaki Sır, s.15)

Arasını (aralarını) bozmak (açmak). İki kişi arasındaki dostluğu, ilişkiyi bozmak.

Anlaşılan yeni tanıştığı çocuklarla **arasını bozmaya** hiç niyeti yoktu. (Eski Evin Kiracıları, s.56)

Ağzını tutmak. 1. Boşboğazlık etmemek. 2. Kötü söz söylememek. 3. Bir konuda arzu edilmeyen düşüncelerin açığa çıkmasını susarak önlemek.

(İncelenen eserlerdeki örneklerin tamamında deyimini oluşturan iki sözcüğün arasına “sıkı” zarfının getirilerek kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Ağzınızı sıkı tutmazsanız her ikisinin de başının derde girmesine neden olabilirsiniz. (Palmiye Sokak No:5, s.77)

Hepimiz **ağzımızı sıkı tutma** konusunda hemfikiriz, öyle değil mi? (Palmiye Sokak No:5, s.84)

Arasını (aralarını) bulmak. Araları bozulmuş iki kişiyi uzlaştırmak, barıştırmak.

(İncelemede “bulmak” fiilinin yerine “düzeltmek” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Çocuklarla **arasını düzeltmek için** bundan daha iyi bir fırsat olamazdı. (Palmiye Sokak No:5, s.121)

(Birinin) gözünü korkutmak. Yıldırımak.

Yokuşun dikliği **gözümüzü korkuttu.** (Macera Peşinde, s.24)

(Birinin) içini sarmak. Sürekli düşünmek, hep onunla meşgul olmak.

(“Palmiye Sokak No:5, s.82”, “Macera Peşinde, s.8”, “Safir Taşlı Maske, s.81”, “Tapınaktaki Sır, 14, 15, 117” örneklerinde “sarmak” fiilinin yerine “kaplamak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Kuzenini göreceği için, **içini saran** mutluluğa yeni bir ülke görmesinin heyecanı da karışıyordu. (Palmiye Sokak No:5, s.27)

Hepsinin **içini heyecan sarmıştı**. (Macera Peşinde, s.48)

Ama nedense **içini bir ürperti kaplıyordu**. (Palmiye Sokak No:5, s.82)

(Macera Peşinde, s.8)

(Safir Taşlı Maske, s.81)

(Tapınaktaki Sır, 14, 15, 117)

(Birinin) lokmasını saymak. Sofrada yemek yiyen kimsenin ne kadar yediğine dikkat etmek.

Çünkü anlaşılan bu evde bizim yediğimiz **lokmalar bile sayılıyor**. (Eski Evin Kiracıları, s.80)

(Birinin) sırtını sıvazlamak. Birini desteklediğini göstermek.

Marco, Andrew’un **sırtını sıvazlamakla** yetindi. (Macera Peşinde, s.50)

Kısa boylu, göbekli adam ise, Komiser Massimo’nun **sırtını sıvazlamakla** yetindi. (Safir Taşlı Maske, s.100)

(Bir işe) burnunu sokmak. Gereksiz her işe karışmak.

Burunlarını her işe sokan meraklı çocuklar olduğunuzu söylemiştim. (Macera Peşinde, s.115)

Burnunu her işe sokan bu çocuklar da nereden çıkmıştı? (Tapınaktaki Sır, s.60)

(Palmiye Sokak No:5, s.120)

(Tapınaktaki Sır, s.119, 120)

(Bir şeyden) gözünü ayırmamak. Bir şeye sürekli olarak bakmaktan kendini alamamak, bir şeye sürekli olarak bakmak.

Günlerdir **üzerinden gözlerini ayırmadıkları** çocuk, tahmin ettikleri kişi değildi. (Eski Evin Kiracıları, s.46)

Ale, **gözünü Umberto'dan ayırmadan** söylendi. (Macera Peşinde, s.82)

(Tapıntaki Sır, s.54, 89)

Borcunu kapatmak. Borcunu ödeyip bitirmek.

Eğer halası bankaya olan kredi **borcunu kapatırsa** burası tiyatro binası olarak kalacak. (Safir Taşlı Maske, s.112)

Canını sıkmak. Sözlerle veya davranışlarla kişinin neşesini kaçırmak, huzurunu bozmak.

Andrew'un **canını sıkan** tek bir konu vardı: Davet ettiği arkadaşlarının bazıları gelemiyordu. (Palmiye Sokak No:5, s.19)

Bu kadar **canınızı sıkmanıza** gerek yok, Andrew. (Palmiye Sokak No:5, s.47)

(Safir Taşlı Maske, s.11)

Cesaretini toplamak. Kendine güven duygusunu, yürekliliğini ve atılganlığını bir araya getirmek.

Sonra bütün **cesaretini toplayıp** kapıyı araladı. (Eski Evin Kiracıları, s.75)

Bütün **cesaretini toplayarak** Bay Campbell'ın evinin kapısının önünde durdu. (Palmiye Sokak No:5, s.108)

(Macera Peşinde, s.65)

Çenesini kapatmak. Susturmak.

Aylin, “**Kapa çenen!**” diye arkadaşını azarladı. (Safir Taşlı Maske, s.84)

Dengesini kaybetmek. Dik durumdayken kontrolünü kaybederek düşmek (TDK, 2005: 497).

Bazı çocuklar **dengelerini kaybedip** yere düştüler. (Safir Taşlı Maske, s.34)

Dikkatini toplamak. Duygu ve düşünceyi bir konu veya yapılan iş üzerinde yoğunlaştırmak.

(“Macera Peşinde, s.68”, “Palmiye sokak No:5, 109” örneklerinde “toplamak” fiilinin yerine “vermek” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Mitch’in, evin kapısının önüne gelmesiyle tekrar **dikkatini topladı**. (Palmiye Sokak No:5, s.109)

Öğleden sonraki derslere hiçbiri **dikkatini vermemişti**. (Macera Peşinde, s.68)

(Palmiye sokak No:5, 109)

Etkisini göstermek. Etkisini ortaya koymak, belli etmek

Erken olmasına rağmen güneş **etkisini gösteriyordu**. (Tapınaktaki Sır, s.41)

Sokağı arkalarında bıraktıklarında güneş **etkisini göstermeye** başlamıştı bile. (Tapınaktaki Sır, s.63)

Etrafını sarmak (bir şeyin). Çevresini kuşatmak (Püsküllüoğlu, 1998: s.342).

(“Palmiye Sokak No:5, s.112”, “Macera Peşinde, s.42” ve “Safir Taşlı Maske, s.110”deki örneklerde “sarmak” eyleminin yerine “çevirmek” eyleminin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

(“Palmiye Sokak No:5, s.112”deki örnekte “sarmak” eyleminin yerine “çevirmek” eyleminin kullanıldığı ve “etraf” sözcüğünün yerine de “çevre” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Çocuklar hep birlikte Andrew’un oturduğu koltuğun **etrafını çevirdiler**. (Palmiye Sokak No:5, s.112)

Silvia, bisikletini özenle bahçenin giriş kapısının yanına bırakırken diğerleri Laura’nın **çevresini sarmışlardı**. (Macera Peşinde, s.42)

Gözünü alamamak. Bir şeye, bir yere bakmaktayken, gözünü oradan başka bir yere çevirememek.

Gözünü vitrinden alamıyordu. (Tapınaktaki Sır, s.48)

Ancak diğer yandan **gözlerini balıktan alamıyordu.** (Tapınaktaki Sır, s.73)

Gözünü (gözlerini) (bir şeye) dikmek. Dikkatle bakmak, gözünü ayırmadan bir yere veya bir kimseye bakmak.

(“Eski Evin Kiracıları, s.42” “gözlerini” sözcüğünün yerine “dikkatini” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Aylin ise karşılarındaki meydanda toplanmış kalabalığa **gözünü dikmişti.** (Eski Evin Kiracıları, s.12)

Aylin ve Aslı, Silvia’nın **gözlerini diktiği** yere bakınca şaşkınlıktan neredeyse küçük dillerini yutacaklardı. (Eski Evin Kiracıları, s.40)

Aylin’le Aslı, **dikkatlerini bahçe kapısına diktiklerinden** Silvia’nın yüzünün garip bir şekilde bembeyaz olduğunun farkına bile varmamışlardı. (Eski Evin Kiracıları, s.42)

(Palmiye Sokak No:5, s.24, 54, 58, 63, 74, 82, 92)

(Macera Peşinde, s.43, 54, 57, 64, 83, 95, 107, 108, 114)

(Safir Taşlı Maske, s.12, 14, 39, 41, 56, 114)

(Tapınaktaki Sır, s.16, 58, 80, 91)

Gözünü kırpmamak. Hiç uymamak (Çotuksöken, 2004: 210).

Marco ve Ale dönene kadar **gözümü bile kırpmayacağım.** (Palmiye Sokak No:5, s.83)

Bütün gece **gözünü hiç kırpmamış** olduğu hemen anlaşılıyordu. (Palmiye Sokak No:5, s.115)

(Macera Peşinde, s.106)

(Tapınaktaki Sır, s.38)

Hesabını vermek (hesap vermek). 1. Bir işin sorumluluğunu yüklenmek.
2. Herhangi bir davranışın sebebini açıklamak, anlatmak.

Şu saygısız adam, çocukları bağlayıp odaya kilitlemenin **hesabını verecekti.** (Safir Taşlı Maske, s.111)

Hevesini kaçırmak. 1. İsteklerini, düşüncelerini engellemek. 2. Zevki kaçmak, hevesi kalmamak, şevki kırılmak.

Marco'nun sözleri kızların **hevesini kaçırmıştı,** ama yine de eve yakından bakma fikrinden vazgeçemediler. (Eski Evin Kiracıları, s.22)

Hevesini kırmak. 1. İsteklerini, düşüncelerini engellemek. 2. Zevki kaçmak, hevesi kalmamak, şevki kırılmak.

Çocukların **hevesini kırmamak** için bir şey söylemedi. (Macera Peşinde, s.55)

Hızını alamamak. 1. Hızla gidişini yavaşlatamamak. 2. *mec.* Öfkesini yenememek, yatışamamak.

Marco **hızını alamamış** gibiydi. (Palmiye Sokak No:5, s.103)

Hissini vermek. Gibi gelmek, ... izlenimini uyandırmak.

Bu durum, Marco'ya rastlantıdan daha fazla olduğu **hissini veriyordu.** (Palmiye Sokak No:5, s.52)

İçini çekmek. İç çekmek.

Silvia **içini çekerek** Aylin, Aslı'ya kavuşunca beni unuttu, diye düşündü. (Macera Peşinde, s.14)

Andrew, **içini çekerek** "Burada, evde hayatım boyunca yapmadığım kadar iş yaptım." dedi. (Macera Peşinde, s.44)

(Macera Peşinde, s.54, 60, 105)

(Safir Taşlı Maske, s.76, 86)

(Tapınaktaki Sır, s.14, 32)

İçini ısıtmak. Hoş, güzel bir şey hoşluk duygusu yaratmak, coşku vermek.

O sabah da güneş insanın **içini ısıtıyordu**. (Safir Taşlı Maske, s.32)

İzini kaybetmek. Bir kimse hakkında bilgi alamamak.

Adamın **izini kaybettik**. (Palmiye Sokak No:5, s.95)

Adamın **izini kaybettiğimize** göre artık otele dönsek iyi olacak. (Safir Taşlı Maske, s.60)

Kafasını kurcalamak. Zihnini meşgul etmek, düşündürmek.

Bu konu son günlerde **kafasını epey kurcalıyordu**. (Palmiye Sokak No:5, s.23)

Kafasını kurcalayan bir şey var gibiydi. (Macera Peşinde, s.57)

Peşini bırakmamak. Bir kimseyi veya şeyi izlemekten vazgeçmemek.

Oysa Marco bu işin **peşini bırakmayı** hiç istemiyordu. (Tapınaktaki Sır, s.96)

Rahatını bozmak (kaçırmak). Rahatsızlık vermek, keyfini kaçırmak, canını sıkmak (Çotuksöken, 2004: 307).

Gezi programı yüzünden **rahatını bozmaya** hiç niyeti yoktu. (Macera Peşinde, s.67)

Sesini çıkarmamak. Bir şey üzerindeki düşüncesini söylememek.

Sakın **sesinizi çıkarmayın**. (Macera Peşinde, s.104)

Silvia korkmuş gibiydi, **sesini çıkarmadan** içeriye bakmalarını işaret etti. (Safir Taşlı Maske, s.63)

(Safir Taşlı Maske, s.63, 65, 66, 93, 116)

(Tapınaktaki Sır, s.51)

Sözünü kesmek. Biri konuşurken söze karışıp onun konuşmasına fırsat vermemek.

Silvia dayanamayarak merakla Marco'nun **sözünü kesti**. (Eski Evin Kiracıları, s.18)

Tam Aylin, "Onun hakkında bir şeyler öğrenmenin bir yolu olmalı..." derken Silvia onu, **sözünü kesmek** istercesine dürtükledi. (Eski Evin Kiracıları, s.40)

(Eski Evin Kiracıları, s.52, 113, 113, 130, 137)

(Palmiye Sokak No:5, s.89)

(Macera Peşinde, s.27, 45, 72, 72, 110)

(Safir Taşlı Maske, s.47, 111)

(Tapınaktaki Sır, s.49, 65)

Sözünü tutmak. Verdiği sözü yerine getirmek.

Sözünü tutmanın tam sırası olduğunu düşünüyorum. (Palmiye Sokak No:5, s.62)

Sözlerini tuttukları için teşekkür ederim. (Palmiye Sokak No:5, s.117)

(Safir Taşlı Maske, s.101)

Tadını çıkarmak. Bir şeyin güzelliğinden veya sağladığı imkânlardan yeterince yararlanmak.

Farklı pek çok çiçekle bezeli, çok geniş bahçeli, tarihî villaları ziyaret ederler ya da kafelerde oturup doyumsuz manzaranın **tadını çıkarırlardı**. (Eski Evin Kiracıları, s.9)

Tatilin **tadını çıkartmak** gerekirdi. (Eski Evin Kiracıları, s.142)

(Eski Evin Kiracıları, s.39)

(Palmiye Sokak No:5, s.27, 45)

(Safir Taşlı Maske, s.17, 25, 33, 34, 51, 93)

(Tapınaktaki Sır, s.40, 41, 44)

Umudunu kesmek. Artık olacağını beklememek.

Belki de asıl ailesi onu bulmaktan **umutlarını kesmişti**. (Eski Evin Kiracıları, s.114)

Uykusunu almak. Uykusunu tam olarak uyumak.

Henüz **uykularını alamamışlardı**. (Palmiye Sokak No:5, s.84)

Ben daha **uykumu alamadım** ki! (Palmiye Sokak No:5, s.84)

(Tapınaktaki Sır, s.73)

Yakasını (yakayı) kurtarmak (sıyırmak). Bir işten kurtulmak.

Daha önce de çeşitli mücevher hırsızlıklarında ondan şüphelenilmiş, ama adam her defasında kanıt yetersizliğiyle **yakasını kurtarmış**. (Palmiye Sokak No:5, s.118)

Yerini almak. Yerine geçmek.

Öğretmenler ön tarafta **yerlerini almışlardı**. (Eski Evin Kiracıları, s.68)

Eve gidip hepsi mutfaktaki **yerlerini alınca**, Aylin'in annesinin çayları koyup üst kata çıkmasını beklediler. (Eski Evin Kiracıları, s.96)

(Eski Evin Kiracıları, s.81)

(Palmiye Sokak No:5, s.26, 71)

(Safir Taşlı Maske, s.120)

Yolunu bulmak. 1. Gereken çareyi bulmak. 2. argo Yasal olmayan yollardan kazanç sağlamak.

“Yarın bir **yolunu bulup** eve yürüyerek dönelim de şu esrarengiz çocuğu takip edelim, tabi onu okuldan almaya kimse gelmezse.” diye fısıldadı. (Eski Evin Kiracıları, s.36)

Marco, Ale'yi bekliyor, o da gelir gelmez bir **yolunu bulup** evden çıkacağız. (Eski Evin Kiracıları, s.109)

(Safir Taşlı Maske, s.97)

Yolunu kaybetmek. Hangi yoldan gideceğini bilememek. (TDK, 2005: 2190)

(Metinde “yolunu” ifadesinin “yolu” biçiminde kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Dönerken **yolu kaybetmek** hiç eğlenceli olmazdı. (Macera Peşinde, s.83)

Yüzünü buruşturmak (ekşitmek). Yüzüne öfke ve hoşnutsuzluk gösteren bir biçim vermek.

Marco **yüzünü buruşturarak** önündeki tepsiye baktı. (Tapınaktaki Sır, s.26)

4.1.1.1.2.1.1.6. İSİM- İYELİK EKİ- YÖNELME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Aklına gelmek. 1. Hatırlamak, anımsamak. 2. Bir şeyi yapmayı düşünmek, tasarlamak.

Aylin ve Aslı, Aleks’le konuşmak için ona doğru yürürlerken, Marco’nun **aklına çok iyi bir fikir gelmiş** olacak ki gözleri parlıyordu. (Eski Evin Kiracıları, s.74)

Tam kızların yanına geri dönecekken şapkasını soyunma odasında unuttuğu **aklına geldi.** (Eski Evin Kiracıları, s.74)

(Eski Evin Kiracıları, s.22, 85, 98, 99, 110, 138)

(Palmiye Sokak No:5, s.121)

(Macera Peşinde, s.52, 60, 87)

(Safir Taşlı Maske, s.58, 75, 84, 89, 113)

(Tapınaktaki Sır, s.8, 61, 68, 70, 71, 72, 95, 114, 124)

Aklına getirmek. 1. Hatırlatmak. 2. Olabileceğini düşünmek.

Marco ise bu olasılığı **aklına bile getirmiyordu.** (Macera Peşinde, s.51)

Aklına takılmak. Bir şey kafasını sürekli meşgul etmek (Çotuksöken, 2004: 101).

Aklına takılan bir şey vardı. (Macera Peşinde, s.30)

Benim **aklıma takılan** bir konu var. (Macera Peşinde, s.112)

Anlamına gelmek. Bir anlam bildirmek.

Ama bu onun gizemli biri olduğu **anlamına gelmez**, öyle değil mi? (Eski Evin Kiracıları, s.97)

Bu ise bir haftalık tatilin bir kısmını ya uyuyarak ya da sersemlemiş bir halde yarı uykulu geçirmeleri **anlamına geliyordu**. (Palmiye Sokak No:5, s.19)

(Palmiye Sokak No:5, s.101)

Arasına (aralarına) karışmak. Büyüyüp yetişmek.

(Bu deyim “TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” veri tabanında yukarıdaki biçimde anlamlandırılmıştır. Ancak incelenen eserlerde “fark edilmez duruma gelmek” manasında kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Önce karnımı doyurur, sonra da kalabalığın **arasına karışıp** biraz vakit geçiririm, diye düşündü. (Tapınaktaki Sır, s.86)

Adam elinde tatlıyla kalabalığın **arasına karışmak** üzereyken Marco, arkadaşlarına, ”Peşine düşelim!” dedi. (Tapınaktaki Sır, s.88)

(Birinin) hışmına uğramak. Birinden zulüm görmek.

Bunun üzerine Ale, Silvia’nın **hışmına uğramaktan** çekinmiş olacak ki Marco’ya iyi geceler dileyip hattan çıkmıştı. (Tapınaktaki Sır, s.20)

Kızların **hışmına uğramamak** için sustular. (Palmiye Sokak No:5, s.113)

(Birinin) hoşuna gitmek. Beğenmek.

Bu durum annemin pek **hoşuna gitmez** sanırım. (Eski Evin Kiracıları, s.22)

Ama onarılan evin etrafında dolaşma fikri Marco’nun hiç **hoşuna gitmemişti**. (Eski Evin Kiracıları, s.22)

(Eski Evin Kiracıları, s.84, 108)

(Palmiye Sokak No:5, s.48, 56)

(Macera Peşinde, s.68)

(Safir Taşlı Maske, s.22, 50)

(Tapınaktaki Sır, s.25)

(Birin'in) koluna girmek. Kolunu birinin koltuğu altından geçirmek.

Aylin, kuzeninin **koluna girerek**, “Gel, diğerlerine de bakalım.” dedi. (Safir Taşlı Maske, s.53)

Aylin bir an önce kuzenini oradan uzaklaştırmak için **koluna girdi**. (Safir Taşlı Maske, s.53)

(Bir işin, bir kimsenin) arkasına takılmak (düşmek). 1. Bir işi sona erdirmek için sıkı çalışmak. 2. Birini gözden ayırmayarak arkasından gitmek.

Bir grup çocuk Silvia'nın **arkasına takılmıştı**. (Macera Peşinde, s.75)

(Bir şey) gözüne ilişmek. Birdenbire, istemeden görmek.

Tam okulun önünden geçerken birtakım karaltılar **gözüne ilişti**. (Tapınaktaki Sır, s.89)

Kadın uçakta yerine otururken **gözüne ilişmişti** de. (Tapınaktaki Sır, s.101)

(Bir şeyin) başına geçmek. 1. Görevi altında bulundurmak. 2. Bir işin yönetimini ele almak. 3. Bir işi yapmaya başlamak. 4. Bir şeyin etrafında toplanmak, yer almak.

Küçük grubun hararetli konuşmaları devam ederken okul müdürü yemek salonunun bir ucunda duran kürsünün **başına geçti**. (Eski Evin Kiracıları, s.36)

En sonunda, Silvia yatağından fırlamış ve Marco'yu yerinden kaldırarak bilgisayarın **başına geçmişti**. (Tapınaktaki Sır, s.20)

(Tapınaktaki Sır, s.16)

Boğazına dizilmek. Üzüntü, kaygı vb. sebeplerle isteksiz yemek, iştahı kesilmek.

(İncelemede “dizilmek” fiilinin yerine “takılmak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Marco, **boğazına takılan** lokma yüzünden öksürmeye bile başlamıştı. (Tapınaktaki Sır, s.87)

Eline tutuşturmak. Karşısındakinin isteyip istemediğini düşünmeksizin verivermek.

Feneri açıp kâğıdı Silvia'nın **eline tutuşturdu.** (Eski Evin Kiracıları, s.111)

Farkına varmak. Gözüne çarpmak, fark etmek, anlamak.

Aylin'le Aslı, dikkatlerini bahçe kapısına diktiklerinden Silvia'nın yüzünün garip bir şekilde bembeyaz olduğunun **farkına bile varmamışlardı.** (Eski Evin Kiracıları, s.42)

Silvia bunun **farkına varıp,** “Bir şey mi söyleyecektin bize, yoksa sadece tanışmak mı istedin?” diye sordu. (Eski Evin Kiracıları, s.50)

(Eski Evin Kiracıları, s.50, 52, 71)

(Palmiye Sokak No:5, s.56)

(Macera Peşinde, s.115)

(Safir Taşlı Maske, s.51, 61)

Gözüne çarpmak. Görünür olmak, dikkati çekmek.

Tepeden aşağıya inerlerken Aylin'in **gözüne meydana**daki küçük kilisenin **hemen ilerisinde bulunan yıkık dökük ev çarptı.** (Eski Evin Kiracıları, s.11)

Tam o anda Aylin'in **gözüne uzak bir köşede bir başına oturmakta olan Aleks çarptı.** (Eski Evin Kiracıları, s.85)

(Eski Evin Kiracıları, s.118, 119, 122)

(Palmiye Sokak No:5, s.126)

(Safir Taşlı Maske, s.19, 37)

(Tapınaktaki Sır, s.76, 102, 121)

Gözüne kestirmek. 1. Başarabileceğini ummak. 2. Zevkine uygun bulmak, hoşlanmak. 3. Uygun bulmak, elverişli görmek.

Aylin ve Aslı ise uzun boylu çocuğu **gözlerine kestirmişler**, her hareketini kontrol ediyorlardı. (Eski Evin Kiracıları, s.35)

Silvia, **gözüne kestirdiği** çocuklardan birine yaklaşp, Madda'ya söylediklerini yineledi. (Safir Taşlı Maske, s.95)

(Tapınaktaki Sır, s.86)

Gözüne sokmak. Bir kimsenin görmediği veya bulamadığı bir şeyi, ona sert bir tavırla göstermek.

Ancak Silvia inatla karşısında dikilmiş, fotoğrafı neredeyse Marco'nun **gözüne sokuyordu**. (Safir Taşlı Maske, s.8)

Aslı kitabın kapağını defalarca neredeyse **gözlerine sokmuştu**. (Safir Taşlı Maske, s.71)

(Tapınaktaki Sır, s.83)

... Hâline gelmek. Gibi olmak.

Akşam evlerine dönmeden önce okulun girişinde toplanıp sohbet etmek, tüm çocukların vazgeçilmez alışkanlığı **hâline gelmişti**. (Eski Evin Kiracıları, s.73)

O gecenin hatırası olarak kalmamış, kolyenin bulunmasına yardımcı olacak bir belge **Hâline gelmişti**. (Palmiye Sokak No:5, s.106)

Hissine (hislerine) kapılmak. Duygusal davranmak.

Ama Marco nedense bir çift göz kendisini izliyormuş **hissine kapıldı**. (Eski Evin Kiracıları, s.57)

İçine çekmek. 1. Soluk almak. 2. *mec.* Bilincine varmak, anlamak.

Aslı, mutfaktan gelen tarçınlı kurabiyelerin kokusunu **içine çekerek** gülümsedi. (Macera Peşinde, s.34)

Çocuklar mis gibi havayı **içlerine çekerek** yokuşu tırmandılar. (Macera Peşinde, s.107)

İmdadına yetişmek (erişmek). Yardım etmek.

Ama Ale'nin annesi, oğlunun tek başına yolculuk etmesinden endişelenince, dayısı **imdadına yetişmişti.** (Palmiye Sokak No:5, s.28)

Andrew tam umutsuzluğa düşüyordu ki annesi **imdadına yetişti.** (Palmiye Sokak No:5, s. 61)

(Safir Taşlı Maske, s.90)

İşine gelmek. Çıkarına, amacına, düşüncesine uygun olmak.

Arkadaşlarıyla birlikte istediği gibi vakit geçirmek yerine, bütün akşamı misafirlerle harcamak hiç **işine gelmiyordu.** (Palmiye Sokak No:5, s.47)

Mitch denen adamın peşinden koşturarak zaman kaybetmek hiç **işine gelmiyordu.** (Palmiye Sokak No:5, s.64)

(Macera Peşinde, s.49)

(Safir Taşlı Maske, s.92)

Kafasına geçirmek. Başına geçirmek.

Adam ise elindeki küreği **kafalarına geçirmişti.** (Tapınaktaki Sır, s.105)

Kafasına koymak. Kararını önceden vermiş olmak, önceden şartlanmak, bir şey yapmaya kesin karar vererek zamanını beklemek.

Sen istesen de istemesen de Marco bir şeyi **kafasına koydu** mu yapar. (Palmiye Sokak No:5, s. 83)

Kafasına (kafası) takılmak. Zihni bir şeyle sürekli olarak uğraşmak.

Ancak Marco, **kafasına takılan** bir konuyu açıklığa kavuşturmak istiyordu. (Palmiye Sokak No:5, s.117)

Aylin'in **kafasına bir konu takılmış** gibiydi. (Palmiye Sokak No:5, s.121)

(Macera Peşinde, s.40)

(Safir Taşlı Maske, s.107)

Keyfine bakmak. Dilediğince yaşamak, güzel vakit geçirmek.

“Durum anlaşıldı, siz **keyfinize bakın** çocuklar, ben getiririm.” deyip mutfağa doğru gitti. (Eski Evin Kiracıları, s.44)

Kulağına inanmamak. Duyduklarının doğruluğundan şüphe etmek.

Kızların üçü de **kulaklarına inanmamışlardı.** (Eski Evin Kiracıları, s.19)

Konuşan kişinin sesine Marco'nun sesi de karışınca kızlar **kulaklarına inanamayarak** kapıyı açtılar. (Eski Evin Kiracıları, s.136)

(Eski Evin Kiracıları, s.130)

(Palmiye Sokak No:5, s.42, 111)

(Macera Peşinde, s.10, 84, 107, 117)

(Safir Taşlı Maske, s.34)

(Tapınaktaki Sır, s.17, 101, 118, 120)

Payına düşmek. Bölüşmede hisse ayrılmak, belirli bir bölüm verilmek.

(“Palmiye Sokak No:5, s.107”, “Safir Taşlı Maske, s.89, 110” örneklerinde “payına” sözcüğünün yerine yine aynı eklerle kurulu olan “üzerine” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Marco ve Ale yardıma geldiğinde, o da **payına düşeni** yapacaktı. (Tapınaktaki Sır, s.105)

Yuko, adamdan önce davranıp kendi **payına düşen** kısmı anlattı. (Tapınaktaki Sır, s.111)

Bana kalırsa siz **üzerinize düşenden** fazlasını yaptınız. (Palmiye Sokak No:5, s.107)

(Safir Taşlı Maske, s.89, 110)

Peşine düşmek (gitmek). 1. Arkasından gitmek, izlemek. 2. Bir isteğin gerçekleşmesini sağlamaya çalışmak.

Tabi Aleks'in babası olacak o adam **peşine düşüp** seni yakalaysaydı olacakları düşünmek bile istemiyorum. (Eski Evin Kiracıları, s.103)

Marco olsa her şeyi bir kenara bırakır, adamın **peşine düşerdi.** (Palmiye Sokak No:5, s.64)

(Palmiye Sokak No:5, s.67, 94, 104, 117)

(Macera Peşinde, s.26, 77, 77)

(Safir Taşlı Maske, s.46, 50, 50, 57, 67)

(Tapınaktaki Sır, s.21, 66, 88, 90, 99, 112)

Peşine takılmak. Ardından gitmek.

Dağıtım işi bitince herkes dersine gireceği öğretmenin **peşine takılıp** sınıfına doğru gitti. (Eski Evin Kiracıları, s.38)

Marco'nun, Mitch'i ilk gördüğü yerde her şeyi bir kenara bırakarak onun **peşine takılacağını** unutmamalıyız. (Palmiye Sokak No:5, s.67)

(Macera Peşinde, s.45, 49, 82, 102)

(Tapınaktaki Sır, s.36, 37, 47, 48)

Sırtına geçirmek. Bir şeyi giymek.

Tamamen hazır olduklarında çantalarını **sırtlarına geçirip** alt kata indiler, mutfaktan gelen nefis kokular her ikisini de mıknatıs gibi çekiyordu. (Eski Evin Kiracıları, s.32)

Tadına bakmak. Ağızına alıp tadını denemek, test etmek.

Aslı, kuzenine, "Fugu balığının **tadına bakmaya** hiç niyetim yok." diye fısıldadı. (Tapınaktaki Sır, s.46)

Balığın **tadına bakmazsanız** bile anıları duymaya değer. (Tapınaktaki Sır, s.47)

Yoluna girmek. İstenilen, gerekli olan biçimde gelişmeye başlamak.

Şimdilik her şey **yoluna girmişti.** (Safir Taşlı Maske, s.97)

Yerine oturmak. 1. İyi yerleşmek. 2. Bir durum, bir düşünce vb. benimsenmek, yaygın duruma gelmek, yerleşmek.

(Örnekte “oturmak” fiilinin yerine “çakılmak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Çocuklar hızlı adımlarla karşıya geçerken, Marco **yerine çakılmış** gibi bekliyordu. (Tapınaktaki sır, s.64)

4.1.1.1.2.1.1.7. İSİM- İYELİK EKİ- BULUNMA HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

(Bir şeyi) **ağzında gevelemek.** Açıkça söylememek.

“... Eee, elbette sizinle olmak bizim çok hoşumuza gider ama...” diye **ağzında gevelemeye** başladı. (Palmiye Sokak No:5, s.56)

Zaten Aylin, hepsinin yerine **ağzında bir şeyler gevelemişti.** (Macera peşinde, s.28)

(Macera Peşinde, s.106, 108)

(Safir Taşlı Maske, s.35, 88)

(Tapınaktaki Sır, s.17, 110)

Gözünde büyümek. Bir şey bir kimseye olduğundan güç veya önemli görünmek.

Dönüş yolu **gözünde büyüyordu.** (Safir Taşlı Maske, s.61)

Rüyasında görememek. Olacağını, gerçekleşeceğini hiç düşünmemek (TDK, 2005: 1667).

Kaybettiğimi öğrenirse bir daha bilgisayarını ancak **rüyamda görürüm.**
(Macera Peşinde, s.97)

Üstünde durmak. Bir işe önem vermek, bir işle yakından ve sürekli ilgilenmek.

Ben, öğretmenin bu konunun **üstünde bizim kadar** durduğunu hiç sanmıyorum. (Macera Peşinde, s.40)

Üzerinde durmak. Bir işe önem vermek, bir işle yakından, sürekli ilgilenmek.

Ale'nin neden bu kadar hevesle işe karıştığını anlamasalar da konunun **üzerinde durmamaya** karar verdiler, en azından şimdilik. (Eski Evin Kiracıları, s.68)

Yerinde duramamak. 1. Sürekli kıpırdamak. 2. İçi içine sığmamak.

Gerçekten de Bayan Becky'nin **yerinde duramayan** cıvıl cıvıl bir hâli vardı. (Palmiye Sokak No:5, s.34)

Aylin geri döndüğünde sevinçten **yerinde duramıyordu.** (Macera Peşinde, s.8)

Yolunda gitmek (yürümek). Olumlu gelişme göstermek.

Kesinlikle **yolunda gitmeyen** bir şeyler var. (Palmiye Sokak No:5, s.46)

Yolunda gitmeyen bir şey olduğunu anlamıştı. (Safir Taşlı Maske, s.29)

(Safir Taşlı Maske, s.72, 100)

(Tapınaktaki Sır, s.102, 105)

Zorunda kalmak (olmak). Kesinlikle yapması gerekmek, yapmaya mecbur olmak.

Sizlerden gerçek kimliğimi gizlemek **zorunda kaldım.** (Eski Evin Kiracıları, s.136)

Aylin ise bu mutlu haberi ve heyecanını paylaşabilmek için bir süre daha beklemek **zorunda kalacaktı**. (Palmiye Sokak No:5, s.16)

(Eski Evin Kiracıları, s.12, 31, 38)

(Palmiye Sokak No:5, s.18, 49, 57, 95, 96)

(Macera Peşinde, s.11, 30, 72, 87)

(Safir Taşlı Maske, s.7, 10, 53)

(Tapınaktaki Sır, s.85, 109)

4.1.1.1.2.1.1.8. İSİM- İYELİK EKİ- ÇIKMA HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Ağzından çıkmak. Bir sözü istemeden, farkına varmadan söylemek, söylemiş bulunmak.

Marco, **ağzından çıkan** her kelimenin büyük bir dikkatle dinleniyor olmasından gururlanarak anlatmaya devam etti. (Eski Evin Kiracıları, s.19)

Gerçi pot kırdığının hemen farkına vardıysa da artık sözcükler **ağzından çıkmıştı**. (Eski Evin Kiracıları, s.80)

(Eski Evin Kiracıları, s.136)

(Palmiye Sokak No:5, s.101, 111)

(Macera Peşinde, s.9, 26, 94, 107)

(Tapınaktaki Sır, s.110, 120)

Ağzından dökülmek. Açıkça söylemekten çekindiği şey, konuşmasından belli olmak.

Sözcükler hızla **ağzından dökülmeye** başladı. (Safir Taşlı Maske, s.10)

Aklından çıkmak. Unutmak.

Kuzeninın tatil için kendilerini ziyarete geleceği nasıl olmuş da **aklından çıkmıştı**? (Eski Evin Kiracıları, s.5)

Ancak kısa bir süre sonra bu karşılaşma **aklından çıkmıştı** bile. (Macera Peşinde, s.29)

(Tapınaktaki Sır, s.84)

Aklından geçirmek. Bir şeyi yapmayı düşünmek, tasarlamak.

Aylin, ya peşinde olduğumuzu anlayıp bizi yakalamak için durduysa, diye **aklından geçirdi.** (Safir Taşlı Maske, s.60)

Mutfağa inmiş olmalılar, diye **aklından geçirdi.** (Palmiye Sokak No:5, s.75)

(Palmiye Sokak No:5, s.26)

(Safir Taşlı Maske, s.82, 87, 95, 101, 106)

(Tapınaktaki Sır, s.47, 60, 66, 79, 81, 89, 90)

Aklından geçmek. Düşünmek.

Adamın söyledikleriyle **aklından geçenler** farklıymış gibi görünüyordu. (Eski Evin Kiracıları, s.55)

Belki de bu dedektiflik içgüdüdür, diye **aklından geçti.** (Eski Evin Kiracıları, s.99)

(Palmiye Sokak No:5, s.22, 40, 42, 70, 101, 102, 107)

(Macera Peşinde, s.21, 43, 54, 59, 58, 100, 102)

(Safir Taşlı Maske, s.73)

(Tapınaktaki Sır, s.29, 45, 90, 97, 99)

Arkasından sürüklemek. Arkasından gelmesini sağlamak.

Kızların sırada onlardan daha önde olduklarını görmüş, Ale'yi de **arkasından sürükleyerek** kızların yanına gelmişti. (Safir Taşlı Maske, s.34)

Başından savmak. Bir istekte bulunanı sözde bir sebeple uzaklaştırmak.

Aleks'in, kızları **başından savmak** için o anda uydurduğu yalandan başka bir şey değildi bu. (Eski Evin Kiracıları, s.76)

Adamın sakin tavrına karşılık Mitch, kızları iyice korkutarak onları bir an önce **başından savmaya** çalışıyordu. (Palmiye Sokak No:5, s.77)

(Bir işin) içinden çıkmak. Karışık bir işin güçlüklerini yenebilmek, üstesinden gelmek.

Nikâh hazırlıklarına Ale'nin annesi de karışınca her şey **içinden çıkılmaz** bir hâl almıştı. (Tapınaktaki Sır, s.32)

Komiser Massimo'ya göre, en **içinden çıkılmaz** hırsızlık olaylarını çözmek bile evlilik hazırlıklarından daha kolaydı. (Tapınaktaki Sır, s.33)

Dilinden kurtulamamak. Sürekli olarak bir kimsenin sitem, eleştiri ve sataşmalarına uğramak.

Sonra bir yüzyıl kadar **dilinizden kurtulamayız.** (Eski Evin Kiracıları, s.90)

İçindekilerin başına bir şey gelirse annemin **dilinden kurtulamayız.** (Tapınaktaki Sır, s.12)

Elinden almak. Bir şeyden mahrum etmek.

Hatta anne ve babasının duyarlarsa, teleskobunu **elinden alacaklarını** da bilerek, geceleri odasının kapısını kilitleyip gizlice evi gözetlediğini de söyledi. (Eski Evin Kiracıları, s.138)

Elinden kurtulmak. Birinden kaçmayı başarmak.

(“Eski Evin Kiracıları, s.88”, “Tapınaktaki Sır, s.13,112” örneklerinde “kurtulmak” fiilinin yerine “kurtarmak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

(“Palmiye Sokak No:5, s.117”, “Safir Taşlı Maske, s.61, 90” örneklerinde “kurtulmak” fiilinin yerine “kaçırmak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Nasıl oldu da bu tabağı Marco'nun ve Ale'nin **elinden kurtarabildin**. (Eski Evin Kiracıları, s.88)

Zavallı Silvia'nın, Aylin'in **elinden kurtulması** pek kolay olmadı. (Safir Taşlı Maske, s.44)

(Palmiye Sokak No:5, s.117)

(Safir Taşlı Maske, s.61, 90)

(Tapınaktaki Sır, s.13, 112)

Gözünden (gözden) kaçmak. Görülmemek, farkına varılmamak.

Senin de **gözünden bir şey kaçmıyor**, kızım. (Eski Evin Kiracıları, s.11)

Marco'nun allak bullak olmuş suratı Silvia'nın **gözünden kaçmamıştı**. (Eski Evin Kiracıları, s.76)

(Eski Evin Kiracıları, s.137)

(Palmiye Sokak No:5, s.40, 100, 115)

(Safir Taşlı Maske, s.116)

(Tapınaktaki Sır, s.30, 84)

İçinden geçirmek. Bir şeyi yapmayı düşünmek.

İçinden de, böylesi daha iyi olabilir, kardeşimin ya da arkadaşlarımın başına kötü bir şey gelirse, kendimi asla affetmem, diye **geçiriyordu**. (Eski Evin Kiracıları, s.108)

İçinden, kışını sadece kar yağdığında seviyorum, diye **geçirdi**. (Palmiye Sokak No:5, s.7)

(Macera Peşinde, s.47, 62, 81)

(Safir Taşlı Maske, s.11, 11, 56, 59)

(Tapınaktaki Sır, s.26, 113)

İçinden gelmek. Bir şeyi yapmak için içten bir istek duymak.

Eve dönmek nedense hiç **içinden gelmiyordu**. (Macera Peşinde, s.53)

Nedense Bay Alfonso'nun hâline üzölmek hiç **içinden gelmedi**. (Safir Taşlı Maske, s.30)

Kafasından çıkarmak (atmak). Bir şeyi unutmak veya ondan vazgeçmek.

Ama bu fikri **kafasından hemen attı**. (Macera Peşinde, s.79)

Aylin, bu fikri Ale'nin **kafasından atmak** için uğraşıyordu. (Macera Peşinde, s.98)

Kafasından geçirmek. Belli belirsiz düşünmek.

Kafalarından bu sorular geçerken saniyeler çocuklara hiç bitmeyecekmiş gibi geliyordu. (Eski Evin Kiracıları, s.126)

Andrew, tüm bunları **kafasından geçirirken** annesinin sesiyle düşüncelerinden sıyrıldı. (Palmiye Sokak No:5, s.19)

(Palmiye Sokak No:5, s.28)

(Tapınaktaki Sır, s.62)

Merakından çatlamak. 1. Çok kaygılanmak. 2. Bir şeyi öğrenmek isteğini aşırı ölçüde duymak.

(İncelenen eserlerde “çatlama” fiilinin yerine “çıldırma” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Benim **meraktan çıldırma**ya hiç niyetim yok. (Macera Peşinde, s.107)

Peşinden sürüklemek. Birinin veya birçoklarının arkasından gelmesini sağlamak.

Ülke değiştirme için bütün okulu **peşinden sürüklemesine** gerek yok ki! (Macera Peşinde, s.77)

Önce Laura'dan şüphelenip arkadaşlarını da **peşinden sürüklemiştir**. (Macera Peşinde, s.86)

(Safir Taşlı Maske, s.42)

Üzerinden atmak. 1. Sıkıntı veren bir iş veya durumdan kurtulmak. 2. İşi başkasına devretmek.

Aslı, ilk anda yaşadığı şaşkınlığını **üzerinden atar atmaz** telefona koştı. (Palmiye Sokak No:5, s.20)

Marco, ilk andaki şaşkınlığını **üzerinden atar atmaz** Ale'ye, "Bu adam bizi izliyor." dedi. (Palmiye Sokak No:5, s.51)

(Palmiye Sokak No:5, s.116)

(Safir Taşlı Maske, s.11)

(Tapınaktaki Sır, s.105)

Yerinden fırlamak. Oturulan yerden hızla kalkmak.

("Tapınaktaki Sır, s.20, 115, 116" örneklerinde "yerinden" sözcüğünün yerine aynı eklere sahip "yatağından" sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

"...Hem anneme odamı düzene sokacağıma dair söz vermiştim." diyerek **yerinden fırladı.** (Eski Evin Kiracıları, s.98)

Tam aklından geçenleri söyleyecekti ki Marco'nun **yerinden fırlayarak** Aylin'in annesinin üzerine atladığını gördü. (Palmiye Sokak No:5, s.22)

(Safir Taşlı Maske, s.109, 113)

(Tapınaktaki Sır, s.20, 29, 115, 116, 124)

Yerinden oynamak. 1. Yerinden ayrılmak. 2. Coşkulu, gürültülü, karışık bir zaman yaşamak.

(Örneklere "oynamak" eyleminin yerine "kıpırdamamak" eyleminin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Ne var ki Aylin hâlâ **yerinden kıpırdamıyordu.** (Macera Peşinde, s.88)

Oysa kalkış saati gelmesine rağmen uçak **yerinden kıpırdamıyordu.** (Tapınaktaki Sır, s.23)

Yüzünden okumak. 1. Ezbere değil, yazılmış kâğıttan okumak. 2. Herhangi bir durumu yüzünden anlamak.

Heyecanları yüzlerinden okunuyordu. (Tapınaktaki Sır, s.21)

4.1.1.1.2.1.2. İSİM+ HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

4.1.1.1.2.1.2.1. İSİM- ÇOKLUK EKİ- BELİRTME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Kolları sıvamak. Bir iş yapmaya güçlü bir biçimde, istekle hazırlanmak.

Ertesi akşam çocuklar hazırlık için kolları sıvadılar. (Macera Peşinde, s.61)

4.1.1.1.2.1.2.2. İSİM- BELİRTME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Arayı açmak. 1. Aradaki uzaklık artmak. 2. *meç.* Görüşmemek.

Ale, dayısıyla önden giderek arayı açmaya çalışıyordu. (Macera Peşinde,s.30)

Nereye gittiklerini anladığımızı göre, arayı biraz açabiliriz. (Tapınaktaki Sır, s.91)

(Macera Peşinde, s.30)

Fırsatı kaçırmak. Yarar sağlayacağı uygun durum ve zamanı değerlendirememek (Çotuksöken, 2004: 194).

Bu da kaçırılmayacak kadar güzel bir fırsattı! (Palmiye Sokak No:5, s.40)

Bulunmaz bir fırsatı kaçırdık. (Safir Taşlı Maske, s.67)

(Safir Taşlı Maske, s.15, 68)

(Tapınaktaki Sır, s.41)

Hafızayı yoklamak. Anımsamaya çalışmak, belleğinde olup olmadığına bakmak (Püsküllüoğlu, 1998: 419).

(“Safir Taşlı Maske, s.46”, “Tapınaktaki Sır, s.49”daki örneklerde “hafızayı” sözcüğündeki belirtme hâl ekinin yerine iyelik eki ve “yoklamak” fiilinin yerine “tazelemek” fiili kullanılmıştır.)

Hafızamızı da tazelemene gerek yok. (Safir Taşlı Maske, s.46)

Hafızanı tazelememi ister misin? (Tapınaktaki Sır, s.49)

Kafayı değiştirmek. Düşüncesini, kanaatini değiştirmek.

(Örneklerin tamamında “kafayı” sözcüğünün yerine “fikir” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Ben yine de sana evin yerini iyice anlatayım, belki daha sonra **fikir değiştirirsin.** (Eski Evin Kiracıları, s.76)

Ancak hemen ardından **fikrini değiştirdi.** (Safir Taşlı Maske, s.103)

(Safir Taşlı Maske, s.112)

Kahkahayı (kahkaha) basmak (koparmak, salıvermek). Kendini tutamayıp yüksek sesle gülmek.

(Eserde bu deyim “kahkahayı patlatmak” biçiminde kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Aylin,”Artık dert etmene gerek yok, bu sene hastalanmamaya bak yeter.” deyince herkes **kahkahayı patlattı,** elbette Andrew dışındaki herkes. (Eski Evin Kiracıları, s.63)

Lafı uzatmak. Konuşmayı gereksiz bir biçimde başka sözlerle sürdürmek.

(“Macera Peşinde, s.43”, “Safir Taşlı Maske, s.102” örneklerinde “lafı” sözcüğünün yerine yine aynı eki almış olan “konuyu” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

O yüzden **lafı uzatmayacağım.** (Macera Peşinde, s.74)

Ama yine de **konuyu uzatmamak** için sustu. (Macera Peşinde, s.43)

(Safir Taşlı Maske, s.102)

(Tapınaktaki Sır, s.32)

Okulu kırmak (asmak). Okuldan kaçmak, derslere girmemek.

Yaz **okulunu kıran** ilk öğrenciler olarak tarihe geçmek istemezsin herhâlde.
(Macera Peşinde, s.95)

Sözü uzatmak. Gereğinden çok konuşmak.

Aylin, Silvia'nın **sözü uzatacağını** düşünerek, "Haydi, artık bir an önce kahvaltıya inelim." dedi. (Safir Taşlı Maske, s.70)

Sözü uzatmaya gerek yoktu. (Safir Taşlı Maske, s.80)

(Tapınaktaki Sır, s.15)

Şifreyi çözmek. 1. Bir şifrede kullanılan işaretlerin anlamını bulmak.
2. *mec.* Gizli bir olayı anlayıp açıklığa kavuşturmak.

("Palmye Sokak No:5, s.103", "Tapınaktaki Sır, s.33, 61" örneklerinde "şifreyi" sözcüğünün yerine yine aynı eki almış olan "olayı" sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Bugüne kadar **çözemediği bir şifre**, giremediği gizli dosya olmamıştı.
(Macera Peşinde, s.11)

Bu çok önemli bir ipucu olabilir, hatta hırsızlık **olayını çözmemizi** bile sağlayabilir. (Palmye Sokak No:5, s.103)

(Tapınaktaki Sır, s.33, 61)

Yasağı (yasakları) çiğnemek. Uyulması gereken kurallara uymamak.

(İncelemede "yasağı" sözcüğünün yerine belirtme hâl eki olmadan "kural" sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Yani Anna'nın arkadaşları için yönetmelikteki **kurallar çiğnenmiş.** (Safir Taşlı Maske, s.10)

Zamanı geçirmek. Oylanmak.

(Örnekte “zaman” sözcüğünün yerine eş anlamlısı “vakit” sözcüğü belirtme hâl eki olmadan ve “geçirmek” fiilinin yerine de “harcamak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Bizimle **vakit harcamak** zorunda değilsiniz. (Palmiye sokak No.5, s.56)

4.1.1.1.2.1.2.3. İSİM- YÖNELME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Açıklığa kavuşturmak. Bir konu veya sorunu aydınlatmak, kapalılıktan kurtarmak, anlaşılır duruma getirmek.

Her şey **açıklığa kavuştuğunda** umarım bize hak verirler. (Palmiye Sokak No:5, s.84)

Ancak Marco, kafasına takılan bir konuyu **açıklığa kavuşturmak** istiyordu. (Palmiye Sokak No:5, s.117)

(Macera Peşinde, s.75, 116, 118)

Araya girmek. 1. İki kişinin arasındaki bir işe karışmak. 2. İki kişiyi uzlaştırmaya çalışmak. 3. Bir iş yapılırken ona engel olacak başka bir şey çıkmak.

Aylin **araya girip**,”Ve belki de kadın kaplumbağa hızıyla yürüdüğünden gecikmişlerdir!” dedi. (Tapınaktaki Sır, s.55)

Toku,”Ne fark eder ki!” diyerek yine **araya girdi**. (Tapınaktaki Sır, s.65)

Ayağa fırlamak. Hızla ayağa kalkmak.

Onların lokantaya doğru yöneldiklerini görünce Marco **ayağa fırladı**. (Eski Evin Kiracıları, s.115)

O sırada alet çantasında kerpeteni arayan Aylin ‘in babası, irkilerek **ayağa fırladı** ve başını raflardan birine çarptı. (Palmiye Sokak No:5, s.13)

(Palmiye Sokak No:5, s.53, 115)

(Macera Peşinde, s.60, 87, 106, 107)

(Safir Taşlı Maske, s.10, 58, 68, 86)

(Tapınaktaki Sır, s.38, 45, 71)

Ayağa kaldırmak. Telaş ve heyecana düşürmek.

Eğer yakalanmış olsaydım, nasıl olsa biraz bekler, sonra da eve girmediğimi görüp, bütün şehri **ayağa kaldırırdım**. (Eski Evin Kiracıları, s.104)

Geç kalırsa Marco'nun büyük annesi telâşlanıp ortalığı **ayağa kaldırabilirdi**. (Eski Evin Kiracıları, s.111)

(Eski Evin Kiracıları, s.119)

(Tapınaktaki Sır, s.117)

Ayrıntıya inmek. Bir konuyu en küçük noktasına kadar inceleyip araştırmak.

(İncelemede “inmek” fiilinin yerine “girmek” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Bu arada Aslı, **ayrıntılara girmeden** kafesi daha önce nasıl gördüklerini anlattı. (Tapınaktaki Sır, s.53)

(Bir durumu) açığa çıkarmak. Ortaya çıkarmak, gözler önüne sermek, anlaşılır duruma getirmek.

Ancak bu işin ne olduğunu ve nasıl **açığa çıkaracağımızı** bilmiyoruz. (Macera Peşinde, s.91)

Oysa Silvia'ya göre bu kez ortada **açığa çıkarılacak** tuhaf bir durum yoktu. (Macera Peşinde, s.26)

Başa çıkmak. Gücü yetmek, gücünün daha üstün olduğunu göstermek (Aksoy, 1993: 615).

Çocuklar **başa çıkılacak** cinsten değillerdi. (Safir Taşlı Maske, s.109)

Ben sizinle nasıl **başa çıkacağım**? (Safir Taşlı Maske, s.110)

(Tapınaktaki Sır, s.32, 105, 106)

Bütün bu işlerle nasıl **başa çıkacağımı** bilemiyorum. (Macera Peşinde, s.25)

Ciddiye almak. İnanmak, gerçek sanmak, önem vermek.

Nasıl olmuştu da Aylin'in sözlerini **ciddiye almıştı**. (Safir Taşlı Maske, s.33)

Çamura bulaşmak (batmak). Kirli ve uygunsuz bir işe karışmak.

(“Palmiye Sokak No:5, s.119, 120” örneklerinde “çamura” sözcüğünün yerine aynı eke sahip “işe” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Peki, siz bu **işe nasıl bulaştınız?** (Palmiye Sokak No:5, s.119)

Burada arkadaşlarına kalmana izin vererek, senin bu **işe bulaşmadan** güvende olabileceğini düşünmüştüm, ama öyle olmadı tabi. (Palmiye Sokak No:5, s.120)

Çıkmaza girmek. Bir iş çözümlenemeyecek, içinden çıkılmayacak bir duruma düşmek.

Kızlar bir yandan da, işte şimdi her şey **çıkmaza girdi**, diye düşünmeye başlamışlardı. (Eski Evin Kiracıları, s.114)

Deliye dönmek. 1. (Bir şeye) çok üzülme. 2. (Bir şeye) çok kızmak, çok öfkelenmek. 3. Çok sevinmek (Püsküllüoğlu, 1998: 267).

(İncelenen eserlerde “dönmek” fiilinin yerine “çevirmek” eyleminin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Kız kardeşinin ve arkadaşlarının, Aleks'le beraber lokantaya gidiyor olmaları onu **deliye çevirmişti**. (Eski Evin Kiracıları, s.115)

Devreye girmek. İlgilenmek, karışmak, araya girmek.

Tehlikede olduğunuzu düşündüğümde Mitch **devreye giriyordu**. (Palmiye Sokak No:5, s.116)

Dile getirmek. 1. Konuşturmak. 2. Belirtmek, anlatmak, açıklamak, ifade etmek.

“...Eğer tahmin ettiğimiz gibi lokantadan onların evine bir geçiş varsa bile, bize göstermek istemeyebilir.” diyerek Aylin kaygılarını **dile getirdi**. (Eski Evin Kiracıları, s.108)

“... Önemli olan burada kalıyor olmam.” diye sevincini **dile getirdi**. (Palmiye Sokak No:5, s.60)

(Macera Peşinde, s.117)

(Safir Taşlı Maske, s.13, 36)

(Tapınaktaki Sır, s.90)

Düşünceye dalmak. Derin derin düşünmek.

Tüm bunlar yaşanırken Londra'nın hemen dışında, en az Andrew'un yaşadığı ev kadar gösterişli bir evde, şöminenin karşısında **düşüncelere dalmış** biri vardı. (Palmiye Sokak No:5, s.24)

Düşüncelere dalmış olan Marco, Heike kelimesini duyunca irkilmmişti. (Tapınaktaki Sır, s.84)

Düzene sokmak (düzene koymak, düzen vermek). 1. Düzenlemek, dağınıklıktan kurtarmak. 2. Akort etmek.

Hem anneme odamı **düzene sokacağıma** dair söz vermiştim. (Eski Evin Kiracıları, s.98)

Ele almak. 1. Bir şey üzerinde çalışmaya başlamak. 2. Bir konuyu görüşmek. 3) Bir konuyu incelemek, araştırmak. 4. Herhangi bir şeyi iş edinmek.

Marco, kumandayı **ele almış** komutan havasıyla tekrar konuşmaya başladı. (Macera Peşinde, s.60)

Ele geçirmek. 1. Yakalamak. 2. Sahibi olmak.

Şimdi, geriye sadece onu nasıl **ele geçireceğinin** planının yapmak kalıyordu. (Palmiye Sokak No:5, s.24)

Ancak proje şirket tarafından çok iyi korunduğu için Umberto, onu bir türlü **ele geçiremedi**. (Macera Peşinde, s.111)

(Safir Taşlı Maske, s.116)

Ele vermek. 1. Suçlu bir kimseyi haber verip yakalatmak, ihbar etmek. 2. Herhangi kötü bir şey yapanın yaptığını herkese bildirmek. 3. Ortaya çıkarmak.

Şimdiye kadar babası ve halası olduğunu düşündüğü insanları **ele vermemek** için susmuştu. (Eski Evin Kiracıları, s.124)

Göze almak. Gelebilecek her türlü zararı ve tehlikeyi önceden kabul etmek.

Meydanda bizden ayrılıp eve kadar yürüyerek zaman kaybetmeyi neden **göze aldı**? (Eski Evin Kiracıları, s.81)

Marco bile içeri girmeyi **göze alamazdı**. (Macera Peşinde, s.83)

(Macera Peşinde, s.106)

(Safir Taşlı Maske, s.32)

Göze batmak. 1. Aşırı derecede görünür olmak. 2. Tedirgin etmek, uygunsuz veya yakışsız görünmek. 3. Çekemezliğe yol açmak.

Bununla **göze batmak** istemem. (Palmiye Sokak No:5, s.54)

Oralarda kalıp pek **göze batmak** istemiyordu. (Tapınaktaki Sır, s.66)

Harekete geçmek. 1) Bir işi yapmaya başlamak, bitirmek amacı ile bir işe girişmek. 2) Bir yerden bir yere gitmeye başlamak.

Sonra da hemen **harekete geçtik**. (Eski Evin Kiracıları, s.140)

Aylin, Aslı'yı **harekete geçirecek** şeyi biliyordu. (Macera Peşinde, s.46)

(Macera Peşinde, s.60, 60, 61)

(Tapınaktaki Sır, s.82, 108)

Hayrete (hayretlere) düşmek. Şaşakalmak, şaşırmak.

Eve dönmek üzere trene bindiklerinde karşılaştıkları kalabalık, çocukları **hayrete düşürdü**. (Palmiye Sokak No:5, s.97)

Hesaba katmamak (almamak). Önem vermemek.

Ama **hesaba katmadıkları** bir şey oldu; biz meraklı çocuklar. (Eski Evin Kiracıları, s.131)

Tabi, kuzeni ve arkadaşları Londra’da tatildayken, Aslı dersleriyle ne kadar ilgilenebilir, onu da **hesaba katmak** gerekir. (Palmiye Sokak No:5, s.16)

(Macera Peşinde, s.27)

İçeriye dalmak. 1. Kapalı bir yere hızlıca girmek. 2) Bir yere izinsiz girmek.

(Eserler incelendiğinde bu deyimın Palmiye Sokak No:5, s.115’teki örnek haricinde “içeriye” şeklindeki isim olan kelimenin “içeri” şeklinde zarf biçiminde kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Ancak tam o sırada salonun kapısı açıldı ve Mitch **içeriye daldı**. (Palmiye Sokak No:5, s.115)

Başta Ale olmak üzere hepsi **içeri daldılar**. (Macera Peşinde, s.88)

(Safir Taşlı Maske, s.11, 29, 40, 40, 56, 64, 76, 105)

(Tapınaktaki Sır, s.21)

İşe girmek. Bir göreve başlamak (Eken: 226).

Hem belki Umberto, babamın çalıştığı şirkette **işe girmiştir**. (Macera Peşinde, s.84)

Umberto’nun babamın şirketinde **işe girmesi** imkânsız. (Macera Peşinde, s.84)

İşe karışmak. 1. Herhangi bir konuda katkıda bulunmak, görev almak. 2. Herhangi bir konuda olumsuz yönde müdahale etmek.

Ale’nin neden bu kadar hevesle **işe karıştığını** anlamasalar da konunun üzerinde durmamaya karar verdiler, en azından şimdilik. (Eski Evin Kiracıları, s.68)

İşe koyulmak. İşi yapmayı sürdürmek.

Birileri onlardan evvel kalkmış ve **işe koyulmuştu** herhalde. (Eski Evin Kiracıları, s.21)

Sonra da duvarın üstünde duran eldivenleri giyerek **işe koyuldu**. (Macera Peşinde, s.43)

(Macera Peşinde, s.44)

(Tapınaktaki Sır, s.11)

İşe yaramak. 1. Elverişli nitelikte bulunmak. 2. İş yapabilecek durumda olmak (Çotuksöken, 2004: 240).

“Dayına, burada kalmanı çok istediğimi söylersen, belki **işe yarar**.” dedi. (Palmiye Sokak No:5, s.34-35)

Eğer biraz beklerseniz, belki kolye ile ilgili **işinize yarayacak** daha iyi bir şey bulabilirim. (Palmiye Sokak No:5, s.104)

(Palmiye Sokak No:5, s.109)

(Macera Peşinde, s.11, 15, 37, 40, 42, 116)

(Safir Taşlı Maske, s.89, 96, 98, 106, 112)

Kapıya dayanmak. 1. Gelip çatmak. 2. Bir şey elde etmek için bir yeri, bir kimseyi zorlamak, göz korkutmak.

Yer kapmak için saatler önce gelip tiyatronun **kapısına dayanmak**, olacak iş değil! (Safir Taşlı Maske, s.104)

Karanlığa gömülmek. 1. Koyu karanlık inde kalmak. 2. Büyük sıkıntı ve keder içinde kalmak (TDK, 2005: 1080).

Ne oldu böyle? Niye **karanlığa gömüldük**? (Tapınaktaki Sır, s.101)

Kiraya vermek. Kira karşılığında vermek, icara vermek.

Orayı yaz için **kiraya vermişler**, bu nedenle evde yapılması gereken onarımlar var. (Eski Evin Kiracıları, s.11)

Konuşmaya dalmak. Başka Şeylerle ilişkiyi keserek belli bir konudan söz etmek.

(“Eski Evin Kiracıları, s.36, 69”, “Tapınaktaki Sır, s.118” örneklerinde “konuşmaya” sözcüğünün yerine yine aynı eki almış olan “sohbete” sözcüğü kullanılmıştır.)

Silvia’nın da onlara katılmasıyla hoş bir **sohbete daldılar**. (Eski Evin Kiracıları, s.36)

Diğerleri aralarında **konuşmaya daldıkları** için Aslı’nın bu hâlini fark etmemişlerdi. (Macera Peşinde, s.15-16)

(Eski Evin Kiracıları, s.69)

(Macera Peşinde, s.73)

(Safir Taşlı Maske, s.35)

(Tapınaktaki Sır, s.118)

Kötüye kullanmak. 1. Yetkisini yasalara aykırı yolda kullanmak. 2. Birinin iyi davranışından istenilmeyen yolda yararlanmak.

Ama o lokantaya gitmemelerinin diğer nedeni de, Kai’nın konukseverliğini **kötüye kullanmak** istememeleriydi. (Tapınaktaki Sır, s.75)

Kuyruğa girmek. Ayakta arka arkaya durulan diziye girmek.

Ders çizelgelerini teslim etmek için **kuyruğa girdiler**. (Macera Peşinde, s.36)

Ale elindeki yarım kiloluk çikolata paketiyle **kuyruğa girmişti**. (Macera Peşinde, s.71)

(Safir Taşlı Maske, s.34)

Lafa karışmak. Biri veya birileri konuşurken bir başkası konuşmak, konuşmaya katılmak.

Kızlar hâlâ Ale'nin neden her **lafa karıştığını** anlamadıkları için şaşkın vaziyette birbirlerine bakıyorlardı. (Eski Evin Kiracıları, s.68)

Aslı, kuzenini onaylamak için **lafa karıştı**. (Macera Peşinde, s.40)

Mideye indirmek. 1. Yemek içmek. 2. mec. Haksız yere, kanunsuz olarak para kazanmak.

Hepsi bir an önce tüm paketi **midelerine indirmek** istiyorlardı. (Eski Evin Kiracıları, s.85)

Marco ve Ale ise konuşmak yerine çayın yanındaki kurabiyeleri **midelerine indirmeyi** tercih ediyorlardı. (Tapınaktaki Sır, s.67)

Ortaya atmak. Söylemek, ileri sürmek.

Aylin ve Silvia, Marco'nun yine nasıl inanılmaz bir fikir **ortaya atacağını** beklerken farkında olmadan muzipçe gülümsüyorlardı. (Palmiye Sokak No:5, s.11)

Bir yandan da dâhice bir fikir **ortaya attığını** düşünerek sırtıyordu. (Macera Peşinde, s.29)

(Safir Taşlı Maske, s.98)

Ortaya çıkarmak. Delilleriyle göstermek, ispat etmek.

Ama geçidi **ortaya çıkarmaları** işlerini hızlandırmıştı. (Eski Evin Kiracıları, s.133)

Benim sırrımı da **ortaya çıkarmış** oldu böylece. (Eski Evin Kiracıları, s.138)

(Eski Evin Kiracıları, s.85, 142)

(Palmiye Sokak No:5, s.55)

(Macera Peşinde, s.20, 87)

(Tapınaktaki Sır, s.79, 84, 112)

Ortaya çıkmak. 1. Yokken var olmak, meydana çıkmak, türemek. 2. Biri kendini göstermek.

Marco ve Ale birbirlerinin sözlerini tamamlayarak; Bay Campbell'ın konuşmalarından ve hareketlerinden rahatsız olduklarını ve bu adamın birdenbire **ortaya çıkararak** sıkça bu eve gelmesinden şüphelendiklerini anlattılar. (Palmiye Sokak No:5, s.102)

Nasıl olsa çok yakında her şey **ortaya çıkacaktı** ve o ana kadar sessiz kalmaları en doğrusuydu. (Palmiye Sokak No:5, s.104)

(Palmiye Sokak No:5, s.113)

Paniğe kapılmak. Çok korkmak.

Umarım **paniğe kapılıp** herkesi ayağa kaldırmazlar, diye düşündü. (Eski Evin Kiracıları, s.119)

Aleks bir anda **paniğe kapılmıştı.** (Eski Evin Kiracıları, s.122)

Saldırıya uğramak. Saldırı karşısında kalmak, tecavüze uğramak.

(Eserde bu deyimdeki “saldırıya” kelimesinin yönelme hâl ekinin önüne iyelik eki alarak “saldırısına” biçiminde kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Yazıtı tam topraktan çıkarmak üzereyken iki çocuğun **saldırısına uğramayı** hiç beklemiyorlardı. (Tapınaktaki Sır, s.108)

Sırra ermek. Gizli tutulan veya sır durumunda olan bir şeyi anlamak, kavramak.

(Eser içinde bu deyime ait “ermek” fiilinin yerine “ulaşmak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Bilgisayarın başında ulaşamadığı **sırra başka bir yoldan ulaşmayı** deneyecekti. (Macera Peşinde, s.11)

Sokağa atmak. 1. Birini düşkün, yoksul kalacak biçimde evden, iş yerinden uzaklaştırmak veya kovmak. 2. Para, eşya vb.ni boş yere harcamak.

Önce kediyi **sokağa atmayı** düşünmüştü, ama gören biri olabilir diye çekinmişti. (Tapınaktaki Sır, s.60)

Sona ermek. Son bulmak.

Her şey **sona erdiğinde**, Madda'nın ve arkadaşlarının, Silvia'nın yalanını anlayışla karşılayacaklarını umuyordu. (Safir Taşlı Maske, s.101)

Söze başlamak. Konuşmaya başlamak, bir konuya girmek.

("Eski Evin Kiracıları, s.42, 44, 67-68, 90, 92, 114", "Palmiye Sokak No:5, s.10, 10, 12, 13, 31, 40, 48, 106, 116, 117, 118", "Macera Peşinde, s.9, 47, 74, 76, 91, 116", "Safir Taşlı Maske, s.110" örneklerinde deyimdeki "başlamak" fiilinin yerine "girmek" fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Ancak Silvia herkesten önce davranıp, "Küçük meydanın oradaki eski evi, yaz için birileri tutmuş, duydunuz mu?" diyerek **söze başladı**. (Eski Evin Kiracıları, s.18)

"Biz de çok mutluyuz." diye **söze başladı**. (Eski Evin Kiracıları, s.33)

Marco, Ale'yi bu durumdan kurtarmak için **söze girdi**. (Eski Evin Kiracıları, s.42)

(Eski Evin Kiracıları, s.44, 67-68, 90, 92, 114)

(Palmiye Sokak No:5, s.10, 10, 12, 13, 31, 40, 48, 89, 103, 106, 116, 117, 118)

(Macera Peşinde, s.9, 47, 74, 76, 91, 116, 116)

(Safir Taşlı Maske, s.110)

Söze karışmak. Başkaları konuşurken araya girip konuşmak.

"Neredeyse tarihî eser sayılacak kadar eski bir evi." diyerek **söze karıştı** Aylin. (Eski Evin Kiracıları, s.58)

Şansa bırakmak. Oluruna bırakmak.

İşini **şansa bırakmak** istemiyordu. (Safir Taşlı Maske, s.96-97)

Tarihe geçmek. Önemi bakımından unutulmayacak bir durum kazanmak.

Yaz okulunu kıran ilk öğrenciler olarak **tarihe geçmek** istemezsin herhâlde. (Macera Peşinde, s.95)

Tehlikeye düşürmek. Sıkıntı, üzüntü veya zarar oluşturacak bir duruma sokmak.

(Örneklere “düşürmek” fiilinin yerine “atmak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Gece yarısı kendilerini **tehlikeye atarak** dışarı çıkmışlar ve sadece dışından bile olsa Bay Campbell’ın yaşadığı evi görmek istemişlerdi. (Palmiye Sokak No: 5, s.82)

Ama önce ona olanları anlatıp, sonra da kendisini nasıl **tehlikeye attığını** izleyemem. (Palmiye Sokak No:5, s.83)

(Palmiye Sokak No:5, s.83)

Umutsuzluğa düşmek (kapılmak). Umudu kalmamak, güveni sarsılmak, olumsuzluğa sürüklenmek.

Andrew tam **umutsuzluğa düşüyordu** ki annesi imdadına yetişti. (Palmiye Sokak No:5, s.61)

Tam **umutsuzluğa kapıldığı** sırada, kanaldan bir karaltının yaklaştığını fark etti. (Safir Taşlı Maske, s.101)

Uykuya dalmak. Uyumaya başlamak.

Ale’nin aralarına katılmasıyla gece epeyce renklenmiş, odalarına çekilip **uykuya dalmaları** zaman almıştı. (Eski Evin Kiracıları, s.47)

Andrew ve Toku neredeyse otobüse biner binmez **uykuya dalmışlardı.** (Eski Evin Kiracıları, s.69)

(Eski Evin Kiracıları, s.93)

(Palmiye Sokak No:5, s.36, 67, 84, 111)

(Macera Peşinde, s.18, 70, 71)

(Safir Taşlı Maske, s.15, 49, 93, 118)

(Tapınaktaki Sır, s.28, 28, 36, 36, 60)

Yere yıkılmak. Yere düşmek.

(“Tapınaktaki Sır, s.110” örneğinde “yıkılmak” fiilinin yerine “yapışmak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Bir süre sonra çocukların hepsi yorgunluktan **yere yıkılacak** gibi görünüyorlardı. (Safir Taşlı Maske, s.26)

Üçü birden **yere yapışmıştı.** (Tapınaktaki Sır, s.110)

Yola çıkmak. 1. Araca binmek üzere yol üstünde durmak. 2. Bir yere varmak için bulunduğu yerden ayrılarak yolculuğa başlamak, harekete geçmek. 3. Herhangi bir şeyi esas almak, oradan başlamak.

Otobüs okuldan erken bir saatte **yola çıktığı** için henüz trafik sıkışıklığı da başlamamıştı. (Eski Evin Kiracıları, s.69)

Akşam saat yedide, otobüs okula dönmek üzere **yola çıkacaktı.** (Eski Evin Kiracıları, s.70)

(Eski Evin Kiracıları, s.76, 79)

(Palmiye Sokak No:5, s.31)

(Macera Peşinde, s.68, 71)

(Safir Taşlı Maske, s.15, 16)

(Tapınaktaki Sır, s.32, 123)

Yola (yoluna) koyulmak. Yola düzölmek.

Arabaya yerleşip **yola koyulur koyulmaz** gülüşmeler başlamıştı bile. (Eski Evin Kiracıları, s.6)

Haydi, bir an önce **yola koyulursak** onlara yetişebiliriz. (Eski Evin Kiracıları, s.87)

(Eski Evin Kiracıları, s.88)

(Macera Peşinde, s.20, 34, 51, 65, 70, 98, 101, 107)

(Safir Taşlı Maske, s.53)

(Tapınaktaki Sır, s.40, 81)

Yürüyüşe çıkmak. Dolaşmaya, gezintiye çıkmak.

Yürüyüşe çıkmıştım ve şöyle bir uğramak istedim. (Eski Evin Kiracıları, s.78)

4.1.1.1.2.1.2.4. İSİM- BULUNMA HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Ayakaltında dolaşmak. Bir işe yaramadığı hâlde herkesin işine engel olacak bir biçimde ortalıkta dolaşmak.

Ayakaltında dolaşmadığımıza emin olmak için de peşimize bir adam taktı. (Palmiye Sokak No:5, s.90)

Sizin evden tamamen uzakta olduğunuza ve Stan kolyeyi çalarken **ayakaltında dolaşmayacağımıza** emin olmak için arkanızdan gelmiş. (Palmiye Sokak No:5, s.122)

(Macera Peşinde, s.32)

Ayakta uyumak. Aşırı dalgın, şaşkın veya yorgun olmak.

Beni avutmaya çalışmana gerek yok, tüm bunlar olurken ben resmen **ayakta uyumuşum.** (Palmiye Sokak No:5, s.124)

(Birinin, bir şeyin) peşinde olmak. O şeyi çok istemek.

Ama buraya kadar gelmişken evin içine girip Aleks'in neyin **peşinde olduğunu** anlamaları gerekiyordu. (Eski Evin Kiracıları, s.121)

Peşinde olduğu başka bir şey vardı. (Palmiye Sokak No:5, s.82)

(Palmiye Sokak No:5, s.102, 102, 117, 120)

(Macera Peşinde, s.50, 69, 87, 115, 117)

(Safir Taşlı Maske, s.60, 67)

(Tapınaktaki Sır, s.84)

Merakta bırakmak. Kaygı içinde bırakmak.

Sizi de daha fazla **merakta bırakmak** istemem. (Palmiye Sokak No:5, s.15)

Aralarından biri, “Bütün gün ortadan kaybolup bizi **merakta bıraktınız**.
(Safir Taşlı Maske, s.114)

4.1.1.1.2.1.2.5. İSİM- ÇIKMA HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Aradan sıyrılmak. 1. Kötü bir işten kendini kurtarmak. 2. *mec.* Çatışan gruplar arasındaki rekabetten yararlanarak öne çıkmak. 3. *sp.* Yarışta rakiplerinden uzaklaşmak, öne çıkmak.

Yuko, yalnız başına festivali izlemenin hiç eğlenceli olmayacağını düşünerek oturduğu yerden kalktı ve meydanı arkasında bırakarak kalabalığın **arasından sıyrıldı**. (Tapınaktaki Sır, s.89)

(Birini) çileden çıkarmak. Çok kızdırmak.

Aylin’in babası durumun farkında olmasına rağmen konuştuğça konuşuyor, kızları **çileden çıkarıyordu**. (Eski Evin Kiracıları, s.16)

(Biri veya bir şey) ortadan kaybolmak. 1. Saklanılmak, bulunmaz olmak. 2. Nereye gittiği bilinmemek, kimseye sezdirmeden gitmek. 3. Yok edilmek, kullanılmamak. 4. Öldürülmek.

Anlaşılan bizimkiler **ortadan kaybolmuşlar**, neyin peşindeler acaba? (Eski Evin Kiracıları, s.87)

Unutmadan, lütfen bir daha anneme yardım etmen gerektiğinden söz edip **ortadan kaybolmaya** çalışma, hiç inandırıcı olmuyor. (Eski Evin Kiracıları, s.104)

(Palmiye Sokak No:5, s.83-84, 100)

(Safir Taşlı Maske, s.110, 114, 116)

(Tapınaktaki Sır, s.61, 69, 88, 88, 88, 96, 110)

Çileden çıkmak. 1. Olup bitenler karşısında sabrı ve dayanıklılığı kalmayıp taşkınlık göstermek. 2. Çile süresini bitirmek.

Silvia bu yüzden çoğu zaman **çileden çıkıp** annesini durumdan haberdar ederdi. (Eski Evin Kiracıları, s.17)

Saygısız adam **çileden çıkmıştı**. (Safir Taşlı Maske, s.109)

Duymazlıktan (duymamazlıktan) gelmek. Duymamış gibi davranmak. (Çotuksöken, 2004: 173)

(Örnekte “duymazlıktan” sözcüğünün “-lık” eki olmaksızın kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Komiser Massimo, onların gülmelerini **duymazdan gelip** devam etti. (Tapınaktaki Sır, s.120)

Elden bırakmamak (düşürmemek). Bir şeyle sürekli ilgilenmek, elden düşürmemek.

Ancak yine de tedbiri **elden bırakmayıp** fısıldaşarak konuşuyorlardı. (Tapınaktaki Sır, s.72)

Elden geçirmek. Eksiklik veya bozukluklarını gidermek veya denetlemek için incelemek.

Biliyorsunuz, amcam su tesisatçısı, bu evin su tesisatını da o **elden geçiriyor**. (Eski Evin Kiracıları, s.18)

Yabani otlar yolunacak, çiçekler dikilecek, eşyaların da **elden geçirilmesi** gerekiyor. (Macera Peşinde, s.25)

(Macera Peşinde, s.112)

(Tapınaktaki Sır, s.7,13)

Gözden geçirmek. 1. Okumak. 2. Niteliğini anlamak için bir şeyin her yanına bakmak, incelemek, muayene etmek. 3. Araç, motor vb.nin çalışıp çalışmadığını incelemek, denemek, denetlemek.

Yarın durumu tekrar **gözden geçiririz**. (Palmiye Sokak No:5, s.72)

Gözden (gözünden) kaçırmak. Dalgınlıkla görmemek.

Kızlar bir yandan kalabalığın arasında adamı **gözden kaçırmamaya** çalışırken bir yandan da bunca bileziği be yapacak acaba, diye merak ediyorlardı. (Safir Taşlı Maske, s.58)

Gözden kaybetmek. Görünmemek, ortadan çekilip gitmek.

Bizden önce çıkmıştı ve onu **gözden kaybetmemek** için acele etmemiz gerekiyordu. (Eski Evin Kiracıları, s.90)

Böylece Aleks'i o gün neden **gözden kaybettiğimizi** de anladık. (Eski Evin Kiracıları, s.90)

(Macera Peşinde, s.81)

(Safir Taşlı Maske, s.38, 63)

(Tapınaktaki Sır, s.88)

Gözden kaybolmak. Ortadan çekilmek veya görünmez olmak, kaybolmak.

Beyaz saçlı adam perdeyi çekti ve **gözden kayboldu.** (Macera Peşinde, s.65)

Önlerinden geçerek köşeyi döndü ve **gözden kayboldu.** (Safir Taşlı Maske, s.42)

(Safir Taşlı Maske, s.48, 99)

(Tapınaktaki Sır, s.81, 86)

Kıtlıktan çıkmış. Doymak bilmeyen.

Kıtlıktan çıkmış gibi şeker ve çikolata alıyorlardı. (Macera Peşinde, s.71)

Ortadan kalkmak. Yok olmak.

Salondaki gergin hava artık tamamen **ortadan kalkmıştı.** (Palmiye Sokak No:5, s.117)

Meraktan çatlatmak. Birinin bir şeyi öğrenme isteğini artırmak.

Meraktan çatlatma insanı da söyle, nasıl olacaktı bakaım bu karşılaşma ve tanışma. (Eski Evin Kiracıları, s.19)

4.1.1.1.2.2. ZAMİR+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

4.1.1.1.2.2.1. ZAMİR- BELİRTME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

(Bir işe) kendini vermek (vurmak veya çalmak). Bir şeye bütün varlığıyla bağlanmak, başka her şeyle ilgisini kesip tek şeyle aşırı ölçüde ilgilenmek.

Aylin, sıfıftakilerin Bay John'un anlattığı yeni bir öyküden sonra attıkları kahkahaları duyunca düşüncelerinden sıyrılıp **kendini tekrar derse verdi.** (Eski Evin Kiracıları, s.87)

(Bir yere) kendini atmak. Vakit geçirmeden hemen gitmek.

Andrew ise **kendini çoktan orada bulunan bankın üzerine atmıştı** bile. (Eski Evin Kiracıları, s.61)

Aylin'in annesi arabasıyla okulun girişinde belirince çocuklar **kendilerini hızla arabaya attılar.** (Eski Evin Kiracıları, s.96)

(Eski Evin Kiracıları, s.5, 69)

(Palmiye Sokak No:5, s.53, 97)

(Macera Peşinde, s.26, 45, 47, 86)

(Safir Taşlı Maske, s.12, 26, 27)

(Tapınaktaki Sır, s.10, 17, 36, 84, 103, 105, 105, 105, 109)

Kendini alamamak. İstemeyerek bir işi yapma durumuna girmek.

Bütün bu gürültünün içinde Aylin'in annesi ise, yorgun olmaları maalesef nefes almadan konuşmalarını engellemiyor, diye düşünmekten **kendini alamıyordu.** (Eski Evin Kiracıları, s.38)

"...Her zaman bu kadar cömert olamayabilirim." demekten **kendini alamadı.** (Eski Evin Kiracıları, s.84)

(Eski Evin Kiracıları, s.87)

(Macera Peşinde, s.28)

Kendini beğenmek. Başkalarını küçümseyerek kendini üstün görmek.

Bana kalırsa **kendini beğenmişin** biri. (Macera Peşinde, s.75)

Kendini bırakmak. 1. Kendine özen göstermemek. 2. Çevre ile ilgisini keserek yalnız bir konuyla uğraşmak. 3. Gevşek, rahat bir biçimde kalmak.

Ale, **kendini sandalyeye bırakırken,**”Bakıyorum bütün günü kafede geçirmeye karar verdiniz.” diye arkadaşlarına takıldı. (Tapınaktaki Sır, s.61)

Kendini bilmek. 1. Akli ve muhakemesi yerinde olmak. 2. Baliğ olmak. 3. Ağırbaşlı olmak. 4. Kendinin ve çevresinin bilincine varmak. 5. Durum ve onuruna yakışacak biçimde davranmak.

Uçağın kalkışı **kendini bilmez** bir yolcu yüzünden gecikmişti. (Tapınaktaki Sır, s.24)

İçinden, yine **kendini bilmez** bir turist, diye geçirdi. (Safir Taşlı Maske, s.11)

Kendini bulmak. 1. Kişilik kazanmak. 2. Maddi ve manevi konularda durumunu düzeltmek. 3. Kendine gelmek.

Kızlar bunları düşünüp dururken Marco'nun çekiştirmeleriyle **kendilerini Aleks, Aleks'in babası ve okul müdürünün yanında onlara “Merhaba.” derken buldular.** (Eski Evin Kiracıları, s.67)

Kendini göstermek. 1. Beğenilecek niteliklerini ortaya koymak. 2. Ortaya çıkmak, belirlemek. 3. *sp.* Pas alabilmek için boş alana kaçmak.

O da gecenin karanlığında **kendini göstermek** ister gibi ışıltı ışıltıydı. (Safir Taşlı Maske, s.47)

Kendini kaptırmak. 1. Bir şeyin etkisinden kurtulamayacak duruma düşmek. 2. Uğraşmaya başladığı bir işten kendini kurtaramamak.

Çocuklar bir an için çevrenin büyüüne **kendilerini kaptırsalar** da midelerinin gurultusu buna pek izin vermiyordu. (Macera Peşinde, s.30)

İki kuzen, bir an için içeri neden girdiklerini unutmuş, **kendilerini tiyatronun büyüüne kaptırmışlardı**. (Safir Taşlı Maske, s.83)

Kendini kaybetmek. 1. Bayılmak. 2. Aşırı duygulanma dolayısıyla çevrede olup bitenin farkına varamamak.

Aylin şaşkınlıktan **kendini kaybetmiş** gibi avaz avaz bağırarak konuştu. (Safir Taşlı Maske, s.24)

Kendini toparlamak (toplamak). 1. Herhangi bir konuda eskiden kötü olan durumunu düzeltmek. 2. Bir konuda dikkatini yoğunlaştırmak. 3. Sağlığına kavuşmak. 4. Çeki düzen vermek.

Kızların üçü birden **kendilerini toparlamaya** çalıştılar. (Eski Evin Kiracıları, s.44)

Kendini tutmak. 1. Kendine hâkim olmak. 2. Dayanmak, sabretmek.

Masada duran yiyeceklere saldırmamak için **kendini zor tutuyor** gibiydi. (Eski Evin Kiracıları, s.71)

Kızlar çılgılığı basmamak için **kendilerini zor tuttular**. (Eski Evin Kiracıları, s.110)

(Eski Evin Kiracıları, s.115, 137, 143)

(Palmiye Sokak No:5, s.40, 104, 117)

(Macera Peşinde, s.65, 82, 92)

(Safir Taşlı Maske, s.30, 33, 38, 115, 116)

(Tapıntaki Sır, s.32, 34, 91, 99, 114)

Kendini tutamamak. 1. Bir durum karşısında sessiz ve heyecansız kalamamak. 2. Kendine hâkim olamamak.

Marco bu fikrini kızlarla paylaştığında üçü birden **kendilerini tutamayıp** gülmeye başlamışlardı. (Eski Evin Kiracıları, s.17)

Aylin ve Aslı **kendilerini tutamayarak** gülmeye başladılar. (Eski Evin Kiracıları, s.91)

(Eski Evin Kiracıları, s.64, 113)

(Palmiye Sokak No:5, s.11, 35, 72, 98, 101, 102, 115)

(Macera Peşinde, s.35, 38, 68, 71, 94, 113)

(Safir Taşlı Maske, s.61)

(Tapınaktaki Sır, s.12, 87, 95, 117, 119)

4.1.1.1.2.2.2. ZAMİR- YÖNELME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Kendine gelmek. 1. Ayılmak. 2. Aklı başına gelmek. 3. Durumu düzelmek.

Aylin, Aslı'yı fark edince **kendine geldi** ve arkadaşının kolunu bütün gücüyle sıktı. (Palmiye Sokak No:5, s.75)

Belki de temiz hava **kendilerine gelmelerini** sağlardı. (Tapınaktaki Sır, s.37)

(Tapınaktaki Sır, s.40)

4.1.1.1.2.3. ZARF+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Bembeyaz kesilmek (olmak). Beklemediği bir durum karşısında beti benzi atmak.

Komiser Massimo **bembeyaz kesilmişti.** (Macera Peşinde, s.93)

Bembeyaz kesilmişti. (Macera Peşinde, s.100)

(Safir Taşlı Maske, s.60, 111)

(Tapınaktaki Sır, s.44)

(Birine) öyle gelmek. Sanmak, zannetmek.

Bana mı **öyle geliyor**, yoksa Marco anlattıklarımızın önemsiz şeyler olduğunu mu düşünüyor. (Palmiye Sokak No:5, s.72)

Silvia,"Bana da **öyle geliyor.**" diye arkadaşını onayladı. (Safir Taşlı Maske, s.79)

(Bir şey) ters gitmek. Bir iş doğru ve düzgün yürümek, sorun çıkmak.

Bir şeylerin **ters gittiğini** anlarsak hemen misafirhaneye döneceğiz. (Macera Peşinde, s.78)

Bitkin düşmek. Çok yorulmak; hâlsiz düşmek. (Çotuksöken,2004: 139)

Zavallı Toku Ale'nin sorularını Japoncaya çevirmekten **bitkin düşmüştü.** (Tapınaktaki sır, s.52)

Çocuklar hem yorgunluktan hem de korkudan **bitkin düşüp** uykuya dalmışlardı. (Safir Taşlı Maske, s.93)

Denk gelmek. 1. Uygun düşmek, uygun gelmek. 2. Rast gelmek, rastlamak.

Ale'ye söylediğine bakılırsa düğünün yıllık iznine **denk gelmesini** istiyormuş. (Macera Peşinde, s.10)

Doğru bulmak. Uygun görmek, onamak.

Yalnızca Silvia, doğal ortamlarından alınıp sergilenmelerini **doğru bulmadığını** yineleyip duruyordu. (Tapınaktaki Sır, s.73)

Festivalin kutlanacağı yere bisikletleriyle gitmek istediklerini söylediler, ama Yuko'nun annesi bunu pek **doğru bulmadı.** (Tapınaktaki Sır, s.85)

Doğru gelmek. Uygun görmek, onamak.

Böylesi Aslı'ya daha **doğru gelmişti.** (Eski Evin Kiracıları, s.22)

Dört dönmek. 1. Telaşla çare aramak. 2. Bir iş yapmak için telaşla sağa sola koşmak.

O sırada saygısız adam odanın içinde **dört dönüyordu**. (Safir Taşlı Maske, s.86)

Geç kalmak. Vaktinden sonra davranmak, gecikmek.

Renk uyumunu düşünecek vaktimiz yok, yemeğe **geç kalıyoruz**. (Safir Taşlı Maske, s.44)

Gerçi o gün **geç kalmamak** için koşmuştuk. (Safir Taşlı Maske, s.75)

(Eski Evin Kiracıları, s.5, 6)

(Macera Peşinde, s.33, 33, 42)

(Safir Taşlı Maske, s.48, 99)

(Tapınaktaki Sır, s.115, 115, 116)

Geri almak. 1. Verdiğini almak. 2. Geriye doğru götürmek. 3. Düşmandan kurtarmak. 4. Arabayı geri geri götürmek için vites kolunu geri durumuna getirmek.

Aylin ise zamanı **geriye almak** için her şeyini vermeye hazırды. (Macera Peşinde, s.94)

Geri dönmek. Geldiği yere gitmek.

Son zamanlarda, onu ilk tanıdıkları andaki ürkek hâline **geri dönmüş** gibiydi. (Eski Evin Kiracıları, s.74)

Şu anda üçü de **geri dönmek** istiyordu. (Eski Evin Kiracıları, s.120)

(Eski Evin Kiracıları, s.102, 124)

(Macera Peşinde, s.82, 92)

(Safir Taşlı Maske, s.106)

(Tapınaktaki Sır, s.55, 79, 96)

Geri kalmak. 1. Arkada kalmak. 2. Gecikmek. 3. Çağdaşlarının ve yaşlılarının düzeyine gelememek veya düzeyinde olmamak.

Çardak altında oturan çocuklar paketlerini açarken birbirlerine laf yetiştirmekten de **geri kalmıyorlardı**. (Macera Peşinde, s.13)

Hoş karşılamak (görmek). Gücenilecek veya karşılık gelinecek bir davranışı hoşgörü ile karşılamak, anlayışla karşılamak, kusur saymamak.

(İncelemede “hoş” sözcüğünün yerine “anlayışla” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Her şey sona erdiğinde, Madda'nın ve arkadaşlarının, Silvia'nın yalanını **anlayışla karşılayacaklarını** umuyordu. (Safir Taşlı Maske, s.101)

İleri sürmek. 1. Öne doğru yürütmek. 2. Bir düşünceyi veya tasarımı önermek, serdetmek.

Hatta yeni şapırdatma teknikleri bulduğunu **ileri sürdü**. (Tapınaktaki Sır, s.83)

İyi gelmek. 1. Yaramak. 2. Giyecek, üstüne olmak, uygun olmak. 3. Uğurlu gelmek.

Sıcak bir çay böyle bir havada **iyi gelirdi**. (Eski Evin Kiracıları, s.96)

Bir hafta için bile olsa sakın bir evde yaşamak kendisine çok **iyi gelecekti**. (Palmiye Sokak No:5, s.22)

(Palmiye Sokak No:5, s.107)

(Macera Peşinde, s.12)

İyi gitmek. 1. Bir iş yolunda olmak. 2. Yakışmak.

(İncelemede “gitmek” fiilinin yerine “geçmek” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Bu arada ailelerini arayıp yolculuklarının **iyi geçtiğini** bildirmeyi de unutmadılar. (Tapınaktaki Sır, s.36)

Karşı koymak. Sert bir davranışla ya da güç kullanarak engel olmaya çalışmak (Aksoy, 1993: 914).

Toku'nun tüm **karşı koymalarına** rağmen teleferiğe binip Hinoyama Tepesi'ne çıktılar. (Tapınaktaki Sır, s.83)

Zayıf ve uzun boylu adam pek **karşı koyamamıştı**, çünkü gözleri fena halde acıyordu. (Tapınaktaki Sır, s.109)

Kıpkırmızı kesilmek (olmak). Yüz herhangi bir nedenle çok kızarmak.

Aslı ve Silvia bu cevaba gülerken Marco **kıpkırmızı kesilmişti**. (Eski Evin Kiracıları, s.17)

Silvia, Aylin ve Aslı'yı koştuktan **kıpkırmızı kesilmiş** suratlarla karşısında görünce dünyalar Marco'nun oldu. (Eski Evin Kiracıları, s.127)

(Eski Evin Kiracıları, s.132, 140)

(Palmiye Sokak No:5, s.34)

(Macera Peşinde, s.31, 36, 92)

(Safir Taşlı Maske, s.29, 72, 78, 90)

(Tapınaktaki Sır, s.81,120)

Karşı çıkmak. 1. Dışarıdan gelenleri karşılamaya gitmek. 2. Bir düşünceye katılmamak, cephe almak.

Hem hafta arası erkenden yatarsa, hafta sonları bahçede geç saate kadar sohbet edip oyun oynamalarına kimse **karşı çıkmazdı**. (Eski Evin Kiracıları, s.38)

“Ama bu olamaz.” diye **karşı çıktı** Aylin. (Eski Evin Kiracıları, s.92)

(Eski Evin Kiracıları, s.137)

(Macera Peşinde, s.54, 76, 77, 82, 88, 97, 104, 105, 114)

(Safir Taşlı Maske, s.42, 53, 78, 79, 80, 84, 104, 111)

(Tapınaktaki Sır, s.7, 24, 58, 61, 61, 75, 88, 95, 95, 96)

Kıskıvrak yakalamak (bağlamak). 1. Kurtulamayacak veya çözülemeyecek biçimde tutmak, sınıksız tutmak. 2. *meç.* Tamamen etkisi altında kalmak, bir şeyle sürekli meşgul olmak.

Sonra birden, Juro'nun birden arkadan yaklaşıp adamı **kıskıvrak yakaladığını** gördü. (Tapınaktaki Sır, s.109)

Sıkı durmak. Güçlü, dayanıklı olmak, dikkatli bulunmak.

O hâlde **sıkı durun.** (Palmiye Sokak No:5, s.89)

Uygun bulmak. Yakışır, yaraşır görmek.

Misafirler gelmeye başladığında çocuklar mutfağa geçmeyi **uygun buldular.** (Palmiye Sokak No:5, s.58)

Hepsi bu fikri **uygun buldu** ve isim düşünmeye başladılar. (Tapınaktaki Sır, s.70)

Uykusuz kalmak. Uyuyamamak.

Ale'ye, "Biraz daha **uykusuz kalırsam** bunun acısını gördüğümüzde senden çıkaracağım!" diye yazmıştı. (Tapınaktaki Sır, s.20)

Uzak durmak. Yaklaşmamak, karışmamak.

Hayatı boyunca babası ve halası olarak bildiği insanlar, birdenbire ona kesinlikle **uzak durması** gereken birer yabancı gibi görünmeye başlamışlardı. (Eski Evin Kiracıları, s.114)

Uzak kalmak. Uzakta bulunmak.

Öğretmeni Aslı'nın bir hafta okuldan **uzak kalmasının** derslerini etkilemeyeceğini söylemişti. (Palmiye Sokak No:5, s.17)

Uzak tutmak. Uzakta kalmasını sağlamak.

Kai'a arkadaşlarını buradan **uzak tutmasını** söylemeliyim, diye aklından geçirdi. (Tapınaktaki Sır, s.81)

Yenik düşmek. Yenilmek, mağlup olmak.

Ancak, yemek sonrası yorgunluklarına **yenik düşüp** erkenden uydular.
(Eski Evin Kiracıları, s.38)

Çok geçmeden Marco da yorgunluğa **yenik düştü.** (Tapınaktaki Sır, s.28)

Yorgun düşmek. Çok yorulmak, bitkin duruma gelmek.

Yaşadıkları heyecan, **yorgun düşmelerine** neden olmuştu. (Palmiye Sokak
No:5, s.84)

4.1.1.1.2.3.1. ZARF- YÖNELME HÂL EKİ+ FİİL OLANLAR

Hiçe saymak (indirgemek). Önemsememek, önem vermemek.

Marco ve Ale, her zamanki gibi görgü kurallarını **hiçe sayarak** yiyeceklere saldırdılar. (Macera Peşinde, s.15)

4.1.1.1.2.3.2. ZARF FİİL+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Zarf fiiller fiilin zarf işleyişine girmek üzere aldığı özel şekillerdir. Bunlar tümü ile zamana bağlı değildirler. Bu yönden ad fiillere benzer, sıfat fiillerden ayrılırlar (Banguoğlu, 2000: 427-428).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimi oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak deyim örneklerine yer verilmiştir.

Çekip almak. Uzaklaştırmak, uğraşısına son vermek, koparmak.

Bilezikleri neredeyse Aslı'nın elinden **çekip alacaktı.** (Safir Taşlı Maske,
s.58)

Kızları bağlarken, bilezikleri de kollarından **çekip aldı**. (Safir Taşlı Maske, s.92)

Dalıp gitmek. Bir düşünce veya hayal ile bulunduğu ortamdaki uzaklaşmak.

Doğal hayatı korumayla ilgili yazıya **dalıp gitmişti**. (Tapınaktaki Sır, s.22)

Dolup taşmak. 1. Gereğinden çok olmak, gereğinden çok kaplamak. 2. Çok kalabalık olmak.

Kemerlerle süslenmiş binaların giriş katlarındaki kafeler ise **dolup taşıyordu**. (Safir Taşlı Maske, s.33)

Donup kalmak. Donakalmak.

Kızlar bir an için **donup kaldılar**. (Palmiye Sokak No:5, s.85)

Tam kardeşine karşı çıkmak üzereydi ki duydukları o kuvvetli sesle **donup kaldılar**. (Tapınaktaki Sır, s.96)

(Palmiye Sokak No:5, s.75)

(Macera Peşinde, s.15)

Gülüp geçmek. Umursamamak, aldırış etmemek, üzerinde durmamak.

Bunları ben anlatmış olsam **gülüp geçerdiniz** herhâlde. (Eski Evin Kiracıları, s.125)

Kestirip atmak. Ayrıntılı düşünmeden kesin yargıya varmak.

“Kahvaltıdan sonra kimin geldiğine bakarız.” diyerek **kestirip attı**. (Palmiye Sokak No:5, s.38)

Oysa Marco,”Hiç zamanımız yok.” diye **kestirip attı**. (Tapınaktaki Sır, s.88)

Olup (olan) biten. Meydana gelen olaylar, ortaya çıkan durum veya oluşan her şey.

Diğerle ise neler **olup bittiğini** anlamaya çalışıyorlardı. (Eski Evin Kiracıları, s.13)

Hele Silvia, Marco ile aynı evde yaşayıp da kendisinin nasıl böyle her şeyden habersiz, ağabeyinin ise her **olup bitenden** böylesine haberdar olmasına şaşır kalmıştı. (Eski Evin Kiracıları, s.19)

(Eski Evin Kiracıları, s.80)

(Macera Peşinde, s.31, 53)

(Tapınaktaki Sır, s.9, 51, 61, 102)

Silip süpürmek. 1. Evi, ortalığı temizlemek. 2. Ne var ne yoksa hepsini yemek. 3. Ne var ne yok hepsini alıp götürmek veya yok etmek.

Şimdiye kadar tamamını **silip süpürmüş** olmaları gerekirdi. (Eski Evin Kiracıları, s.88)

Uçup gitmek. Kaybolmak, yok olmak.

Zaman o kadar çabuk ilerliyordu ki iki saat **uçup gidivermişti** bile. (Eski Evin Kiracıları, s.71)

4.1.1.1.2.3.3. İKİLEME BİÇİMİNDE ZARF+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Dik dik bakmak. Çok sert bir biçimde, sert sert, öfkeli öfkeli bakmak.

Bilgisayar öğretmeni hiçbirine **dik dik bakıp** bana yaptıklarınızı unutmadım, diye söylenmedi. (Macera Peşinde, s.50)

Kendilerine **dik dik bakan** garsona sıcak çikolata sipariş ettiler. (Safir Taşlı Maske, s.41)

(Safir Taşlı Maske, s.115)

Kara kara düşünmek. Çok üzüntülü olmak, düşünceye dalmak.

Aylin ve Aslı evden neyi bahane ederek çıkacaklarını **kara kara düşünüyorlardı** ki telefonun sesi duyuldu. (Eski Evin Kiracıları, s.109)

Ters ters bakmak. Düşmanca ve öfkeli bir biçimde bakmak.

Silvia, adamın haklı olabileceğini düşündüğü hâlde yine de **ters ters bakmaktan** kendini alamadı. (Macera Peşinde, s.28)

Silvia'nın **ters ters kendisine baktığını** görünce de tekrar çardağı cilalamaya devam ediyordu. (Macera Peşinde, s.44)

(Safir Taşlı Maske, s.24, 40)

(Tapınaktaki Sır, s.24, 33, 54, 91)

4.1.1.1.2.3.4. İKİLEME BİÇİMİNDE ZARF- YÖNELME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Burun buruna gelmek. 1. Beklenmedik bir anda karşılaşmak, birbirlerine çok yaklaşmak. 2. Karşısında hissetmek.

Ama sizi ararken evin arka kapısında Mitch'le **burun buruna geldik.** (Palmiye Sokak No:5, s.116)

Evde sessizce dolaşırken tanımadığı biriyle **burun buruna gelmeyi** istemiyordu. (Macera Peşinde, s.51)

(Safir Taşlı Maske, s.56)

Tıka basa doldurmak. Doldururken çok bastırıp sıkıştırmak.

(İncelenen eserlerdeki örneklerde bu deyim "tıka basa dolu" şeklinde sıfat durumunda kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Aylin'le Aslı, Marco'nun sırtındaki **tıka basa dolu** çantayı görünce kendilerini tutamayıp tekrar güldüler. (Eski Evin Kiracıları, s.64)

Çocuklar, ağızları **tıka basa dolu** bir hâlde cevap vermeye çalışırken, o konuşmaya devam ediyordu. (Palmiye Sokak No:5, s.125)

(Safir Taşlı Maske, s.16)

(Tapınaktaki Sır, s.47)

4.1.1.1.2.4. ORTAÇ- ÇIKMA HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Görmezden gelmek. Görmemiş gibi yapmak, farkında değilmişçesine davranmak.

Kutuyla raf arasında uzayıp giden örümcek ağını **görmezden gelmişti.** (Tapınaktaki Sır, s.7)

4.1.1.1.2.5. ÜNLEM+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Çeşitli duyguları, heyecanları ifade eden kelimelerdir. Yansıma seslerden de oluşabilirler. duyguları anlatan asıl ünlemler yanında (ah, vah vb.), seslenme (hey, yahu vb.), sorma (hani, niçin vb.), gösterme (işte, daha vb.), cevap (evet, hayır vb.) işlevli ünlemler de vardır. Ünlem olarak kullanılan kelimeler ek almazlar; ancak çekimde iyelik eklerini alarak isim gibi kullanılabilirler (Demir ve Yılmaz, 2012: 227).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimini oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak deyim örneklerine yer verilmiştir.

Oh çekmek. Birinin kötü duruma düşmesine sevinmek.

Bu arada, bahçede tek başına kalan Aylin'in babası ise şöyle derin bir '**oh**' çekti. (Eski Evin Kiracıları, s.49)

4.1.1.1.2.6. İSİM+ İSİM+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

4.1.1.1.2.6.1. İSİM+ İSİM- YÖNELME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

İş sarpa sarmak. İş, içinden çıkılması zor bir duruma girmek.

İşler sarpa sarmaya başlamıştı. (Palmiye Sokak No:5, s.77)

4.1.1.1.2.6.2. İSİM+ İSİM- ÇIKMA HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

İş işten geçmek. Bir işi gerçekleştirme imkânı kalmamış olmak.

Como'ya döndüğümüzde **iş işten geçmiş** olacak. (Macera Peşinde, s.77)

4.1.1.1.2.6.3. İSİM- ÇOKLUK- İYELİK+ İSİM- ÇOKLUK- İYELİK- ÇIKMA HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Gözleri yuvalarından (evinden) fırlamak (uğramak). Korku, öfke ve telaşı gözlerinden belli olmak.

Aslında Marco'nun bildiği ve anlattığında kızların **gözlerini yuvalarından fırlatacak** kadar önemli olan şeyler vardı, ama şu anda bunların ne yeri ne de zamanıydı. (Eski Evin Kiracıları, s.98)

4.1.1.1.2.6.4. İSİM- İYELİK EKİ+ İSİM+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Karnı zil çalmak. Çok acıkmış olmak.

Zaten benim de **karnım zil çalıyordu.** (Tapınaktaki Sır, s.74)

Karnın zil çalmasa şaşardım. (Tapınaktaki Sır, s.74)

4.1.1.1.2.6.4.1. İSİM- İYELİK EKİ+ İSİM- İYELİK EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

(Birinin) sesi soluğu çıkmamak (kesilmek). Sesi çıkmamak.

Ayak sesleri yankılanarak çocuklara doğru yaklaşırken korkudan hiçbirinin **sesi soluğu çıkmıyordu.** (Tapınaktaki Sır, s.99)

4.1.1.1.2.6.4.2. İSİM- İYELİK EKİ+ İSİM- ÇOKLUK EKİ- İYELİK+YÖNELME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Ağzı kulaklarına varmak. Çok sevinmek.

(İncelenen eserlerin tamamında bu deyim “varmak” eylemi olmadan “kulak” sözcüğündeki yönelme hâl ekinin yerini bulunma hâl ekini almasıyla “ağzı kulaklarında” biçiminde kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Ale ise bu ilginç tanışma faslı yüzünden oldukça eğleniyor olacak ki **ağzı kulaklarında** gülmeye devam ediyordu. (Eski Evin Kiracıları, s.44)

Ale'nin **ağzı kulaklarındaydı**. (Palmiye Sokak No:5, s.30)

(Palmiye Sokak No:5, s.59)

4.1.1.1.2.6.4.3. İSİM- İYELİK EKİ+ İSİM- İYELİK+YÖNELME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Aklı başına gelmek. 1. Davranışlarının yanlışlığını sezerek doğru yolu bulmak. 2. Ayılmak, kendine gelmek.

Marco tam eve varmıştı ki **aklı başına geldi**. (Eski Evin Kiracıları, s.102)

Dili damağına yapışmak (dili damağı kurumak). Susuzluktan ağzı kurumak, çok susamak.

Susuzluktan **dili damağına yapışmıştı**. (Tapınaktaki Sır, s.56)

İçi içine sığmamak. Telaş, sabırsızlık, coşkunluk göstermekten kendini alamamak.

Büyük panoda İstanbul'dan gelen uçağın alana indiği bildirildiğinde, Aylin'in **İçi içine sığmaz** olmuştu. (Eski Evin Kiracıları, s.6)

Aylin, cumartesi sabahı erkenden uyandı. **İçi içine sığmıyordu**. (Palmiye Sokak No:5, s.25)

(Safir Taşlı Maske, s.14)

(Tapınaktaki Sır, s.20)

4.1.1.1.2.6.4.4. İSİM- İYELİK EKİ+ İSİM- İYELİK+ÇIKMA HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Kalbi yerinden oynamak. Çok heyecanlanmak (Püsküllüoğlu, 1998: 510).

(Örneklerin tamamında “oynamak” fiilinin yerine “çıkma” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Kalbi yerinden çıkacakmış gibi atıyordu, ama yine de zili çaldı. (Palmiye Sokak No:5, s.109)

Kalbi yerinden çıkacakmış gibi atıyordu. (Macera Peşinde, s.45)

(Macera Peşinde, s.84)

(Safir Taşlı Maske, s.20, 60, 72, 84, 102)

(Tapınaktaki Sır, s.94)

1.1.1.2.6.4.5. İSİM- İYELİK EKİ+ İSİM- YÖNELME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Başı derde girmek. Sıkıntılı bir duruma düşmek.

Üstelik annemler senin hâlini görünce **başım derde girecekti.** (Eski Evin Kiracıları, s.103)

Yoksa **başım gerçekten büyük derde girer.** (Eski Evin Kiracıları, s.111)

(Palmiye Sokak No:5, s.77, 77, 79, 80)

(Macera Peşinde, s.22, 51, 77)

(Safir Taşlı Maske, s.87)

1.1.1.2.6.4.6. İSİM- İYELİK EKİ+ İSİM- BULUNMA HÂL EKİ+ FİİL
YAPISINDA OLANLAR

Gözü arkada kalmak. Bırakılan bir şey veya kimse ile ilgili tedirginliği sürmek.

Bisikletine bindi. **Gözü arkada kalmıştı.** (Macera Peşinde, s.53)

1.1.1.2.6.4.7. İSİM- İYELİK EKİ+ İSİM- ÇIKMA HÂL EKİ+ FİİL
YAPISINDA OLANLAR

Ayağı yerden kesilmek. 1. Ayağı yere değmez olmak. 2. Bir taşıta binip yaya yürümekten kurtulmak. 3. *meç.* Çok mutlu olmak.

Bir de teleferiğe binip **ayaklarının birden yerden kesilmesini** istemiyordu. (Tapınaktaki Sır, s.44)

1.1.1.2.6.4.8. İSİM- İYELİK EKİ- BELİRTME HÂL EKİ+ İSİM- YÖNELME
HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Başını derde sokmak. Sıkıntılı bir duruma girmek veya getirilmek.

Yine de burada oturmuş **başınızı derde sokamadığınız** için hayıflanıyor gibisiniz. (Palmiye Sokak No:5, s.197)

Başlarını derde sokmadan eve dönmek istiyordu, ama Marco'nun haklı olup olmadığını da çok merak ediyordu. (Macera Peşinde, s.52)

(Macera Peşinde, s.95)

(Safir Taşlı Maske, s.102, 110, 118)

(Tapınaktaki Sır, s.33, 127)

1.1.1.2.6.4.9. İSİM- İYELİK EKİ- BELİRTME HÂL EKİ+ İSİM+ FİİL
YAPISINDA OLANLAR

(Birinin) **ağzını bıçak açmamak**. Üzüntüsünden söz söyleyecek durumda olmamak.

Yol boyunca kimsenin **ağzını bıçak açmadı**. (Macera Peşinde, s.90)

Ağzını bıçak açmıyordu. (Safir Taşlı Maske, s.12)

Gözünü dört açmak. Aldanmamak için çok uyanık bulunmak.

Kesinlikle bizden gizli bir şey yapacaklar, **gözümüzü dört açmalıyız**. (Palmiye Sokak No:5, s.72)

1.1.1.2.6.4.10. İSİM- İYELİK EKİ- BELİRTME HÂL EKİ+ İSİM- İYELİK+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Gözünü ... hırsı bürümek. Bir şeyi aşırı ölçüde istemek.

Gözünü macera hırsı bürümüştü. (Tapınaktaki Sır, s.95)

1.1.1.2.6.4.11. İSİM- İYELİK EKİ- YÖNELME HÂL EKİ+ İSİM+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Başına (...) gelmek. Kötü bir durumla karşı karşıya kalmak.

İçinden de, böylesi daha iyi olabilir, kardeşimin ya da arkadaşlarımın **başına kötü bir şey gelirse**, kendimi asla affetmem, diye geçiriyordu. (Eski Evin Kiracıları, s.108)

Kendi kendimize bu işe kalkışmamalıydık, ya şimdi **başlarına bir şey gelirse...** (Eski Evin Kiracıları, s.115)

(Eski Evin Kiracıları, s.140)

(Palmiye Sokak No:5, s.71, 78, 107, 107)

(Macera Peşinde, s.28, 100, 102, 113, 118)

(Safir Taşlı Maske, s.57, 93)

(Tapınaktaki Sır, s.9, 12, 110)

Başına güneş geçmek. Güneş çarpmak.

Zaten hiçbiri **başlarına güneş geçmesini** ve günlerinin zehir olmasını istemezdi. (Eski Evin Kiracıları, s.65)

Başına dert açmak. Kendini kötü ve zor bir duruma düşürmek.

Marco'nun **başına dert açmasını** önlemek isterken ona fikir vermişti. (Macera Peşinde, s.77)

Ne de olsa arkadaşı, şüpheliler ve **başına dert açma** konularında uzmandı. (Tapınaktaki Sır, s.66)

(Tapınaktaki Sır, s.84)

Başına iş açmak. Uğraştırıcı ve üzücü bir işin çıkmasına yol açmak.

Ailelerinin gözleri önündeyken bile, gizlice kendilerini bir maceranın ortasına atıyorlarsa kim bilir evlerinden kilometrelerce uzakta **başlarına ne iş açarlardı**. (Palmiye Sokak No:5, s.120-121)

Aylin de Marco'nun **başına iş açmasını** önlemek istiyordu. (Macera Peşinde, s.77)

(Safir Taşlı Maske, s.55, 92)

(Tapınaktaki Sır, s.118, 124)

Eline fırsat geçmek. İmkân bulmak.

Eline fırsat geçseydi eve de girecekti. (Macera Peşinde, s.115)

Gözüne uyku girmemek. Uyuyamamak, uykusuz kalmak.

Heyecandan **gözlerine bir türlü uyku girmiyordu...** (Palmiye Sokak No:5, s.16)

Kılına halel gelmemek. Hiçbir zarara uğramamak.

[Metinde bu deyim “kılına zarar gelmemek” biçiminde kullanılmıştır. “Halel gelmek” sözcük grubunun anlamı “bozulmak, zarara uğramak” (TDK, 2005: 834) olduğu için eserdeki örnek bu deyim altında gösterilmiştir.]

Tabi ki kendisine, Ale'nin **kılma bile zarar gelmeyeceğinin** garantisini de verdim. (Eski Evin Kiracıları, s.137)

Üzerine (Üstüne) vazife olmamak. O iş kendisini uzaktan yakından ilgilendirmemek; o iş onun görevi olmamak (Çotuksöken, 2004: 343).

Marco, **üzerine vazife olmadığını** bile bile Andrew'a, "Bay Campbell, bu akşam da mı bizimle yiyecek?" diye sordu. (Palmiye Sokak No:5, s.70)

Yüreğine su serpmek. Bir kimseyi kaygı sebebinin ortadan kalkmasıyla veya yeniden umut verecek bir haberle ferahlatmak.

(Eserde bu deyim "içine su serpmek" biçiminde kullanıldığı tespit edilmiştir.)

"...Marco'nun yengemin yaptığı tatlıyı kaçırmak isteyeceğini hiç sanmıyorum." diyerek diğerlerinin **içine biraz olsun su serpti.** (Eski Evin Kiracıları, s.41)

Bu hâli çocukların **içine biraz da olsa su serpmiştir.** (Eski Evin Kiracıları, s.141)

(Eski Evin Kiracıları, s.141)

1.1.1.2.6.4.12. İSİM- İYELİK EKİ- BELİRTME HÂL EKİ+ İSİM- İYELİK- ÇIKMA HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Gözünü üstünden ayırmamak. Sürekli denetim altında bulundurmak.

Kızlar, sanki ilk fırsatta evden kaçacaklarmış gibi Marco ve Ale'nin **üzerinden gözlerini bir an bile ayırmıyorlardı.** (Palmiye Sokak No:5, s.106)

Marco ön sırada yer bulamasa da ders boyunca **gözünü Umberto'nun üzerinden ayırmadı.** (Macera Peşinde, s.95)

1.1.1.2.6.4.13. İSİM- İYELİK EKİ- ÇIKMA HÂLİ EKİ+ ORTAÇ- BELİRTME HÂLİ EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Elinden geleni yapmak. Gücünün yettiği kadarını yapmak.

Eğer Mitch'in sizi korumak amacıyla peşinizde olduğunu bilseydiniz, onu atlatmak için **elinizden geleni yapardınız.** (Palmiye Sokak No:5, s.117)

Başımızı daha fazla derde sokmak için **elinden geleni yap.** (Macera Peşinde, s.95)

(Palmiye Sokak No:5, s.71)

(Safir Taşlı Maske, s.15, 93)

(Tapınaktaki Sır, s.83)

1.1.1.2.6.4.14. İSİM- İYELİK EKİ- ÇIKMA HÂLİ EKİ+ BELGİSİZ SIFAT+ BELGİSİZ ZAMİR+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Türkiye Türkçesinde bir adı, ona kesinlik kazandırmaksızın belirten sıfatlara belgisiz sıfat adı verilir. Bunların bir bölümünün, belirttikleri ada bir kesinlik sağlamadıkları, buna karşılık o adı aşağı yukarı belirttikleri görülür (Atabay ve diğerleri, 2003: 71).

Kesinlikle bir kişi, bir nesne göstermeksizin adların yerine kullanılan, adları belgisiz biçimde karşılayan sözcüklerdir (Atabay ve diğerleri, 2003: 111).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimi oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak deyim örneklerine yer verilmiştir.

Elinden bir şey (iş) gelmemek. Çaresizlikten veya yeteneksizlikten bir iş yapamamak.

Ellerinden bir şey gelmeden öylece oturmak onları çok üzüyordu. (Macera Peşinde, s.92)

Elinden bir şey gelmez. (Safir Taşlı Maske, s.111)

4.1.1.1.2.6.5. İSİM- HÂL EKİ+ İSİM+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

4.1.1.1.2.6.5.1. İSİM- BELİRTME HÂL EKİ+ İSİM- YÖNELME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Ortalığı birbirine katmak. Kargaşa çıkarmak.

Kadın, uçaktayken kedisinden ayrılmamak için **ortalığı birbirine katmıştı.**
(Tapınaktaki Sır, s.61)

4.1.1.1.2.6.5.2. İSİM- BELİRTME HÂL EKİ+ İSİM- İYELİK- ÇIKMA HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Sözü ağızından almak. Birinin söylemekte olduğu şeyi bitirtmemek.

Dayanamamış, **sözü kuzenin ağızından almıştı.** (Palmiye Sokak No:5, s.116)

4.1.1.1.2.6.5.3. İSİM- ÇIKMA HÂL EKİ+ İSİM- YÖNELME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Kalıptan kalıba girmek. Çıkar sağlamak için her duruma uymak.

(Örnekte “kalıp” sözcüğünün yerine “şekil” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Karşı taraftaki konuştuğumuz adamcağzın yüzü âdeta **şekilden şekle giriyordu.** (Palmiye Sokak No:5, 13)

4.1.1.1.2.6.5.4. İSİM- İYELİK- ÇIKMA HÂL EKİ+ İSİM+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Ağızdan lakırtı (laf) almak (çekmek). Karşısındakini konuşarak birtakım şeyleri öğrenmek.

Ale, “Eee, şey...” derken Marco ne diyeceğini bilemeyen Ale'nin **ağzından lafı aldı**. (Eski Evin Kiracıları, s.93)

4.1.1.1.2.6.6. İSİM+ ZARF+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

4.1.1.1.2.6.6.1. İSİM- ÇOKLUK EKİ- İYELİK EKİ+ ZARF+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

(Birinin) tüyleri diken diken olmak. Üşümekten veya korkmaktan vücuttaki kılların dipleri kabarıp kıllar dikilmek.

Sayısının sözleriyle Ale'nin **tüyleri diken diken olmuştu**. (Tapınaktaki Sır, s.118)

4.1.1.1.2.6.6.2. İSİM- İYELİK+ ZARF+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Ağzı bir karış açık kalmak (ya da ağzı açık kalmak). Pek çok şaşırarak (Püsküllüoğlu, 1998: 33).

(“Eski Evin Kiracıları, s.41”, “Macera peşinde, s.98”deki örnekte bu deyim fiilinin “bakakalmak” şeklinde kullanıldığı tespit edilmiştir.)

(“Macera Peşinde, s.52”, “Tapınaktaki Sır, s.117”deki örnekte deyimdeki “kalmak” fiilinin yerine “bakmak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

(“Macera Peşinde, s.110”, “Tapınaktaki Sır, s.54”deki örnekte “kalmak” fiilinin yerine “dinlemek” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Kızların üçü de **ağızları bir karış açık birbirlerine bakakaldılar**. (Eski Evin Kiracıları s.41)

Ale, **ağzı bir karış açık arkadaşına baktı**. (Macera Peşinde, s.52)

Çocuklar şaşkınlıktan **ağızları bir karış açık Ale'yi dinliyorlardı**. (Macera Peşinde, s.110)

(Tapınaktaki Sır, s.54, 117)

4.1.1.1.2.6.6.3. İSİM- İYELİK EKİ- BELİRTME HÂL EKİ+ ZARF+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Elini çabuk tutmak. Gerekli önlemi zamanında almak.

Elinizi çabuk tutun! (Safir Taşlı Maske, s.80)

Ama **elini çabuk tutsa** iyi olur. (Safir Taşlı Maske, s.99)

(Safir Taşlı Maske, s.99)

(Tapınaktaki Sır, s.58, 98, 107)

4.1.1.1.2.6.6.4. İSİM- İYELİK+ İSİM- İYELİK+ ZARF+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Eli kolu (eli ayağı) bağlı kalmak (durmak veya olmak). Bir engel dolayısıyla hiçbir iş yapamaz duruma gelmek.

(Eserde bu deyimın “kalmak” eylemi “oturmak” biçiminde kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Komiser Massimo tek başına, Campbell, Mitch ve Stan’le baş etmek zorunda ve biz burada **elimiz kolumuz bağlı oturuyoruz.** (Palmiye Sokak No:5, s.106)

4.1.1.1.2.6.6.5. İSİM+ ZARF FİİL+ İSİM- İYELİK- YÖNELME HÂL EKİ+FİİL YAPISINDA OLANLAR

Yer yarılıp içine girmek (geçmek). 1. Yitirilip bir türlü bulamamak. 2. Çok utanmak.

(“Tapınaktaki Sır, s.94” eserinde bu deyimın “yarılmak” fiilinin zarf fiil ekinin kaldırılıp yerine yönelme hâli ekinin konulmasıyla kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Yer yarılıp da içine girmedi ya, bu adam! (Safir Taşlı Maske, s.60)

Aslı,”**Yer yarıldı da içine girdi** sanki. Nereye kayboldu bunlar?” dedi.
(Tapınaktaki Sır, s.94)

4.1.1.1.2.7. ZAMİR+ SÖZCÜK/SÖZCÜK ÖBEĞİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

4.1.1.1.2.7.1. ZAMİR- BELİRTME HÂL EKİ+ ZARF+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Kendini dışarı (sokağa) atmak. Sıkıntıdan dolayı rahatlamak amacıyla açık havaya çıkmak.

Aylin’in annesi arabayı park eder etmez, çocuklar **kendilerini dışarı attılar.** (Eski Evin Kiracıları, s.12)

“Bunun cevabını öğrenmenin tek yolu, bir an önce mutfağa koşmak olacaktır.” deyip, Aylin **kendini odadan dışarı atıverdi.** (Eski Evin Kiracıları, s.48)

(Eski Evin Kiracıları, s.22, 109, 126)

(Macera Peşinde, s.101)

(Safir Taşlı Maske, s.78)

4.1.1.1.2.7.2. ZAMİR+ ORTAÇ- İYELİK- BELİRTME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Ne yaptığını bilmemek. Akli başında olmadığından bilinçsizce davranmak.

(“Macera Peşinde, s.31”, “Safir Taşlı Maske, s.12, 27, 35, 59, 90, 116”, “Tapınaktaki Sır, s.110” örneklerinde “yaptığını” sözcüğünün yerine “diyeceğini” ve “bilmemek” fiilinin yerine “bilememek” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

(“Macera Peşinde, s.57, 85”, “Safir Taşlı Maske, s.34, 71, 78”, “Tapınaktaki Sır, s.34, 96” örneklerinde “yaptığını” sözcüğünün yerine “olduğunu” ve “bilmemek” fiilinin yerine “anlamamak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

(“Palmiye Sokak No:5, s.99, 101”, “Tapınaktaki Sır, s.26” örneklerinde deyimdeki “yaptığını” ortacının yerine “yapacağını” ortacının kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Komiser Massimo, umursamaz bir hâlde omuzlarını silkti. **Ne diyeceğini bilemiyordu.** (Macera Peşinde, s.31)

Karşısındaki sandalyede oturan Silvia ise gözlerini arkadaşına dikmişti. **Ne diyeceğini bilemiyordu.** (Safir Taşlı Maske, 12)

Tam kardeşine karşı çıkmak üzereydi ki duydukları o kuvvetli sesle donup kaldılar. **Ne olduğunu anlamamışlardı.** (Tapınaktaki Sır, s.96)

Kabin görevlisi ne yapacağını şaşırmıştı. (Tapınaktaki Sır, s.26)

(Palmiye Sokak No:5, s.99, 101)

(Macera Peşinde, s.57, 85)

(Safir Taşlı Maske, 27, 34, 35, 59, 71, 78, 90, 109, 116)

(Tapınaktaki Sır, s.34, 69, 110)

4.1.1.1.2.7.3. ZAMİR- YÖNELME HÂL EKİ+ ORTAÇ- İYELİK- BELİRTME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Neye uğradığını bilememek (anlamamak, şaşırmak). Ansızın üzücü, sıkıcı, neşeli, güzel veya hoş bir durumla karşılaşmak.

Zavallı Ale **neye uğradığını şaşırmıştı.** (Macera Peşinde, s.100)

Neye uğradığımı anlayamadım. (Macera Peşinde, s.110)

(Safir Taşlı Maske, s.11, 24, 67, 68)

(Tapınaktaki Sır, s.52)

4.1.1.1.2.7.4. ZAMİR- BELİRTME HÂL EKİ+ SIFAT TAMLAMASI+ BULUNMA HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

(İncelen eserlerde yer alan bu deyimdeki zamirin çokluk eki olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Kendini bir yerde bulmak. Farkında olmadan bir yere ulaşmış olmak.

Çocuklar bir süre yürüdüktan sonra, **kendilerini kalabalığın içinde buldular.** (Safir Taşlı Maske, s.38)

4.1.1.1.2.8. ORTAÇ- İYELİK+ İSİM- İYELİK- YÖNELME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Korktuğu başına gelmek. Düşünülen kötü durum gerçekleşmek.

Laura'nın **korktuğu başına gelmişti.** (Macera Peşinde, s.12)

Neyse ki Silvia'nın **korktuğu başına gelmemiştir.** (Macera Peşinde, s.50)

(Safir Taşlı Maske, s.82)

4.1.1.1.2.9. İSİM TAMLAMASI+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

İki veya daha çok ismin sahiplik, tahsis, tür, cins vb. nitelikleri belirtmek üzere özel bir biçimde birleşmesinden oluşan kelime grubuna isim tamlaması denir. İsim tamlamasında birinci unsura tamlayan (belirten), ikinci unsura tamlanan (belirtilen) adı verilir. Tamlamada asıl anlam ikinci kelimenindir. Birinci kelime, ikinci kelimeyi belirtir (Özkan ve Sevinçli, 2008: 17)

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimini oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak alt başlıklar halinde sunulmuş ve deyim örneklerine yer verilmiştir.

4.1.1.1.2.9.1.BELİRTİLİ İSİM TAMLAMASI+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Ağzının suyu akmak. Çok beğenip istemek, imrenmek.

“Kurabiyeinin yanında reçel de getiriyorlar.” diye **ağzının suyu aka aka** anlattı. (Palmiye Sokak No:5, s.92)

4.1.1.1.2.9.2. BELİRTİLİ İSİM TAMLAMASI- BELİRTME HÂL EKİ + FİİL YAPISINDA OLANLAR

Burunun ucunu görmemek. 1. Çok sarhoş olmak. 2. Dalgın, dikkatsiz olmak.

Ama öyle bir yağmurda, değil evin pencerelerine göz atmak **burunlarının ucunu bile göremezlerdi.** (Eski Evin Kiracıları, s.96)

Neyse ki tünel çocukların düşündüğünden daha genişti, ama çok karanlıktı. **Burunlarının ucunu bile göremiyorlardı.** (Tapınaktaki Sır, s.95)

4.1.1.1.2.9.3. BELİRTİLİ İSİM TAMLAMASI- YÖNELME HÂL EKİ + FİİL YAPISINDA OLANLAR

(Birinin) gözünün (gözlerinin) içine bakmak. 1. Bir kimsenin üstüne titremek. 2. Buyruğunu yerine getirmeye hazır bulunmak. 3. Bir arzunun gerçekleşmesi için gözleriyle birine yalvarmak.

Laura, Aylin’in **gözünün içine bakarak**, “Hem tatil hem de iş için.” dedi. (Macera Peşinde, s.25)

(Birinin) gözünün yaşına bakmamak. Acımamak, merhamet etmemek.

Ama teleskopunu başkalarının evini gözetlemek için kullandığını duyarlarsa annesi ve babası **gözünün yaşına bile bakmadan** elinden alırlardı. (Eski Evin Kiracıları, s.58-59)

4.1.1.1.2.9.4. BELİRTİLİ İSİM TAMLAMASI-ÇIKMA HÂL EKİ + FİİL YAPISINDA OLANLAR

Belirtili tamlamada tamlayan da tamlanan da ek alır. Belirtili ad tamlamasında sınırlı, kesin ve belirli bir kavram bağlantısı vardır. Bu tür tamlamada tamlayan-(n)in, tamlanan 3.kişi iyelik eki-(s)i ekini almaktadır (Atabay ve diğerleri, 2003: 47).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimi oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak deyim örneklerine yer verilmiştir.

(Bir şey birinin) başının altından çıkmak. Birinin hilesiyle yapılmak.

Anlaşılan her şey senin **başının altından çıkıyor.** (Macera Peşinde, s.114)

4.1.1.1.2.9.5. BELİRTİSİZ İSİM TAMLAMASI+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Bayram havası esmek. Ortam neşeli, sevinçli bir duruma gelmek.

Her yerden insan fişkırıyor gibiydi, etrafta **bayram havası esiyordu.** (Safir Taşlı Maske, s.102)

(...) Hakkı tanımak. İzin vermek.

(Bu deyimde yer alan “hakkı” sözcüğünün tek başına deyimde kullanılamaması, önünde bir tamlayan unsuruna ihtiyacı olması sebebiyle deyim bu grupta yer alması uygun görülmüştür.)

Andrew ise kızlara **tahmin hakkı bile tanımadan,** “Eğlence Köyü’ne!” diye bağırdı. (Eski Evin Kiracıları, s.62)

Ölüm sessizliği çökmek. Yoğun ve derin bir sessizlik kaplamak.

(İncelemede bu deyim “ölüm” sözcüğü olmadan ve “sessizliği” sözcüğündeki iyelik eki olmadan kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Marco'nun sözlerinin ardından masaya derin bir sessizlik çöktü.
(Tapınaktaki Sır, s.62)

Demir kapak kapandıktan sonra tünele derin bir sessizlik çöktü.
(Tapınaktaki Sır, s.98)

4.1.1.1.2.9.6. BELİRTİSİZ İSİM TAMLAMASI- YÖNELME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

(Birini veya bir şeyi) kurşun yağmuruna tutmak. Çok sayıda ve sürekli kurşun atmak.

(Örneklerin tamamında bu deyimdeki “kurşun” sözcüğünün yerine “soru” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Çocuklar, onu bir an önce **soru yağmuruna tutmak** istiyorlardı. (Macera Peşinde, s.29)

Yeniden özgürlüklerine kavuşunca, bir ağızdan Silvia'yı **soru yağmuruna tuttular.** (Safir Taşlı Maske, s.106)

(Tapınaktaki Sır, s.118)

Göz önüne almak. Önceden düşünmek, hesaplamak, dikkate almak.

Bay John gün içinde birbirlerini kaybetme ihtimalini **göz önüne alarak** iki saatte bir buluşmak üzere çeşitli noktalar belirlemişti. (Eski Evin Kiracıları, s.69)

Hayal kırıklığına uğramak. Çok istenilen veya umulan bir şeyin gerçekleşmemesinden üzüntü duymak.

(İncelenen eserlerde “Eski Evin Kiracıları, s.42, 55” ve “Tapınaktaki Sır, s.14, 152”deki örneklerde “uğramak” eyleminin “-t” oldurganlık eki alarak “uğratmak” biçiminde kullanıldığı görülmüştür.)

Bahçe kapısının gıcirtısıyla o tarafa döndüklerinde, gelenin sadece Silvia olması Aylin ile Aslı'yı **hayal kırıklığına uğrattı.** (Eski Evin Kiracıları, s.42)

Eve giremedikleri için **hayal kırıklığına uğramıştı.** (Macera Peşinde, s.52)

(Palmiye Sokak No:5, s.55)

(Macera Peşinde, s.72)

(Safir Taşlı Maske, s.8, 36, 51, 61, 85, 111)

(Tapınaktaki Sır, s.14, 15, 71, 78)

4.1.1.1.2.9.7. BELİRTİSİZ İSİM TAMLAMASI- BULUNMA HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Göz (gözünün) önünde (olmak). 1. Sürekli denetimi altında bulunmak. 2. Unutmamak, olduğu gibi hatırlamak. 3. Gündemde yer almak. 4. Kolayca ulaşılabilecek bir yerde bulunmak.

Burası fazla **göz önünde**, kimseye yakalanmak istemiyorum. (Eski Evin Kiracıları, s.111)

Ailelerinin **gözleri önündeyken** bile, gizlice kendilerini bir maceranın ortasına atıyorlarsa kim bilir evlerinden kilometrelerce uzakta başlarına ne iş açarlardı. (Palmiye Sokak No:5, s.120-121)

4.1.1.1.2.10. SIFAT TAMLAMASI+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

... **Bir hâl almak (hâle girmek).** ... bir duruma gelmek.

Hele bir de hafta sonları büyük meydanlarda açık hava konserleri izleme fırsatı bulabildilerse tatilleri daha da renkli **bir hâl alırdı.** (Eski Evin Kiracıları, s.9)

Hele buna bir de Andrew ve Bayan Becky'nin telaşı eklenince her şey içinden çıkılmaz **bir hâl alıyordu.** (Palmiye Sokak No:5, s.19)

(Palmiye Sokak No:5, s.82, 101)

(Macera Peşinde, s.112)

(Safir Taşlı Maske, s.117)

4.1.1.1.2.10.1. SIFAT TAMLAMASI- İYELİK- BELİRTME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Bir yolunu bulmak. Çare bulmak, çözüm üretmek.

Önce kadının güvenini kazanacak sonra da eve girmenin **bir yolunu bulacaktı.** (Macera Peşinde, s.26)

(Macera Peşinde, s.69, 98)

Küçük dilini yutmak. Şaşırarak, donakalmak.

Aylin ve Aslı, Silvia'nın gözlerini diktiği yere bakınca şaşkınlıktan neredeyse **küçük dillerini yutacaklardı.** (Eski Evin Kiracıları, s.40)

Gıcırdayan kapı aralandığında, her iki kız da neredeyse şaşkınlıktan **küçük dillerini yutacaklardı.** (Eski Evin Kiracıları, s.42)

(Eski Evin Kiracıları, s.107)

(Macera Peşinde, s.102)

(Safir Taşlı Maske, s.109)

4.1.1.1.2.10.2. SIFAT TAMLAMASI- İYELİK- BELİRTME HÂL EKİ+ SIFAT TAMLAMASI- YÖNELME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

İki ayağını bir pabuca sokmak. Birini bir işi hemen yapması için çok sıkıştırmak.

(Eserde bu deyimdeki “sokmak” fiilinin yerine “girmek” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Aylin yüzünden gereksiz yere, **iki ayağı bir pabuca girmişti.** (Safir Taşlı Maske, s.44)

4.1.1.1.2.10.3. SIFAT TAMLAMASI- BELİRTME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Son noktayı koymak. Bir işte en son sözü söylemek.

Marco'nun son söyledikleri gerçekten de akşama **son noktayı koymuştu**. (Eski Evin Kiracıları, s.20)

Konuya **son noktayı koymuştu!** (Palmiye Sokak No:5, s.48)

4.1.1.1.2.10.4. SIFAT TAMLAMASI- YÖNELME HÂL EKİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Bir araya gelmek. Bir yerde toplanmak, buluşmak.

Arkadaş olduğu herkesi yanına çağırmaya başlayınca, epeyce çocuk **bir araya gelmiş** oldu. (Eski Evin Kiracıları, s.106)

(**Bir şeyi**) **bir köşeye atmak.** Gerektiğinde kullanılmak için bir yere koymak.

Bir köşeye atılmış oyuncakların elden geçirilerek, ihtiyacı olan çocuklara gönderilme zamanı çoktan gelmişti. (Tapınaktaki Sır, s.7)

Bir tarafa bırakmak (koymak). Önemsememek, benimsememek, ertelemek.

(Metinde deyimdeki “tarafa” sözcüğünün yerine “kenara” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Aylin bunu söylerken, evin içini görmek için duyduğu merakı **bir kenara bırakmış**, Aleks'i kendi evlerine davet etmenin daha güvenli olacağını düşünmüştü. (Eski Evin Kiracıları, s.57)

Şimdi her şeyi **bir kenara bırakıp** yapacakları şeye karar vermeleri gerekiyordu. (Eski Evin Kiracıları, s.107)

(Palmiye Sokak No:5, s.22, 64, 67, 68-69)

Yakın takibe almak. Yakın takip işini yapmak.

O günden sonra Marco beni **yakın takibe almış**. (Eski Evin Kiracıları, s.138)

4.1.1.1.2.10.5. SIFAT TAMLAMASI- ÇIKMA HÂL EKİ- SIFAT TAMLAMASI+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Her kafadan bir ses çıkmak. Bir konu üzerinde herkes rastgele konuşmak.

Bay John,”Eee... Anlatın bakalım çocuklar, neler yaptınız?” diye sorunca **her kafadan bir ses çıkmaya** başladı. (Eski Evin Kiracıları, s.72)

Her kafadan bir ses çıkıyordu, ne olduğunu anlamaya çalışıyorlardı. (Macera Peşinde, s.16)

(Tapınaktaki Sır, s.118)

4.1.1.1.2.11. EDAT+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Gibi gelmek. ... sanısı vermek, ... sanısı yaratmak.

(“Palmiye Sokak no:5, s.15, 75”, “Macera Peşinde, s.49, 94, 106”, “Safir Taşlı Maske, s.26, 32, 38, 58, 92, 94, 100, 115”, “Tapınaktaki Sır, s.26, 89, 113” örneklerinde “gelmek” fiilinin yerine “görünmek” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Öğleden sonraki dersler ve daha sonra evde geçirdikleri zaman her üçüne de hiç bitmeyecekmiş **gibi geldi**. (Eski Evin Kiracıları, s.41)

Artık bana da rastlantıdan daha fazlası varmış **gibi geliyor**. (Palmiye sokak No:5, s.67)

(Palmiye Sokak No:5, s.15, 75)

(Macera Peşinde, s.49, 86, 94, 106)

(Safir Taşlı Maske, s.26, 32, 38, 58, 92, 94, 100, 115)

(Tapınaktaki Sır, s.26, 29, 29, 64, 89, 101, 102, 113)

4.1.1.1.2.11.1. EDAT ÖBEĞİ+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Edat grubu bir isim unsuru ile bir son çekim edatının meydana getirdiği kelime grubudur. İsim unsuru önce, son çekim edatı sonra getirilir (Ergin, 2011: 392).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimini oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak deyim örneklerine yer verilmiştir.

Aklının ucundan bile geçirmemek. Hiçbir biçimde düşünmemek.

Eğer Yuko'yla karşılaşmayı sizin peşinize düşmeseydim, bu gece tapınağa göz atmak **aklımın ucundan bile geçmezdi.** (Tapınaktaki Sır, s.112)

Avucunun içi gibi bilmek bir yeri, bir şeyi çok iyi ve ayrıntılı olarak bilmek.

(“Macera Peşinde, s.36”daki örnekte “bilmek” fiilinin yerine “tanımak” fiilinin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Okulun her köşesini **avuçlarının içi gibi tanıyorlardı.** (Macera Peşinde, s.36)

Her kimse tüneli **avucunun içi gibi biliyor!** (Tapınaktaki Sır, s.99)

Can kulağıyla dinlemek. Büyük bir dikkatle, iyi kavramaya çalışarak dinlemek (Aksoy, 1993: 677).

(“Palmiye Sokak No:5, s.30”daki örnekte “dinlemek” eyleminin yerine “anlamak” eyleminin kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Marco, **can kulağıyla Stan'in ağır İngiliz aksanını anlamaya** çalışırken bir anda gördükleri karşısında donakaldı. (Palmiye Sokak No:5, s.30)

Yaz okuluna ilk kez katılacak olanlar ön tarafa geçerek **can kulağıyla anlatılanları dinliyorlardı.** (Macera Peşinde, s.36)

(Palmiye Sokak No:5, s.92)

(Tapınaktaki Sır, s.15)

Göz (gözünün) ucuyla bakmak. Fark ettirmeden gözlemek, belli etmemeye çalışarak başını çevirmeden yandan bakmak.

Silvia bir yandan konuşurken, diğer yandan da elindeki kitapçığa **göz ucuyla bakıyordu.** (Safir Taşlı Maske, s.19)

Bir yandan **göz ucuyla Marco'ya bakıyordu.** (Tapınaktaki Sır, s.25)

4.1.1.1.2.11.2. İSİM- İYELİK+ EDAT (-E KADAR) + FİİL YAPISINDA OLANLAR

İliğine kadar ıslanmak. Çok ıslanmak.

Ya ben senin davranışlarından şüphelenmeyip uyumuş olsaydım, o zaman sabaha kadar dışarıda **iliklerine kadar ıslanacaktın.** (Eski Evin Kiracıları, s.103)

4.1.1.1.2.11.3. İSİM- İYELİK- EDAT (İLE)+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Gözüyle görmek. Bir olaya tanık olmak.

Gözlerimizle gördük, kulaklarımızla duyduk her şeyi. (Eski Evin Kiracıları, s.130)

Ne var ki Marco bile ikisinin birlikte iş çevirdiklerine **gözüyle görmeseydi** inanmazdı. (Macera Peşinde, s.86)

(Safir Taşlı Maske, s.107)

(Tapınaktaki Sır, s.60)

4.1.1.1.2.11.4. İSİM- ÇOKLUK EKİ- İYELİK- BELİRTME HÂL EKİ+ EDAT GRUBU+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

Gözlerini fal taşı gibi açmak. Şaşkınlıkla, hayretle bakmak.

Diğerleri **gözlerini fal taşı gibi açmış** kapıya bakıyorlardı. (Macera Peşinde, s.85)

Marco trenin arkasından bakarken, Toku'nun **gözleri şaşkınlıktan fal taşı gibi açılmıştı.** (Tapınaktaki Sır, s.59)

4.1.1.1.2.12. İKİLEME+ FİİL YAPISINDA OLANLAR

İkilemeler: Genel olarak, eş, yakın veya zıt anlamlı kelimelerin tekrarıyla oluşan yapılar olarak bilinirler: döne döne, ıvır zıvır, ev bark, yorgun argın, düşe kalka vb. Sözcük türü olarak isim veya fiil olabilirler: ev bark, iyi kötü, düşün- taşın-, bair- çağır- vb. (Demir ve Yılmaz, 2012: 239).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyim oluşturulan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak alt başlıklar halinde sunulmuş ve deyim örneklerine yer verilmiştir.

Boş boş bakmak. Amaçsız, anlamsız ve bilinçsizce bakmak. (TDK,2005: 302)

(İncelenen eserlerde deyimdeki “boş boş“ ikilemesinin yerine “boş” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Marco, gözünü evin girişinde konuşan iki adama dikmişti, ama **boş bakıyor** gibiydi. (Palmiye Sokak No:5, s.82)

Göz göze gelmek. Her iki tarafın bakışları karşılaşmak.

Marco şimşekle beliren kuvvetli ışıkta artık karaltı olmaktan çıkmış olan Aleks'in babasıyla **göz göze geldi.** (Eski Evin Kiracıları, s.100)

Çünkü sadece bir iki saniye için **göz göze gelmişlerdi**. (Eski Evin Kiracıları, s.100)

(Safir Taşlı Maske, s.87)

(Tapınaktaki Sır, s.79)

Kafa kafaya (vermek). 1. İki veya birkaç kişi bir kenara çekilip konuşmak, birbirlerinin düşüncelerinden yararlanmak üzere birkaç kişi toplanıp bir konuyu görüşmek. 2. Dayanışmak.

Aylin’le Aslı ise **kafa kafaya vermiş**, onarılan eve taşınacak çocuğun kim olduğunu kestirmeye çalışıyorlardı. (Eski Evin Kiracıları, s.34)

4.1.1.2. İSİM+ İSİM YAPISINDAKİ DEYİMLER

4.1.1.2.1. İSİM- İYELİK- YÖNELME HÂL EKİ+ İSİM YAPISINDA OLANLAR

Boğazına düşkün. Yemeği ve içmeyi çok seven (kimse) (Çotuksöken, 2004: 139).

Komiser Massimo, yeğenin **boğazına ne kadar düşkün** olduğunu düşünerek gülümsedi. (Macera Peşinde, s.29)

Böylece unutkan, vurdumduymaz ve **boğazına düşkün** biri olduğunu hatırlamazdım. (Tapınaktaki Sır, s.110)

4.1.1.2.2. İSİM- ÇIKMA HÂL EKİ+ İSİM YAPISINDA OLANLAR

Sudan bahane (ya da cevap). İnandırıcı olmaktan uzak karşılık (ya da bahane) (Püsküllüoğlu, 1998: 714).

(İncelenen eserlerde bu deyimde yer alan “bahane” sözcüğünün yerine “sebebe” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Ağabeyinin dedektiflik yapmaya başlaması için **sudan bir sebep** bile yeterdi. (Palmiye sokak No.5, s.40)

4.1.1.2.3. İSİM TAMLAMASI YAPISINDAKİ DEYİMLER

Türkçenin tipik öge dizilişine uygun olarak, yardımcı ögenin ilk, asıl ögenin ikinci sırada geldiği, esas olarak aitlik bildiren isim+ isim gruplarıdır (Demir ve Yılmaz, 2012: 230).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimini oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak alt başlıklar halinde sunulmuştur.

4.1.1.2.3.1. BELİRTİSİZ İSİM TAMLAMASI YAPISINDA OLANLAR

Çözüm yolu. Bir güçlüğü ortadan kaldıracak düşünce, eylem, işlem (Aksoy, 1993: 699).

Ne olduğunu bize de anlattırsan, belki bir **çözüm yolu** buluruz. (Macera Peşinde, s.37)

Kıl payı (fark). Çok az bir (fark) (Çotuksöken, 2004: 261).

O sırada çaylarını masaya getirmekte olan kadınla çarpışmaktan **kıl payı** kurtuldular. (Palmiye Sokak No:5, s.94)

(...-mesi) an meselesi. Olması her an mümkün, sürekli gerçekleşebilecek durumda.

Arkadaşlarımızın yanımızda olması **an meselesi**. (Palmiye Sokak No:5, s.76)

Cep bilgisayarını alıp dışarı çıkması **an meselesiydi**. (Macera Peşinde, s.99)

(Macera Peşinde, s.100, 102)

(Safir Taşlı Maske, s.86)

(Tapınaktaki Sır, s.56)

Oy birliği. Bütün oyların aynı doğrultuda olması durumu (Çotuksöken, 2004: 295).

Oy birliğiyle bu konuyu gezi sonrası konuşmaya karar verdiler. (Macera Peşinde, s.69)

Böylece **oy birliğiyle** akvaryumdan çıkınca bisiklet kiralamaya karar verdiler. (Tapınaktaki Sır, s.73)

4.1.1.2.3.2. BELİRTİLİ İSİM TAMLAMASI- BULUNMA HÂL EKİ YAPISINDA OLANLAR

(**Bir yer**) **ayağının (ayaklar) altında**. Yüksek bir yerden geniş bir alanı görür durumda.

Fener'e çıkıldığında bütün Como **ayaklarının altına** seriliyordu. (Eski Evin Kiracıları, s.104)

Como Gölü **ayaklarının altında** gibiydi. (Macera Peşinde, s.30)

(Tapınaktaki Sır, s.42)

Burnunun dibinde. Çok yakında (Çotuksöken, 2004: 144).

Geçen kış Londra'da, Andrew'un **burnunun dibinde** ona hiçbir şey belli etmeden yaşadıkları olayları aklından geçirince, arkadaşına hak verdi. (Macera Peşinde, s.50)

Kızlar **burnunun dibindeydiler**. (Macera Peşinde, s.101)

(Macera Peşinde, s.15)

(Tapınaktaki Sır, s.124)

4.1.1.3. SIFAT GRUBU OLANLAR

Sıfat tamlamasında sıfat unsuru kendi içinde bir tamlama oluşturuyorsa buna sıfat grubu denir.

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimini oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak deyim örneklerine yer verilmiştir.

Can alıcı (can alacak) (yer, nokta). Bir konunun ya da şeyin en önemli noktası (yeri) (Çotuksöken, 2004: 146).

Konunun en **can alıcı** kısmını o söylemişti. (Macera Peşinde, s.48)

Cana yakın. Sokulgan ve sevimli. (Aksoy, 1993: 671)

(“Macera Peşinde, s.25” örneğinde yazarın “cana yakın” sıfat grubu yerine “cana yakınlık” öbeğini belirtisiz isim tamlamasının tamlayan unsuru olarak kullandığı belirlenmiştir. Bu durumda deyim kullanımındaki farklılıktan ötürü sıfat grubu olmaktan çıkmıştır. Ancak deyim, çalışmadaki tüm deyimlerde uygulandığı gibi orijinali göz önünde bulundurularak bu sınıf altında yer verilmesi uygun görülmüştür.)

Gösterdiği **cana yakınlık** karşısında hepsi rahatlamıştı. (Macera Peşinde, s.25)

Silvia **cana yakın** gibi görünen kızlardan birine yaklaştı. (Safir Taşlı Maske, s.93)

(Safir Taşlı Maske, s.94)

Göz alıcı. Güzelliği ilgi çeken (Çotuksöken, 2004: 204).

(İncelenen eserlerde karşılaşılan örneklerin tamamında “göz alıcı” sıfat grubunun yüklem görevinde kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Boynundaki büyük yeşil kolye, kıyafetiyle uyumsuz gibi görünse de oldukça **göz alıcıydı**. (Palmiye Sokak No:5, s.56)

Ne kadar da şıksınız bu akşam, kolyeniz de çok güzel ve **göz alıcı**. (Palmiye Sokak No:5, s.57)

(Safir Taşlı Maske, s.21, 30, 51)

4.1.1.4. SIFAT TAMLAMASI YAPISINDAKİ DEYİMLER

Sıfat tamlaması bir sıfat unsuru ile bir isim unsurunun meydana getirdikleri kelime grubudur. Sıfat unsuru isim unsurunu vasıflandırmak veya belirtmek için getirilir (Ergin, 2011: 380).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyim oluşturulan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak alt başlıklar halinde sunulmuş ve deyim örneklerine yer verilmiştir.

4.1.1.4.1. SIFAT+ İSİM- YÖNELME HÂLİ EKİ YAPISINDA OLANLAR

Boş yere. Boşuna, gereksiz yere; boşu boşuna (Çotuksöken, 2004: 141).

Hem onları da **boş yere** telaşlandırmak gereksiz olur. (Tapınaktaki Sır, s.88)

4.1.1.4.2. SIFAT+ İSİM- BULUNMA HÂL EKİ YAPISINDA OLANLAR

Bir çırpıda (çıkarmak). Ele alır almaz, bir davranışta (yapıp bitirmek) (Aksoy, 1993: 644).

Aslı hepsinin kafasındaki soruyu **bir çırpıda** sormuştu. (Palmiye Sokak No:5, s.119)

Yuko **bir çırpıda** arkadaşlarının yanlış yöne döndüklerini, kaybolmuş olabileceklerini söyledi. (Tapınaktaki Sır, s.97)

(Eski Evin Kiracıları, s.33, 55, 114)

(Palmiye Sokak No:5, s.71)

(Macera Peşinde, s.48)

(Safir Taşlı Maske, s.72, 94)

4.1.1.4.3. SIFAT+ İSİM- ÇIKMA HÂL EKİ YAPISINDA OLANLAR

Bir ağızdan. Hepsi, seslerini birleştirerek, hep birden (Aksoy, 1993: 641).

Çocuklar hep **bir ağızdan** Marco'nun sözünü keserek "Dedektiflik içgüdüleri!" dediler. (Macera Peşinde, s.27)

Bir ağızdan konuşmaya başladılar. (Macera Peşinde, s.35)

(Eski Evin kiracıları, s.8, 38)

(Macera Peşinde, s.38, 55, 87, 94, 97, 98, 108, 111, 115)

(Safir Taşlı Maske, s.28, 50, 70, 86, 105, 106)

(Tapınaktaki Sır, s.11, 17, 61, 82, 86)

4.1.1.4.4. İSİM- İYELİK+ SIFAT TAMLAMASI YAPISINDA OLANLAR

Suratı (surat) bir karış. Öfkeli, kızgın ve somurtkan.

(Eser içinde bu deyimdeki "bir" sayısının yerine "beş" sayısının kullanıldığı tespit edilmiştir.)

İki bahçe arasındaki kapıdan sessizce geçip çardağın altındaki banka yerleşmişti. **Suratı beş karıştı.** (Macera Peşinde, s.8)

4.1.1.4.5. İSİM- İYELİK+ SIFAT TAMLAMASI- BULUNMA HÂL EKİ YAPISINDA OLANLAR

Aklı başka yerde (olmak). Başka şeyler düşünmek.

Sanki **aklı başka yerdeydi.** (Eski Evin Kiracıları, s.76)

Marco, konuşmaya katılıyor gibi görünse de **kafasının başka yerde olduğu** açıkça belliydi. (Palmiye Sokak No:5, s.23)

(Macera Peşinde, s.75)

(Tapınaktaki Sır, s.64)

4.1.1.5. İSNAT ÖBEĞİ YAPISINDA OLANLAR

İsnat gurubu biri diğerine isnat edilen iki isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubudur. İsnat edilen unsur isnat olunandan, kendisine isnat yapılandan sonra gelir (Ergin, 2011: 392).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyim oluşturulan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak deyim örneklerine yer verilmiştir.

Yüzü asık. Somurtkan, dargın, küs (Çotuksöken, 2004: 359).

Silvia'nın **yüzü asıktı.** (Macera Peşinde, s.107)

4.1.1.6. ZAMİR+ İSİM- İYELİK- YÖNELME HÂL EKİ YAPISINDA OLANLAR

Kendi başına. 1. Hiç kimseye sorup danışmadan. 2.Hiç kimseden yardım görmeksizin (Çotuksöken, 2004: 257).

Kendi başımıza istediğimiz gibi vakit geçiririz. (Safir Taşlı Maske, s.54)

Dayım bu işi **kendi başına** çözmek istiyor, hâlbuki biz de ona yardım edebilirdik. (Palmiye Sokak No:5, s.106)

4.1.1.7. EDAT ÖBEĞİ YAPISINDAKİ DEYİMLER

Edat gurubu bir isim unsuru ile bir son çekim edatının meydana getirdiği kelime gurubudur. İsim unsuru önce, son çekim edatı sonra getirilir. İsim unsuru zamir veya isim olmasına ve edatın cinsine göre, son çekim edatları bahsinde belirttiğimiz çeşitli hallere girer ve çeşitli çekim ekleri alır. (Ergin,2011: 392)

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyim oluşturulan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak alt başlıklar halinde sunulmuş ve deyim örneklerine yer verilmiştir.

4.1.1.7.1. İSİM+ EDAT YAPISINDA OLANLAR

Buz gibi. 1. Çok soğuk. 2. Çok soğuk bir etki uyandıran (şey veya kimse).
3. Kötü nitelikler için kesinlik. 4. Kesinlikle.

Çocuklar koridor boyunca ilerlerken **buz gibi** hava yüzünden üşüyorlardı.
(Eski Evin Kiracıları, s.121)

Fena değil (sayılmaz). Oldukça iyi.

Aslında bisikletle dolaşma fikri de hiç **fena değildi.** (Eski Evin Kiracıları,
s.49)

4.1.1.7.2. İSİM- ÇOKLUK EKİ- İYELİK+ EDAT YAPISINDA OLANLAR

İliklerine (iliğine) kadar. İyice, en son sınırına dek.

Önce **ilıklarimize kadar** titredik, şimdi de dolabın arkasında balık istifi gibi
durmaktan ter içinde kaldık. (Eski Evin Kiracıları, s.125)

4.1.1.7.3. İSİM- İYELİK+ ORTAÇ+ EDAT YAPISINDA OLANLAR

Avazı çıktığı kadar. Çok yüksek sesle.

Ale, **avazı çıktığı kadar** bağırarak istiyordu. (Macera Peşinde, s.94)

4.1.1.7.4. İSİM- İYELİK+ EDAT YAPISINDA OLANLAR

İyisi mi. Yapılacak olanın en doğrusu, en uygun olanı.

İyisi mi ben en baştan anlatayım. (Macera Peşinde, s.114)

4.1.1.7.5. SÖZCÜK ÖBEĞİ+ EDAT YAPISINDA OLANLAR

El yordamıyla. Görmeden, elle yoklayarak (Çotuksöken, 2004: 188).

El yordamıyla olabildiğince hızlı ilerliyorlardı. (Tapıntaki Sır, s.102)

Göz açıp kapayınca kadar. Çok kısa bir sürede.

Bu süre çocukların hepsine çok uzunmuş gibi görünse de böyle bir yerde zaman **göz açıp kapayınca kadar** geçerdi. (Eski Evin Kiracıları, s.70)

Var gücüyle (kuvvetiyle). Bütün gücünü kullanarak (Çotuksöken, 2004: 345).

“Öğleden sonraki programımız belli oldu.” diye **var gücüyle** bağırırdı. (Safir Taşlı Maske, s.94)

Adam, çocukların çıkardığı gürültüyü bastırmak için **var gücüyle**, ”Siz de kimsiniz?” diye bağırırdı. (Safir Taşlı Maske, s.109)

4.1.1.7.6. FİİL+ EDAT+ EDAT YAPISINDA OLANLAR

İnanılır gibi (şey) değil. Çok şaşırılan, hayret edilen veya hayranlık duyulan bir olayla karşılaşıldığında söylenen bir söz.

(“Safir Taşlı Maske, s.104”, “Tapıntaki Sır, s.24” örneklerinde “inanılır gibi” edat grubunun yerine “olacak iş” sıfat tamlamasının kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Gerçekten de **inanılır gibi değildi.** (Macera Peşinde, s.68)

Üstelik hem yüzü hem de kostümü altın renginde. **İnanılır gibi değil!** (Safir Taşlı Maske, s.68)

(Eski Evin Kiracıları, s.80)

(Palmiye Sokak No:5, s.104, 111)

(Safir Taşlı Maske, s.101, 104, 113)

(Tapıntaki Sır, s.24, 31)

4.1.1.8. İKİLEME YAPISINDA OLANLAR

İkilemeler: Genel olarak, eş, yakın veya zıt anlamlı kelimelerin tekrarıyla oluşan yapılar olarak bilinirler: döne döne, ıvır zıvır, ev bark, yorgun argın, düşe kalka vb. Sözcük türü olarak isim veya fiil olabilirler: ev bark, iyi kötü, düşün- taşın-, bağır- çağır- vb. (Demir ve Yılmaz, 2012: 239).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimini oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak alt başlıklar halinde sunulmuş ve deyim örneklerine yer verilmiştir.

4.1.1.8.1. YALIN DURUMDAKİ AYNI İSİMLERLE KURULU OLANLAR

Bir bir: Teker teker, ayrı (Çotuksöken, 2004: 134).

Onlardan onay alınca, olabildiğince ciddi bir tavır takınarak, hediyelik eşya pazarında saygısız adamla karşılaştıklarını, sonra adamın peşine düştüklerini ve maskeyi nasıl gördüklerini **bir bir** anlattı. (Safir Taşlı Maske, s.67)

Çalınan maskeden, arkadaşlarının yakalanmasına kadar her şeyi **bir bir** aktardı. (Safir Taşlı Maske, s.89)

(Palmiye Sokak No:5, s.89)

4.1.1.8.2. YALIN DURUMDAKİ AYRI İSİMLERLE KURULU İKİLEME YAPISINDA OLANLAR

Sağ salim. Bir zarara uğramadan, kazasız belasız (Çotuksöken, 2004: 310).

Arkadaşları **sağ salim** karşılarındaydı. (Macera Peşinde, s.108)

Aylin, “**Sağ salim** odalarına döndüklerine göre, biz de biraz uyumaya çalışalım. (Palmiye Sokak No:5, s.84)

4.1.1.8.3. AYNI SÖZCÜKTEN KURULAN YÖNELME HÂL EKLİ İKİLEME YAPISINDA OLANLAR

Bu deyim grubunda ikilemeye ait birinci sözcük yalın durumda ile ikinci sözcük yönelme hâli ekini almıştır.

Baş başa. Birlikte, beraberce; kafa kafaya (Çotuksöken, 2004: 123).

Baş başa kaldıkları anlarda, daha birkaç gün önce yaşadıkları tehlikeli macerayı aralarında gizlice konuştular. (Tapınaktaki Sır, s.126)

4.1.1.8.4. AYNI SÖZCÜKTEN KURULAN ÇIKMA HÂLİ EKİ VE YÖNELME HÂLİ EKLİ İKİLEME YAPISINDA OLANLAR

Bu deyim grubunda ikilemeyi oluşturan sözcüklerden birincisi çıkma hâl eki alırken ikincisi yönelme hâl eki almaktadır.

İyiden iyiye. Gereken biçimde (Çotuksöken, 2004: 242).

İyiden iyiye meraklanmışlardı. (Tapınaktaki Sır, s.16)

4.1.1.8.5. AYNI KÖK VEYA GÖVDEDEN İKİLEME YAPISINDA OLANLAR

Yerli yerinde. Her şey kendi yerinde (Aksoy, 1993: 1117).

Hem, her şeyin **yerli yerinde** durduğunu, dünden beri buraya kimsenin gelmediğini siz söylediniz. (Safir Taşlı Maske, s.80)

Eve vardıklarında herkes **yerli yerindeydi.** (Eski Evin Kiracıları, s.79)

(Palmiye Sokak No:5, s.19)

4.1.1.8.6. AYNI KÖK VEYA GÖVDEDEN YALIN HÂLLİ VE YÖNELME HÂLİ EKİLİ İKİLEME YAPISINDA OLANLAR

Bu deyim grubunda ikilemeyi oluşturan birinci sözcük yalın hâlde kullanılırken ikinci sözcük yönelme hâli eki olarak kullanılmıştır.

Nefes nefese (kalmak). Soluğu tıkanacak gibi olmak.

“Biz de sizi arıyorduk...” dedi Marco **nefes nefese**. (Eski Evin Kiracıları, s.61)

Ale, **nefes nefese**, “Adamın izini kaybettik. Belki de yol üstündeki dükkanlardan birine girmiştir.” dedi. (Palmiye Sokak No:5, s.95)

(Eski Evin Kiracıları, s.129, 135)

(Macera Peşinde, s.19, 41, 51, 65, 71, 92)

(Safir Taşlı Maske, s.7, 11, 40, 81, 88)

(Tapınaktaki Sır, s.56, 56, 61, 90, 90)

4.1.1.8.7. AYNI KÖK VEYA GÖVDEDEN BELİRTME VE YÖNELME HÂL EKİLİ SÖZCÜKLERLE KURULU OLANLAR

Bu deyim grubunu oluşturan ikilemeye ait birinci sözcük belirtme hâli eki alırken, ikinci sözcük yönelme hâli eki almaktadır.

Boşu boşuna. Hiç gereği yokken, hiçbir kazanç sağlamadan; boş yere (Çotuksöken, 2004: 141).

Bütün günü **boşu boşuna** iskeleleri dolaşarak geçirdik. (Safir Taşlı Maske, s.67)

Bütün bir geceyi bisiklet üzerinde **boşu boşuna** geçirmiş olabiliriz. (Tapınaktaki Sır, s.90)

4.1.1.8.8. AYNI KÖK VEYA GÖVDEDEN ÇIKMA HÂL EKİ VE YÖNELME HÂL EKLİ SÖZCÜKLERLE KURULU OLANLAR

Bu deyim grubunda ikilemeyi oluşturan sözcüklerden birincisi çıkma hâli eki alırken ikinci sözcük yönelme hâli eki almaktadır.

İçten içe. Gizli gizli, sinsî sinsî (Hengirmen, 2007: 355).

İçten içe evlenmekten vazgeçmesini umuyordu. (Macera Peşinde, s.22)

İçten içe bir daha bu konuyla ilgili konuşmamaya karar verdiler. (Macera Peşinde, s.31)

(Macera Peşinde, s.48, 59, 65)

(Safir Taşlı Maske, s.11, 42, 92)

4.1.1.8.9. ULAÇ ŞEKLİNDE KURULU OLANLAR

İster istemez. 1. İstense de istenmese de. 2. İstemesi üzerine hiç vakit geçirmeden, isteyince, istediği anda (Aksoy, 1993: 884).

Aylin ve Aslı, **ister istemez** Silvia'nın söylediklerine güldüler. (Macera Peşinde, s.22)

Silvia **ister istemez** güldü. (Macera Peşinde, s.95)

(Eski Evin Kiracıları, s.52)

(Tapınaktaki Sır, s.52, 76, 79)

Ne yapıp edip (yapıp). Her çareye başvurarak, her yolu deneyerek (Çotuksöken, 2004: 290).

Andrew ise **ne yapıp edip** peşlerine takılmaya niyetliydi. (Macera Peşinde, s.49)

Ne yapıp edip onlara yetişmeliydi. (Tapınaktaki Sır, s.97)

4.1.1.8.10. ZAMİRLERLE KURULU İKİLEME YAPISINDA OLANLAR

Kendi kendine. 1. Kimseye sormadan. 2. Başkasının yardımı ve ortaklığı olmaksızın. 3. Kendi kişiliğine (Aksoy, 1993: 921).

Aylin, uykuya dalmadan önce **kendi kendine** konuşur gibi, “Palmiye Sokak, 5 numaralı ev.” dedi. (Palmiye Sokak No:5, s.36)

Bay Campbell neden **kendi kendine** güldüğünü merak ederken arabanın diğer kapısı açıldı. (Palmiye Sokak No:5, s.80)

(Eski Evin Kiracıları, s.72, 97, 115)

(Palmiye Sokak No:5, s.59, 64)

(Macera Peşinde, s.62, 90, 96)

(Safir Taşlı Maske, s.7, 19, 30, 56, 93)

(Tapınaktaki Sır, s.8, 52)

4.1.2. CÜMLE YAPISINDAKİ DEYİMLER

Cümle bir fikri, bir düşüncüyü, bir hareketi, bir duyguyu, bir hadiseyi tam olarak bir hüküm hâlinde ifade eden kelime gurubudur. Cümle bir hüküm gurubudur. Cümlelerin temel fonksiyonu hüküm ifade etmektir. Onun için cümle en tam, en geniş kelime gurubudur (Ergin, 2011: 398).

Bu bölümde yukarıdaki tanım esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyim oluşturulan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak alt başlıklar halinde sunulmuş ve deyim örneklerine yer verilmiştir.

4.1.2.1.YARGI ANLAMLI TAŞIYANLAR

Al benden de o kadar. Ben de aynı düşüncedeyim, aynı durumdayım anlamında kullanılan bir söz.

Silvia'nın konuşmasını duyan Ale, "**Al benden de o kadar.**" deyince Marco ve Silvia kendilerini tutamayarak gülmeye başladılar. (Palmiye Sokak No:5, s.98)

Bir bu eksikti. Sıkıntılı bir durum varken bir yenisinin çıkması üzerine söylenen bir söz.

Saygısız adam, "**Bir bu eksikti.**" diye söylendi. (Safir Taşlı Maske, s.90)

Geçmiş olsun. Hastalananlara, kaza geçirenlere, beklenmedik büyük bir olumsuz durumdan kurtulanlara veya hapisaneyeye girenlere söylenen iyi dilek sözü.

Sadece Aslı, "**Geçmiş olsun.**" diyebildi. (Eski Evin Kiracıları, s.86)

Hakkı var. Doğru düşünüyor, doğru söylüyor, doğru davranıyor (TDK, 2005: 830).

Her neyin peşindeyseniz, bunu başkalarından önce öğrenmeye hakkım var sanırım. (Palmiye Sokak No:5, s.102)

Hoşça kalın (kal). Ayrılan kimsenin kalanlara söylediği bir iyi dilek sözü.

Ardından çocuklara hafifçe eğilerek selam verdi ve, "**Hoşça kalın!**" diye ekledi. (Tapınaktaki Sır, s.113)

Okulda görüşürüz, **hoşça kalın.** (Eski Evin Kiracıları, s.78)

(Tapınaktaki Sır, s.30)

Kim bilir. 1. Belirsizlik, bilinmezlik bildiren bir söz. 2. Olabilirlik bildiren bir söz.

Aylin uyumadan önce, tatilin ilk günü bu kadar hareketli geçerse, daha bizi **kim bilir** ne günler bekliyor, diye düşünüyordu. (Eski Evin Kiracıları, s.20)

Kim bilir nasıl güzel vakit geçireceklerdi. (Palmiye Sokak No:5, s.20)

(Palmiye Sokak No:5, s.120-121)

(Macera Peşinde, s.107, 110)

(Safir Taşlı Maske, s.36, 68, 92)

(Tapınaktaki Sır, s.53, 95)

Ne dersin (denir). Bir konuda söyleyecek söz kalmadığını anlatan bir söz.

(Bu deyim TDK “Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” veri tabanında yukarıdaki şekliyle anlamlandırıldığı halde incelenen eserlerin tamamında “Bir kişi veya kişilerin bahsedilen konu hakkında düşüncelerinin sorulduğunu ifade eden bir söz.” manasında kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Bunu bugün görüştüğümüzde kararlaştırırız, **ne dersin?** (Eski Evin Kiracıları, s.21)

Aylin’e dönerek “**Ne dersin** Aylin, kahvaltudan önce dün akşam konuştuğumuz eve gidip bakalım mı?” diye sordu. (Eski Evin Kiracıları, s.22)

(Eski Evin Kiracıları, s.21)

(Palmiye Sokak No:5, s.54)

(Macera Peşinde, s.92, 107, 118)

(Safir Taşlı Maske, s.33, 58, 60, 79)

(Tapınaktaki Sır, s.37, 41, 47)

Ne hali varsa görsün. Yanlış bir yolda olduğu iddia edilen bir kişinin söz dinlemezliği karşısında artık onun kendi başına bırakıldığını anlatır (Çotuksöken, 2004: 288).

Biraz durakladı, ardından da, “**Ne hâliniz varsa görün!**” diye ekledi. (Safir Taşlı Maske, s.104)

Olan oldu. İş işten geçti, artık yapacak bir şey kalmadı anlamında kullanılan bir söz.

Gerçi ağzından çıkana kendisi bile inanmamıştı, ama artık **olan olmuştu.** (Eski Evin Kiracıları, s.27)

Ne yazık **olan olmuştu.** (Macera Peşinde, s.94)

Sağ ol. Hoşa giden bir davranış için çok yaşa, teşekkür ederim anlamlarında söylenen bir söz.

“**Sağ olun!**” diyerek, bu tatlı büyük anneyi hafifçe eğilip selamladılar. (Tapınaktaki Sır, s.69)

Ardından hep bir ağızdan Yuko'nun annesine, ”**Sağ olun!**” dediler. (Tapınaktaki Sır, s.82)

(Safir Taşlı Maske, s.21)

Sen bilirsin. Nasıl uygun bulursan öyle yap anlamında kullanılan bir söz.

Toku, ”**Sen bilirsin!**” dedi. (Tapınaktaki Sır, s.87)

Siz bilirsiniz. Nasıl isterseniz öyle olsun anlamında kullanılan bir söz.

Siz bilirsiniz! Beklemek istiyorsanız... (Tapınaktaki Sır, s.86)

Üstüne yok. Bundan daha iyisi olamaz, hepsinden iyisi bu (TDK, 2005: 2064).

Oyunla bir şeyler öğretme konusunda gerçekten de onun **üstüne yoktu.** (Eski Evin Kiracıları, s.36)

Ne de olsa tuhaf işlerde kızların **üstüne yoktu.** (Tapınaktaki Sır, s.53)

(Tapınaktaki Sır, s.82)

Yeter de artar. Fazlasıyla yeter anlamında kullanılan bir söz.

Bugünlük bunca heyecan bana **yeter de artar** bile. (Safir Taşlı Maske, s.63)

4.1.2.2. KESİK CÜMLE YAPISINDA OLANLAR

Konuşma veya anlatım esnasında genellikle yüklemi, bazen de başka bir unsuru kullanılmayan cümleye eksilteli cümle denir. Yüklem kullanılmasa da cümlede bir yargı anlamı vardır. Böyle cümlelerde, yargı ifadesi söz ya da metin bütünlüğü içinde, dinleyenin veya okuyanın algılamasına bırakılır. Bu yapı, daha ziyade tamamlanmış bir cümleden sonra, bu cümledeki bir ögeyi açıklamak üzere

kullanılır. Yani yüklem ifade etmek istediği anlam bir önceki cümle ile tamamlanır. Ancak bu cümleler, eksik ögeye rağmen, tam bir anlatım değeri taşırlar. (Özkan ve Sevinçli, 2008: 178)

Kimi deyimler, eksilteli anlatım biçimidir. Yani bir ya da birkaç sözcüğü söylenmemiş söz öbeğidir (Aksoy, 1993: 506).

Bu bölümde yukarıdaki tanımlar esas alınarak bu yapıdaki deyimler belirlenmiş ve deyimi oluşturan birimlerin yapıları göz önünde bulundurularak deyim örneklerine yer verilmiştir.

Demek ki. Öyleyse, bundan çıkan sonuç şu ki, söylenenlerden şu anlaşılır ki, bu durum şunu ortaya koyar ki (Aksoy, 1993: 711).

Demek ki iyi bir fikirmiş. (Macera Peşinde, s.72)

Demek ki hâlâ trendeydi. (Macera Peşinde, s.82)

(Eski Evin Kiracıları, s.33, 41, 50)

(Palmiye Sokak No:5, s.125)

(Macera Peşinde, s.48)

(Tapınaktaki Sır, s.30, 51, 56, 65, 94, 111, 112, 120)

İyi ki. Güzel bir rastlantı olarak, ne mutlu.

Aylin içinden, **iyi ki** altı lastik ayakkabılar giymişiz, diye geçirdi. (Macera Peşinde, s.81)

Nasıl olsa. Her durumda, er geç.

(“Macera Peşinde, s.15, 106” örneklerinde bu deyim “nasılsa” biçiminde birleşik olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Neyse, çok yakında öğrenirlerde **nasıl olsa.** (Eski Evin Kiracıları, s.11)

Nasıl olsa bugün tenis dersi yok. (Eski Evin Kiracıları, s.31)

(Eski Evin Kiracıları, s.12, 104)

(Palmiye Sokak No:5, s.63, 104)

(Macera Peşinde, s.15, 34, 45, 106)

(Safir Taşlı Maske, s.50, 55, 60)

(Tapıntaki Sır, s.91, 114)

Ne de olsa. Ne denli eksiği, kusuru olursa olsun, böyle olmakla birlikte anlamında kullanılan bir söz.

Ne de olsa bu eğlenceli bir geçiş sayılmazdı. (Eski Evin Kiracıları, s.124)

Ne de olsa uzun zamandır boş duruyordu. (Eski evin Kiracıları, s.11)

(Macera Peşinde, s.8)

(Safir Taşlı Maske, s.39)

(Tapıntaki Sır, s.21, 29, 33, 53, 66)

Ne var ki. Aralarında aykırılık bulunan cümleleri bağlamaya yarayan bir söz, ama, fakat, lakin, gelgelelim.

Ne var ki son zamanlarda Marco'ları sık sık ziyaret eder, bu bahaneyle de Silvia'nın bisikletini ödünç alır olmuştu. (Eski Evin Kiracıları, s.83)

Ne var ki çocukların sonu gelmez ısrarları karşısında pes etmek zorunda kalmıştı. (Palmiye Sokak No:5, s.18)

(Eski Evin Kiracıları, s.30)

(Palmiye Sokak No:5, s.55-56)

(Macera Peşinde, s.21, 65, 82, 86, 88, 91, 100)

(Safir Taşlı Maske, s.29, 32, 61, 82, 103, 110, 112)

Ne kadar. 1. Nicelik bakımından miktar, ölçü, fiyat, zaman anlamlarıyla soru bildiren bir söz. 2. Çok, oldukça. 3. Ne ölçüde.

Marco, "**Ne kadar** güzel! Yine bir aradayız." dedi. (Macera Peşinde, s.35)

Nerede ise. 1.Kısa bir süre içinde, çok az zaman sonra. 2.Aşağı yukarı, hemen hemen (Püsküllüoğlu, 1998: 620).

(Bu deyimın örneklerde “neredeyse” şeklinde birleşik bir yapıda kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Aslı kitabın kapağını defalarca **neredeyse** gözlerine sokmuştu. (Safir Taşlı Maske, s.71)

Ne yazık ki. Üzülerek belirtelim ki.

Ancak on sene önce **ne yazık ki** George (Corç) aramızdan ayrıldı...” dedi ve sessizce içini çekti. (Palmiye Sokak No:5, s.39)

Ne yazık ki çok uzun zamandır işlerimden fırsat bulup Como (Komo)’ya gelememiştim. (Macera Peşinde, s. 25)

(Eski Evin Kiracıları, s.27, 32)

(Palmiye Sokak No:5, s.53, 70, 87)

(Macera Peşinde, s.91, 94, 115)

(Safir Taşlı Maske, s.64, 74, 84, 92, 106, 115)

(Tapımtaki Sır, s.63, 68, 83)

Neyse ki. Neyse.

Kızlar hafifçe gülümseyerek birbirlerine baktılar, **neyse ki** sonunda olaya dahil olabilmişlerdi. (Eski Evin Kiracıları, s.138)

Annesine dönerek, ”Yanmak üzereydiler, **neyse ki** ben onları bu korkunç sondan kurtardım.” dedi. (Palmiye Sokak No:5, s.13)

(Eski Evin kiracıları, s.8, 35, 90, 110, 120, 121)

(Palmiye Sokak No:5, s.70, 91, 125)

(Macera Peşinde, s.28, 34, 50, 62, 65, 81, 87, 98, 115)

(Safir Taşlı Maske, s.14, 20, 23, 25, 26, 36, 37, 58, 59, 70, 73, 82, 89, 90, 102, 114)

(Tapınaktaki Sır, s.21, 24, 25, 32, 41, 60, 76, 81, 90, 95)

Öyleyse (Öyle ise). Durum bu olduğuna göre (Aksoy,1993: 999).

Andrew ise, “**Öyleyse** yola çıkınca trafiğin size göre tersten akıyor olması, sizi daha da şaşırtacak.” diye atıldı. (Palmiye Sokak No:5, s.31)

Söyle de öğrenelim **öyleyse**. (Macera Peşinde, s.72)

(Eski Evin Kiracıları, s.109)

(Macera Peşinde, s.9, 68)

(Safir Taşlı Maske, s.42, 55, 60, 73, 80, 85)

Sözün (uzun lafın) kısası. Kısacası, özet olarak.

Sözün kısası, önümüzdeki Noel tatilini geçirmek üzere hepinizi Londra’ya, evlerine davet ediyorlar. (Palmiye Sokak No:5, s.15)

(Şuna veya buna) kalsa (kalırsa). 1. Herhangi birinin kanısınca. 2. Elinden gelse, elinde olsa.

Bana kalırsa herkes en çok görmek istediği yerlerden birini işaretlesin, eğer zamanınız kalırsa diğer yerlere de gidebilirsiniz. (Palmiye Sokak No:5, s.20)

Bana kalırsa misafirlerle birlikte sofraya oturmamakla kabalık etmiş oluruz. (Palmiye Sokak No:5, s.48)

(Palmiye Sokak No:5, s.106)

(Macera Peşinde, s.19, 75)

(Safir Taşlı Maske, s.112)

Zahmet olmazsa. Rica ederim yerine kullanılan bir nezaket sözü.

Size **zahmet olmazsa** elbette. (Eski Evin Kiracıları, s.44)

Çalışmanın birinci kısmında fark edileceği üzere yapı bakımından karmaşık olmayan yapıdaki deyimlere sıklıkla yer verildiği ancak yapı bakımından ikiden fazla sözcükten oluşan veya birden fazla ek alan yapıdaki deyimlere daha az yer verildiği görülmektedir. Bu durumun oluşmasında her ne kadar deyim hazinemizdeki mevcut deyimlerin genellikle iki veya üç kelimedenden oluşması neden olmakta ise de yazarın hitap ettiği 10 yaş+ seviyesini göz önünde bulundurarak sade yapıdaki deyimleri kullanmaya özen gösterdiği görülmektedir.

4.2. İKİNCİ KISIM

Çalışmanın bu kısmında, birinci kısımdan elde edilen veriler ışığında sonuçların net görülebilmesi amacıyla çizelgeler oluşturulmuştur.

Çizelge 1: Deyimlerin Eserlere Göre Frekans (f) ve Yüzde (%) Değerleri

Bu çizelgede incelemede karşılaşılan bütün deyimlerin hangi eserlerde, kaç kez tekrar edildiği ve deyimlerin bu tekrar sayısı bakımından genel kullanım içinde yüzdeler olarak ne kadar pay sahibi olduğu ve içinde barındırdıkları deyim sayıları bakımından eserlerin toplam deyim kullanımını içindeki yüzdeler değeri verilmeye çalışılmıştır.

Anlamına Ulaşılan Deyimler	E.E.K. (f)	P.S.N. (f)	M.P. (f)	S.T.M. (f)	T.S. (f)	Toplam (f)	Yüzde (%)
(...) Hakkı tanımak	1					1	0,04
(...-mesi) an meselesi		1	3	1	1	6	0,21
(Bir durumu) açığa çıkarmak			2			2	0,07
(Bir işe) burnunu sokmak		1	1		3	5	0,18
(Bir işe) kendini vermek (vurmak veya çalmak)	1					1	0,04
(Bir işin) içinden çıkmak					2	2	0,07
(Bir işin, bir kimsenin) arkasına takılmak (düşmek)			1			1	0,04
(Bir işte) yer almak		1				1	0,04
(Bir şey birinin) başının altından çıkmak			1			1	0,04
(Bir şey olmaya) yüz tutmak			1			1	0,04
(Bir şey) el değiştirmek					1	1	0,04
(Bir şey) gözüne ilişmek					2	2	0,07
(Bir şey) ters gitmek			1			1	0,04
(Bir şeyden) gözünü ayırmamak	1		1		2	4	0,14
(Bir şeyden) söz açmak					1	1	0,04
(Bir şeye) gözü (gözleri) takılmak	1		1	3	6	11	0,39
(Bir şeye) merak duymak (sarmak, salmak)	1					1	0,04
(Bir şeyi) ağzında gevelemek		1	3	2	2	8	0,28
(Bir şeyi) bir köşeye atmak					1	1	0,04
(Bir şeyin) başına geçmek	1				2	3	0,11
(Bir yer) ayağının (ayaklar) altında	1		1		1	3	0,11

Çizelge 1- devam

(Bir yere) kendini atmak	4	2	4	3	9	22	0,77
(Biri veya bir şey) ortadan kaybolmak	2	2		3	7	14	0,49
(Biri) hava almak					1	1	0,04
(Birinden veya bir şeyden) cesaret almak (bulmak)	1					1	0,04
(Birine veya biriyle) ters düşmek		1		2		3	0,11
(Birine) cesaret vermek					1	1	0,04
(Birine) hak vermek	1	6	3	1	5	16	0,56
(Birine) öyle gelmek		1		1		2	0,07
(Birine, bir şeye) çekidüzen vermek	1				1	2	0,07
(Birini veya bir şeyi) kurşun yağmuruna tutmak			1	1	1	3	0,11
(birini) çileden çıkarmak	1					1	0,04
(Birinin) ağzını bıçak açmamak			1	1		2	0,07
(Birinin) gözünü korkutmak			1			1	0,04
(Birinin) gözünün (gözlerinin) içine bakmak			1			1	0,04
(Birinin) gözünün yaşına bakmamak	1					1	0,04
(Birinin) hışmına uğramak		1			1	2	0,07
(Birinin) hoşuna gitmek	4	2	1	2	1	10	0,35
(Birinin) içini sarmak		2	2	1	3	8	0,28
(Birinin) koluna girmek				2		2	0,07
(Birinin) lokmasını saymak	1					1	0,04
(Birinin) sesi çıkmamak (kesilmek)	4		2		2	8	0,28
(Birinin) sesi soluğu çıkmamak (kesilmek)					1	1	0,04
(Birinin) sırtını sıvazlamak			1	1		2	0,07
(Birinin) sınırlarını bozmak					1	1	0,04
(Birinin) tüyleri diken diken olmak					1	1	0,04
(Birinin, bir şeyin) peşinde olmak	1	5	5	2	1	14	0,49
(Şuna veya buna) kalsa (kalırsa)		3	2	1		6	0,21
... Bir hâl almak (hâle girmek)	1	3	1	1		6	0,21
... Hâline gelmek	1	1				2	0,07
Acısını çıkarmak			1		1	2	0,07
Açıklığa kavuşturmak		2	3			5	0,18
Açıklık getirmek		1				1	0,04
Adım (adımını) atmak	1	1				2	0,07
Adımını (adım) atmak	1					1	0,04
Adres vermek (göstermek, bırakmak)				4		4	0,14
Ağzı bir karış açık kalmak (ya da ağzı açık kalmak)	1		2		2	5	0,18

Çizelge 1- devam

Ağzı kulaklarına varmak	1	2				3	0,11
Ağzından çıkmak	3	2	4		2	11	0,39
Ağzından dökülmek				1		1	0,04
Ağzından lakırtı (laf) almak (çekmek)	1					1	0,04
Ağzını (ağız) açmak	1	1		5	1	8	0,28
Ağzını tutmak		2				2	0,07
Ağzının suyu akmak		1				1	0,04
Aklı erdirememek (ermemek)		1				1	0,04
Aklı takılmak (birinin, bir şeye)			1			1	0,04
Aklı almamak			1			1	0,04
Aklı başına gelmek	1					1	0,04
Aklı başka yerde (olmak)	1	1	1		1	4	0,14
Aklı dağılmak				1	1	2	0,07
Aklına takılmak			2			2	0,07
Aklına gelmek	8	1	3	5	9	26	0,91
Aklına getirmek			1			1	0,04
Aklından çıkmak	1		1		1	3	0,11
Aklından geçirmek		2		6	7	15	0,53
Aklından geçmek	2	7	7	1	5	22	0,77
Aklını kaçırmak	1				1	2	0,07
Aklının ucundan bile geçirmemek					1	1	0,04
Al benden de o kadar		1				1	0,04
Alay etmek (geçmek) (biriyle)				1		1	0,04
Aldırış etmemek					8	8	0,28
Anlam vermek		1	1			2	0,07
Anlamına gelmek	1	2				3	0,11
Ara vermek (bir şeye)		2	2	1		5	0,18
Aradan sıyrılmak					1	1	0,04
Arasına (aralarına) karışmak					2	2	0,07
Arasını (aralarını) bozmak (açmak)	1					1	0,04
Arasını (aralarını) bulmak		1				1	0,04
Araya girmek					2	2	0,07
Arayı açmak			1		1	2	0,07
Arkasından sürüklemek				1		1	0,04
Ateş saçmak	1				1	2	0,07
Avazı çıktığı kadar			1			1	0,04
Avucunun içi gibi bilmek			1		1	2	0,07
Ayağa fırlamak	1	3	4	4	3	15	0,53

Çizelge 1- devam

Ayağa kaldırmak	3				1	4	0,14
Ayağı yerden kesilmek					1	1	0,04
Ayakaltında dolaşmak		2	1			3	0,11
Ayakta uyumak		1				1	0,04
Ayrıntıya inmek					1	1	0,04
Bahis açmak		1	2	1	1	5	0,18
Bakış atmak		4		3		7	0,25
Başa çıkmak			1	2	3	6	0,21
Baş başa					1	1	0,04
Baş etmek		1				1	0,04
Başı derde girmek	2	4	3	1		10	0,35
Başına (...) gelmek	3	4	5	2	3	17	0,6
Başına dert açmak			1		2	3	0,11
Başına güneş geçmek	1					1	0,04
Başına iş açmak		1	1	2	2	6	0,21
Başından savmak	1	1				2	0,07
Başını derde sokmak		1	2	3	2	8	0,28
Bayram havası esmek				1		1	0,04
Bembeyaz kesilmek (olmak)			2	2	1	5	0,18
Bilgi toplamak				1		1	0,04
Bir ağızdan	2		11	6	5	24	0,84
Bir bir		1		2		3	0,11
Bir çırpıda (çıkarmak)	3	2	1	2	1	9	0,32
Bir tarafa bırakmak (koymak)	2	4				6	0,21
Bir araya gelmek	1					1	0,04
Bir bu eksikti				1		1	0,04
Bir yolunu bulmak			2			2	0,07
Bitkin düşmek				1	1	2	0,07
Boğazına dizilmek					1	1	0,04
Boğazına düşkün			1		1	2	0,07
Borcunu kapatmak				1		1	0,04
Boş boş bakmak		1				1	0,04
Boş yere					1	1	0,04
Boşu boşuna				1	1	2	0,07
Burnunun dibinde			3		1	4	0,14
Burnunun ucunu görmemek	1				1	2	0,07
Burun buruna gelmek		1	1	1		3	0,11
Buz gibi	1					1	0,04

Çizelge 1- devam

Can alıcı (can alacak) (yer, nokta)			1			1	0,04
Can kulağıyla dinlemek		2	1		1	4	0,14
Can atmak			4			4	0,14
Cana yakın			1	2		3	0,11
Canı istemek			1			1	0,04
Canı sıkılmak		2	1		2	5	0,18
Canını sıkamak		2		1		3	0,11
Cesaretini toplamak	1	1	1			3	0,11
Cevap vermek	4	1	6	4	3	18	0,63
Cevap yetiştirmek					2	2	0,07
Ciddiye almak				1		1	0,04
Çaba göstermek				1		1	0,04
Çaba harcamak		1				1	0,04
Çamura bulaşmak (batmak)		2				2	0,07
Çekip almak				2		2	0,07
Çenesini kapatmak				1		1	0,04
Çılgılık atmak (koparmak, basmak)	5	1	5	3	11	25	0,88
Çıkmaza girmek	1					1	0,04
Çıtı çıkmamak	2				5	7	0,25
Çileden çıkmak	1			1		2	0,07
Çözüm yolu			1			1	0,04
Dalga geçmek	3	3		1	1	8	0,28
Dalıp gitmek					1	1	0,04
Darbe almak					1	1	0,04
Davet etmek	8	8				16	0,56
Deli etmek		1				1	0,04
Deliye dönmek	1					1	0,04
Demek ki	3	1	3		8	15	0,53
Dengesini kaybetmek				1		1	0,04
Denk gelmek			1			1	0,04
Ders almak	1					1	0,04
Ders vermek				1		1	0,04
Dert etmek (edinmek)	1	2				3	0,11
Devreye girmek		1				1	0,04
Didik Didik etmek (bir şeyi, yeri)		1				1	0,04
Dik dik bakmak			1	2		3	0,11
Dikkat çekmek	5	10	5	8	3	31	1,09
Dikkat kesilmek	1		4			5	0,18
Dikkatini toplamak		2	1			3	0,11

Çizelge 1- devam

Dil (diller) dökmek	1					1	0,04
Dile getirmek	1	1	1	2	1	6	0,21
Dili damağına yapışmak (dili damağı kurumak)					1	1	0,04
Dili tutulmak	2	1				3	0,11
Dilinden kurtulamamak	1				1	2	0,07
Doğru bulmak					2	2	0,07
Doğru gelmek	1					1	0,04
Dolup taşmak				1		1	0,04
Donup kalmak		2	1		1	4	0,14
Dost edinmek	1					1	0,04
Dört dönmek				1		1	0,04
Duymazlıktan (duymamazlıktan) gelmek					1	1	0,04
Dünyalar (dünya) birinin olmak	1					1	0,04
Düşünceye dalmak					1	1	0,04
Düzene sokmak (düzene koymak, düzen vermek)	1					1	0,04
Eksik olmamak	1					1	0,04
El sıkışmak				1		1	0,04
El yordamıyla					1	1	0,04
El atmak			1			1	0,04
El koymak				1		1	0,04
Elden bırakmamak (düşürmemek)					1	1	0,04
Elden geçirmek	1		2		1	4	0,14
Ele almak			1			1	0,04
Ele geçirmek	1		1	1		3	0,11
Ele vermek	1					1	0,04
Eli kolu (eli ayağı) bağlı kalmak (durmak veya olmak)		1				1	0,04
Elinde olmak	1					1	0,04
Elinden bir şey (iş) gelmemek			1	1		2	0,07
Elinden almak	1					1	0,04
Elinden geleni yapmak		2	1	2	1	6	0,21
Elinden kurtulmak	1	1		3	2	7	0,25
Eline fırsat geçmek			1			1	0,04
Eline tutuşturmak	1					1	0,04
Elini çabuk tutmak				3	3	6	0,21
Emin olmak	2					2	0,07
Eser kalmamak		1				1	0,04
Etkisini göstermek					2	2	0,07
Etrafını sarmak (bir şeyin)		1	1			2	0,07

Çizelge 1- devam

Ev tutmak	2					2	0,07
Fark etmek	11	9	16	20	9	65	2,29
Farkına varmak	5	1	1	2		9	0,32
Fena değil (sayılmaz)	1					1	0,04
Fırsat bilmek		3		2		5	0,18
Fırsat bulmak	5	2	2	7	4	20	0,7
Fırsat vermek		3	1	7	1	12	0,42
Fırsatı kaçırmak		1		3	1	5	0,18
Fırsattan istifade etmek	1					1	0,04
Fırtına kopmak (patlamak)	1					1	0,04
Fikir vermek			1			1	0,04
Fikir yürütmek	1	2				3	0,11
Fotoğraf çekmek	2	3	3		7	15	0,53
Garanti vermek	1					1	0,04
Garip bulmak			1		1	2	0,07
Geç kalmak	1		3	4	3	11	0,39
Geçmiş olsun	1					1	0,04
Gereksinme duymak	2	3	2		1	8	0,28
Geri almak			1			1	0,04
Geri dönmek	4		2	1	3	10	0,35
Geri kalmak			1			1	0,04
Gibi olmak	1					1	0,04
Gibi gelmek	1	3	4	8	8	24	0,84
Görmezden gelmek					1	1	0,04
Göz (gözünün) önünde (olmak)	1	1				2	0,07
Göz açıp kapayıncaya kadar	1					1	0,04
Göz alıcı		2		3		5	0,18
Göz (gözünün) ucuyla bakmak				1	1	2	0,07
Göz ardı (etmek)	1					1	0,04
Göz atmak	6	9	14	17	11	57	2
Göz gezdirmek		1		1	1	3	0,11
Göz göze gelmek	2			1	1	4	0,14
Göz kamaştırmak (almak)		1		2		3	0,11
Göz kırpmak	1					1	0,04
Göz kulak olmak		2			1	3	0,11
Göz önüne almak	1					1	0,04
Gözden (gözünden) kaçırmak				1		1	0,04
Gözden geçirmek		1				1	0,04
Gözden kaybetmek	2		1	2	1	6	0,21

Çizelge 1- devam

Gözden kaybolmak			1	3	2	6	0,21
Göze almak	1		2	1		4	0,14
Göze batmak		1			1	2	0,07
Gözleri (gözü) kamaşmak					1	1	0,04
Gözleri dolmak (dolu dolu olmak)				1	1	2	0,07
Gözleri kapanmak					2	2	0,07
Gözleri parlamak (parıldamak)	1	4	5	4	6	20	0,7
Gözleri yaşarmak					1	1	0,04
Gözleri yuvalarından (evinden) fırlamak (uğramak)	1					1	0,04
Gözlerinden okumak		1	2	1		4	0,14
Gözlerine inanmamak	2	7	7	4	1	21	0,74
Gözlerini fal taşı gibi açmak			1		1	2	0,07
Gözü arkada kalmak			1			1	0,04
Gözünde büyümek				1		1	0,04
Gözünden (gözden) kaçmak	3	3		1	1	8	0,28
Gözüne çarpmak	5	1		2	3	11	0,39
Gözüne kestirmek	1			1	1	3	0,11
Gözüne sokmak				2	1	3	0,11
Gözüne uyku girmemek		1				1	0,04
Gözünü ... hırsı bürümek					1	1	0,04
Gözünü kırpmamak		2	1		1	4	0,14
Gözünü (gözlerini) (bir şeye) dikmek	3	7	9	6	4	29	1,02
Gözünü alamamak					2	2	0,07
Gözünü dört açmak		1				1	0,04
Gözünü üstünden ayırmamak		1	1			2	0,07
Gözüyle görmek	1		1	1	1	4	0,14
Gurur duymak			4		1	5	0,18
Güçlük çekmek		2	1			3	0,11
Gülüp geçmek	1					1	0,04
Gün geçirmek (öldürmek)	1	2	1	1	2	7	0,25
Gürültü bastırmak				1		1	0,04
Gürültü çıkarmak (etmek, koparmak, yapmak)			3			3	0,11
Güven kazanmak			2			2	0,07
Güven vermek			1			1	0,04
Haber almak			3			3	0,11
Haber vermek	8	6	6	6	3	29	1,02
Haberli olmak	5	1			1	7	0,25
Hafızayı yoklamak				1	1	2	0,07

Çizelge 1- devam

Hak etmek		1		3	1	5	0,18
Hakkı var		1				1	0,04
Hakkı var		1				1	0,04
Haklı çıkmak	2	1			2	5	0,18
Hâli kalmamak	1					1	0,04
Harekete geçmek	1		4		2	7	0,25
Harı geçmek			1	1	1	3	0,11
Hasret gidermek		1	1			2	0,07
Hata etmek (eylemek, işlemek)	1					1	0,04
Hava kararmak			1			1	0,04
Hayal kırıklığına uğramak	1	1	2	6	4	14	0,49
Hayal kurmak					1	1	0,04
Hayal olmak			1			1	0,04
Hayran olmak (kalmak)	1					1	0,04
Hayrete (hayretlere) düşmek		1				1	0,04
Hedef olmak		1				1	0,04
Her kafadan bir ses çıkmak	1		1		1	3	0,11
Hesaba katmamak (almamak)	1	1	1			3	0,11
Hesabını vermek (hesap vermek)				1		1	0,04
Hevesini kaçırmak	1					1	0,04
Hevesini kırmak			1			1	0,04
Heyecan vermek					1	1	0,04
Hızını alamamak		2				2	0,07
Hiçe saymak (indirgemek)			1			1	0,04
Hissine (hislerine) kapılmak	1					1	0,04
Hissini vermek		1				1	0,04
Hoş karşılamak (görmek)				1		1	0,04
hoşça kalın (kal)	1				2	3	0,11
İç açmak				1		1	0,04
İç çekmek		2				2	0,07
İç geçirmek				1		1	0,04
İçeriye dalmak		1	1	8	1	11	0,39
İçi içine sığmamak	1	1		1	1	4	0,14
İçinden geçirmek	1	1	3	4	2	11	0,39
İçinden gelmek			1	1		2	0,07
İçine çekmek			2			2	0,07
İçini çekmek			5	2	2	9	0,32
İçini ısıtmak				1		1	0,04
İçten içe			5	3		8	0,28

Çizelge 1- devam

İdare etmek		2	1			3	0,11
İki ayağını bir pabuca sokmak				1		1	0,04
İki büklüm olmak				1		1	0,04
İleri sürmek					1	1	0,04
İletişim kurmak			1			1	0,04
İlgi (İlgisini) çekmek	5	1	4	7	6	23	0,81
İlgi duymak				1		1	0,04
İliğine kadar ıslanmak	1					1	0,04
İliklerine (iliğine) kadar	1					1	0,04
İmdadına yetişmek (erişmek)		2		1		3	0,11
İnanılır gibi (şey) değil	1	2	1	4	2	10	0,35
İntikam almak		1				1	0,04
İster istemez	1		2		3	6	0,21
İş çevirmek		2	4	1	1	8	0,28
İş çıkarmak				2		2	0,07
İş işten geçmek			1			1	0,04
İş karıştırmak	1					1	0,04
İş sarpa sarmak		1				1	0,04
İşaret vermek			1			1	0,04
İşe girmek			2			2	0,07
İşe yaramak		3	6	5		14	0,49
İşe karışmak	1					1	0,04
İşe koyulmak	1		2		1	4	0,14
İşi düşmek (bir yere) (birine)				1		1	0,04
İşine gelmek		2	1	1		4	0,14
İştahı yerinde olmak			1			1	0,04
İyi olmak	8	14	20	20	11	73	2,57
İyi etmek			1			1	0,04
İyi gelmek	1	2	1			4	0,14
İyi gitmek					1	1	0,04
İyi ki			1			1	0,04
İyiden iyiye					1	1	0,04
İyisi mi			1			1	0,04
İzin istemek		4		2	2	8	0,28
İzin vermek	1	7	2	4		14	0,49
İzin almak	5	1	4	2	2	14	0,49
İzini kaybetmek		1		1		2	0,07
Kafa kafaya (vermek)	1					1	0,04
Kafa patlatmak	1					1	0,04

Çizelge 1- devam

Kafa tutmak				1		1	0,04
Kafa yormak	1					1	0,04
Kafasına (kafası) takılmak		2	1	1		4	0,14
Kafasına geçirmek					1	1	0,04
Kafasına koymak		1				1	0,04
Kafasından çıkarmak (atmak)			2			2	0,07
Kafasından geçirmek	1	2			1	4	0,14
Kafasını kurcalamak		1	1			2	0,07
Kafayı değiştirmek	1			2		3	0,11
Kahkaha atmak		1		1	1	3	0,11
Kahkahayı (kahkaha) basmak (koparmak, salıvermek)	1					1	0,04
Kalbi yerinden oynamak		1	2	5	1	9	0,32
Kalbi çarpmak			1			1	0,04
Kalıptan kalıba girmek		1				1	0,04
Kapıya dayanmak				1		1	0,04
Kara kara düşünmek	1					1	0,04
Karanlığa gömülmek					1	1	0,04
Karar almak			1			1	0,04
Karar vermek	32	20	25	11	17	105	3,69
Karnı zil çalmak					2	2	0,07
Karşı çıkmak	3		9	8	10	30	1,05
Karşı koymak					2	2	0,07
Karşılık vermek	2	2	1		1	6	0,21
Kaşlarını çatmak			1	2		3	0,11
Kendi başına		1		1		2	0,07
Kendi kendine	3	4	3	5	2	17	0,6
Kendine hâkim olmak		1		1		2	0,07
Kendine gelmek		1			2	3	0,11
Kendini dışarı (sokağa) atmak	5		1	1		7	0,25
Kendini alamamak	3		1			4	0,14
Kendini beğenmek			1			1	0,04
Kendini bırakmak					1	1	0,04
Kendini bilmek				1	1	2	0,07
Kendini bir yerde bulmak				1		1	0,04
Kendini bulmak	1					1	0,04
Kendini göstermek				1		1	0,04
Kendini kaptırmak			1	1		2	0,07
Kendini kaybetmek				1		1	0,04
Kendini toparlamak (toplamak)	1					1	0,04

Çizelge 1- devam

Kendini tutamamak	4	7	6	1	5	23	0,81
Kendini tutmak	5	3	3	5	5	21	0,74
Kestirip atmak		1			1	2	0,07
Keyfi gelmek		1	2	1		4	0,14
Keyfi kaçmak				1	1	2	0,07
Keyfi yerinde olmak	4	1			1	6	0,21
Keyfine bakmak	1					1	0,04
Keyfine diyecek olmamak	1		1		1	3	0,11
Kıl payı (fark)		1				1	0,04
Kılına hanel gelmemek	1					1	0,04
Kıpkırmızı kesilmek (olmak)	3	1	3	4	2	13	0,46
Kıskıvrak yakalamak (bağlamak)					1	1	0,04
Kıtlıktan çıkmış			1			1	0,04
Kim bilir	1	2	2	3	2	10	0,35
Kiraya vermek	1					1	0,04
Kolaçan etmek		2				2	0,07
Kolları sıvamak			1			1	0,04
Kontrol altında (olmak)	1					1	0,04
Konuşmaya dalmak	2		2	1	1	6	0,21
Korktuğu başına gelmek			2	1		3	0,11
Korku düşmek					1	1	0,04
Kötüye kullanmak					1	1	0,04
Kulağına inanmamak	3	2	4	1	4	14	0,49
Kulak asmak				1	1	2	0,07
Kulak misafiri olmak	1					1	0,04
Kuyruğa girmek			2	3		5	0,18
Küçük dilini yutmak	3		1	1		5	0,18
Laf anlatmak			1			1	0,04
Laf atmak	1					1	0,04
Laf yetiştirmek			3		4	7	0,25
Lafa karışmak	1		1			2	0,07
Lafı uzatmak			2	1	1	4	0,14
Merakından çatlamak			1			1	0,04
Merakta bırakmak		1		1		2	0,07
Meraktan çatlatmak	1					1	0,04
Mideye indirmek	1				1	2	0,07
Mola vermek	2		3			5	0,18
Mühür basmak				2		2	0,07
Mümkün olmak		3			1	4	0,14

Çizelge 1- devam

Nasıl olsa	4	2	4	3	2	15	0,53
Ne de olsa	2		1	1	5	9	0,32
Ne hali varsa görsün				1		1	0,04
Ne var ki	2	2	7	7		18	0,63
Ne yapıp edip (yapıp)			1		1	2	0,07
Ne yaptığını bilmemek		2	3	10	5	20	0,7
Ne dersin (denir)	3	1	3	4	3	14	0,49
Ne kadar			1			1	0,04
ne yazık ki	2	4	4	6	3	19	0,67
Nefes almak	2	4	6	11	6	29	1,02
Nefes nefese (kalmak)	3	1	6	5	5	20	0,7
Nefesi kesilmek (daralmak veya tutulmak)	1		1	2	2	6	0,21
Nerede ise				1		1	0,04
Neye uğradığını bilememek (anlamamak, şaşırarak)			2	4	1	7	0,25
Neyse ki	7	4	9	16	10	46	1,62
Not almak		1				1	0,04
Numara yapmak					1	1	0,04
Oh çekmek	1					1	0,04
Okulu kırmak(asmak)			1			1	0,04
Olan oldu	1		1			2	0,07
Olay çıkarmak					1	1	0,04
Olup (olan) biten	3		2		4	9	0,32
Omuz silmek	1	3	3	5	4	16	0,56
Ortadan kalkmak		1				1	0,04
Ortak olmak		1	1		2	4	0,14
Ortalığı birbirine katmak					1	1	0,04
Ortaya atmak		1	1	1		3	0,11
Ortaya çıkarmak	4	1	2		3	10	0,35
Ortaya çıkmak		3				3	0,11
Oy birliği			1		1	2	0,07
Öğüt vermek (birine)				2		2	0,07
Ölüm sessizliği çökmek					2	2	0,07
Önem vermek (bir şeye, birine)		1		1		2	0,07
Önlem almak				1		1	0,04
Öyleyse (Öyle ise)	1	1	3	6		11	0,39
Özen göstermek		3		1		4	0,14
Özlem (Özlemine) duymak		1				1	0,04
Özür dilemek		1	1	4	1	7	0,25
Paniğe kapılmak	2					2	0,07

Çizelge 1- devam

Park etmek (yapmak)	1	1			1	3	0,11
Payına düşmek		1		2	2	5	0,18
Pes etmek		1				1	0,04
Peşinden sürüklemek			2	1		3	0,11
Peşine düşmek (gitmek)	1	5	3	5	6	20	0,7
Peşine takılmak	1	1	4		4	10	0,35
Peşini bırakmamak					1	1	0,04
Pot kırmak	1	2				3	0,11
Poz vermek	1					1	0,04
Rahat etmek			1			1	0,04
Rahat vermemek (bırakmamak)	2	1	1		1	5	0,18
Rahatını bozmak (kaçırmak)			2			2	0,07
Rapor vermek		1				1	0,04
Razı olmak (gelmek)		1				1	0,04
Renk katmak (vermek)				1		1	0,04
Resim çekmek (çıkarmak)	6					6	0,21
Rezil olmak			1			1	0,04
Rüya görmek		1			1	2	0,07
Rüyasında görememek			1			1	0,04
Sabrı taşmak (tükenmek)					2	2	0,07
Sağ salım		1	1			2	0,07
Sağ ol				1	2	3	0,11
Sahip çıkmak				1		1	0,04
Saldırıya uğramak					1	1	0,04
Selam vermek		2	1	1	1	5	0,18
Sen bilirsin					1	1	0,04
Ses kesilmek				2		2	0,07
Sesini çıkarmamak			1	6	1	8	0,28
Sıkı durmak		1				1	0,04
Sır açmak					1	1	0,04
Sır saklamak (tutmak)	1					1	0,04
Sırası gelmek	1		2	1		4	0,14
Sırta ermek			1			1	0,04
Sırtına geçirmek	1					1	0,04
Silip süpürmek	1					1	0,04
Sinirleri bozulmak		2				2	0,07
Sipariş almak			1	1		2	0,07
Sipariş vermek				1		1	0,04
Siz bilirsiniz					1	1	0,04

Çizelge 1- devam

Sokağa atmak					1	1	0,04
Soluk almak		1				1	0,04
Son noktayı koymak	1	1				2	0,07
Sona ermek				1		1	0,04
Sonu gelmek				1	2	3	0,11
Sonuç vermek			1	1		2	0,07
Sorumluluk almak		1				1	0,04
Sorun çıkarmak			1	2	1	4	0,14
Söz almak(birinden)			1			1	0,04
Söz vermek	2	5	5	5	2	19	0,67
Söze karışmak	1					1	0,04
Söze başlamak	8	13	7	1		29	1,02
Sözünü ağzından almak		1				1	0,04
Sözünü uzatmak				2	1	3	0,11
Sözün (uzun lafın) kıyası		1				1	0,04
Sözünü kesmek	7	1	5	2	2	17	0,6
Sözünü tutmak		2		1		3	0,11
Sudan bahane (ya da cevap)		1				1	0,04
Surat asmak			1	2		3	0,11
Suratı (surat) bir karış			1			1	0,04
Sürpriz yapmak				1		1	0,04
Şamata etmek (koparmak)	1					1	0,04
Şansa bırakmak				1		1	0,04
Şifreyi çözmek		1	1		1	3	0,11
Şimşek çakmak	3					3	0,11
Tadma bakmak					2	2	0,07
Tadını çıkarmak	3	2		6	3	14	0,49
Taklit etmek (Taklidini yapmak)	1					1	0,04
Tanıdık çıkmak		2		3	1	6	0,21
Tarihe geçmek			1			1	0,04
Tatmin olmak	2					2	0,07
Tatsızlık çıkarmak		1				1	0,04
Tedbir almak				1		1	0,04
Tehdit savurmak					1	1	0,04
Tehlikeye düşürmek		3				3	0,11
Telefon etmek (açmak)	4	1	1		1	7	0,25
Tepki göstermek				1	1	2	0,07
Ters ters bakmak			1	2	4	7	0,25
Tıka basa doldurmak	1	1		1	1	4	0,14

Çizelge 1- devam

Tur atmak		1				1	0,04
Tüyleri ürpermek	1				1	2	0,07
Uçup gitmek	1					1	0,04
Umudunu kesmek	1					1	0,04
Umutsuzluğa düşmek (kapılmak)		1		1		2	0,07
Uygun bulmak		1			1	2	0,07
Uyku basmak (bastırmak)					1	1	0,04
Uyku çekmek	1	1	1			3	0,11
Uykusu açılmak (dağılmak)	1	3				4	0,14
Uykusu gelmek		3	1		1	5	0,18
Uykusunu almak		2			1	3	0,11
Uykusuz kalmak					1	1	0,04
Uykuya dalmak	3	4	3	4	5	19	0,67
Uzak durmak	1					1	0,04
Uzak kalmak		1				1	0,04
Uzak tutmak					1	1	0,04
Üstünde durmak			1			1	0,04
Üstüne yok	1				2	3	0,11
Üzerinde durmak	1					1	0,04
Üzerinden atmak		3		1	1	5	0,18
Üzerine (Üstüne) vazife olmamak		1				1	0,04
Vakit geçirmek	5	11	3	5	7	31	1,09
Vakit kazanmak				4		4	0,14
Vakti gelmek				1		1	0,04
Var gücüyle (kuvvetiyle)				2		2	0,07
Veda etmek	2			1		3	0,11
Yağmur boşanmak			1			1	0,04
Yakasını (yakayı) kurtarmak (sıyırmak)		1				1	0,04
Yakın takibe almak	1					1	0,04
Yakınlık göstermek		3				3	0,11
Yanıt vermek			1	1	2	4	0,14
Yardım görmek			1			1	0,04
Yasağı (yasakları) çiğnemek				1		1	0,04
Yenik düşmek	1				1	2	0,07
Yer tutmak					1	1	0,04
Yer açmak	1	1	2	3		7	0,25
Yer bulmak			1		2	3	0,11
Yer değiştirmek	1					1	0,04
Yer kapmak				3		3	0,11

Çizelge 1- devam

Yer yarılıp içine girmek (geçmek)				1	1	2	0,07
Yere yıkılmak				1	1	2	0,07
Yerinde duramamak		1	1			2	0,07
Yerinden fırlamak	1	1		2	5	9	0,32
Yerinden oynamak			1		1	2	0,07
Yerine oturmak					1	1	0,04
Yerini almak	3	2		1		6	0,21
Yerli yerinde	1	1		1		3	0,11
Yeter de artar				1		1	0,04
Yol açmak		1				1	0,04
Yol almak	2		3	5	3	13	0,46
Yol göstermek					1	1	0,04
Yola (yoluna) koyulmak	3		8	1	2	14	0,49
Yola çıkmak	4	1	2	2	2	11	0,39
Yoluna girmek				1		1	0,04
Yolunda gitmek (yürümek)		1		3	1	5	0,18
Yolunu bulmak	2			1		3	0,11
Yolunu kaybetmek			1			1	0,04
Yorgun düşmek		1				1	0,04
Yorgunluk (yorgunluğunu) atmak (çıkarmak)				1		1	0,04
Yosun bağlamak (tutmak)				1		1	0,04
Yüreği rahatlamak			2	1		3	0,11
Yüreğine su serpmek	3					3	0,11
Yürüyüşe çıkmak	1					1	0,04
Yüz göstermek			1			1	0,04
Yüzü asık			1			1	0,04
Yüzü gülmek			1		1	2	0,07
Yüzü kızarmak				2		2	0,07
Yüzünden okumak					1	1	0,04
Yüzünü buruşturmak (ekşitmek)					1	1	0,04
Zahmet olmazsa	1					1	0,04
Zaman kazanmak		2	5	7	2	16	0,56
Zaman almak	3			2		5	0,18
Zaman kollamak					2	2	0,07
Zaman vermek		1	4			5	0,18
Zamanı (zaman) geçirmek	3	3		1	1	8	0,28
Zamanı geçirmek		1				1	0,04
Zararı olmamak	1					1	0,04
Zorunda kalmak (olmak)	4	6	4	3	2	19	0,67

Çizelge 1- devam

Eserlerde Geçen Deyimlerin Toplam Frekansı (f)	500	515	609	629	591	2844	
Eserlerde Geçen Deyimlerin Toplam Frekansının(f) Yüzdeleri (%) Değeri	17,58	18,11	21,41	22,12	20,78		

İncelemeye konu olan beş eserde toplam 2844 tane deyim kullanımı tespit edilmiştir. Bu eserler içinde ise en yoğun deyim kullanıma sahip olan eserin 629 (% 22,12) deyim kullanımı ile "Safir Taşlı Maske" olduğu; en az deyim kullanıma sahip olan eserin 500 (% 17,58) deyim kullanımı ile "Eski Evin Kiracıları" olduğu görülmüştür. En sık tekrarlanan deyim ise 105 tekrar sayısı ile "karar vermek" deyimidir. Bu deyim en yüksek tekrara sahip olmasının nedeni de eserlerin macera türünde olması ve kahramanların grupça hareket etmeleri sebebiyle sık sık ve acil olarak karar almalarıdır. Buna ek olarak iyi olmak (73 kez tekrar, % 2,57) ve fark etmek (65 kez tekrar, % 2,29) deyimleri de incelenen eserlerde en sık kullanılan ilk üç deyim arasındadır.

Çizelge 2: Yapısal Deyim Gruplarının Eserlere Göre Frekans (f) ve Yüzde (%) Değerleri

Bu çizelgede eserlerde mevcut olan deyimlerin hangi yapıda oldukları, kaç kez tekrar edildikleri, bu tekrarların eserler bazında ve yapısal deyim grupları bazındaki yüzdelerinin bilgisi verilmeye çalışılmıştır.

YAPISAL DEYİM GRUPLARI	E.E.K.	P.S.N.	M.P.	S.T.M	T.S.	TOPLAM (F)	YÜZDE (%)
A.SÖZCÜK ÖBEĞİ YAPISINDAKİ DEYİMLER							
1.Anlamca Kaynaşık Deyimleşmiş Birleşik Fiil Yapısındaki Deyimler							
1.a. Temel Unsuru Yardımcı Fiil Olanlar							
İsim+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	37	36	22	27	17	139	4,88
İsim- İyelik Eki+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	6	1			1	8	0,28
İsim- İyelik Eki- Bulunma Hâl Eki+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	1					1	0,04
Zarf+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	8	14	21	21	10	74	2,6
İkileme Biçiminde Zarf+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar		1				1	0,04
İsim+ İsim+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar		2			1	3	0,11
İsim- İyelik+ İsim- İyelik- Bulunma Hâli Eki+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	4	1	1		1	7	0,25
İsim- Çıkma Hâl Eki+ İsim+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	1					1	0,04
Zamir+ İsim+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar							
Zamir- Yönelme Hâl Eki+ İsim+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar		1		1		2	0,07
İsim- Çokluk Eki+ Zamir- İlgi Eki+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	1					1	0,04
İsim Tamlaması+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar							
Belirtisiz İsim Tamlaması+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	2					2	0,07

Çizelge 2- devam

Belirtisiz İsim Tamlaması- Bulunma Hâl Eki+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	1					1	0,04
İsim+ Ortaç+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar							
İsim- İyelik- Yönelme Hâl Eki+ Ortaç+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	1		1		1	3	0,11
Edat+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	1					1	0,04
1.b. Temel Unsuru Asıl Fiil Olanlar							
İsim+ Fiil Yapısında Olanlar	146	176	17 2	194	149	837	29,41
İsim- İyelik Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	13	8	19	20	24	84	2,95
İsim- Çokluk Eki- İyelik Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	2	6	5	5	12	30	1,05
İsim- Çokluk Eki- İyelik Eki- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar			1	2	1	4	0,14
İsim- Çokluk Eki- İyelik Eki- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	2	7	7	4	1	21	0,74
İsim- Çokluk Eki- İyelik Eki- Çıkma Hâl Eki+Fiil Yapısında Olanlar		1	1	1		3	0,11
İsim- İyelik Eki- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	27	36	35	40	30	168	5,9
İsim- İyelik Eki- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	35	25	24	28	45	157	5,52
İsim- İyelik Eki- Bulunma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	5	9	10	8	7	39	1,37
İsim- İyelik Eki- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	15	23	22	22	33	115	4,04
İsim+ Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar							
İsim- Çokluk Eki- Belirtme Hâli Eki+ Fiil Yapısında Olanlar			1			1	0,04
İsim- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	2	3	6	10	7	28	0,98
İsim- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	45	45	59	40	36	225	7,91
İsim- Bulunma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	9	6	3	1	20	0,7
İsim- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	8	4	5	10	15	42	1,48

Çizelge 2- devam

Zamir+ Fiil Yapısında Olanlar							
Zamir+ Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	18	12	16	13	21	80	2,81
Zamir- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar		1			2	3	0,11
Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar	17	8	24	23	31	103	3,62
Zarf- Yönelme Hâli Eki+ Fiil Yapısında Olanlar			1			1	0,04
Zarf Fiil+ Fiil Yapısında Olanlar	6	3	3	3	7	22	0,77
İkileme Şeklinde Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar	1		3	4		8	0,28
Aynı Kelimededen Kurulan İkileme Biçiminde Zarf - Yönelme Hâli Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	2	1	2	1	7	0,25
Ortaç- Çıkma Hâli Eki+ Fiil Yapısında Olanlar					1	1	0,04
Ünlem+ Fiil Yapısında Olanlar	1					1	0,04
İsim+ İsim+ Fiil Yapısında Olanlar							
İsim+ İsim- Yönelme Hâli Eki+ Fiil Yapısında Olanlar		1				1	0,04
İsim+ İsim- Çıkma Hâli Eki+ Fiil Yapısında Olanlar			1			1	0,04
İsim- Çokluk- İyelik+ İsim- Çokluk- İyelik- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1					1	0,04
İsim- İyelik Eki+ İsim+ Fiil Yapısında Olanlar					2	2	0,07
İsim- İyelik Eki+ İsim- İyelik Eki+ Fiil Yapısında Olanlar					1	1	0,04
İsim- İyelik Eki+ İsim- Çokluk Eki-İyelik+Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	2				3	0,11
İsim- İyelik Eki+ İsim- İyelik+Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	3	3		1	2	9	0,32
İsim- İyelik Eki+ İsim- İyelik+Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar		1	2	5	1	9	0,32
İsim- İyelik Eki+ İsim- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	2	4	3	1		10	0,35
İsim- İyelik Eki+ İsim- Bulunma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar			1			1	0,04

Çizelge 2- devam

İsim- İyelik Eki+ İsim- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar					1	1	0,04
İsim- İyelik Eki- Belirtme Hâl Eki+ İsim- Yönelme Hâli Eki+ Fiil Yapısında Olanlar		1	2	3	2	8	0,28
İsim- İyelik Eki- Belirtme Hâl Eki+ İsim+ Fiil Yapısında Olanlar		1	1	1		3	0,11
İsim- İyelik Eki- Belirtme Hâl Eki+ İsim- İyelik+ Fiil Yapısında Olanlar					1	1	0,04
İsim- İyelik Eki- Yönelme Hâl Eki+ İsim+ Fiil Yapısında Olanlar	8	7	8	4	7	34	1,19
İsim- İyelik Eki- Belirtme Hâl Eki+ İsim- İyelik- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar		1	1			2	0,07
İsim- İyelik Eki- Çıkma Hâl Eki+ Ortaç- Belirtme Hâli Eki+ Fiil Yapısında Olanlar		2	1	2	1	6	0,21
İsim- İyelik Eki- Çıkma Hâl Eki+ Belgisiz Sıfat+ Belgisiz Zamir+ Fiil Yapısında Olanlar			1	1		2	0,07
İsim- Hâl Eki+ İsim+ Fiil Yapısında Olanlar							
İsim- Belirtme Hâl Eki+ İsim- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar					1	1	0,04
İsim- Belirtme Hâl Eki+ İsim- İyelik- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar		1				1	0,04
İsim- Çıkma Hâl Eki+ İsim- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar		1				1	0,04
İsim- İyelik- Çıkma Hâl Eki+ İsim+ Fiil Yapısında Olanlar	1					1	0,04
İsim+ Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar							
İsim- Çokluk Eki- İyelik Eki+ Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar					1	1	0,04
İsim- İyelik+ Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar	1		2		2	5	0,18
İsim- İyelik Eki- Belirtme Hâl Eki+ Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar				3	3	6	0,21
İsim- İyelik+ İsim- İyelik+ Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar		1				1	0,04

Çizelge 2- devam

İsim+ Zarf Fiil+ İsim- İyelik- Yönelme Hâl Eki+Fiil Yapısında Olanlar				1	1	2	0,07
Zamir+ Sözcük / Sözcük Grubu+ Fiil Yapısında Olanlar							
Zamir- Belirtme Hâl Eki+ Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar	5		1	1		7	0,25
Zamir+ Ortaç- İyelik- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	2	2	3	10	5	22	0,77
Zamir- Yönelme Hâl Eki+ Ortaç- İyelik- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar			2	4	1	7	0,25
Zamir- Belirtme Hâl Eki+ Sıfat Tamlaması+ Bulunma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar				1		1	0,04
Ortaç- İyelik+ İsim- İyelik- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar			2	1		3	0,11
İsim Tamlaması+ Fiil Yapısında Olanlar							
Belirtili İsim Tamlaması+ Fiil Yapısında Olanlar		1				1	0,04
Belirtili İsim Tamlaması- Belirtme Hâl Eki + Fiil Yapısında Olanlar	1				1	2	0,07
Belirtili İsim Tamlaması- Yönelme Hâl Eki + Fiil Yapısında Olanlar	1		1			2	0,07
Belirtili İsim Tamlaması-Çıkma Hâl Eki + Fiil Yapısında Olanlar			1			1	0,04
Belirtisiz İsim Tamlaması+ Fiil Yapısında Olanlar	1			1	2	4	0,14
Belirtisiz İsim Tamlaması- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	2	1	3	7	5	18	0,63
Belirtisiz İsim Tamlaması- Bulunma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	1				2	0,07
Sıfat Tamlaması+ Fiil Yapısında Olanlar	1	3	1	1		6	0,21
Sıfat Tamlaması- İyelik- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	3		3	1		7	0,25
Sıfat Tamlaması- İyelik- Belirtme Hâl Eki+ Sıfat Tamlaması- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar				1		1	0,04

Çizelge 2- devam

Sıfat Tamlaması- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	1				2	0,07
Sıfat Tamlaması- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	4	5			1	10	0,35
Sıfat Tamlaması- Çıkma Hâl Eki- Sıfat Tamlaması+ Fiil Yapısında Olanlar	1		1		1	3	0,11
Edat+ Fiil Yapısında Olanlar	1	3	4	8	8	24	0,84
Edat Öbeği+ Fiil Yapısında Olanlar		2	2	1	4	9	0,32
İsim- İyelik + Edat (-e kadar)+ Fiil Yapısında Olanlar	1					1	0,04
İsim- İyelik- Edat (ile)+ Fiil Yapısında Olanlar	1		1	1	1	4	0,14
İsim- Çokluk Eki- İyelik- Belirtme Hâl Eki+ Edat Grubu+ Fiil Yapısında Olanlar			1		1	2	0,07
İkileme+ Fiil Yapısında Olanlar	3	1		1	1	6	0,21
2. İsim+ İsim Yapısındaki Deyimler							
İsim- İyelik- Yönelme Hâl Eki+ İsim Yapısında Olanlar			1		1	2	0,07
İsim- Çıkma Hâl Eki+ İsim Yapısında Olanlar		1				1	0,04
İsim Tamlaması Yapısındaki Deyimler							
Belirtisiz İsim Tamlaması Yapısında Olanlar		2	5	1	2	10	0,35
Belirtili İsim Tamlaması- Bulunma Hâl Eki Yapısında Olanlar	1		4		2	7	0,25
3. Sıfat Grubu Olanlar		2	2	3		7	0,25
4. Sıfat Tamlaması Yapısındaki Deyimler							
Sıfat+ İsim- Yönelme Hâl Eki Yapısında Olanlar					1	1	0,04
Sıfat+ İsim- Bulunma Hâl Eki Yapısında Olanlar	3	2	1	2	1	9	0,32
Sıfat+ İsim- Çıkma Hâl Eki Yapısında Olanlar	2		11	6	5	24	0,84
İsim- İyelik Eki+ Sıfat Tamlaması Yapısında Olanlar			1			1	0,04
İsim- İyelik Eki+ Sıfat Tamlaması- Bulunma Hâl Eki Yapısında Olanlar	1	1	1		1	4	0,14
5. İsnat Öbeği Yapısında Olanlar			1			1	0,04

Çizelge 2- devam

6. Zamir+ İsim- İyelik- Yönelme Hâl Eki Yapısında Olanlar		1		1		2	0,07
7. Edat Öbeği Yapısındaki Deyimler							
İsim+ Edat Yapısında Olanlar	2					2	0,07
İsim- Çokluk Eki- İyelik+ Edat Yapısında Olanlar	1					1	0,04
İsim- İyelik+ Ortaç+ Edat Yapısında Olanlar			1			1	0,04
İsim- İyelik+ Edat Yapısında Olanlar			1			1	0,04
Sözcük Öbeği+ Edat Yapısında Olanlar	1			2	1	4	0,14
Fiil+ Edat+ Edat Yapısında Olanlar	1	2	1	4	2	10	0,35
Zamirlerle Kurulu İkileme Yapısında Olanlar	3	4	3	5	2	17	0,6
8. İkileme Yapısında Olanlar							
Yalın Durumdaki Aynı İsimlerle Kurulu Olanlar		1		2		3	0,11
Yalın Durumdaki Ayrı İsimlerle Kurulu İkileme Yapısında Olanlar		1	1			2	0,07
Aynı Sözcükten Kurulan Yönelme Hâl Ekli İkileme Yapısında Olanlar					1	1	0,04
Aynı Sözcükten Kurulan Çıkma Hâli Eki ve Yönelme Hâli Ekli İkileme Yapısında Olanlar					1	1	0,04
Aynı Kök veya Gövdeden İkileme Yapısında Olanlar	1	1		1		3	0,11
Aynı Kök veya Gövdeden Yalın Hâlli ve Yönelme Hâli Ekli İkileme Yapısında Olanlar	3	1	6	5	5	20	0,7
Aynı Kök veya Gövdeden Belirtme Hâl Eki ve Yönelme Hâl Ekli Sözcüklerle Kurulu Olanlar				1	1	2	0,07
Aynı Kök veya Gövdeden Çıkma Hâl Eki ve Yönelme Hâl Ekli Sözcüklerle Kurulu Olanlar			5	3		8	0,28
Ulaç Şeklinde Kurulu Olanlar	1		3		4	8	0,28
B. CÜMLE YAPISINDAKİ DEYİMLER							
1. Yargı Anlamı Taşıyanlar	8	5	6	11	13	42	1,48

Çizelge 2- devam

2. Kesik Cümle Yapısında Olanlar	21	18	35	41	28	143	5,02
---	----	----	----	----	----	-----	------

Dilimizde mevcut olan deyimlerden iki veya üç kelimededen oluşan, fazla ek almamış olan ve çekimlenebilen deyimler sayıca fazladır. Bu nedenle yapılan incelemelerde bu yapıdaki deyimlerin eserlerde diğer deyim gruplarına göre daha fazla olması beklenen bir sonuçtur. Ancak çizelge 2 incelendiğinde, incelemeye konu olan eserlerin çocuk edebiyatına ait olması sebebiyle iki kelimededen oluşan ve asıl unsuru fiil veya yardımcı fiil olan deyimlerin kullanım yoğunluğu oldukça fazladır. Cümle yapısındaki deyimlere ise oldukça az yer verilmiştir. En yüksek kullanım örneğine sahip olan deyimler isim+ fiil yapısında olanlardır(837 kullanım örneği, %29,43). Buna ek olarak 225 kullanım örneği ile (% 7,91) isim- yönelme hâl eki + fiil yapısında olan ve 168 kullanım örneği ile (% 5,9) isim- iyelik eki- belirtme hâl eki+ fiil yapısında olanlar incelenen eserlerdeki en sık kullanılan diğer yapısal deyim gruplarıdır.

Çizelge 3: Yapısal Deyim Gruplarına Ait Birbirinden Farklı Deyimlerin Frekans (f) ve Yüzde (%) Değerleri

Bu çizelgede eserlerde yapısal deyim gruplarına ait incelemede birbirinden farklı kaç tane deyim tespit edildiği ve bunların toplam yüzdelerinde ne kadar paya sahip olduklarının bilgisi verilmeye çalışılmıştır.

YAPISAL DEYİM GRUPLARI	KULLANI- LAN FARKLI DEYİMLER (F)	KULLANI- LAN FARKLI DEYİMLER (%)
A. SÖZCÜK ÖBEĞİ YAPISINDAKİ DEYİMLER		
1. Anlamca Kaynaşıp Deyimleşmiş Birleşik Fiil Yapısındaki Deyimler		
1.a. Temel Unsuru Yardımcı Fiil Olanlar		
İsim+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	28	4,35
İsim- İyelik Eki+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	2	0,31
İsim- İyelik Eki- Bulunma Hâl Eki+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
Zarf+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	3	0,47
İkileme Biçiminde Zarf+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim+ İsim+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- İyelik+ İsim- İyelik- Bulunma Hâli Eki+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	2	0,31
İsim- Çıkma Hâl Eki+ İsim+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
Zamir+ İsim+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar		
Zamir- Yönelme Hâl Eki+ İsim+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- Çokluk Eki+ Zamir- İlgi Eki+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16

Çizelge 3- devam

İsim Tamlaması+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar		
Belirtisiz İsim Tamlaması+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	2	0,31
Belirtisiz İsim Tamlaması- Bulunma Hâl Eki+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim+ Ortaç+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar		
İsim- İyelik- Yönelme Hâl Eki+ Ortaç+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
Edat+ Yardımcı Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
1.b. Temel Unsuru Asıl Fiil Olanlar		
İsim+ Fiil Yapısında Olanlar	160	24,88
İsim- İyelik Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	25	3,89
İsim- Çokluk Eki- İyelik Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	7	1,09
İsim- Çokluk Eki- İyelik Eki- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	2	0,31
İsim- Çokluk Eki- İyelik Eki- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- Çokluk Eki- İyelik Eki- Çıkma Hâl Eki+Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- İyelik Eki- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	46	7,15
İsim- İyelik Eki- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	34	5,29
İsim- İyelik Eki- Bulunma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	8	1,24
İsim- İyelik Eki- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	22	3,42
İsim+ Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar		

Çizelge 3- devam

İsim- Çokluk Eki- Belirtme Hâli Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	11	1,71
İsim- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	58	9,02
İsim- Bulunma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	4	0,62
İsim- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	14	2,18
Zamir+ Fiil Yapısında Olanlar		
Zamir+ Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	13	2,02
Zamir- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar	28	4,37
Zarf- Yönelme Hâl Eki+ Fiil	1	0,16
Zarf Fiil+ Fiil Yapısında Olanlar	9	1,4
İkileme Şeklinde Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar	3	0,47
Aynı Kelimeden Kurulan İkileme Biçiminde Zarf - Yönelme Hâli Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	2	0,31
Ortaç- Çıkma Hâli Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
Ünlem+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim+ İsim+ Fiil Yapısında Olanlar		
İsim+ İsim- Yönelme Hâli Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim+ İsim- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- Çokluk- İyelik+ İsim- Çokluk- İyelik- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16

Çizelge 3- devam

İsim- İyelik Eki+ İsim+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- İyelik Eki+ İsim- İyelik Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- İyelik Eki+ İsim- Çokluk Eki- İyelik+Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- İyelik Eki+ İsim- İyelik+Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	3	0,47
İsim- İyelik Eki+ İsim- İyelik+Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- İyelik Eki+ İsim- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- İyelik Eki+ İsim- Bulunma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- İyelik Eki+ İsim- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- İyelik Eki- Belirtme Hâl Eki+ İsim- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- İyelik Eki- Belirtme Hâl Eki+ İsim+ Fiil Yapısında Olanlar	2	0,31
İsim- İyelik Eki- Belirtme Hâl Eki+ İsim- İyelik+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- İyelik Eki- Yönelme Hâl Eki+ İsim+ Fiil Yapısında Olanlar	9	1,4
İsim- İyelik Eki- Belirtme Hâl Eki+ İsim- İyelik- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- İyelik Eki- Çıkma Hâl Eki+ Ortaç- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- İyelik Eki- Çıkma Hâl Eki+ Belgisiz Sıfat+ Belgisiz Zamir+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- Hâl Eki+ İsim+ Fiil Yapısında Olanlar		

Çizelge 3- devam

İsim- Belirtme Hâl Eki+ İsim- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- Belirtme Hâl Eki+ İsim- İyelik- Çıkma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- Çıkma Hâl Eki+ İsim- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- İyelik- Çıkma Hâl Eki+ İsim+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim+ Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar		
İsim- Çokluk Eki- İyelik Eki+ Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- İyelik+ Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- İyelik Eki- Belirtme Hâl Eki+ Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- İyelik+ İsim- İyelik+ Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim+ Zarf Fiil+ İsim- İyelik- Yönelme Hâl Eki+Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
Zamir+ Sözcük / Sözcük Grubu+ Fiil Yapısında Olanlar		
Zamir- Belirtme Hâl Eki+ Zarf+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
Zamir+ Ortaç- İyelik- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
Zamir- Yönelme Hâl Eki+ Ortaç- İyelik- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
Zamir- Belirtme Hâl Eki+ Sıfat Tamlaması+ Bulunma Hâli Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
Ortaç- İyelik+ İsim- İyelik- Yönelme Hâli Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim Tamlaması+ Fiil Yapısında Olanlar		

Çizelge 3- devam

Belirtili İsim Tamlaması+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
Belirtili İsim Tamlaması-Belirtme Hâli Eki + Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
Belirtili İsim Tamlaması- Yönelme Hâl Eki + Fiil Yapısında Olanlar	2	0,31
Belirtili İsim Tamlaması- Çıkma Hâl Eki + Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
Belirtisiz İsim Tamlaması+ Fiil Yapısında Olanlar	3	0,47
Belirtisiz İsim Tamlaması- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	3	0,47
Belirtisiz İsim Tamlaması- Bulunma Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
Sıfat Tamlaması+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
Sıfat Tamlaması- İyelik- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	2	0,31
Sıfat Tamlaması- İyelik- Belirtme Hâl Eki+ Sıfat Tamlaması- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
Sıfat Tamlaması- Belirtme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
Sıfat Tamlaması- Yönelme Hâl Eki+ Fiil Yapısında Olanlar	4	0,62
Sıfat Tamlaması- Çıkma Hâl Eki- Sıfat Tamlaması+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
Edat+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
Edat Öbeği+ Fiil Yapısında Olanlar	4	0,62
İsim+ İyelik+ Edat (-e kadar)+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- İyelik- Edat (ile)+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16

Çizelge 3- devam

İsim- Çokluk Eki- İyelik- Belirtme Hâl Eki+ Edat Grubu+ Fiil Yapısında Olanlar	1	0,16
İkileme+ Fiil Yapısında Olanlar	3	0,47
2. İsim+ İsim Yapısındaki Deyimler		
İsim- İyelik- Yönelme Hâl Eki+ İsim Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- Çıkma Hâl Eki+ İsim Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim Tamlaması Yapısındaki Deyimler		
Belirtisiz İsim Tamlaması Yapısında Olanlar	4	0,62
Belirtili İsim Tamlaması- Bulunma Hâli Eki Yapısında Olanlar	2	0,31
3. Sıfat Grubu Olanlar	3	0,47
4. Sıfat Tamlaması Yapısındaki Deyimler		
Sıfat+ İsim- Yönelme Hâl Eki Yapısında Olanlar	1	0,16
Sıfat+ İsim- Bulunma Hâl Eki Yapısında Olanlar	1	0,16
Sıfat+ İsim- Çıkma Hâl Eki Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- İyelik Eki+ Sıfat Tamlaması Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- İyelik Eki+ Sıfat Tamlaması- Bulunma Hâl Eki Yapısında Olanlar	1	0,16
5. İsnat Öbeği Yapısında Olanlar	1	0,16
6. Zamir+ İsim- İyelik- Yönelme Hâl Eki Yapısında Olanlar	1	0,16
7. Edat Öbeği Yapısındaki Deyimler		
İsim+ Edat Yapısında Olanlar	2	0,31
İsim- Çokluk Eki- İyelik+ Edat Yapısında Olanlar	1	0,16

Çizelge 3- devam

İsim- İyelik+ Ortaç+ Edat Yapısında Olanlar	1	0,16
İsim- İyelik+ Edat Yapısında Olanlar	1	0,16
Sözcük Öbeği+ Edat Yapısında Olanlar	3	0,47
Fiil+ Edat+ Edat Yapısında Olanlar	1	0,16
Zamirlerle Kurulu İkileme Yapısında Olanlar	1	0,16
8. İkileme Yapısında Olanlar		
Yalın Durumdaki Aynı İsimlerle Kurulu Olanlar	1	0,16
Yalın Durumdaki Aynı İsimlerle Kurulu İkileme Yapısında Olanlar	1	0,16
Aynı Sözcükten Kurulan Yönelme Hâl Ekli İkileme Yapısında Olanlar	1	0,16
Aynı Sözcükten Kurulan Çıkma Hâl Eki ve Yönelme Hâl Ekli İkileme Yapısında Olanlar	1	0,16
Aynı Kök veya Gövdeden İkileme Yapısında Olanlar	1	0,16
Aynı Kök veya Gövdeden Yalın Hâlli ve Yönelme Hâli Ekli İkileme Yapısında Olanlar	1	0,16
Aynı Kök veya Gövdeden Belirtme Hâl Eki ve Yönelme Hâl Ekli Sözcüklerle Kurulu Olanlar	1	0,16
Aynı Kök veya Gövdeden Çıkma Hâl Eki ve Yönelme Hâl Ekli Sözcüklerle Kurulu Olanlar	1	0,16
Aynı Ulaçtan Kurulu Olanlar	3	0,47
B. CÜMLE YAPISINDAKİ DEYİMLER		
1. Yargı Anlamı Taşıyanlar	14	2,02
2. Kesik Cümle Yapısında Olanlar	12	1,87
Toplam Birbirinden Farklı Deyim Sayısı	640	

İncelenen beş eserde toplam 640 tane birbirinden farklı deyme ulaşılmıştır. Bu bakımdan bu beş eserden oluşan seri hakkında sahip olduğu deyim sayısı bakımından zengindir, denilebilir. Bu 640 deyimın 160 tanesi (% 24,88) isim+ fiil yapısında olan deyimlerdir.

V. BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgulardan yola çıkarak ulaşılan sonuçlar ve bunlara yönelik öneriler dile getirilmiştir.

5.1. SONUÇ

Yapılan çalışmada Almıla Aydın'ın Gezgin Dedektifler serisine ait olan “Eski evin Kiracıları”, “Palmiye Sokak No:5”, “Macera Peşinde”, “Safir Taşlı Maske”, “Tapınaktaki Sır” adlı beş eser incelenmiş ve aşağıda ifade edilen sonuçlar elde edilmiştir.

Oluşturulan çizelge 1, çizelge 2, çizelge 3'teki veriler doğrultusunda, Almıla Aydın'ın “Gezgin Dedektifler” serisinde toplam 2844 deyim kullanımı ve 640 farklı deyim tespit edilmiştir. Tespit edilen 2844 deyimden 629 tanesi (%22,12) “Safir Taşlı Maske” eserinde yer almaktadır ve bu eser kullanılan deyim sayısı bakımından en yoğun olan eser konumundadır. Bu eseri sırasıyla deyimlerin kullanım yoğunluğuna göre 609 deyim kullanımı ile “Macera Peşinde” (%21,41); 591 deyim kullanımı örneği ile “Tapınaktaki Sır” (%20,78); 515 deyim kullanımı örneği ile “Palmiye sokak No:5” (% 18,11) ve 500 deyim kullanımı örneği ile “Eski Evin Kiracıları” (%17,58) adlı eserler takip etmektedir.

İncelenen beş eserdeki 640 farklı deyimden en çok “karar vermek” 105 yerde (% 3,69), “iyi olmak” 73 yerde (% 2,57) ve “fark etmek” 65 yerde (% 2,29) geçmektedir. Eser bazında ise deyimlerin kullanım yoğunluklarına göre tekrar sayıları şöyledir:

“Eski evin Kiracıları” adlı eserde “karar vermek” deyiminin 32 kez; “fark etmek” deyiminin 11 kez; “söze başlamak, iyi olmak, haberi olmak, davet etmek, aklına gelmek” deyimlerinin 8 kez tekrar edildiği görülmektedir.

“Palmiye Sokak No:5” adlı eserde “karar vermek” deyiminin 20 kez; “iyi olmak” deyiminin 14 kez; “söze başlamak” deyiminin 13 kez tekrar edildiği görülmektedir.

“Macera Peşinde” adlı eserde “karar vermek” deyiminin 25 kez; “iyi olmak” deyiminin 20 kez; “fark etmek” deyiminin 16 kez tekrar edildiği görülmektedir.

“Safir Taşlı Maske” adlı eserde “fark etmek, iyi olmak” deyimlerinin 20 kez; “göz atmak” deyiminin 17 kez, “neyse ki” deyiminin 16 kez tekrar edildiği görülmektedir.

“Tapınaktaki Sır” adlı eserde “karar vermek” deyiminin 17 kez; “iyi olmak, göz atmak, çığlık atmak” deyimlerinin 11 kez, “karşı çıkmak, neyse ki” deyimlerinin 10 kez tekrar edildiği tespit edilerek deyimlerin kullanımının yoğunluklarındaki genel sıralamanın, eser bazında çok büyük bir değişikliğe uğramadığı görülmektedir.

Almıla Aydın’ın “Gezgin Dedektifler” serisinde 120 farklı deyim grubu belirlenmiştir. Bu deyim gruplarından “sözcük öbeği yapısındaki deyimler” grubuna ait 2656 (% 93,38) örnek; cümle yapısındaki deyimlere ilişkin ise 186 (% 6,61) örnek tespit edilmiştir. “Sözcük öbeği yapısındaki deyimler” kendi içinde sınıflara ayrılmıştır. Bu yapıdaki deyimlerden de en yüksek frekansa sahip olan grubun 2503 (% 94,20) kullanım örneği ile “Anlamca kaynaşık deyimleşmiş birleşik fiil” grubu olduğu tespit edilmiştir. “Anlamca kaynaşık deyimleşmiş birleşik fiil” yapısındaki deyimler de kendi içinde sınıflara ayrılmıştır. Bu gruplar içinde en yoğun örneğe sahip olan 2261 (% 90,25) kullanım örneği ile “Temel unsuru asıl fiil olanlar” grubudur. Bu grupta da en yüksek frekansa sahip grup 837 (%37,01) “isim+ fiil yapısında olanlar” grubudur. “Temel unsuru yardımcı fiil olanlar” grubuna ait ise 244 (% 9,74) deyim tespit edilmiştir. Sözcük öbeği yapısındaki “İsim+ isim yapısındaki deyimler” grubuna ait 3 (% 0,1); “İsim tamlaması yapısındaki deyimler” grubuna ait 24 (% 0,95); “Sıfat tamlaması yapısındaki deyimler” grubuna ait 40 (% 1,59); “Edat öbeği yapısındaki deyimler” grubuna ait 36 (% 1,43); “İkileme yapısında olanlar” grubuna ait 48 (% 1,91) örnek tespit edilmiştir. Cümle yapısındaki deyimlerde ise kesik cümle yapısındaki deyimlere ilişkin 143 (% 77,29) örnek tespit edilmişken yargı anlamı taşıyanlar grubuna ilişkin 43 (% 22,71) örnek tespit edilmiştir. Toplam deyim grupları arasında en sık tekrarlanan deyim gruplarının 837 (% 29,43) örnek kullanımı ile isim+ fiil yapısında olan; ardından 225 (% 7,91) örnek

kullanımı ile isim- yönelme hâl eki + fiil yapısında olan ve 168 (% 5,9) örnek kullanımı ile isim- iyelik eki- belirtme hâl eki+ fiil yapısında olan deyim grupları olduğu görülmektedir. Eser bazında ise sıralama ve yoğunluk şöyledir:

“Eski Evin kiracıları” adlı eserde en sık tekrarlanan deyim grupları isim+ fiil yapısında olan (146 tekrar); isim+ yönelme hâl eki+ fiil yapısında olan (45 tekrar) ve isim + yardımcı fiil yapısında olan (37 tekrar) deyim gruplarıdır.

“Palmiye Sokak No:5” adlı eserde en sık tekrarlanan deyim grupları isim+ fiil yapısında olan (176 tekrar); isim+ yönelme hâl eki+ fiil yapısında olan (45 tekrar); isim+ yardımcı fiil yapısında olan ve isim- iyelik eki- belirtme hâl eki+ fiil ve isim+ yardımcı fiil yapısında olanlar (36 tekrar) deyim gruplarıdır.

“Macera Peşinde” adlı eserde en sık tekrarlanan deyim grupları isim+ fiil yapısında olan (172 tekrar); isim- yönelme hâl eki+ fiil yapısında olan (59 tekrar); isim- iyelik eki- belirtme hâl eki+ fiil ve kesik cümle yapısında olanlar (35 tekrar) deyim gruplarıdır.

“Safir Taşlı Maske” adlı eserde en sık tekrarlanan deyim grupları isim+ fiil yapısında olan (194 tekrar); kesik cümle yapısında olanlar (41 tekrar); isim- yönelme hâl eki+ fiil ve isim- iyelik eki- belirtme hâl eki+ fiil yapısında olanlar (40 tekrar) deyim gruplarıdır.

“Tapınaktaki Sır” adlı eserde en sık tekrarlanan deyim grupları isim+ fiil yapısında olan (149 tekrar); isim-iyelik eki- yönelme hâl eki+ fiil yapısında olan (45 tekrar); isim-yönelme hâl eki+ fiil yapısında olan (36 tekrar) deyim gruplarıdır. Yapısal deyim gruplarının genel olarak yoğunluk sıralamasının eser bazında çok büyük bir değişikliğe uğramadığı görülmektedir. Tüm eserlerde kullanım yoğunluğunun en fazla olduğu deyim grubunun “Temel unsuru asıl fiil olanlar” grubu olduğu dikkati çekmektedir.

Almila Aydın’ın “Gezgin Dedektifler” serisinde tespit edilen birbirinden farklı deyimlerin %25’i (160 deyim) isim+ fiil yapısında olan deyim grubuna; % 9,06’sı (58 deyim) isim- yönelme hâl eki+ fiil yapısında olan deyim grubuna; % 7,18’i (46 deyim) isim- iyelik- belirtme hâl eki+ fiil yapısında olan deyim grubuna aittir.

Elibol (2009)’un yapmış olduğu “Tarık Buğra’nın “Küçük Ağa” Romanında Geçen Deyimlerin Yapı ve Anlam Bakımından İncelenmesi” adlı çalışmada 1625 deyim örneği tespit edilmiş ve bunlardan 1494’ünün (% 91,94) “Sözcük öbeği

yapısındaki deyimler” grubuna aitken 131’inin (% 8,06) “Cümle yapısındaki deyimler” grubuna ait olduğunu ifade edilmiştir. “Sözcük öbeği” yapısındaki deyimlerden ise 1252 (% 83,80) kullanım sayısı ile “Anlamca kaynaşmış birleşik fiiller” grubunun kullanım yoğunluğunun diğerlerinden çok fazla olduğu; “anlamca kaynaşmış birleşik fiiller” grubunda ise “temel unsuru asıl fiil olanlar” grubunun 785 (% 62,70), “temel unsuru yardımcı fiil olanlar” grubunun ise 467 (% 37,30) örnek kullanıma sahip olduğu belirtilmiştir.

Bu iki çalışma, tespit edilen deyim sayıları bakımından farklı olduğu için yüzdeler açısından mukayese edilecek olursa “Küçük Ağa” romanında tespit edilen deyimlerin % 91,94’ü “sözcük öbeği yapısındaki deyimlere ait iken “Gezgin Dedektifler” serisinde % 93,42’si bu gruba aittir. Sözcük öbeği yapısındaki deyimlerin en yüksek kullanım yoğunluğu bakımından “Küçük Ağa” romanında tespit edilen deyimlerin % 83,80’i “Anlamca kaynaşmış birleşik fiiller” grubuna ait iken “Gezgin Dedektifler” serisinde % 94,20’si aynı gruba aittir. “Anlamca kaynaşmış birleşik fiiller” yapısındaki deyimlerin en yüksek kullanım yoğunluğu bakımından “Küçük Ağa” romanında tespit edilen deyimlerin % 62,70’i “Temel unsuru asıl fiil olanlar ” grubuna ait iken “Gezgin Dedektifler” serisinde % 90,25’i aynı gruba aittir. Ve son olarak cümle yapısındaki deyimlerin en yüksek kullanım yoğunluğu “Küçük Ağa” romanında tespit edilen deyimlerin % 66,41’i “Yargı anlamı taşıyanlar” grubuna ait iken “Gezgin Dedektifler” serisinde % 77,29 ile “Kesik cümle yapısında olanlar” grubuna aittir. Bu mukayese sonucunda “Küçük Ağa” romanı ile “Gezgin Dedektifler” serisindeki deyimlerin yapısal gruplarına ait kullanım yoğunlukları bakımından en sık yoğunluğa sahip olan deyim grupları Sözcük öbeği yapısındaki deyimler grubunda aynıdır. Bunun nedeni de deyim hazinemizde bu yapıdaki deyim örneklerinin çok daha fazla sayıda olmasıdır. Sinan (2000)’a göre Türkiye Türkçesindeki deyimlerde, deymi oluşturan kelimelerin sayısı göz önünde tutulduğunda ağırlığın iki ve üç kelimedenden oluşan deyimlerde olduğu görülmektedir. Her iki eserdeki iki veya üç kelimedenden oluşan yapısal deyim gruplarının yüksek kullanıma sahip olması buna dayalıdır. Ancak Almıla Aydın’ın eserlerinde, hitap ettiği yaş seviyesinin göz önünde bulundurulması sebebiyle iki kelimedenden oluşan deyim yapılarının üç kelimedenden oluşan deyim yapılarına oranla çok daha yüksek bir frekansa sahip olduğu tespit edilmiştir. Cümle yapısındaki deyimler grubunda ise tam zıt bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir. Hitap ettiği

yaş bakımından farklılık gösteren bu iki ayrı mukayese örneği arasında bu nedenlerden ötürü en yoğun kullanım örneğine sahip sözcük öbeği biçimindeki yapısal deyim gruplarının aynı olduğu, cümle biçimindeki deyim gruplarında ise tam tersi bir durum gözlenmiştir. Ayrıca sözcük öbeği yapısındaki deyimler grubundaki en yüksek yoğunluğa sahip gruplar aynı olmasına rağmen Almıla Aydın'ın "Gezgin Dedektifler" serisinde iki sözcükten oluşan yapısal deyim gruplarının kullanım yüzdelerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle eserlerin hitap ettiği yaş seviyesi küçüldükçe kullanılan sözcük öbeği yapısındaki deyimlerin en az kelime sayısına ve en az eke sahip olan deyimler arasından seçildiği söylenebilir. Bunun haricinde deyim yapılarının tamamı ele alındığında şu an için bu iki mukayese örneği arasında kesin bir şekilde doğrusal veya zıt bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkün değildir.

Söz konusu çocuk edebiyatı olduğunda kullanılan deyimlerin seçiminde çok titiz olunması gerekmektedir. Kullanılan deyimler çocuğun yaş seviyesine uygun, akılda kalıcı olmalıdır. Almıla Aydın'ın "Gezgin Dedektifler" serisinde bu hususa dikkat edilerek kullanılan deyimlerin çoğunluğunun yapı bakımından karmaşık olmayan gruplardan seçildiği, en çok kullanılan üç deyimden oluşan "isim+ fiil" veya "isim+ yardımcı fiil" yapısında olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kullanılan deyimlerde yer alan kelimelerin serinin hitap ettiği 10 yaş+ seviyesine de uygun olduğu düşünülmektedir.

Deyimler, kısa ve güçlü anlatımlarıyla dili zenginleştirici bir özelliğe sahip olduğu gibi yine aynı özellikleri nedeni ile dilin vazgeçilmez unsurlarıdır. Onlar olmadığında dilin fakirleşeceği ve anlatımın sığlaşacağı aşikardır. Çalışmada 640 tane birbirinden farklı deyim kullanıldığı tespit edilmiştir. TDK "Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü" veri tabanında 11,209 deyim var olduğu düşünüldüğünde incelenen bu eserlerin tamamında kullanılan deyimlerin, var olan deyimler içinde yaklaşık % 5,7'lik bir dilimi oluşturulduğu görülmektedir. Yani bu seriyi okuyan bir çocuk, genç veya yetişkin dilde var olan deyimlerin yaklaşık % 5,7'si ile karşılaşacaktır. Bu veriler ışığında "Gezgin Dedektifler" serisindeki "Eski Evin Kiracıları", "Palmiye Sokak No:5", "Macera Peşinde", "Safir Taşlı Maske", "Tapınaktaki Sır" adlı eserlerin deyim öğretimi konusunda kullanılabilir ve yararlı olacağı düşünülen eserler olduğu kanısına varılmaktadır.

5.2. ÖNERİLER

Yapılan çalışmada karşılaşılan en büyük zorluk deyimlerin anlamlarının tespiti aşamasında yaşanmıştır. Birçok deyim farklı şekillerde karşımıza çıktığı tespit edilerek bu farklılıklar deyim anlamlarının altında ifade edilmiştir. Bazı deyimlerin ulaşılan anlamlarından herhangi birine uymadığı tespit edilmiş. Bazı deyimlerin ise ulaşılan veri kaynaklarından hiçbirinde anlamlandırılmadığı görülmüştür. Sözlük anlamı ile kullanımı uyuşmayan deyim örnekleri şunlardır:

Arasına (aralarına) karışmak. Büyüyüp yetişmek.

(Bu deyim “TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” veri tabanında yukarıdaki biçimde anlamlandırılmıştır. Ancak incelenen eserlerde “fark edilmez duruma gelmek” manasında kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Önce karnımı doyurur, sonra da kalabalığın **arasına karışıp** biraz vakit geçiririm, diye düşündü. (Tapınaktaki Sır, s.86)

Adam elinde tatlıyla kalabalığın **arasına karışmak** üzereyken Marco, arkadaşlarına, ”Peşine düşelim!” dedi. (Tapınaktaki Sır, s.88)

Gün geçirmek (öldürmek). Boş şeylerle vakit geçirmek.

(Bu deyim “TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” veri tabanında yukarıdaki anlamı taşımakta olup eserlerde “günü, belirtilen yerde tamamlamak” manasında kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Bisikletlerini bahçenin bir kenarına bırakıp, Silvia’nın büyük annesinin neredeyse bütün **gününü geçirdiği** mutfağa daldılar. (Eski Evin Kiracıları, s.88)

Çok güzel ve yorucu bir **gün geçirdik.** (Palmiye Sokak No:5, s.56)

(Palmiye Sokak No:5, s.97)

(Macera Peşinde, s.76)

(Safir Taşlı Maske, s.53)

(Tapınaktaki Sır, s.8,14)

Ne dersin (denir). Bir konuda söyleyecek söz kalmadığını anlatan bir söz.

(Bu deyim TDK “Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” veri tabanında yukarıdaki şekliyle anlamlandırıldığı halde incelenen eserlerin tamamında “Bir kişi veya kişilerin bahsedilen konu hakkında düşüncelerinin sorulduğunu ifade eden bir söz.” manasında kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Bunu bugün görüştüğümüzde kararlaştırırız, **ne dersin?** (Eski Evin Kiracıları, s.21)

Aylin’e dönerek “**Ne dersin** Aylin, kahvaltudan önce dün akşam konuştuğumuz eve gidip bakalım mı?” diye sordu. (Eski Evin Kiracıları, s.22)

(Eski Evin Kiracıları, s.21)

(Palmiye Sokak No:5, s.54)

(Macera Peşinde, s.92, 107, 118)

(Safir Taşlı Maske, s.33, 58, 60, 79)

(Tapıntaki Sır, s.37, 41, 47)

Zamanı (zaman) geçirmek. Oyalanmak.

(Bu deyim “TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” veri tabanında “oyalanmak” anlamıyla anlamlandırılmıştır. Ancak incelenen eserlerde “belirli bir vakit dilimini tamamlamak, doldurmak” anlamında kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Ama beraber olduğunuz **zamanı böylesine güzel geçiriyor** olmanız da hoş. (Eski Evin Kiracıları, s.32)

Aylin de **zamanlarını dükkanlarda geçirdikleri** için kuzenine kızıyor gibi görünse de, annesine bir süs eşyası almadan edemedi. (Eski Evin Kiracıları, s.72)

(Eski Evin Kiracıları, s.41)

(Palmiye Sokak No:5, s.8, 66, 66)

(Safir Taşlı Maske, s.13)

(Tapıntaki Sır, s.48)

Buna ek olarak incelenen eserlerde karşımıza çıkan, anlamlarına ulaşamayan ve deyim olduklarına kanaat getirilen söz öbekleri sözlük alanına katkısı olacağı düşüncesi ile yer aldıkları eser adı ve sayfa sayıları belirtilmiş ve eserlerdeki kullanımlarından yola çıkılarak anlamlandırılmıştır. Anlamlarına ulaşamayan ve deyim olduğuna kanaat getirilen örnekler şunlardır:

Akıllica gelmek. Bir durumu akla ve mantığa uygun bulmak.

Marco'nun fikri diğerlerine **akıllica gelmişti.** (Macera Peşinde, s.87)

Ayrıntı atlamak. Bir durum, konu hakkında detaylara yer vermemek.

Hiçbir **ayrıntıyı atlamamaya** özen gösteriyordu. (Safir Taşlı Maske, s.67)

Üstelik hiçbir **ayrıntıyı atlamadan!** (Tapınaktaki Sır, s.38)

Bir elin parmaklarını geçmemek. Söz konu olan şeyin çok az olduğunu bildiren söz.

Şimonosekiliydi ve hayatında gördüğü yabancı sayısı **bir elin parmaklarını geçmezdi.** (Tapınaktaki Sır, s.67)

Dokunsan ağlayacak. Çok duygulanmak.

Ale **dokunsan ağlayacak** gibi görünüyordu. (Macera Peşinde, s.94)

Düşüncelerinden sıyrılmak. Bir konu hakkında düşünmeyi bırakmak.

Andrew, tüm bunları kafasından geçirirken annesinin sesiyle **düşüncelerinden sıyrıldı.** (Palmiye Sokak No:5,s.19)

Çocuklar şehir turu yapacakları otobüse bindiklerinde Bay Campbell ile ilgili **düşüncelerinden sıyrılmışlardı.** (Palmiye Sokak No:5, s.42)

(Palmiye Sokak No:5, s.27, 89)

(Safir Taşlı Maske, s.8, 12, 73)

Eline bırakmak. Olumsuz şartlar altında bulunan bir şeye müdahale etmemek.

Arkadaşımızı senin ve ortağının **eline bırakacağımızı** sanıyorsan yanılıyorsun. (Macera Peşinde, s.104)

Hafıza kaybetmek. Belleğini yitirmek.

Ya başlarına aldıkları darbe yüzünden **hafızalarını kaybederlerse...** (Tapınaktaki Sır, s.110)

Hava katmak. Etkileyici hâle getirmek.

Sözcüklerin üzerindeki vurguları uzatması, konuşmasına melodik bir **hava katıyordu.**(Palmiye Sokak No:5, s.35)

Hava vermek. Bkz.”Hava katmak”

Küçük ağaçlar, köprüler, kenarlarına taşlar dizili minyatür nehirler ve elbette kiraz ağacı çiçekleri bu bahçelere gizemli bir **hava verir.** (Tapınaktaki Sır, s.63)

Havayı dağıtmak. Ortamda mevcut olan gerginliği sonlandırmak.

Aylin, kasvetli **havayı dağıtmak** için “Eee... Hazırlıklarınız ne durumda, alışverişinizi tamamladınız mı?” diye sordu. (Palmiye Sokak No:5, s.23)

O sırada masaya getirilen tıka basa dolu tabaklar, sofradaki sıkıntılı **havayı biraz olsun dağıttı.** (Macera Peşinde, s.31)

Havayı yumuşatmak. Bkz. “Havayı dağıtmak.”

Aylin **havayı yumuşatmak** ister gibi, “Yolun kalan kısmı çok uzun olmasa gerek.” diye atıldı. (Safir Taşlı Maske, s.75)

İnanası gelmemek. Gerçek olduğunu düşünmemek.

Aslı, “Zehirli olduklarına **inanasım gelmiyor.**” dedi. (Tapınaktaki sır, s.74)

İnandırıcı bulmak. Gerçek olduğunu düşünmek .

Oysa Aylin, ikisini de bu konuda **inandırıcı bulmamıştı**. (Safir Taşlı Maske, s.73)

İnandırıcı gelmemek. Bkz. “İnanası gelmemek.”

Söyledikleri kendine bile **inandırıcı gelmemişti**. (Macera Peşinde, s.57)

Bu cevap Aylin’e hiç **inandırıcı gelmemişti**. (Macera Peşinde, s.43)

İşin içine sokmak. Bir olaya kendisi dışında başkalarını da dahil etmek.

Onları da mı bu **işin içine soktun?** (Macera Peşinde, s.41)

Kafasında yankılanıp. Bir şeyin istemsiz olarak zihinde tekrarlanması.

Bu iki sözcük Aslı’nın **kafasında yankılanıp** duruyordu. (Palmiye Sokak No:5, s.20)

Kalabalığa karışmak. Bir insan topluluğunun arasına girerek fark edilememek.

Adam elinde tathıyla **kalabalığın arasına karışmak** üzereyken Marco, arkadaşlarına, “Peşine düşelim!” dedi. (Tapınaktaki Sır, s.88)

Koluna yapışmak. Kolundan sınımsıkı tutmak.

Ama Marco, arkadaşının **koluna yapıştı**. (Macera Peşinde, s.90)

Kulağa hoş gelmek. Söylenen şeyin hoş gitmesi.

Ertesi gün ise tekneyle Lemana Gölü’nde tura çıkacaklardı. Tüm bunlar **kulağa çok hoş geliyordu**. (Macera Peşinde, s.68)

Ne demeli. Yorumda bulunamayacak kadar şaşırıldığını ifade eden bir söz.

Peki, yüzündeki kalıp gibi makyaja **ne demeli!** (Safir Taşlı Maske, s.70)

Olduğu yere çakılmak. Birden durarak hareket etmemek.

Ancak dışarı adım atmasıyla **olduğu yere çakılması** bir oldu. (Macera Peşinde, s.88)

Ortalarda görünmemek. Bir kişiye uzunca bir süre rastlanılmaması.

Bu yüzden hiçbiri Aleks hakkında konuşamadı. Zaten o da **ortalarda görünmüyordu.** (Eski Evin Kiracıları, s.95)

Komiser Massimo birkaç gündür **ortalarda görünmüyordu.** (Macera Peşinde, s.59)

(Tapınaktaki sır, s.49,54,58)

Sesini yumuşatmak. Daha kibar bir ses tonu kullanmak.

Aylin **sesini olabildiğince yumuşatarak** kuzenine döndü. (Safir Taşlı Maske, s.63)

Kızların kendisine yanıt vermediğini görünce de **sesini yumuşatarak** devam etti. (Safir Taşlı Maske, s.65)

Sesi titremek. Sesin titretilen bir biçimde çıkması.

Silvia, “Dolabın kapağında asılı duran maskeye bakın!” dedi. Konuşurken **sesi titriyordu.** (Safir Taşlı Maske, s.63)

Korkudan midesinin yandığını hissediyordu. Konuşurken **sesi titriyordu.** (Tapınaktaki Sır, s.99)

Sessizliği bozmak. Kimsenin konuşmadığı bir ortamda konuşmak.

Diğerlerinin şaşkın bakışları altında Marco **sessizliği bozmuştu.** (Macera Peşinde, s.25-26)

Marco sonunda dayanamayıp **sessizliği bozdu.** (Macera Peşinde, s.94)

(Safir Taşlı Maske, s.83)

(Tapınaktaki sır, s.14)

Tahmin yürütmek. Var olan durum veya gelecek hakkında bir fikirde bulunmak.

Çocuklar ne dediğini duyamadılar. Ama Aslı bir **tahmin yürüttü**. (Macera Peşinde, s.108)

Telefona sarılmak. Telefon etmek.

Komiser Massimo, Silvia'yla konuştuğundan hemen sonra **telefona sarıldı**. (Safir Taşlı Maske, s.92)

Üstünü değiştirmek. Giysilerini çıkararak farklı giysiler giymek.

(“Eski Evin Kiracıları, s.62”, “Tapınaktaki Sır, s.121” örneklerinde “üstünü” sözcüğünün yerine “üzerini” sözcüğünün kullanıldığı tespit edilmiştir.)

Üstünü değiştirip koşarak merdivenleri indi. (Eski Evin Kiracıları, s.6)

Üzerinizi bile değiştirmeden buraya kadar koştuğunuza göre önemli bir şey olmalı. (Eski Evin Kiracıları, s.62)

(Macera Peşinde, s.105)

(Safir Taşlı Maske, s.70, 115)

(Tapınaktaki Sır, s.121)

Vakit harcamak. Zaman geçirmek.

Bizimle **vakit harcamak** zorunda değilsiniz. (Palmiye sokak No:5, s.56)

Yardım çağırmak. Bir şey hakkında başkasından destek istemek.

Marco, kız kardeşinin adını duyunca umutla, “**Yardım çağırdığına** eminim.” diye atıldı.(Safir Taşlı Maske, s.99)

Yolu uzatmak. Gideceği güzergahı değiştirerek daha uzun bir güzergah kullanmak.

Kai'in ve Toku'nun yanına ulaşabilmek için **yolunu uzatarak** meydanın çevresini dolaşacaktı. (Tapınaktaki Sır, s.89)

Bu nedenle incelenen eserlerdeki kullanımları ile sözlük anlamları uyuşmayan deyimlerin kullarımdaki farklılıktan kaynaklı anlamları, sözlük çalışmalarında bu deyimlerin anlamlarına ilave edilmelidir.

Türkçe yaşayan, gelişen, değışen canlı bir dildir. Her geçen gün dilimize yeni katılan deyimlerin bu eserler aracılığıyla deyim hazinemize katılması gerektiğı inancı taşınmaktadır ve anlamlarına ulaşılamayan yukarıda ifade edilen deyimlere ve yapılan anlamlandırmalara, yapılacak olan sözlük çalışmalarında yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (1995). Her Yönüyle Dil. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Aksan, D. (2000). Türkçenin Söz Varlığı. Ankara: Engin.
- Aksoy, Ö.A. (1993). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. İstanbul: İnkılap.
- Adıgüzel, H. (1990). Açıklamalı ve Örnekli Türkçe Deyim Hazinesi. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Atabay, N., Özel, S., Kutluk, İ. (2003). Sözcük Türleri. (2. Baskı). İstanbul: Papatya.
- Aydın, A. (2008). Safir Taşlı Maske. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Aydın, A. (2009). Tapınaktaki Sır. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Aydın, A. (2010). Palmiye Sokak No:5. (3. Baskı). İstanbul: Altın Kitaplar.
- Aydın, A. (2011). Eski Evin Kiracıları. (5. Baskı). İstanbul: Altın Kitaplar.
- Aydın, A. (2011). Macera Peşinde. (3. Baskı). İstanbul: Altın Kitaplar.
- Banguoğlu, T. (2000). Türkçenin Grameri. (6. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2012). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (11. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cesur, H.H. (2010). Yunus Emre Divanındaki Deyimlerin Yapı ve Anlam Bakımından İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Cora, E. (2007). Burhan-ı Katı'da Yer Alan Türkçe Sözcükler ve Deyimler Dizini. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Çetinkaya, B. (2001). Kutadgu Bilig'deki Deyimlerin Semantik ve Sentaktik İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Çevik, M. (2006). Basın Dilinde Atasözleri ve Deyimler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Çitil, H. (2009). Sait Faik Abasıyanık'ın Hikâyelerinde Argo, Deyim ve Atasözlerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çotuksöken, Y. (2004). Türkçe Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. İstanbul: Toroslu.
- Dağpınar, A. (1998). Tıpkı ve Benzer Türk- İngiliz İngiliz- Türk Atasözleri ve Deyimleri. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Demir, N., Yılmaz, E. (2012). Türk Dili El Kitabı. (6. Baskı). Ankara: Grafiker.
- Develi, H. (2006). Dil Doktoru. (2. Baskı). İstanbul: 3F
- Doğru, A. (2008). 6. Sınıf Ders Kitaplarında Deyimler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eken, Atasözü ve Deyimler sözlüğü. İstanbul: Farklı.
- Elibol, O. (2009). Tarık Buğra'nın "Küçük Ağa" Romanında Geçen Deyimlerin Yapı ve Anlam Bakımından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ergin, M. (2011). Türk Dil Bilgisi. İstanbul: Bayrak.
- Eyüboğlu, E.K. (1975). Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler. İstanbul: Doğan Kardeş.
- Gözler, H.F. (1991). Türkçe Deyimler ve Türkçe Edebiyat Terimleri Sözlüğü. İstanbul: İnkılap.
- Güriz, A. (2006). Atasözleri ve Halk Deyimleri Işığında Türk İnsanı. Ankara: Phoenix.
- Gülüm, E. (2013). XV. Yüzyılın İlk Yarısında Telif Edilen Dîvânlarda Atasözleri ve Deyimler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güven, M. (1997). Properties Of Verbal İdioms İn Turkish (Türkçe'de Eylemsel Deyimlerin Bazı Özellikleri). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Hengirmen, M. (2007). Deyimler Sözlüğü. Ankara: Engin.

İleri, C. (2004). Nazım Hikmet'in Şiirlerinde Kullandığı Deyimlerin Yapısal İncelemesi. Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. Sayı 1-2; 79-125.
Web: http://kybele.anadolu.edu.tr/makaleler/ed2004_2_1/249491.pdf
adresinden 16 Nisan 2014'te alınmıştır.

Kalaycı Sevinç, D. (2007). 18. Yüzyıl Şairlerinden Sümbülzade Vehbi (Lutfiyye), Bosnalı Sabit, Enderunlu Vasıf ve Nedim'in Divan ve Mesnevilerinde Atasözleri ve Deyimler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Karaörs, M. (1993). Türkçenin Söz Dizimi ve Cümle Tahlilleri. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.

Kavas, Y. (2005). Maymun Gözünü Açtı. İzmir: Zambak.

Maltepe, S. (1997). Deyimlerimizin Yapısal Özellikleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Özkan, M., Sevinçli, V. (2008). Türkiye Türkçesi Söz Dizimi. İstanbul: 3F.

Pala, İ. (2003). İki Dirhem Bir Çekirdek. (9. Baskı). İstanbul: L&M.

Püsküllüoğlu, A. (1998). Türkçe Deyimler Sözlüğü. (2.Baskı). Ankara: Arkadaş.

Sinan, A.T. (2000). Türkiye Türkçesindeki Deyimler Üzerine Bir Dil İncelemesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Tarhan, A. (2008). Anton Pavloviç Çehov'un Öykü Dilinde Anlam ve Konu Açısından Deyimlerin Gruplandırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü veri tabanı, Web:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&view=atasozleri 10
Nisan 2015'de alınmıştır.

Tozoğlu, S. (2009). T.C. Milli Eğitim Bakanlığınca İlköğretim İçin Tavsiye Edilen 100 Temel Eser İçerisindeki Türk Edebiyatına Ait Romanların Atasözleri ve Deyimler bakımından İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Türk Dil Kurumu. (2005). Türkçe Sözlük. Ankara: TDK.

Yapıcı, F. (2009). A. S. Puşkin'in "Yüzbaşının Kızı" Adlı Eserindeki Deyimler ve Atasözleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

EKLER

Ek 1: Biyografi (Almila AYDIN)

Ek 2: Yazarın Tüm Eserleri

Ek 3: İncelenen Eserlerin Özetleri

Ek 4: İncelenen Eserlerin Resimleri

EK 1: BİYOGRAFİ (Almıla AYDIN)

Almıla AYDIN, 1970 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1992 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünden mezun olup 1992 ve 1996 yıllarında kısa bir süre Amerika'da bulunmuştur. Aynı yıllar içinde California Üniversitesinde İngilizce öğrenimi görmüştür. 1997 yılından bu yana eşi ve kızıyla birlikte İtalya'da yaşamını sürdürmekte ve aynı zamanda İtalya'da Türk çocuklarına gönüllü öğretmenlik yapmaktadır.

EK 2: YAZARIN TÜM ESERLERİ:

Gezgin Dedektifler(10 yaş+) :

1. Palmiye Sokak No:5, 2000
2. Eski Evin Kiracıları, 2005
3. Macera Peşinde, 2007
4. Safir Taşlı Maske, 2008
5. Tapıntaki Sır, 2009

Huysuz, Sakar ve Yalnız Bay Kuş'un Anıları (8 yaş+):

1. Pigretto'daki Anıları, 2007
2. Letargo'daki Anıları, 2007
3. İsola'daki Anıları, 2009
4. Monello İlkokulundaki Anıları, 2009
5. Korsan Kapkara Baykuş, 2012

Rauf ve 2125'liler Kulübü (11 yaş+):

1. Geleceğin Anahtarı, 2010
2. Geçmişten Gelen Şövalye, 2011
3. Zaman Tutsakları, 2013

Orman Evindeki Sırlar (9 yaş+):

1. Elmas Broş, 2011
2. Saklı Hazine, 2012

Kadim Şehrin Şifreleri (10 yaş+), 2014

EK 3: İNCELENEN ESERLERİN ÖZETLERİ

Serinin baş kahramanları Aylin, Aslı, Silvia, Marco, Ale isimli beş zeki ve meraklı çocuktan oluşmaktadır. Yazarın tüm eserleri Altın Kitaplar Yayınevinden çıkmıştır.

ESKİ EVİN KİRACILARI

Kitap 4. ve 5.sınıflar içindir.

Aylin İtalya'da yaşayan bir Türk ve Aslı da onun İstanbul'da yaşayan kuzenidir. Marco, Silvia'nın ağabeyi olup Aylin'lerin yan komşusunun çocukları ve aynı zamanda Aylin ve Aslı'nın İtalya'daki yaz okulundan arkadaşlarıdır. Andrew (Londra'lı) ve Ale yaz okulundan arkadaşları olup Ale ise gruba dahil olan en son üyedir.

Olaylar İtalya'nın kuzeyinde, İtalya-İsviçre sınırında, Como Gölü'nün kıyısında kurulmuş olan Como şehrinde geçmektedir. Birbirleriyle çok iyi geçinen bu beş arkadaş yaz okulunda öğrenim görmek için bir araya gelirler. Daha tatilin başlamasıyla Aylin ve Aslı, ufak bir şehir turu yaparlarken eski bir evin onarılmakta olduğunu ve buranın kiraya verildiğini fark ederler. Marco meraklı ve bir o kadar da şüpheli bir çocuktur. Onun sahip olduğu teleskop onların bu evi gözetlemelerinde en büyük yardımcıları olur. Yaz okulunda ders alan bu arkadaşlar bundan arta kalan zamanlarda da bu evi teleskopla incelemekle yetinmeyerek bu eve taşınan aile hakkında da kapsamlı bir araştırmaya girişirler. Araştırmaları ilerledikçe de şüpheleri gitgide artar. Çocukların şüphelendiği eve taşınan Aleks isimli çocuk bu grupla arkadaş olur. Aleks'in tuhaf davranışlarından şüphelenerek, babasının lokantasındaki garip olaylar hakkında yorumlarda bulunan çocuklar gerçeği öğrenmeye çalışırlar. Aleks bir gün konuşmak için kızları çağırır ve kızlar endişeli de olsa Marco ve Ale'ye haber vererek Aleks'le buluşurlar. Aleks, kızlara kendisine ait doğum bilgilerinin içeren bir kağıt gösterir ve babası ve halası sandığı kişilerin aslında öyle olmadığını ifade eder. Böylece Aleks'in tuhaf davranışlarının nedeni ortaya çıkmış olur. Sonrasında Aleks'in, lokantadan kiraladıkları eve geçen dar bir geçiti göstermesi kızların kafasının daha da karışmasına neden olur ve Aleks, o esnada çocukların lokantada gördüklerinin plastikle kaplanmış tarihî eserler olduğunu ve bunların yasa dışı yollardan satılacağını ve o anda kapı zilinin bu eserleri almaya gelen adamlar tarafından çalındığını söyler. Bir gün Aleks'lerin evi polislerce çevrilir. Ve suçluların yakalanmasının ardından öğretmenleri olarak bildikleri Bay John'un Komiser Massimo ve aynı zamanda Ale'nin dayısı olduğunu ve Ale ile iş birliği içinde suçlular hakkında araştırma yaptığını, Marco'nun da çok yardımının dokunduğunu Komiser Massimo'nun kendi ağzından öğrenirler. Ve böylece suçluların yakalanmasına yardım etmekten dolayı kendileriyle gurur duyarlar.

PALMIYE SOKAK NO:5

Hikayenin kahramanları geçirdikleri yaz tatilinden sonra buluşmak için sabırsızlıkla beklerken yaz okulundan arkadaşları olan Andrew, ailesinden izin alarak arkadaşlarını Noel tatili için Londra'ya davet eder. Esere adını veren "Palmiye Sokak No:5" adresi Andrew'un evinin adresidir. Andrew'un babasının yakın arkadaşı olan Bay Campbell çocukların eve gelişlerinin ilk gününden itibaren aileyle sık görüşür. Bu birçok defa çocuklara sıklıkla verecek derecededir. Çocuklar bir gün otobüs turunda iken tanımadıkları bir adam (Mitch) onlarla sohbet etmeye çalışır. Birkaç gün sonra yine bir otobüs turunda aynı kişiyle karşılaşınca Mitch hakkında özellikle Marco ve Ale'de şüphe uyanır. Marco ve Ale bir gece gizlice evden çıkarak Bay Campbell'ın evine gittiklerinde Bay Campbell'ın kendi evinin önündeki şüpheli hareketlerinden dolayı onun gizli işler çevirdiğini düşünürler. Hemen sonrasında Andrew'un annesinin (Bayan Becky) kolyesinin çalınması üzerine Marco hırsızın Bay Campbell olabileceğini söyler ve Komiser Massimo'ya yaşananları anlatır. Aylin, polise kolyenin fotoğrafını verir. Hırsızın Bay Campbell olduğu anlaşılır. Mitch'in, Komiser Massimo'nun yardımcısı olduğu da ortaya çıkar ve çocuklar böylece bir hırsızlık olayının ortaya çıkarılmasında üzerlerine düşen görevi yapmış olmanın mutluluğuyla Londra'dan ayrılarak evlerine dönerler.

MACERA PEŞİNDE

Noel tatilinin ardından serinin kahramanları yaz okulu için tekrardan İtalya'nın Como şehrinde bir araya gelirler. Ale, dayısı Komiser Massimo'nun sürpriz evlilik kararını daha tam olarak benimseyememişken Marco'ların evini teleskobuyla gözetleyen biri, çocukların dikkatlerinden kaçmaz. Teleskobun olduğu eve gittiklerinde ise, ev sahibinin onlardan varlığını gizlediği birinin evde yaşamakta olduğunu fark ederler. Ayrıca yaz okulundaki bilgisayar öğretmenin beklemedikleri anlarda karşılıklarına çıkması meraklarını daha da artırır. Marco ve Ale bilgisayar öğretmeni Umberto'yu takip ederler. Takip sonucu okula ulaştıklarında bilgisayar odasına girdikleri esnada Umberto tarafından yakalanırlar. Komiser Massimo'nun olay yerine intikal etmesiyle düğüm çözülür. Umberto'nun bir teknoloji hırsız olduğu, Marco'nun babasının çalıştığı şirketin ürettiği bir projenin peşinde olduğu, bir süredir aranan bir hırsız olduğu ortaya çıkar. Böylece bir sır perdesi daha meraklı arkadaşların yardımlarıyla aralanmış olur.

SAFİR TAŞLI MASKE

Serinin kahramanları bu kez Venedik'te bir karnaval için bir araya gelirler. Karnaval için kostüm aradıkları esnada kalabalığı iterek dengelerini kaybetmelerine sebep olan saygısız bir adam hepsinin öfkelenmesine neden olur. Bu olay sonrasında Aslı'nın bir maske dükkanında beğendiği maskenin aynı adam tarafından satın

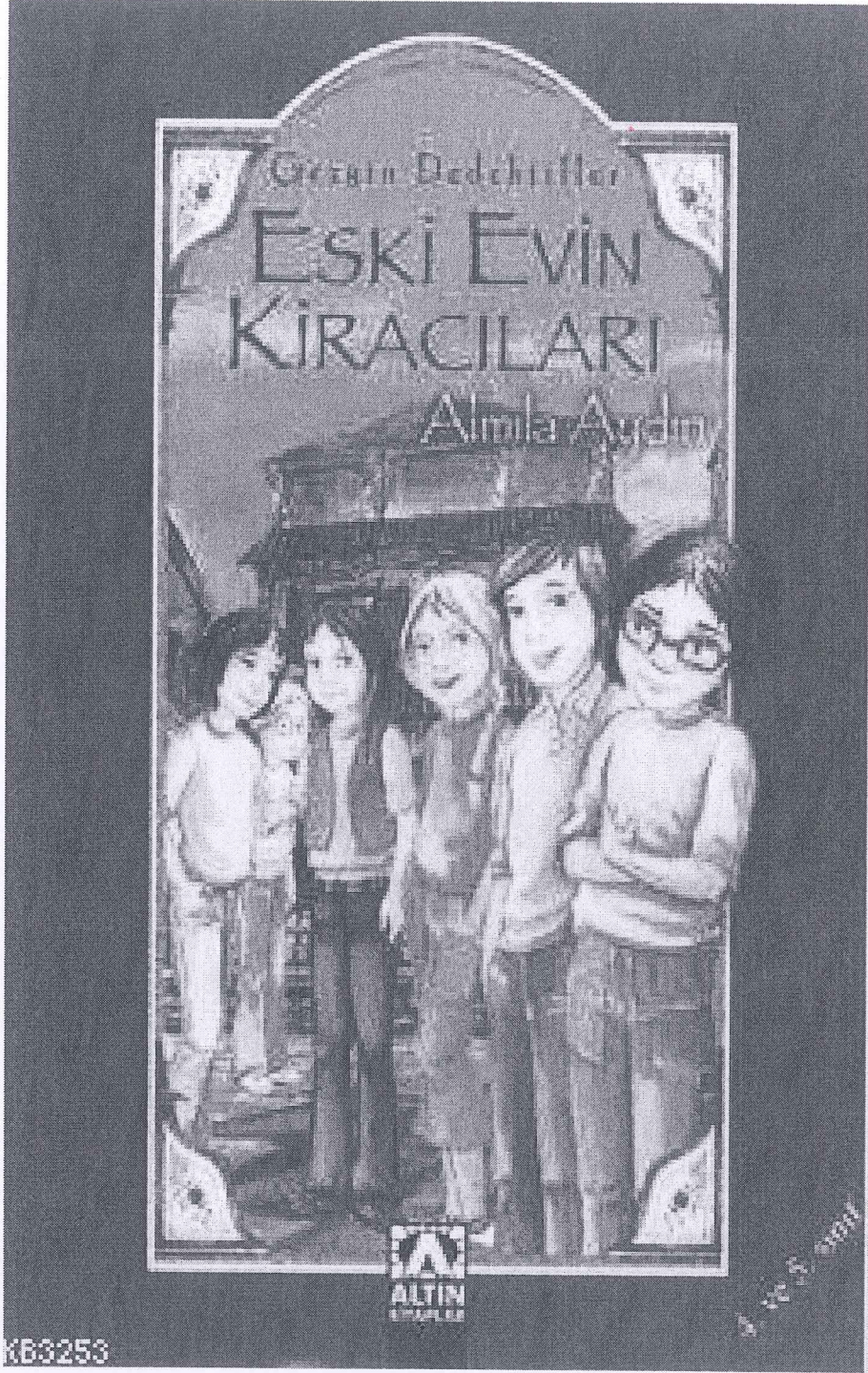
alınması onu sinirden ağlama noktasına kadar getirir. Birkaç saat içinde bu saygısız adamla tam dört kez karşılaşmış oldukları hikayenin kahramanlarının gözünden kaçmaz. Aslı bir maske sergisinde, maske katalogunda beğenmiş olduğu maskenin tam da aynısını görür. Kızlar gezerken Marco ve Ale aynı iskelede saygısız adama tekrar rastlamak ümidiyle beklemektedirler. Ancak onlar beklerken kızlar saygısız adamı tesadüfen görürler ve peşine düşerler. Adamı gözden kaybettiklerinde yanında durmuş oldukları eski, terk edilmiş bir tiyatro binasının içinde Aslı'nın beğenmiş olduğu maskeyi görürler. Binanın adresini not alarak otele döndüklerinde gazetede Aslı'nın beğenmiş olduğu kıymetli safir taşlı maskenin çalınarak yerine taklidinin konulduğu haberini okurlar. Bir gün sonra terk edilmiş tiyatro binasına gizlice girerler. O sırada içeri giren saygısız adam ve yanındaki başka bir adam tarafından yakalanırlar. Ancak Silvia kaçmayı başarır. Komiser Massimo'ya haber verir ve oraya tek başına geri dönmekten koktuğu için yolda karşılaştığı karnaval grubuna arkadaşlarının tiyatro binasında bir tiyatro hazırlığı içinde bulduklarını söyleyerek onları tiyatro binasına davet eder. Bu, arkadaşlarını kurtarmak için yaptığı planın bir parçasıdır. Komiser Massimo gelir ve hırsızın saygısız adam değil, Marco'nun dikkatini çeken hareketlerinden yola çıkılarak maske dükkanının sahibi olduğu anlaşılır. Böylece hikayenin kahramanları bir kez daha suçluların yakalanmasında Komiser Massimo'ya yardımcı olurlar.

TAPINAKTAKİ SIR

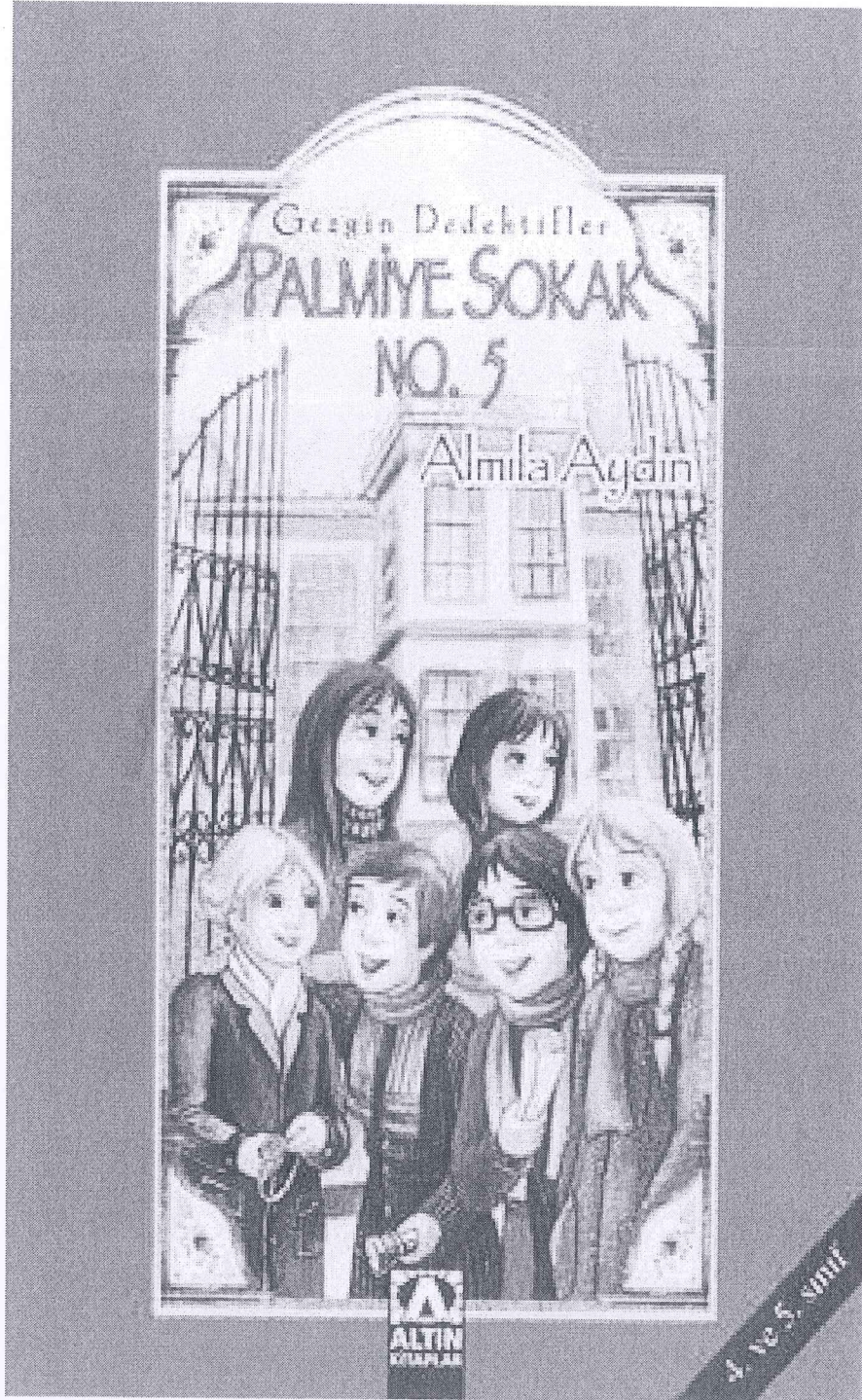
Serinin kahramanları Venedik macerasının ardından birkaç ay sonra bu kez Komiser Massimo'nun sürpriz düğün haberiyle Japonya'nın Fukuyama şehrinde bir araya gelirler. Ancak Japonya'ya yolculukları esnasında uçakta kedisiyle yolculuk etmek isteyen sarışın bir bayanın kedisinin, kafesiyle birlikte bir dükkanda unutulmuş olması kızların dikkatinden kaçmaz. Marco bayana ait kediyi kafesiyle birlikte sarışın kadına teslim ettiğinde, kadının öfkelenerek bunların kendisine ait olmadığını söylemesi ve buldukları kafeste kedi kumunun olmaması şüphelerini büsbütün artırır. Tapınak gezisi esnasında Aylin, bir tünel girişi fark eder. Tünelden içeri girip ayak seslerine doğru ilerlediklerinde uçakta denk gelen sarışın kadın ve onun iş birlikçisinin saldırısına uğrarlar. Onların da amacı tünelde bulunan tarihî yazıtı çalmaktır. Ancak tünelde arkadan gelen Marco ve Ale'nin aniden saldırısına uğrarlar ve etkisiz hâle getirilirler. Böylece hem kızlar hem de tarihî bir yazıt kurtarılmış olur. Polisin de gelmesiyle suçlular adalete teslim edilir. Düğünün ve tatil süresinin bitmesiyle de hikâyenin kahramanları eve dönmek üzere hava alanında vedalaşırlar.

EK 4: İNCELENEN ESERLERİN RESİMLERİ

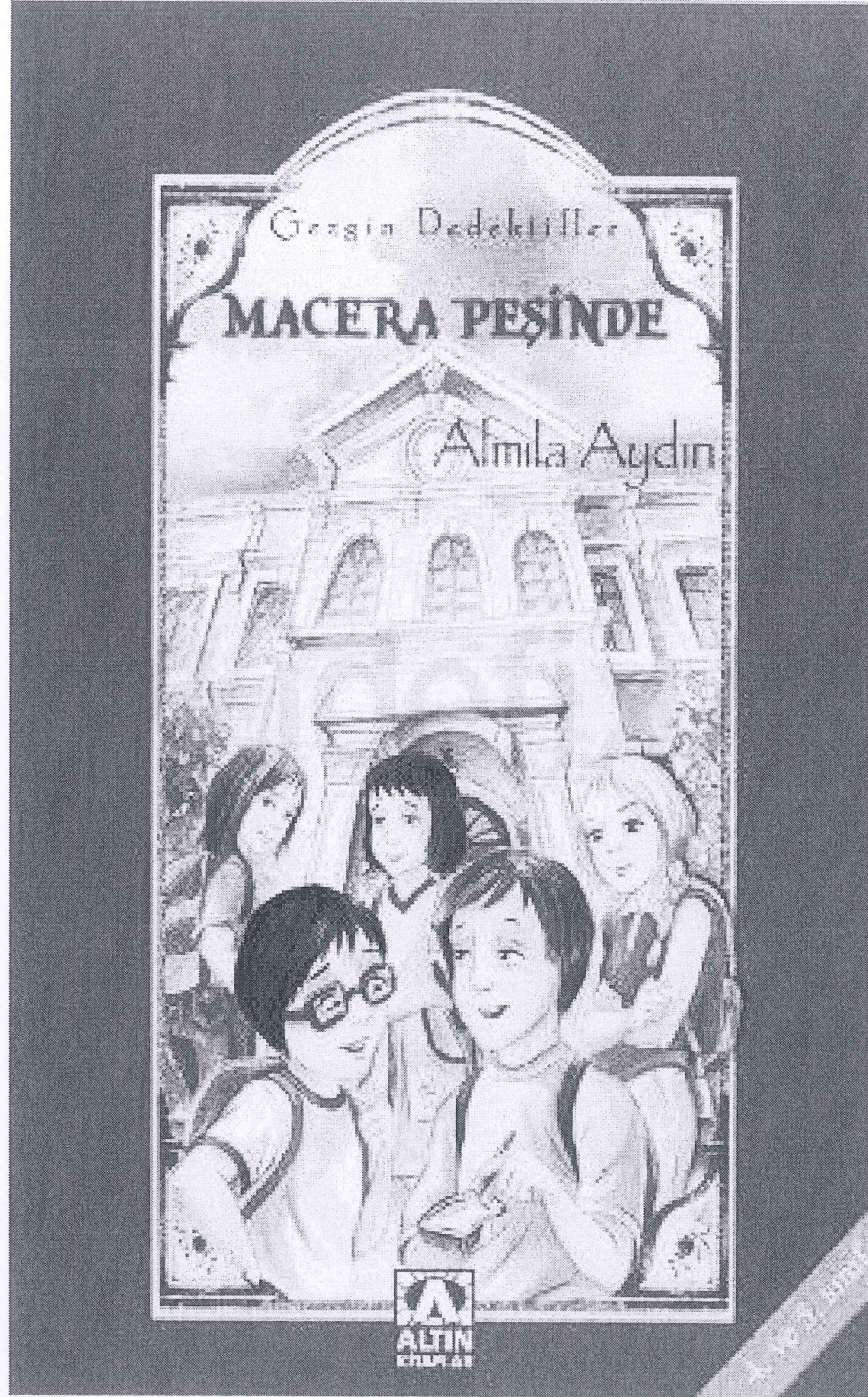
Eski Evin Kiracıları

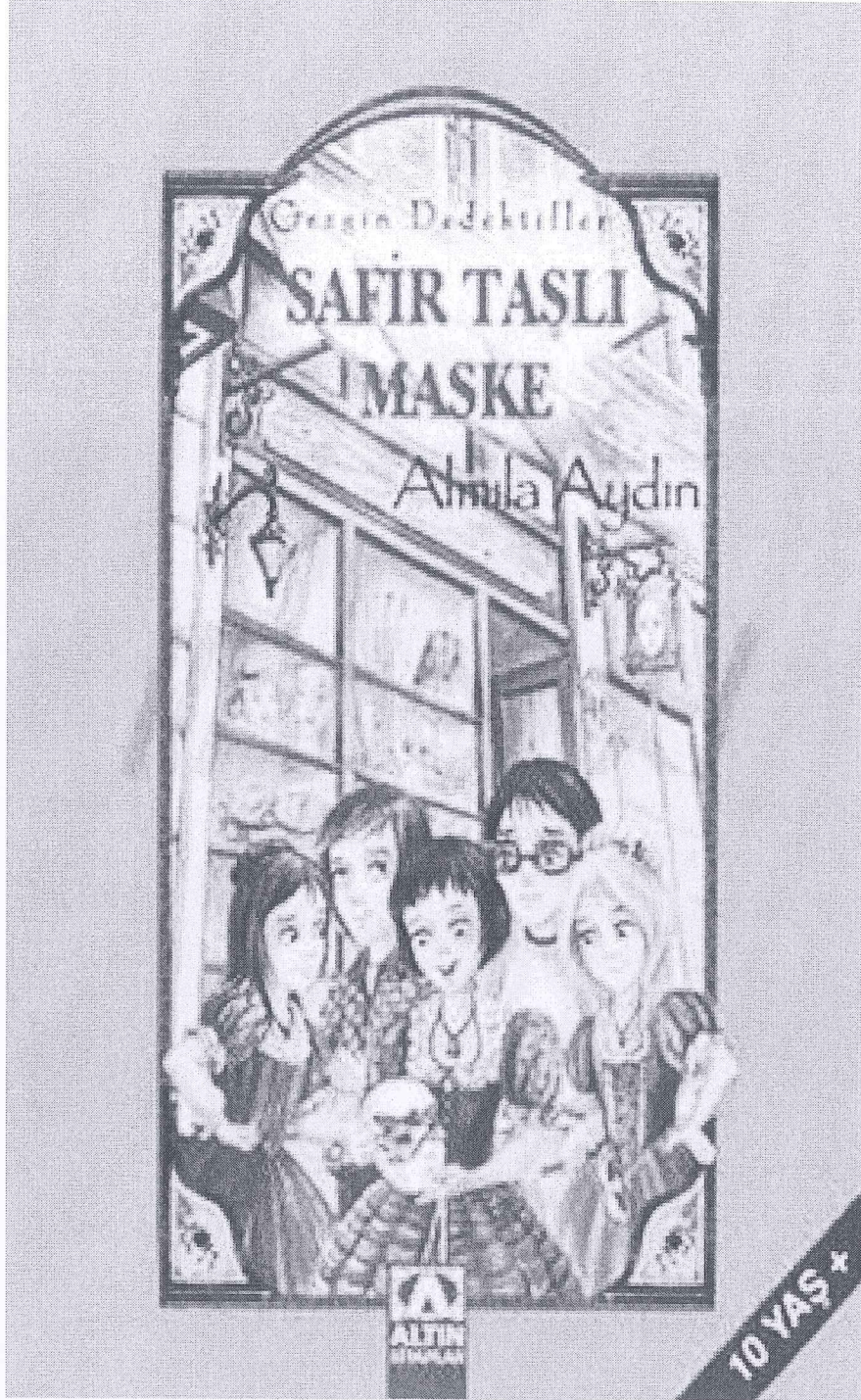
Palmiye Sokak No:5

Macera Peşinde

Safir Taşı Maske

Tapıntaki Sır

